

Vladimír A. Jeníček

P o v í d á n í o R a d ě i c í c h

aneb

53 zastávek v obci na místech histo -
ricky cenných nebo jinak významných
a pozoruhodných

Plzeň-Radčice 1992

Toto "Povídání..." je ukončeno
k 31.prosinci 1992
kromě několika fotografií z roku 1993,
vložených do díla dodatečně.

H i s t o r i a

m a g i s t r a v i t a e .

Historie není nikdy úplná. Ze stotisíc svědků má každý jiný náhled i každá ze stotisíc různých podrobností má svůj zájem a svou pozici, protože jsou právě různé.

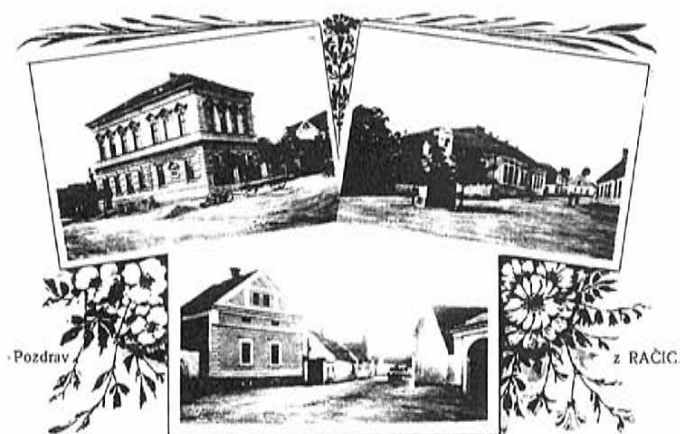
Alexander Dumas:

Paměti lékařovy X, strana 212.

RAČICE
kolem roku 1915

Pozdrav z Račic.

Pozdrav

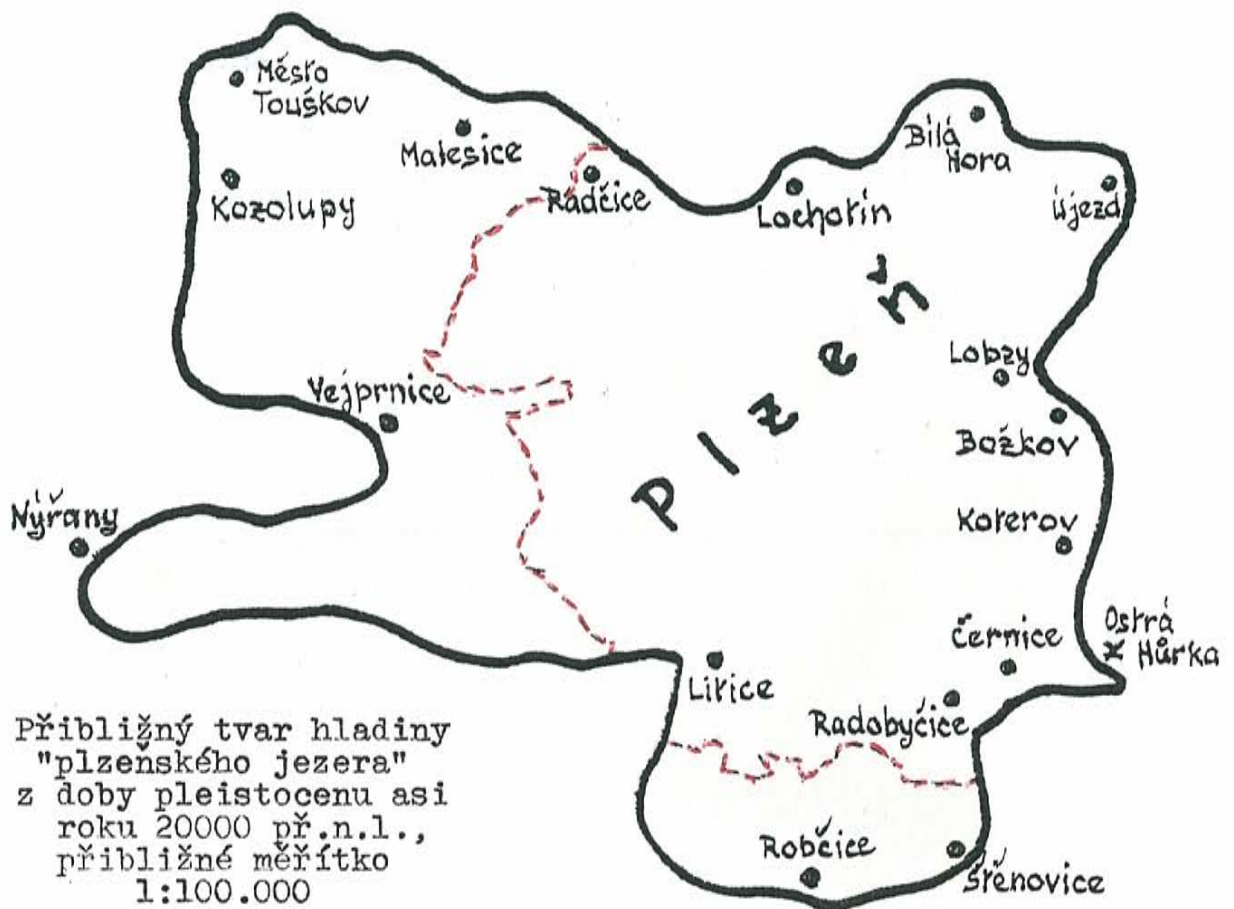
z RAČIC.

Slunce vychází nad Radčicemi
19.prosince 1993 v 7,15 hodin

Z plzeňského dávnověku.

Voda, samá voda a v ní jen stopy suché země. Později lesy protkané stuhami řek a potoků, pruhy skal a stezkami, vyšlapanými nohou lidskou a zvířecí. Když část lesů ustoupila člověku, objevily se první osady a plochy země, obdělávané rukama dávných zemědělců /kolem roku 1000 n.l., t.j. po Kristu, byly české země zalesněny

z 80% celkové plochy volně rostoucími pralesy/.

V době třetihorní, t.j. období, jehož počátek se klade do doby od 60 milionů let a konec do 1 milionu let př.n.l., vzniklo v plzeňské kotlině sladkovodní jezero jako součást obrovského jezera, které pokrývalo rozsáhlé plochy české země. Když tato země neunesla tíhu vody a dno jezera se propadlo, v jeho severní části vyvěřely čedičové útvary dnešního Středohoří a uzavřely odtok místních řek k severu. Voda se zde hromadila až vytvořila vrstvu značné výšky, z jejíž hladiny vystupovala temena vyšších míst jako ostrovy. Během doby si

voda v čedičové přehradě vrchů Středohoří proklesčila volný odtok, hladina poklesla a voda tak vytvořila v nižších uzavřených místech jezera menší, k nimž patří "jezero plzeňské"/viz plánek na str. 1/.

Dno tohoto jezera ve starší době čtvrtohorní-pleistocenu /doba čtvrtohorní trvala asi 1 milion let, pleistocen končil poslední dobou ledovou před 17.000 lety/ se rozkládalo 40 až 50 metrů nad úroveň dnešního náměstí Republiky v Plzni. Podle odhadu prof. Cyrila Purkyně /1862-1937, český geolog, profesor Českého vysokého učení technického, jehož hlavním oborem bádání byla geologie západních Čech, zvláště okolí Plzně, kde byl od roku 1895 do roku 1919 profesorem na učitelském ústavu/ sahalo jezero v pleistocenu asi "od Touškova směrem východním přes Malesice, Radčice, Lochotín, Bílou Horu k Bukovci, dále k jihu přes Aujezd, Lobzy, Božkov, Koterov k Ostré Hůrce, odtud na západ k Černicům a Radobyčicům, dále jižně k Štěnovicům přes Hrobčice k severu na Litice, odtud pak západně k Nýřanům a přes Vejprnice ke Kozolupům a Touškovu".

Do tohoto jezera o přibližné rozloze hladiny 111 km² se vlévaly čtyři řeky - dnešní Radbuza, Úhlava /dříve Bradava, Bradlava/, Úslava a Mže, které vysýcháním jezera prodlužovaly v měkkém náplavu své toky, až se uprostřed setkaly asi tak, jak se dnes setkávají.

Z těchto čtyř řek radčické občany jistě nejvíc zajímá řeka Mže, jejíž voda protéká korytem, které tvoří jihozápadní hranici obce a jejíž pravý břeh je zde ve výši 311 metrů nad mořem.

Mže, jejíž původní keltský název zněl Miza nebo Misa, je neširoká, ale podle délky třetí česká řeka, pramení na hranicích Čech a německého Bavorska. Odtud k Plzni protéká korytem 61 kilometrů dlouhým, z Plzně do Vltavy dosahuje délky 134,6 kilometru, celkem je tedy délka jejího t.zv. ideálního toku 195,6 kilometru. Avšak délka této řeky se všemi zákruty, t.j. skutečná vývojová délka, by byla nejméně o 100 kilometrů větší.

Spád řeky od místa, kde jako zřídelní potok přestupuje z Bavorska k nám státní hranici ve výši 617 metrů nad mořem, činí k Plzni /která leží 299 m n.m./ 318 metrů, odtud k jejímu ústí u Modřan /které leží 188 m n.m./ do Vltavy 130 metrů. Úvodí celého toku je 8857 km², tedy o něco více než šestina Čech. V délce svého toku má největší úvodí mezi řekami plzeňské kotliny, protože svými dlouhými a vodou bohatými potoky odvodňuje severní část Českého lesa a západní část Tepelských vrchů.

Po stránce plavební je význam Mže a jejích přítoků nepatrný. Při jejím ústí do Vltavy při stavu vody +62 centimetrů dává 115 m³ za vteřinu, při stavu +12 centimetrů 28 m³ za vteřinu, při stavech pod normálním množstvím prudce klesá, takže při -38 centimetrech dává pouze 3 m³ vody za vteřinu.

V době jarního tání sněhu nebo letních dlouhodobých dešťů či průtrží mračen dochází na Mži, vzdor přehradě v Hracholuskách, dostavěné roku 1964, k vodním záplavám.

Po obrovských záplavách, které způsobila voda řeky Mže ve dnech 25. a 26. května 1872 po velké průtrži mračen a ve dnech 1. až 4. září 1890 po vydatných podzimních deštích, byla řeka Mže prohlášena nejzákladnější řekou Čech. Její přítoky se tehdy proměnily v pravé veletoky, jejichž voda při rychlosti 1,5 metru za vteřinu dorazila za 27 hodin z Plzně do Prahy.

Od konce 17. století byl dolní tok Mže, t. j. tok od Berouna k jejímu ústí do Vltavy zván Berounekou, v 18. století pak byl tento název prodloužen až k Plzni a trvá dosud.

Nejstarší obyvatelé Plzeňska.

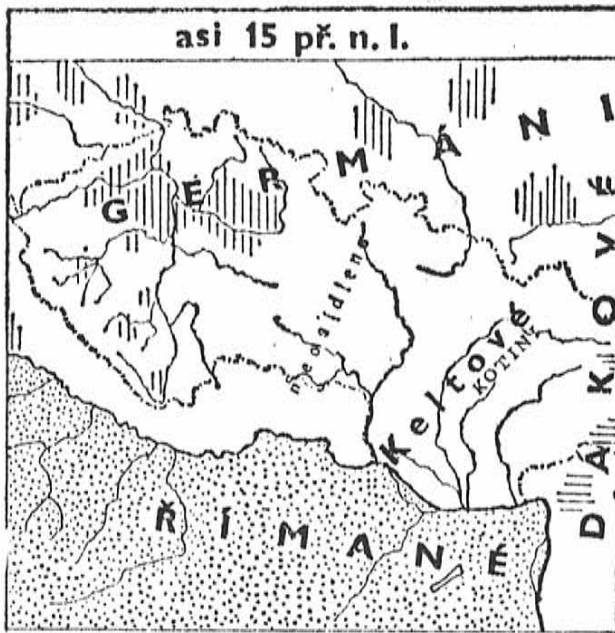
Asi do 10. století n. l. byly skoro celé západní Čechy pokryty lesy a močály. Proto byly z větší části neosídleny a tvořily přirozenou hranici mezi územími jednotlivých kmenů. V 10. století, kdy se začal utvářet jednotný český stát, byl počet veškerého obyvatelstva v zemi asi 250.000 duší. Tito lidé bydleli většinou uvnitř země a při řekách. O dvě století později mohlo být v celých Čechách asi 500.000 obyvatel, z toho jen nepatrný díl v západních Čechách.

V době předhistorické bylo tedy v této oblasti málo lidských sídel. Hustěji byla osídlena jen kotlina plzeňská, t. j. kraj jižně od řeky Mže mezi lesy šumavskými a brdskými a v okolí Domažlic. I když plzeňská kotlina byla již v mladší době kamenné /t. j. 5000 až 3000 let př. n. l./ řídko osídlena, za nejstarší národ, který se usadil na Plzeňsku a Budějovicku je považován lid mohylový původu keltského nebo též galského, který své mrtvé pochovával pod kamennými mohylami, a přišel sem v době bronzové /ve 4. století př. n. l./ z Bavorska. V kotlině plzeňské se usadil v povodí řeky Mže, Radbuzy, Úhlavy, Uslavy a Litavky až k Domažlicům. Osídlení kotliny plzeňské sahalo od Rokycan až ke Stříbru, hlavně však na jih od této čáry.

Národ Keltů žil zde až do doby stradonické /t. j. nejmladší stupeň latenské kultury/, t. j. do 1. století př. n. l. Nedlouho po roce 50 téhož století podlehl keltské vojenské moci germánských Markomanů, odešli ze střední Evropy a jejich zbytky, které zde zůstaly, se přizpůsobily novému způsobu života a splynuly s vítězným národem. V té době se zdejší kraj téměř vyliidnil a zůstal do 6. století liduprázdným, až se zde usadili Slované.

V době od roku 9 př. n. l. asi do roku 410 n. l. se s germánským kmenem Markomanů, kteří žili převážně ve středních a severních Čechách, utkali Římané, proniknuvší poprvé roku 173 n. l. od Řezna /Regensburg/ v německém Bavorsku údolím řeky Kouby přes Brod nad Lesy /Furth im Wald/ do západních Čech a dále do středu země. Při druhé a třetí výpravě, uskutečněné v letech 174 a 176 zanechali v Čechách silné posádky, krutě řádící v sídlech

Situace ve střední Evropě po pádu kelt-
ské moci na konci 1. stol. př. n. l.

Markomanů.

Kromě římských vojenských jednotek procházeli skoro liduprázdným krajem západních Čech římscí kupci. Po nich a po římských posádkách se zachovaly památky v pohřebištích v četných nálezích římských mincí. Byla tedy v té době v jihozápadních Čechách pouze ojedinělá sídliště při zemských stezkách. V radčické historii se připomíná nález dvou římských penězů s obrazem císaře Konstantina /vládl v Římské říši kolem roku 320 n.l./ při archeolo-

gickém průzkumu mohyl v severní části lesa Dolního Kyjova u Radčic, provedeném asi ve 2. desetiletí tohoto století /viz též str.239/.

Ve druhém, nejpozději ve třetím století našeho letopočtu, pronikla do Čech první velká skupina slovanského lidu, který začal zde usedlé markomanské kmeny ze země vytlačovat a během tří století zalidnil severovýchodní a střední Čechy. Skoro úplně, ale ještě řídké osídlení země, kromě velkého hvozdu /t.j. pohraniční prales Šumavy a Českého lesa v šířce od 10 asi do 50 kilometrů od nynějších hranic/, dokončil v 6. a 7. století, když postupoval do neobydlených krajů podle vodních toků.

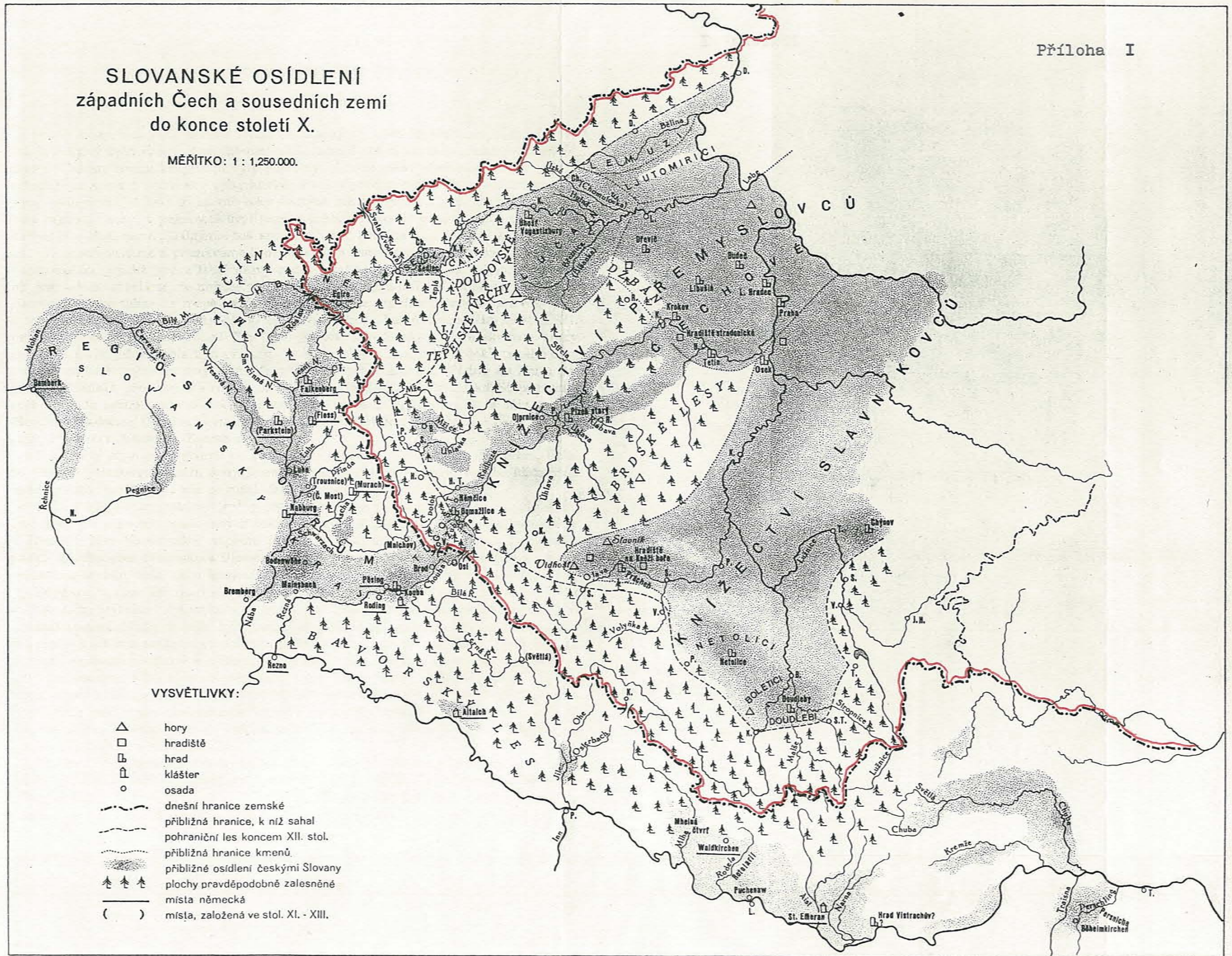
Asi v 7. století přišel do Čech kmen Čechů. Usadil se v úrodné části středočeské oblasti mezi Vltavou, Labem, Ohří, Mží a lesnatou pahorkatinou Džbán a zde si podrobil zbytky Gallů. Protože toto území bylo brzy přelidněno, vydali se některé rody k západu vyhledat nové krajiny pro svá sídla. Postupovaly podle toku Ohře a Mže a přítoků Vltavy mezi nimi. Zabrané území zabezpečovaly výstavbou hradů.

Počátkem 9. století pronikly do plzeňské kotliny, usadily se zde a brzy ji hustě zalidnily. Odtud pak postupovaly starou obchodní cestou podél řeky Radbuzy až k Domažlicům, kde, u brány zemské /průsmyku/, se setkali se slovanským kmenem, který se nazýval Tugošťané. Že byl hrad Tugošť /u Domažlic/ ještě hradem o samotě stojícím na obranu zemské brány, svědčí skoro liduprázdná oblast mezi ním a Plzní.

Písemné doklady z 10. století se zmiňují o čtyřech osídlených místech v západních Čechách:

SLOVANSKÉ OSÍDLENÍ západních Čech a sousedních zemí do konce století X.

MĚŘITKO: 1 : 1,250.000.

hrad Plzeň Starý a Domažlice,
 vsi Ojprnice, dnes Vejprnice, majetek kláštera
 břevnovského,
 Němčice, ležící snad jižně od Horšovského
 Týna.

Od 11.století do konce 12.století byl celý plzeňský kraj slovanským obyvatelstvem velmi hustě zalidněn až po okraj pohraničního lesa.

Několik čísel o počtu vesnic a obyvatel v Čechách a v plzeňském kraji:

v 10.století žilo v Čechách asi 250.000 obyvatel,
 roku 1410 bylo v Čechách více než 33.000 vesnic včetně
 samot, mlýnů a zemanských dvorů,
 " 1567 bylo v Čechách 131.176 vesnic,
 " 1615 " " " 133.134 "
 " 1634 během třicetileté války klesl v Čechách počet vesnic na 55.943,
 " 1762 bylo v Čechách od třicetileté války, která skončila roku 1648, pouhých 10.936 vesnic,
 " 1831 bylo v Čechách 11.951 vesnic,
 " 1930 " " " asi 13.000 vesnic.

V plzeňské oblasti bylo roku 1771

11 měst,	20.829 domů,
21 městysů,	74.054 obyvatel.
612 vesnic,	

Roku 1676 bylo napočteno duší schopných přijímat sváté svátosti, t.j. od věku 12 let

v arciděkanství plzeňském	3.566,
v děkanství rokycanském	1.843,
ve farnosti litické	1.430,
" " vejprnické	1.233,
" " Touškova	1.338,
" " malesické	
s Radčicemi a Chotíkovem	738,
" farnosti kozolupské	203,
" " dobřanské	1.657.

Autorův úvod k Radčicům.

Slyším-li vyslovit jméno Radčice, ihned se mi v mysli vybaví rychle ubíhající voda v řece Mži "u mlýna" nebo pod dřevěným mostem u "navážky", starobylá Mariánská kaplička "na návsi" a velká školní budova.

Pomineme-li vstup do obce, který po celou dobu jízdy od Kalikova mlýna v Plzni až k prvním domkům Radčic lahodí oku pro svou přírodní krásu, pak se s potěšením rozhlédneme obcí, kde právě tak vnímáme hezká prostředí se zajímavými stavbami a vraty starých statků, které zde, v původní části vsi, přežily dlouhá staletí.

A právě o těchto a ještě jiných zajímavostech hovoří toto dílo, které obec radčickou přibližuje nejen svým synům a dcerám, ale i komukoliv, kdo se o ni zajímá a komu historie toho místa poskytne pohled do života našich radčických předků.

Stvořit toto dílo nebylo pro autora věcí jednoduchou. Získání veškerých zpráv o uvedených občanech, místech a událostech, které ho zcela zaujaly, vyžadovalo mnoho hodin péle a trpělivosti při studiu starých záznamů v Městském archivu plzeňském, pročítání knih a příruček, spisů, kronikářských záznamů a hlavně pozornost při vyprávění pamětníků minulých dob, od nichž, nejenom, že jim naslouchal a vžíval se celým svým vědomím do událostí této obce dávné minulosti, ale i získal staré pohlednice a fotografie, jejichž zmenšenou kopií doprovází tato svá vyprávění. Kromě uvedených obrázků pořídil sám většinu těchto fotografií malého formátu na různých místech obce a stejně tak je k dílu přikládá.

Ačkoliv autor není místním rodákem ani pamětníkem zašlých dob obce radčické, přece se rozhodl toto "Povídání" napsat. A to pro zveřejnění a uchování zpráv o vyjimečnosti naší obce, vyznačující se významnou starobylostí, v touze, aby její historická cena nebyla utopena v moři lhostejnosti a zapomínání a zůstala stále živá ve vědomí všech, kdo ji obývají.

V popisech míst a událostí jsou na některých stránkách údaje, označené jako pravděpodobné. To proto, že se autorovi nepodařilo získat o té či oné události a obsahu obrázku úplné a správné informace tak, jako se mu nepodařilo některé údaje získat vůbec. I když mnozí občané Radčic tvůrci tohoto díla svými zprávami ochotně pomohli, byli i tací, kteří odmítli s ním vůbec hovořit.

Z občanů, kteří za svou činnost pro blaho obce obdrželi nejméně dvě vyznamenání, uvádí autor jen ty, jejichž záslužná práce se promítla přímo do života obce

a k prospěchu všech jejích občanů.

Autor je si vědom, že "Povídání" neskýtá čtenáři vyličení všech událostí dávných dob, ale jen ty, které mu byly dostupné. Prosí ho, aby jeho snahu o oživení historie mnohých míst a událostí, dávno z mysli zdejšího lidu vymizelých, hodnotil shovívavě.

Za zvlášť významná sdělení historických skutečností, týkajících se naší obce a jejího lidu, uvedených v tomto díle, se zasloužili tito pamětníci:

Josef Ruml s manželkou Jaromírou
z ulice Družstevníků čp.7,
František Jílek s manželkou Marií
z ulice Družstevníků čp.26,
Václav Pokorný s manželkou Růženou
ze Stromkové ulice čp.33,
Vlasta Franková ze Stromkové ulice čp.83,
Zdeňka Radová z Košutecké ulice čp.50,
Václav Wočadlo ze Stromkové ulice čp.152,
Ing. Josef Hauer z ulice Na jívách čp.228,
Jaroslav Hrabě z ulice K zámečku čp.67,
Božena Tomčíková ze Skrétovy ulice 11 v Plzni,
Vlasta Matláková ze Stromkové ulice čp.64,
Jiří Hauer z Prašné ulice čp.14,
Anna Dudařová z Jarní ulice čp.92,
Barbora Baslová z ulice Ke Kyjovu čp.150,
Marie Karpíšková a Zdeňka Třídačová
z Prašné ulice čp.34,
Josef Benda z Prašné ulice čp.65,
Anna Lišková z ulice Zahradkářů čp.244,
Jaroslav Ženíšek z ulice V Radčicích čp.12,
Pavel Goesl ze Stromkové ulice čp.256
a řada dalších.

Za jejich laskavost a spolupráci jim autor upřímně děkuje.

Takhle to asi bylo.

V šeru dávných věků jsou skryty cesty a činy našich předků a jen neunavná pátrání archeologů a historiků odkrývají jejich směry a skutky.

Někdy v 9. a 10. století n.l. přišli ze středních Čech od Prahy do plzeňské kotliny skupiny českých lovců, rolníků a pastevců, kteří zde hledali nová loviště a plodnou půdu. Nalezli zde kraj opuštěný, tichý a klidný se zbytky prastarých osad dávno rozmetaných a přírodou téměř zahlazených. Postavili zde hrad, osady i samostatné dvorce a obydlí a dali se do práce. Lovili zvěř pro maso a kůži, klučili prales a obdělávali půdu, která podobný zásah lidské ruky dosud nepoznala, seli a sázeli sem zemědělské plodiny a chovali dobytek, který v těch místech nacházel nespasitelné množství šťavnaté píce. Poskytoval osadníkům maso, kůži, mléko a tuk.

Jednou přišel hlouček lovců do míst, kde rozlehlým dubovým lesem protékal úzký potok mělkým korytem ze strany půlnoční /severní/ a jeho průzračná voda se z levého břehu vlévala do neširoké, zato však hluboké řeky, tekoucí od slunce západu k východu. Místo shledali vhodným pro založení osady. Les tu byl plný zvěře, v řece hojnost ryb a raků, na hladině a v pobřežních křovinách mnoho vodního ptactva, půda plodná, v potoce čistá voda a pastvy kolem množství veliké.

Místo se jim zalíbilo. Za několik dní dospěl sem první lovec s rodinou a postavil si srub nedaleko ústí potoka do řeky, jejíž tok tu vytvořil širokou zátočinu. A pak následovaly rodiny další. Několik srubů na pravém břehu potoka se stalo základem osady, která se záhy rozrostla o další dřevěná obydlí na protějším břehu a vytvořila tak základní část budoucí vesnice, jejíž jméno se později psalo Radčice.

V době, kdy ve vznikající osadě přibylo srubů a dřevěných domků, kdy se zvýšil i počet obyvatel a rozmohlo se zemědělství, stalo se prostranné místo při ústí potoka a mezi domky na jeho březích návsí vzrůstající se vesnice a v jejím okolí jen nízké kamenné nebo hlíněné mohyly na některých místech dávných pohřebišť a hroby s kostrami bojovníků, žen a dětí svědčí dnes o pravěkém osídlení této krajiny.

Radčice.

O tom, že Radčice jsou obcí starobyrou nejsou pochyb-

nosti. Neboť již samo jméno obce s koncovkou -ice potvrzuje, že je starým sídlištěm, jehož jméno je odvozeno od rodového jména Rak - Radek - Racek. Jména obcí, která končí trojhlasnou -ice, jsou nejstaršími obcemi vůbec. A mezi ně Radčice právem patří.

Ves vlastně vznikla někdy v šerém dávnověku. V pozdějších dobách je tedy pokračovatelkou starších sídlišť z konce doby kamenné a později z doby bronzové a laténské do roku 0. Území Radčic bylo tedy osídleno od pradávna a jedno pokolení, zde žijící, po druhém přejímalo kulturu pokolení předcházejícího. Které národnosti lidé žili jako první na tomto území není známo. Ale podle archeologických nálezů se udávají Keltové /Gallové/, kteří prošli radčickým územím, a po nich Římané, pokud nešlo jen o římské kupce. Slované přišli do plzeňské kotliny ze středních Čech a po nich obsadili území dnešní Plzně a okolí skupiny kmene Čechů, vedené knížaty z rodu Přemyslova.

V listinách z konce 13. století jsou jen sporé záznamy o Radčicích, avšak na počátku 14. století stala se osada Radčice majetkem plaského kláštera a poté byla ves z rozhodnutí opatství téhož kláštera, založeného roku 1143, povýšena na obec v čele s rychtářem.

Jméno naší obce nebylo vždy jménem stálým a bylo mnohokrát ve spisech měněno, snad podle libosti majitele či písaře na zemském nebo panském úřadu. Ve starých listinách byla nalezena tato jména obce:

roku 1285 Rathchitz, v souvislosti se jménem Milota z Rathchitz,

" 1295 Radcicz,	roku 1610 Račice,
" 1385 Raczicze,	" 1648 Račice,
" 1390 Radczycze,	" 1654 Raczice,
" 1404 Radčice,	" 1680 Raczicze,
" 1482 Radčice,	" 1756 Ratschitz,
" 1484 Račice,	" 1780 Ratschitz,
" 1499 Radčice,	" 1793 Račice, Račzice,
" 1533 Račice,	Ratschitz až do
" 1580 Raczuze, Raczuce,	roku 1924, od
" 1597 Račice,	roku 1924 Radčice.

Z těchto údajů vyplývá, že do konce 15. století znělo jméno naší obce Radčice, koncem tohoto století již Radčice - Račice, od 16. století Račice /Ratschitz/ až do roku 1924, kdy zemská politická správa v Praze vrátila jméno obce k původnímu Radčice.

Na začátku 14. století vlastnil Radčice syn vladky Ahníka z Rabštejna Dětrich z Brda, který roku 1319 vyměnil ves Radčice s klášteřem v Plasích za vsi Močidlec a Stvolny. O sto let později, roku 1420, koupil klášterní statky /opatství plaského/ v Nepomuku a Plasích se vsí Radčice vladka Vilém z Netonic. Během let však Radčice přešly opět do majetku plaského kláštera, jehož opat Bedřich roku 1454 prodal "půl vsi Račic

a dvorů kmetcích s řekou a skalou, kdež se kámen láme" Václavovi Točnickovi z Křimic za 500 kop grošů a od počátku 16. století, za úřadování Ondřeje I., opata kláštera plaského, se stala celá ves Račice majetkem křimického panstva.

Roku 1570 odkázal umírající vladyka Václav z Prostiboře, potomek Točníků z Křimic, své statky Prostiboř, Vejprnice a Křimice synům Janovi, Václavovi a Michalovi, kteří si dědictví rozdělili tak, že Jan získal Prostiboř, Václav držel Křimice a Michal dostal Vejprnice, později Račice. Po jeho smrti roku 1594 připadly Račice Václavovi z Křimic, po němž zdědil panství křimické s Račicemi jeho syn Purkart z Prostiboře, který však roku 1621 zemřel. Panství se ujala jeho sestra Lidmila, neprovdaná, která si krátce poté podržela Prostiboř a křimické panství postoupila Janu Jindřichovi ze Strojetic, synu Anny Točnickové rozené Úlické z Plešnic. Ten však Křimice s Račicemi dlouho nedržel. Roku 1623 zemřel bezdětný a panství zdědil jeho přítel Sezima Jan z Vrtby, rok poté povýšený do stavu hraběcího, který se roku 1630 oženil s Barborou Eusebií z Martinic. Po jeho smrti, která ho zastihla roku 1648, se Barbora Eusebie roku 1652 provdala pravděpodobně za pruského kurfiřta knížete Friedricha Wilhelma z Brandenburgu, císařského správce v Belgii, a panství křimickému vládla nadále jako kněžna z Brandenburgu /viz Berní rule z roku 1655/ se synem Jaroslavem Františkem z Vrtby.

Kněžna byla dobrou spekulantkou. Z dlouhé chvíle a pro svou zábavu v nepřítomnosti manžela kupovala a prodávala statky a panství kde to bylo možné. Avšak křimické panství a s ním i Račice držela do své smrti roku 1657, kdy se na panství ujal vlády její syn Jaroslav František z Vrtby, který však za dva roky nato zemřel a po něm pak v Křimicích vládli jeho potomci:

v letech 1659 - 1687	Jan František z Vrtby,
1687 - 1750	František Václav z Vrtby, zemřel roku 1786,
1750 - 1782	Jan Josef z Vrtby,
1782 - 1830	František Josef z Vrtby.

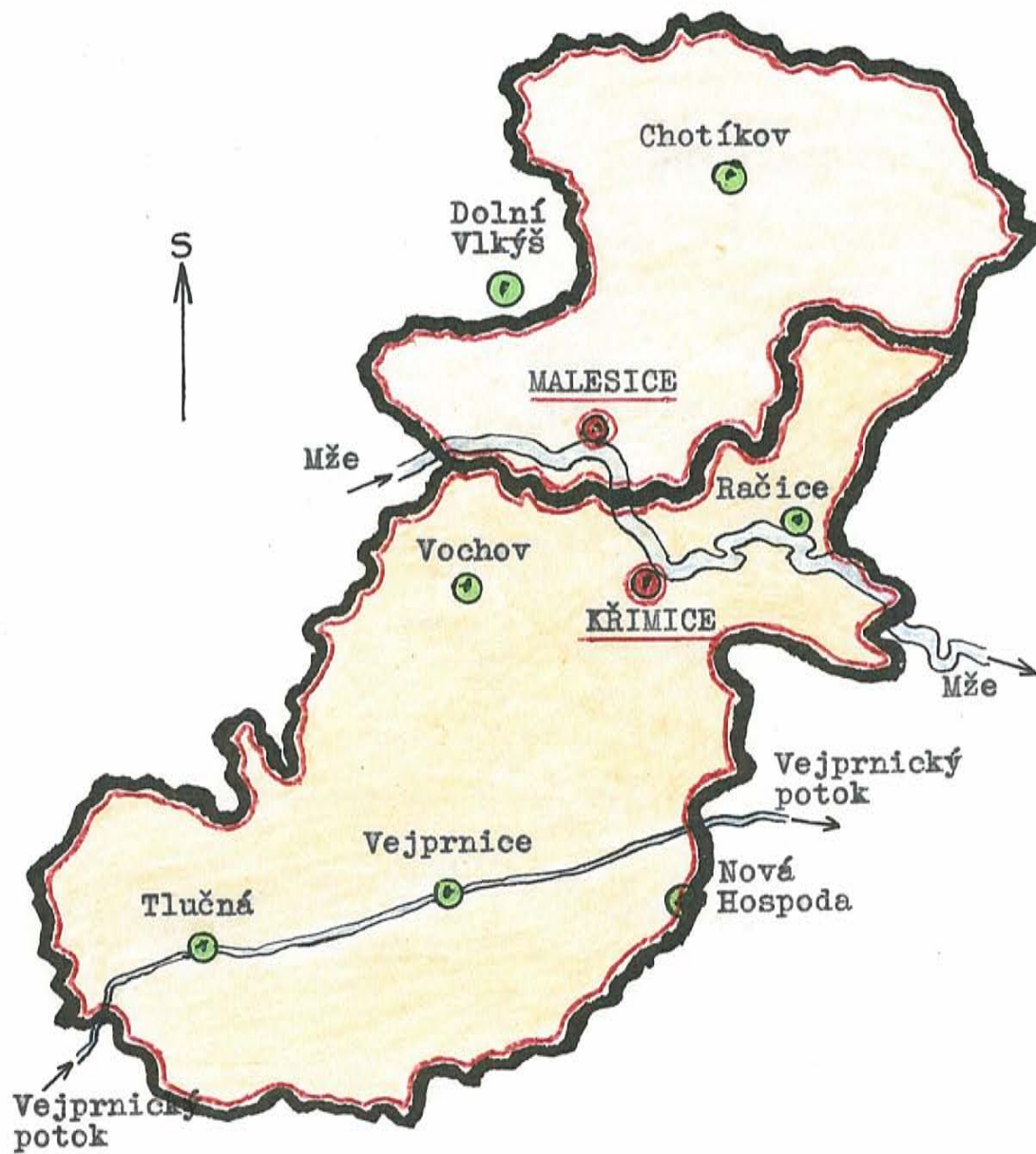
Poslední z hrabat z Vrtby na Křimicích, František Josef, starý pán, kdysi nejvyšší zemský maršálek království Českého /soudce u královského dvora - soudil spory královských úředníků, dvořanů a cizinců při dvoře se zdržujících, a rozsuzoval spory, týkající se šlechtické cti/, zemřel bez potomků a panství odkázal Janu Karlovi knížeti z Lobkowicz jako vděk za pomoc a ošetření, které mu dědic poskytl před několika lety, když v Praze uklouzl na dlažbě a lehce se zranil. Knížetem Janem Karlem začíná osmdesátiosmiletá závislost radčické obce na rodu Lobkowiczů, z nichž posledním držitelem Radčic do roku 1918 /t.j. do vzniku Československé republiky/ byl Jaroslav Alois kníže z Lobkowicz, doktor práv.

Plná čtyři století byly Račice součástí křimického

Území křimického a malesického panství

roku 1907

M 1 : 70.000

J.
1992

Údaje o křimickém a malesickém panství

-----

z roku 1907

Křimické panství:

.....

Rozloha 36,0 km²
 Počet obyvatel : 5309
 Počet domů : 432
 Průměrná výška : 330 m n.m.

	výměra, rozloha ha	počet obyv.	počet domů	výška n.m. m	první zmínka roku
Křimice	782	1265	99	322	1251
Račice	418	442	56	320	1319
Vejprnice	1029	1606	115	325	1235
Nová Hospoda /půl vsi/	145	193	17	-	-
Tlučná	714	1355	96	332	1115
Vochov	543	448	49	351	1318

Malesické panství:

.....

Rozloha 20,05 km²
 Počet obyvatel : 1474
 Počet domů : 176
 Průměrná výška : 372 m n.m.

	výměra, rozloha ha	počet obyv.	počet domů	výška n.m. m	první zmínka roku
Malesice	899	721	64	346	1239
Chotíkov	1104	753	112	398	1344

panství. Během té doby počet obyvatel i domů v obci jen zvolna stoupal, takže v dobách roboty nebyly Račice velkou obcí. Značný nárůst obyvatelstva lze pozorovat po první světové válce, kdy při sčítání lidu, provedeném v nové republice Československé roku 1921, sídlo v obci 538 obyvatel.

Zde jsou některé údaje o počtu obyvatel a usedlostí minulých dob v Radčicích-Račicích:

roku 1533 za rychtáře Zikmunda bylo ve vsi 33 obyvatel, od roku 1568 do roku 1618 není o Račicích zpráv, roku 1640 bylo ve vsi 50 obyvatel a 10 statků,

" 1651 bylo ve vsi asi 55 obyvatel v 16 domácnostech, 10 statků a 1 panský dvůr.

Žilo zde 5 podruhů s manželkami a 1 vdova. V panském dvoře pracovala šafářka Markýta /nar.1611/, pohunek Matouš /nar.1635/ a pacholek Šimon /nar.1629/.

Tehdy račičtí zemědělci obdělávali 441 strychů polí /t.j. 127,1 ha/.

Podruh je příbuzný sedláka nebo cizí člověk, který bydlí v podnájmu v selském dvoře nebo v cizím domě. Protože nemá pole ani chalupu, pracuje za mzdu na cizím majetku.

Pohunek je poháněč volů, pozdější čeledín. Pacholek je zemědělský dělník, najatý k polním pracem hospodářským nebo domácím. Kromě mzdy může mu být vyhrazeno stravování, šacení nebo oboje.

Šafář čili nádvorník je hospodářský zaměstnanec, který spravuje poplužní dvůr /t.j. panský dvůr/. Má na starosti obdělávání polí, chov dobytka a drůbeže, dozor nad čeledí atd.

Poplužní dvůr je poboční, obvykle územně oddělené hospodářství hlavního dvora nebo statku. Nebyl samostatnou výrobou ani hospodářskou jednotkou. Nejdůležitějším nářadím byl pluh - odtud "poplužní dvůr".

Roku 1655 byl v panské kanceláři v křimickém zámku proveden první soupis všech poddaných se záznamem jejich majetku do t.zv. Berní rule, která sloužila stavům k rozvržení berně na jednotlivé poplatníky. Panská půda zdaněna nebyla.

Toho roku bylo v Račicích 9 statků, největší z nich měl Matěj Peš, jehož polnosti měly rozlohu 54 strychů / 1 strych = 0,288 ha/. Dalšími sedláky podle rozlohy obdělávaných polí byli Jakub Folta, Lorenc Šlosser, Jakub

Lukeš, Tůma Boháč, Jan Martin, Prokop Houla, Matěj Mysliveček a Adam Polnář /Křemář/.

Roku 1713 bylo ve vsi asi 95 obyvatel, 14 statků /jeden statek užívala vrchnost/ a 5 chalup. Pracovalo zde 6 podruhů, 1 pastýř, kovář, zedník a hostinský Jan Čech ve vrchnostenské hospodě.

V této době patřilo ke křimickému panství sedm vesnic : Křimice, Račice, Vejprnice, Vochov, Chotíkov, Tlučná a Nová Hospoda. Největší z nich podle počtu obyvatel, domů a velikosti katastrálního území byly Křimice, Vejprnice a Račice, avšak počtem dobytka byly Račice před Vejprnicemi. Tehdy račičtí zemědělci hospodařili na 380 strychách /t.j. 109,44 ha/ polí, 129 strychách /37,15 ha/ luk, 7 strychách /2,02 ha/ zahrad a rybníků. Sedláci chovali 50 koní, 32 volů, 62 krávy, 114 telat, 278 ovcí a 50 vepřů.

Roku 1730 byla ves vzhledově pěkná, většina domů byla postavena z kamene a u nich zahrady se švestkovými stromy,

"	1790	bylo zde asi 125 obyvatel a 28 čísel popisných,
"	1836	bylo zde 276 obyvatel a 33 čísel popisných,
"	1850	" " 266 " a asi 35 čísel popisných,
"	1869	bylo zde 307 obyvatel a 41 čísel popisných,
"	1880	" " 369 " a 49 " " ,
"	1890	" " 381 " a 50 " " ,
"	1900	" " 442 " a 56 " " ,
"	1910	" " 499 " a 62 " " ,
"	1913	" " 500 " a 62 " " ,
"	1921	" " 538 " a 73 " " ,
"	1926	" " 592 " -- " " ,
"	1930	" " 730 " a 107 " " ,
"	1939	" " 1202 " --- " " ,

náhlý vzestup počtu obyvatel tohoto roku byl způsoben přílivem českých občanů ze sousedních Malesic, kteří v Radčicích našli dočasné ubytování po obsazení obce německým vojskem na podzim roku 1938. Malesice se tak staly německou obcí po připojení českých pohraničních oblastí k Německu.

"	1944	byli zde asi 1102 obyvatelé. Vzhledem k německými úřady nařízenému odchodu 67 místních mužů a žen v produktivním věku do pracovních jednotek v Německu určených k odstraňování následků po bombardování měst a vesnic, klesl během roku počet obyvatel na 1035,
"	1946	bylo zde 921 obyvatel a 163 čísel popisných,
"	1950	" " 838 " a --- " " ,

roku 1959	bylo zde	874	obyvatel	a 170	čísel popisných,
" 1961	" "	915	"	a 211	" "
" 1966	" "	936	"	---	" "
" 1970	" "	918	"	a 249	" "
" 1980	" "	908	"	a 265	" "
" 1991	" "	896	"	a 286	" "

a 3 domy dosud bez čísla popisného.

Jako městská okrajová část Plzně jsou dnes Radčice velkou obcí, ale s městem dosud zástavbou spojeny nejsou. Tvoří samostatnou část, vzdálenou 40 až 50 minut chůze po silnici, t.j. asi 3,5 km z okraje města od Kalikova mlýna, a je spravována Úřadem městského obvodu Plzeň 7 Radčice v čele se starostou.

Nejvyšší bod radčického katastrálního území /6. května 1976 se staly Radčice součástí Plzně/ je ve výši 397,8 metrů nad mořem v místech při severní hranici území, jehož průměrná výška je 354 m n.m., výška jižní části území je 310 až 315 m n.m. /pravý břeh řeky Mže u dřevěného mostu je 311 m n.m./.

Vlastní obec se rozkládá na ploše asi 42 hektarů /přibližně zjištěna z plánu města Plzně o měřítku 1:15.000 z roku 1980/ na levém břehu řeky Mže, tekoucí

Řeka Mže v Radčicích.

Zvýšená hladina vody v úseku pod ulicí
Na Mazinách.

od západu slunce k východu, a na obou březích Radčického potoka /který pramení na území Chotíkova nedaleko severní hranice katastrálního území Radčic - viz též str. 14/ a po obou stranách průjezdní silnice, která v obci nese název "ulice v Radčicích", spojující Plzeň s Malesicemi a Městem Touškovem. Asi dvě stě metrů za obcí směrem na Malesice se od ní odděluje silnice vle-

vo do Křimic.

Radčický potok na své cestě od karlovarské silnice spěchá velkým obloukem mezi poli a dále pak Radčickým /dříve obecním/ lesem od severovýchodu k jihozápadu, vybíhá z lesa a dále se žene ulicemi V břízkách, Na jívách a Jilmovou, aby se nedařleko dřevěného mostu spojil s řekou Mží.

Potok je úzký a mělký. Vody v něm není mnoho, v období sucha vody v korytě ubývá, až v úseku ulice Na jívách mizí a pod most v ulici V Radčicích nedoběhne.

Do Radčic se přijíždí po

Vjezd do Radčic od Plzně

Vjezd do Radčic od Malesic

Radčický potok v ulici Na jívách v únoru 1992

silnici z Plzně a z Malesic do ulice V Radčicích, z návrší Sytné do Košutecké ulice, po dřevěném mostě na Mží do ulice Družstevníků

a Jilmové a pěšky se přichází z lesa Dolního Kyjova do ulice Rolní.

Ještě v minulých desetiletích byly Radčice převážně zemědělskou obcí, a to do roku 1976, kdy zde bylo zrušeno jednotné zemědělské družstvo /JZD/. Do roku 1952 byly

zde statky soukromě hospodařících sedláků a chalupníků, pracujících na půdě zděděné po předcích, kteří v oko-

Příjezd do obce z návrší Sytné

lí Radčic od ne-
paměti vzděláva-
li půdu svých
otců.

Protože v oko-
lí obce byla pů-
da úrodná, zvláš-
tě na obou břě-
zích řeky Mže,
která svou vodou
v době povodní
dodávala polím
značné množství
živin v naplave-
ném kalu, pěsto-

valy se zde
všechny dru-
hy obilí, oko-
paniny a pí-
niny. Zvlášť
velké byly
výnosy zelí
a hodnotného
sena.

Zemědělské
stroje se
v Radčicích
a okolí zača-
ly používat
kolem roku
1865. V té
době to byly
ruční mlátič-
ky zvané kla-
tovky a deset
let nato se u míst-
ních zemědělců ob-
jevily mlátičky na
žentourový pohon
s dřevěnými pastor-
ky /t.j. ozubená
kola s menším poč-
tem zubů než kola
je pohánějí/.
Později byly v ze-
mědělských usedlos-
tech používány mo-
dernější mlátičky
s trojdílnými vtrá-
sady, dále pak sečí
a žací stroje. Po
první světové válce
/1914-1918/ si bo-
hatší rolníci opat-
řili mlátičky parní s lisem, zatímco chudší chalupníci

Příjezd do obce po dřevěném mostě
na MžiPříchod do obce z lesa
Dolního Kyjova

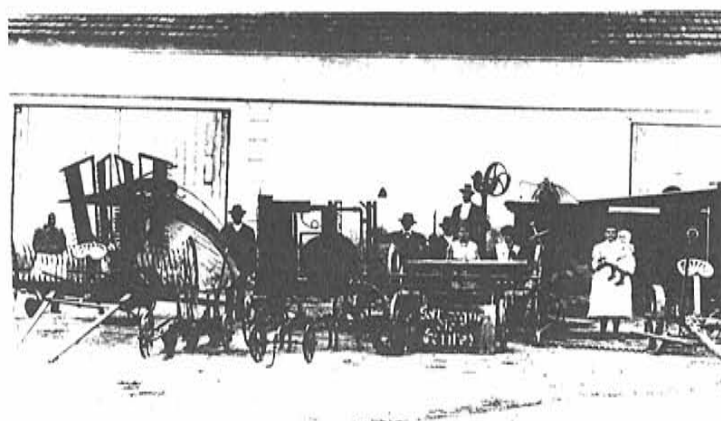
s lisem, zatímco chudší chalupníci

a domkáři používali mlátičky s motory na benzinový pohon.

Roku 1952 převzalo majetky místních zemědělců s obecními polnostmi a loukami, které obecní úřad dříve přiděloval k užívání malesickému faráři, místnímu obecnímu kováři, pastýři a zvoníkovi, jednotné zemědě-

lské družstvo Radčice. Tehdy patřil obci les o rozloze asi 50 hektarů v severní části katastrálního území, z něhož obecní rada, později místní národní výbor, prodejem dříví získávala nemálo finančních prostředků. Po likvidaci soukromých hospodářství a živností roku 1952 značná část obyvatel přijala zaměstnání ve Škodových závodech, úřadech, jiných podnicích a obchodech v Plzni.

Roku 1991 po navrácení polností a statků původním majitelům podle zákona o restituci, začal v naší obci po devětatřicetileté přestávce opět pracovat soukromý zemědělec.

Zemědělské stroje velkého statku kolem roku 1935 v západních Čechách

Radčice ve svobodné republice. /Po první světové válce/

Veškerý život v naší zemi a tím také v naší obci byl ovlivněn vznikem samostatného a nezávislého československého státu. Svobodná republika Čechů a Slováků vznikla za dramatických okolností, když jejímu vyhlášení a uznání ostatními státy světa předcházelo měření sil na evropských bojištích a současná diplomatická činnost českých a slovenských státníků o uznání práv národů československých u vlád Francie, Anglie, Švýcarska, Spojených států amerických /USA/, Ruska, Itálie a Japonska.

Hned od samého začátku 1. světové války v červenci 1914 se v českém lidu projevoval odpor proti válce, který během válečných let přerůstal v živelné protirakouské hnutí a touhu po vlastním státě, svobodné a nezávislé republice /České země byly od roku 1620 součástí Rakouska, později Rakousko-Uherského císařství, a Slovensko asi od roku 1025 součástí Uherska /Maďarska/. Na rozdíl od lépe situované vrstvy obyvatel Českého království /v rámci Rakouska/ jen malá skupina

HORNÍ KYJOVSKÝ LES

Příloha IV

Katastrální území radčické
roku 1992

DOLNÍ KYJOVSKÝ LES

Na velkých kusech

MALESICE

SVYANSKÝ VRCH

RADČICE

083

ZÁMEČEK

KŘIMICE

Chebská

188

059

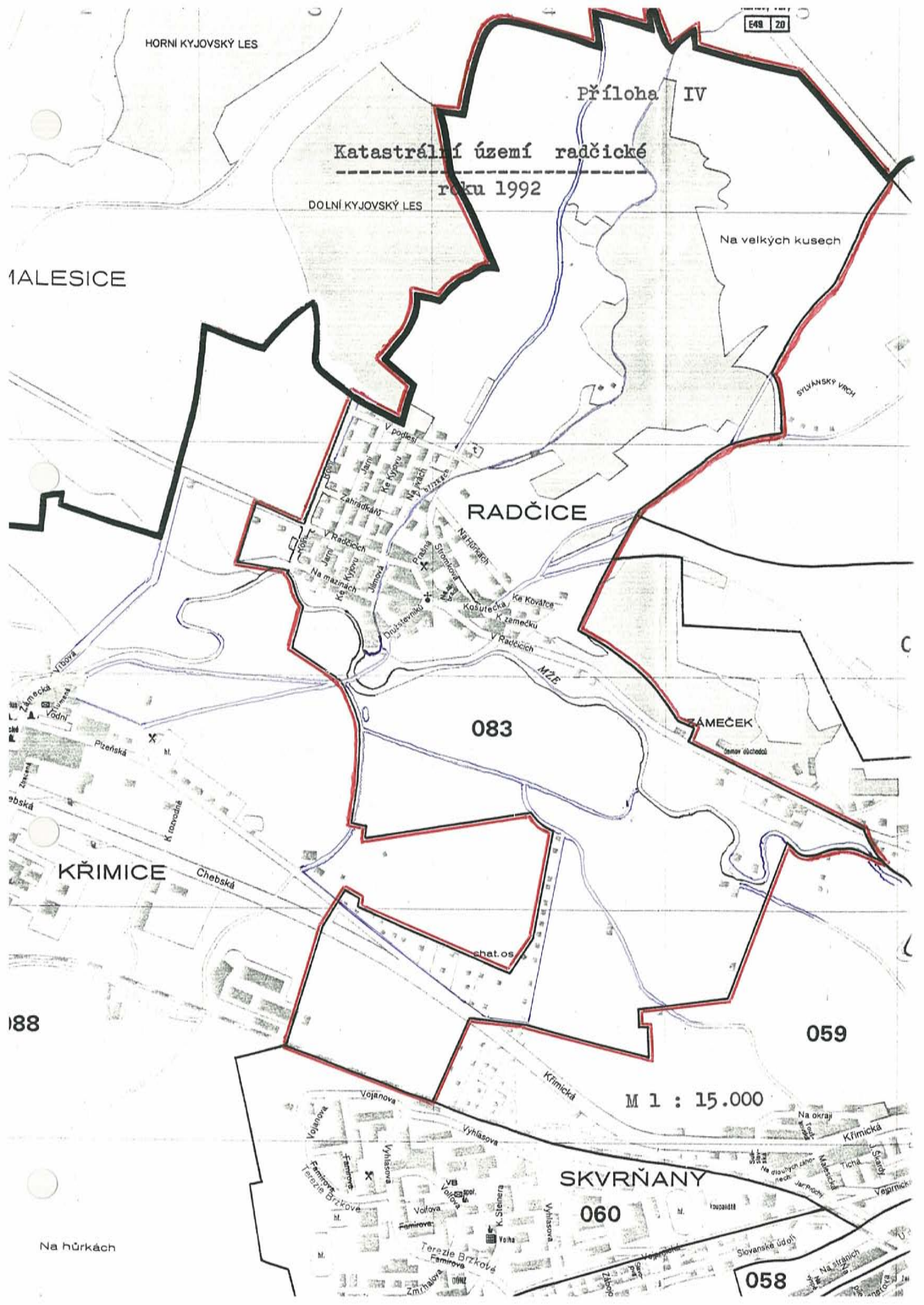
M 1 : 15.000

SKVRŇANY

060

Na hůrkách

058

tehdejších českých politiků brala v úvahu porážku Rakouska-Uherska a tím i jeho rozpad. Někteří z těchto politiků, členů rakouského sněmu za české země, kteří uvažovali o vzniku nových národních států v hranicích rakousko-uherské říše, opustili domovy, a již v letech 1914-1915 odešli do ciziny, aby tam pracovali na poli diplomacie k vytvoření samostatného a nezávislého státu Čechů a Slováků a zároveň tam organizovali československé vojenské jednotky k boji proti rakouským a německým armádám na bojištích ve Francii, Itálii a Rusku. Byl to především prof. PhDr. Tomáš Garrigue Masaryk, člen říšského sněmu, a jeho spolupracovníci prof. PhDr. JUDr. Edvard Beneš a generál francouzské armády RNDr. Milan Rastislav Štefánik slovenského původu, kteří utvořili vedoucí trojici mezi těmito pracovníky.

Doma v českých zemích se zatím poměry stále zhoršovaly. Nedostatek potravin a předmětů denní potřeby vzrůstal, lid se počal bouřit, koncem roku 1916 a během roku 1917 organizoval stávky a protiválečné demonstrace. V lednu 1918 pak došlo k obrovské generální stávce, která otřásla rakouskou monarchií. Demonstrace na 1. máje 1918, dále protidrahotní bouře, povstání českých vojáků v Rumburku a generální stávka 14. října 1919 byly velkou pomocí usilovným diplomatickým jednáním českých politiků v zahraničí.

Během roku 1918 se podařilo těmto politikům dosáhnout uznání Československé národní rady, založené v únoru 1916 v Paříži, za prozatímní československou vládu, která 18. října vydala "Deklaraci nezávislosti Československa" /t.zv. Washingtonskou deklaraci/, v níž byly zakotveny demokratické svobody.

V českých zemích se zatím situace vyhroutil tak, že v říjnu 1918, zvláště pak po generální stávce 14. října, místy demonstrující lidé prohlašovali naši zemi republikou. Československý národní výbor v Praze, který byl místními vlastenci ustaven již v létě 1917 jmenováním zástupců politických stran, převzal 28. října 1918 se souhlasem rakouských úřadů veškerou moc v českých zemích a za měsíc nato, 13. listopadu 1918, vydal první československou ústavu. Národní shromáždění, které vzniklo rozšířením Československého národního výboru, na svém prvním zasedání 14. listopadu 1918 prohlásilo sesazení členů Habsburského rodu z českého trůnu, zrušení monarchie a utvoření Československé republiky. Prvním prezidentem nové republiky byl zvolen prof. T. G. Masaryk a jmenována vláda "všennárodní koalice" v čele s předsedou JUDr. Karlem Kramářem.

Prezident Československé republiky /ČSR/ Tomáš G. Masaryk napsal o činnosti československých diplomatů během 1. světové války v cizině ve své knize "Světová revoluce", vydané roku 1933, toto:

"Toto suché schéma nemluví o práci a námaze nás všech za hranicemi, o tom stálém přemýšlení, o nervovém napětí a citovém vzrušení, jimiž tohoto politického

úspěchu bylo dosaženo. Jaké to putování celým světem, kolik intervencí v různých ministerstvech v Paříži, v Londýně, v Římě, v Petrohradě, ve Washingtoně, v Tokiu - kolik návštěv nejrozmanitějších vlivných osob, kolik memorand, kolik telegramů, kolik dopisů, kolik pomocných intervencí spojeneckých vyslanců a našich politických přátel, kolik interviewů, kolik přednášek a článků atd. - ale bez naší zahraniční propagační a diplomatické práce a krve legií /československá vojska v zahraničí/ nebyli bychom získali samostatnost".

"Z tohoto přehledu vyniká také důležitost a rozhodující význam konce roku 1917 a roku 1918 pro naše politické usilí a naši vojenskou účast ve válce; rok 1918 byl právě pro všechny válčící národy a pro celý vývoj války rozhodující".

/Oba citáty jsou z uvedeného díla str. 358/.

Bylo pondělí 28. října 1918.

Dopoledne obdržel obecní úřad v Račicích zprávu, že Český národní výbor v Praze převzal veškerou moc ve státě a vyhlásil vznik samostatné Československé republiky. Odvěký sen Čechů a Slováků se po několika letech poroby splnil. Od dnešního dne se stali svobodnými členy evropské rodiny nezávislých národů.

Jakmile se tato zpráva rozšířila po vsi, lidé vycházeli z domů, z lesa přinášeli chvojí, z luk a zahrad podzimní kvítí, vázali je k drátům, někde je ozdobili proužky papírů v národních barvách bílé a červené, a jako girlandy zavěšovali na zdi domů, nad vchody a okna. V některých oknech se objevily bíločervené praporky Českého království. Lidé, naplnění radostí, se shromažďovali před domem obecního starosty, aby zde vyčkali dalších zpráv, mnozí se odebrali do Plzně, aby tam získali další novinky.

Ve školní kronice radčické byl k tomu dni proveden rukou řídicího učitele Václava Nováka tento zápis:

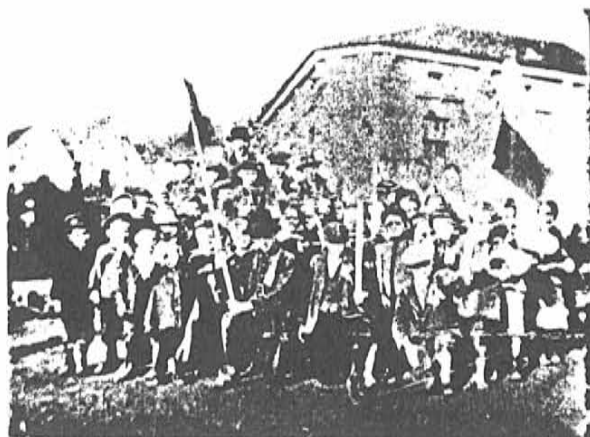
"Dne 28.10.1918 nadešla věkopamátná událost.

Čechové vypověděli smlouvu, kterou roku 1526 uzavřeli s Habsburky, zřídili si samostatný stát a převzali vládu do vlastních rukou.

Všude bylo velmi rušno. V Plzni vyzdobeny byly domy způsobem, že jevílo se již z toho veliké nadšení, davu lidí proudily ulicemi, strhovány byly z úřadů rakouské znaky a nahrazovány národními. Před radnicí mluvili k davu řečníci, političtí vězňové vožení v automobilech a propouštění na svobodu".

Mnozí občané Račic se radostné nálady v Plzni zúčastnili a přenášeli ji do naší obce.

Druhý den, v úterý 29. října 1918, dopoledne vyšli z obecné školy všichni žáci vedeni řídicím učitelem Václavem Novákem, jímž byli předtím ve třídě poučení o okolnostech zrodu našeho nového státu, seřadili se do průvodu a v čele se dvěma národními bíločervenými prapory a státním znakem Českého království /stříbr-

Řídící učitel Václav Novák s žáky obecné školy
po vykonaném průvodu obcí k oslavě vzniku
Československé republiky

ným lvem ve skoku se zlatou korunou na hlavě v červeném poli/ prošli celou obcí sledováni všemi občany a vrátili se zpět ke škole. Uprostřed křižovatky /dnešních ulic V Radčicích, Košutecké a Na zábradlí/ mezi školou a obecní kovárnou utvořili skupinu, která zde byla vyfotografována synem obecního kováře Václava Kesla /snad Václavem, nar. 1889/, aby nezapomněli na tyto slavné dny začínající československé státnosti.

Hned po dosažení svobody a nezávislosti našeho státu a upravení vnitřních poměrů začala nejen v Račicích, ale i v obcích sousedních, národní spolková činnost a stavební ruch.

Od té doby se mocně zvýšilo národní cítění a uvědomění našich občanů, nebývale se rozproudil kulturní a společenský život a díky stavebnímu ruchu se Račice rozrostly o mnoho nových domů, které z naší vsi, kromě cenné historické části, učinily pěknou moderní obec.

Život a poměry v obci.

I když Radčice, ležící stranou hlavních silnic, žily klidným životem zemědělské vesnice dávno i blízké minulosti, stávalo se, že hladina pohody byla rozčeřena náhlou, krátce nebo déle trvajícím, mimořádnou událostí.

Na začátku 15. století byly to jistě husitské války, které do obce přinesly vzruch. Husité několikrát obléhali Plzeň a vojáci Žižkovi, později Prokopa Holého, na vyjíždkách za potravou pro lidi i koně jistě navštívili i naši, tehdy ještě velmi malou, ale již zemědělsky významnou ves, která v té době byla majetkem potomka starobylého vladyckého rodu Viléma z Netonic, sezením na tvrzi netonické u Štáhlav /jižně od Plzně/.

Později pak, v 17. století, po dlouhotrvajícím blahobytu a klidu v okolí Plzně, přihnaly se jako krutí dravci události třicetileté války, kdy místní vesnice, mezi nimi i Račice, hned od začátku silně trpěly.

Začalo to roku 1618, kdy Plzeň byla obležena německým vojskem pod velením hraběte Petra Arnošta z Mansfeldu, jehož hlavní stan byl ve vsi Skvrňany. Vojáci jezdili za spíží do širokého okolí a Račicům se nevyhnuli. V listopadu téhož roku byla Plzeň dobyta a po odtáhnutí vojsk nastal pro Račice na krátký čas klid, který skončil pochodem rakouského vojska a drancování Plzeňska pokračovalo. Tak se to střídalo po celých třicet let. Požáry, hladem a bídou trpělo i několik desítek obyvatel Račic. Na konci té dlouhé války bylo ve vsi z jedenácti statků 7 vyhořelých.

Místní občané, sedláci, chalupníci a podruzi, se po skončení bojů roku 1648 v Čechách rychle vzpamatovali, o čemž svědčí celkový počet dobytka, který sedláci v té době vlastnili: 26 koní, 24 krav, 37 jalovic, 183 ovcí a 78 prasat. V dalších stoletích byl klid. Zemědělci spokojeně obdělávali svá pole, sklízeli, mlátili a věnovali se veškeré své pěstitelské a chovatelské činnosti, z níž bývali často vyrušeni požáry, loupežným přepadením místního občana pod skalami na cestě do Plzně nebo zpět /na př. roku 1842 Vavřinec Pokorný, sedlák z čísla 7 v dnešní ulici Družstevníků, představený obce, na cestě pod skalami u lomu byl neznámým pachatelem zabit a vhozen do řeky/, nemocemi lidí i zvířat, záplavami po vzednutí hladiny Mže a j.

V dobách Českého království, které bylo v letech 1619 až 1918 trvale spojeno s Rakouskem ve společné říši, představovali veškerou moc v obci rychtáři a konšelé, od roku 1850 představení s radními jakožto členy obecního výboru a koncem století, od roku 1864, starostové s členy obecní rady.

Tak roku 1790 je vyúčtování příjmů a vydání obce Račic potvrzeno v knize účtů podpisy těchto obecních představitelů:

+ + + Jakob Krystl, rychtář,
+ + + Šimon Czeczyl, konšel,
+ + + Šimon Haur, konšel.

Roku 1850, kdy se Račice staly součástí plzeňského okresu, se v obecních i panských úřadech začalo úřadovat česky. V té době nebyl už v obcích pánem rychtář s konšely, ale představený s radními, kteří byli členy obecního výboru.

Roku 1861 čteme v knize účtů račické obce tato jména členů obecního výboru:

Krištof Pokorný, představený,
František Hauer, radní,
Krištof Sušanka, radní,
Lorenc Houdek, výbor.

Koncem 19. století nazýval se představený obce sta-

rostou a s ním rozhodovali o věcech obecních členové obecní rady nebo také obecního představenstva či zastupitelstva.

Roku 1890 račický starosta Josef Čechura, sedlák z čp.25 /v dnešní ulici Družstevníků/ a roku 1893 starosta Martin Kristl, sedlák z čp.11 /v dnešní ulici V Radčicích/ se zasloužili o postavení obecné školy v Račicích.

Tato funkční označení obecních představitelů byla po 1.světové válce /1914-1918/ převzata úřady nového samostatného státu - Československé republiky a na obecních úřadech nadále vládli starostové s členy obecních rad.

Roku 1920 stal se v Račicích po zemřelém Josefu Vočadlovi /nar.1873/ starostou Jan Hauer /nar.1874/, zedník z čp.37 /v dnešní Košutecké ulici/, který byl v září 1923 opět zvolen starostou a jeho náměstkem se stal Martin Jílek /nar.1879/, rolník z čp.26 /v dnešní ulici Družstevníků/.

Jan Hauer působil ve funkci starosty do roku 1932. Toho roku byl zvolen starostou obce Josef Panuška /nar.1896/, dílovedoucí Škodových závodů v Plzni, z čp. 58 /v dnešní ulici K zámečku/. Jako dobrý starosta řídil záležitosti obce do doby okupace českých zemí německými vojsky a vzniku protektorátu Čechy a Morava roku 1939, kdy bylo označení funkce starostů změněno na "vládní komisař".

Vládní komisař J.Panuška přežil protektorát Čechy a Morava a po skončení 2.světové války, kdy v osvobozené Československé republice skončily obecní úřady činnost a jejich povinnosti převzaly národní výbory, byl zvolen předsedou místního národního výboru.

Místní národní výbor působil v Radčicích do roku 1976, kdy byla obec připojena k Plzni jako její předměstská část, místní národní výbor zrušen a ustaven občanský výbor č.25 obvodního národního výboru Plzeň 3 a od té doby se představení obce nazývali předsedy občanského výboru. Od roku 1987 do roku 1990 neměla naše obec předsedu občanského výboru pro nedostatek vhodných funkcionářů v obci. Jeho funkci zastával místopředseda Oldřich Dudař /nar.1924/, vrtač v důchodu, z čp.92 v Jarní ulici.

V listopadu 1990 byly zrušeny národní i občanské výbory a nahrazeny obecními či městskými zastupitelstvy. V Radčicích vznikl Úřad městské části Plzeň-Radčice, který za svou činnost odpovídal Úřadu městského obvodu Plzeň 3. V komunálních volbách v listopadu 1990 zvolené zastupitelstvo radčické zvolilo do čela obce jako starostu Jaroslava Balína /nar.1923/, strojího technika v důchodu, z čp.236 v ulici Na jívách.

Roku 1992 vzešlo z druhých komunálních voleb nové obecní zastupitelstvo, které zvolilo starostou obce Ing.Václava Klečku /nar.1935/, konstruktéra Škodových závodů v Plzni, z čp.184 v ulici Zahrádkářů a radčický zastupitelský úřad se od září 1991 nazývá Úřa-

První starostové obce radčické
zvolení po t.zv. "sametové revoluci", uskutečněné
v listopadu 1989

Jaroslav B A L Í N,
nar.11.prosince 1923
v Račicích,

strojní technik
Škodových závodů
v Plzni v důchodu,
bytem v Radčicích,
ulice Na jívách 8,
čp. 236,

byl radčickým
starostou
od 10.prosince 1990
do 5.března 1992.

Ing.Václav K L E Č K A,
nar. 5.dubna 1935
ve Slivonicích
okres Horažďovice,
konstruktér
Škodových závodů
v Plzni,
bytem v Radčicích,
Zahrádkářů 7,
čp. 184,

dne 5.března 1992 byl
zvolen starostou obce
a v této funkci působí
dosud.

dem městského obvodu Plzeň 7 Radčice.

Jména některých obyvatel v Radčicích usedlých.

Málokterý rod se udržuje v obci trvale. Občané umírají, další se rodí, jiní se stěhují nebo přistěhovávají, žení a vdávají, a tak v obci mizí jména některých starousedlíků, přicházejí nová, a tento přirozený pohyb obyvatel dokáže během několika desetiletí odstranit ze seznamu místních občanů jména těch, kteří zde prožili část nebo celý svůj život a nahradit je jinými.

Nejstarší seznam místních obyvatel z roku 1533 uvádí tato jména:

Ambrož Pořádek, Jan Pořádek syn, Jan Mazín, Jan Mřenek, rychtář Zykmond, Václav Kroj, Petr Filip, Volf, Bártl, Bárta, Jíra Fišer, Mikuláš Peš, Jakub Mřenek, Jakub Krš, Matěj Hostek, Šimek Tkadlec, kovář Havel, Martin Žižka, Andres pacholek Koubkový, Jan Chřen, Jan Boháč, Vondra, Hřech, Vaněk, Bajček, Bartoš Mašurda, Bláha Mastný, Kryštof Ludvík, Jan Kuchař, Pavel Sýček, Jan Vondrovec, Vávra Trybulík, Vávra Trybule, Rub starý Balík, hrnčíř Václav, Jan Bulín, Volf Král, Jan Novák,

v dalších letech pak jsou ve starých záznamech uvedena jména

roku 1545:

Havel Fišer, Polnář, uváděný také jako Krčmář, Bušek, Zyman, Nábožný, Stupka, Peš,

roku 1568:

Longin a Šimon /toho roku jsou uvedeni v konšelském protokolu. Tehdy v přítomnosti křimického písaře předali plzenským konšelům jakýsi list pana Václava Točnicka, vладыky z Prostiboře na Křimicích/,

"letha Panie 1598 Auterý po památce Mládátek /28. prosince/ psáno bylo jméno račické obce Razize". V té době se zde poprvé objevila jména Lukáš a Pavel,

roku 1651: sedláci:

Jan Martin 45 let, manželka Anna 33 let, děvečka Anna 17 let,

Prokop Houla 28 let, manželka Anna 28 let,

Matěj Mysliveček 25 let, manželka Mandalena 18 let,

Kašpar Krátkoruký 45 let, manželka Anna 24 let,

Adam Krčmář /v Berní ruli je uveden jako Polnář/

24 let, manželka Anýžka 23 let,

Matěj Peš, vdovec, 50 let, syn Šimon 21 let, syn Petr

19 let, dcera Kateřina 23 let, dcera Veruna 13 let,

Vojta Mřeněk 60 let, manželka Lidmila 50 let,

Lorenc Šlosser 28 let, manželka Dorota 26 let,

Jakub Lukáš /Lukeš/ 40 let, manželka Anna 38 let,

syn Matěj 15 let, dcera Mandalena 18 let,
Tůma Boháč 30 let, manželka Anna 25 let,

podruzi:

Bárta 25 let, manželka Dorota 20 let,
Dorota vdova 30 let,
Stanislav Klíma 30 let, manželka Kateřina 25 let,
Matěj 60 let, manželka Anna 30 let,
Šimon Vích 35 let, manželka Salomena 23 let,
Matěj Kovář 30 let, manželka Dorota 29 let,

v panském dvoře bydleli a pracovali:

Markýta šafářka 40 let,
Šimon pacholek 22 let,
Matouš pohunek 16 let,

roku 1654: /v soupisu račických usedlostí/

Matěj Peš, Jakub Lukáš, Lorenc Šlosser, Prokop Houla,
Matěj Mysliveček, Adam Polnář /Křčmář/, Jan Král, Ja-
kub Folta, Jan Martin,

roku 1685 žili "ve vesnici Raczicz" občané:

Petr Puller, Joanes Fanta, Joanes Dvorzan, Martin
Pokorný, Jílek, Tůma Boháč, Kobez,

roku 1695:

Christof Pokorný /v čp.7/, Christl, Holta /v čp.22/,

roku 1700:

Čečil, Jan Keck, Dvořák, Andres Hauer, Jan Kroj.

Z uvedených sedláků vyhořeli roku 1674 Matěj Peš
a Adam Polnář /Křčmář/, kteří byli defalciováni /t.j.
byla jim poskytnuta berní úleva na dobu tří let
v důsledku ztráty majetku/ ke 2.kvartálu 1677, roku
1703 to byli Tůma Boháč, Jan Martin, Prokop Houla
a Jan Kroj, kteří po vyhoření byli defalciováni k ro-
ku 1706.

Roku 1713 byl proveden nový soupis majetku poddaných
občanů a ke jménu Račice bylo připsáno 14 sedláků,
5 chalupníků, 6 podruhů a 1 pastýř.

Daněmi byli zatíženi

sedláci:

Jiří Kristl, Jiří Pokorný, Jan Kekh, Daniel Klimer,
Jan Čečil, Matěj Pokorný, Ondřej /Andres/ Hauer,
Vavřinec Procházka, Jan Götz, Pavel Hauer, Martin Su-
šanka, Bartl Flök, hostinský v panské hospodě Jan
Čech. Jeden statek užívala vrchnost.

Domkáři:

Jan Jiří Böml, Petr Peierle, Jiří Reichl, Jan Hauer,
Vít Halda,

podruzi:

Jiří Čečín, kovář Kašpar Šilko, Jan Sauer, Vojtěch
Tillinger, Marie Veselá, Matěj Pokorný, pastýř Vít
Techtl.

V druhé polovině 19.století čteme v archivních do-

kumentech již mnoho jmen, která se v obci vyskytují ještě dnes:

Michl /Michael/ Helmer, Bartl Jílek, Lorenc Keck, František Hauer, Vavřinec Čečil, Vavřinec Kremr, Krištof Sušanka, Jakub Cubr, Šimon Karpíšek, Martin Havlík, Vávra Koukl, Josef Křen, Václav Václav, Majdalena Pešková, Petr Vočadlo, Josef Kabát a j.

A konečně jména některých občanů, bydlících v Radčicích v první polovině 20. století:

Karel Karpíšek v čp.34, Jan Hoblík v čp.46, Růžena Šuchová v čp.33, Jana Hasmanová v čp.86, Matěj Běloch v čp.57, Albína Bartošová v čp.63, Josef Schödl v čp.24, Rudolfa Brabcová v čp. 6 N, Václav Frank v čp.69, Václav Hradský v čp.6, Jiřina Jaňourová v čp.132, František Růžička v čp.55, Prokop Toušek v čp.67 a j.,

v druhé polovině 20. století:

Anna Kavalírová v čp.62, Jan Krblich v čp.156, Jaroslav Kopačka v čp.104, Miroslav Svoboda v čp.39, Jan Bouček v čp.16, Marie Vočadlova v čp.70, František Šlouf v čp.44, Růžena Frouzová v čp.156, Václav Zuska v čp.109, Anna Eretová v čp.164, Petr Romanutti v čp.116, Jiřina Šmídlová v čp.161, Václav Roušal v čp.222, Karel Voves v čp.227, Antonín Tomek v čp.157, Stanislav Vokoun v čp.32, Kateřina Martínková v čís. E 2, Karel Kříž v čp.144, Jiří Vávra v čp.226, Jaroslava Pechmanová v čp.52 a j.

Jména dávných předků, která přetrvala věky a v Radčicích se stále vyskytují, jsou: Hauer, Keck, Stupka, Krystl - Kristl, Jílek, Vočadlo, Kabát, Pokorný.

Obyvatelé obce.

Obyvatelé obce jsou z 99% Češi, zbytek jsou občané slovenské, rakouské, německé a arabské národnosti.

V obci je deset bývalých statků s dvory /čp.5, 6, 7, 10, 11, 12, 16, 26, 27, 31/, dva statky s obnovenou činností /čp.8, 17/, asi deset bývalých chalup, většinou přestavěných na rodinné domy /čp.1, 4, 19, 21, 22, 28, 30, 34, 47, 48/, 18 chat /náhradních domků k trvalému bydlení/, 1 bytový dům panelový, 12 podnikových, kulturních a veřejných staveb včetně obou škol /základní a mateřské/. Zbytek jsou rodinné domy a domky bývalých domkářů, většinou jednopodlažní /přízemní/. U většiny domů jsou zahrady.

Radčice byly do roku 1952 převážně obcí soukromě hospodařících zemědělců a zemědělských dělníků, úředníků a dělníků Škodových závodů v Plzni, zaměstnanců jiných podniků a menšího počtu místních živnostníků. Během doby však přibývaly i ostatní druhy zaměstnání a tak, zatímco roku 1713 žil ve vsi kromě zemědělců hostinský, pastýř, kovář a zedník, po roce 1952, kdy rad-

čičtí zemědělci byli sdruženi v jednotném zemědělském družstvu /JZD/, žilo zde již mnoho dělníků plzeňských a radčických podniků /kruhárny zelí/, prodavaček, zdravotních pracovníků, lékařů, učitelů, úředníků, řidičů, techniků a občanů jiných profesí. Roku 1976 bylo JZD v Radčicích zrušeno a jeho majetek /polnosti, budovy a jiná zařízení/ převzal státní statek v Křimicích. Roku 1991 a 1992 bylo mnoho polí, luk a zahrad roku 1952 zkonfiskovaných vráceno původním majitelům podle zákona o vracení nemovitého majetku.

Kroje.

Mnohé české kraje byly od pradávna obydleny lidem, jehož denní zvyklosti se podle bydliště v lecčems lišily, avšak v jednom byl zajedno: své oděvy přizpůsoboval vzhledu osady a krajiny kde bydlel, podle starých zvyků a obyčejů, které udržoval, a podle dostupnosti, kvality a barevnosti látek. V úpravě oděvů zapracovaly jeho představy a smysl pro krásu a z jeho rukou tak vzešly kroje. Byly výrazem nejen národního uvědomnění, ale i příslušnosti k určitému kraji země české. Tak spatřily světlo světa kroje choďské, plzeňské, chebské, poličské, moravské a kroje slovenské. Současné s těmito, nebo lépe řečeno ve stínu těchto krojů, vznikala i místní rázovitá vesnická oblečení, která se krojí podobají, a která byla oblékána jen při zvláštních příležitostech /oslavách, slavnostech, návštěvách významných osobností a pod./. Takový kroj vznikl a nosil se také v Radčicích minulých dob, jakožto vsi, náležející ke křimickému panství.

Bývalý ředitel Městského archivu plzeňského PhDr. Miloslav Bělohávek napsal v Plzeňském přehledu z ledna 1989 o radčických krojích toto:

"Z konce 18. století se nám zachoval popis kroje, který se nosil na křimickém panství.

Muži měli tmavomodré nebo černé punčochy, střevíce s mosaznými přezkami, časem také vysoké boty, žluté kožené krátké kalhoty, vestu z modrého sukna se zlatými vypouklými knoflíky, černý nákrční šátek a modrý soukenný kabát, posázený od shora až dolů vypouklými mosaznými knoflíky, v neděli a ve svátek nosili dva na sobě, dále soukennou červenou čepici s černým lemováním a nízký kulatý klobouk se širokou střeškou, který se nasazoval na čepici.

Ženy nosily červené vlněné punčochy, střevíce s vyšším podpatkem a žlutými sponami, modré nebo zelenavé sukne v počtu 9 až 12 najednou, šněrovačky z hedvábné látky vpředu s puntkem a stříbrnými sponami. Na krku měly bavlněný, lněný nebo hedvábný šátek rozličné barvy. Nosily soukenný kabátek vzadu s faldy, vpředu k zapínání, kulatý čepec s bílým hodně vyšíváním šátkem na hlavu, který se vpředu pod krkem zavazoval. Vdané ženy

Obleky mužů kolem roku 1900.

Hosté v zahradě hostince U Jílků roku 1911.

na rozdíl od svobodných nosily na šněrovačkách místo punktu malý pérový polštářek rozličných barev a vzadu na čepici měly kulaté dýnko, které bylo uvázáno bílou páskou a rovnalo se druhému čepci".

Tolik PHDr. M. Bělohlávek.

Punt jako součást ženského kroje představoval výstuž, která se vkládala mezi nedopnuté části šněrovačky. Měl nejčastěji trojúhelníkový tvar. Mohl barevně a zčásti i tvarově být kroji přizpůsoben.

Svůj původ měl punt ve slohovém oděvu z období baroka /t.j. od konce 16. století do konce 18. století/ s významem estetickým - umožňoval zakrývání či odhalování výstřihu. Tuto funkci si udržel i v lidovém prostředí.

O sto let později se občané Račic, kromě slavností, kdy používali kroje, oblékali podle časové módy, která se udržela až do dvacátých let tohoto století.

Ženský vycházkový oblek roku 1914

Obleky mužů z konce 19. století

Muži si k vycházce oblékali světlou košili s kravatou různých barev, kabát a kalhoty tmavé barvy, obouvali "perka"

/t.j. kotníkové boty bez tkanic, vyztužené péry/ a na hlavu kladli měkký klobouk se širším dýnkem nebo "bouřku" /t.j. tuhý vypouklý klobouk/.

Ženy se odívaly do šatů různých barev, na nohách nosily různobarevné punčochy a šněrovací boty nad kotníky barvou přizpůsobené obleku, na hlavu si sponkou nebo vlásničkou připevňovaly klobouček zdobený květinami, na ruce navlékaly lehké rukavice.

V létě v době slunečního svitu nosily v ruce slunečník pestrých barev nad hlavou rozevřený k udržení jemné bílé pleti.

Zahradkáři a chovatelé.

Jak bylo již uvedeno, téměř každý dům v obci má větší či menší zahradu. Mnohé z nich v létě hýří pestrostí květů, ale skoro všechny jsou rozděleny na sady, květinovou část a na část zelinářskou. Pěstují se zde některé druhy zeleniny - kedlubny, petržel, mrkev, celer, kapusta, ředkvičky, brambory, okurky, salát, rajská jablůčka a j., v sadě pak se vyskytují třešně, jabloně, švestky, slívy, merunky a mirabelky, hrušně, ořešáky, broskvoně a z keřů lísky, angrešty, rybíz červený a černý, z okrasných keřů pak je zde zastoupena magnolie /šácholan/ a mnoho jiných krásně kvetoucích keřů. V květinové části zahrady nabízejí záhony pohled na nepřeborné množství květů různých barev a odstínů.

Z domácích zvířat chová mnohý majitel domu na svém dvoře v první řadě psa. Pes je v Radčicích zvíře, bez kterého většina místních občanů být nemůže. A tak, při průchodu některými ulicemi, je chodec doprovázen nepřetržitým štěkotem různých tónů podle druhu a velikosti psa, jehož hlas ho provází podél plotu, někde i z obou stran ulice, od jednoho konce pozemku ke druhému, kde hlasitou hlídací povinností převezme pes další usedlosti, a tak to pokračuje až na konec ulice, aby štěkot za rohem začal znova.

Z druhů psího rodu jsou tu zastoupeni vlčáci, ovčáci, špiclové, hodně jezevčků, kokršpaněl /cockerspaniel/, boxer a různí kříženci. Roku 1992 bylo v obci 120 psů.

Dalšími tichými obyvateli dvorků jsou slepice, husy, kachny, králíci s morčaty a holubi.

Mezi tyto méně hlučné spoluobyvatele místních občanů patří kočka. Je to další zvíře, bez něhož by mnozí občané Radčic nemohli být. Dvě a tři kočky v rodině nejsou zde zvláštností; v obci jsou rodiny, které vlastní šest i sedm koček. Někteří občané ve svých dvorech chovají norky, lišky a nutrie pro kožišinu z obchodních důvodů. V důsledku rozšířeného chovatelství domácí zvěře a skládky nečistot na některých místech pozemku nebo obce je zde hodně myší, krys a potkanů.

Někteří milovníci přírody chovají v klecích papoušky a andulky, jiné krásné a zajímavé druhy exotických ryb v akváriích.

Ulice.

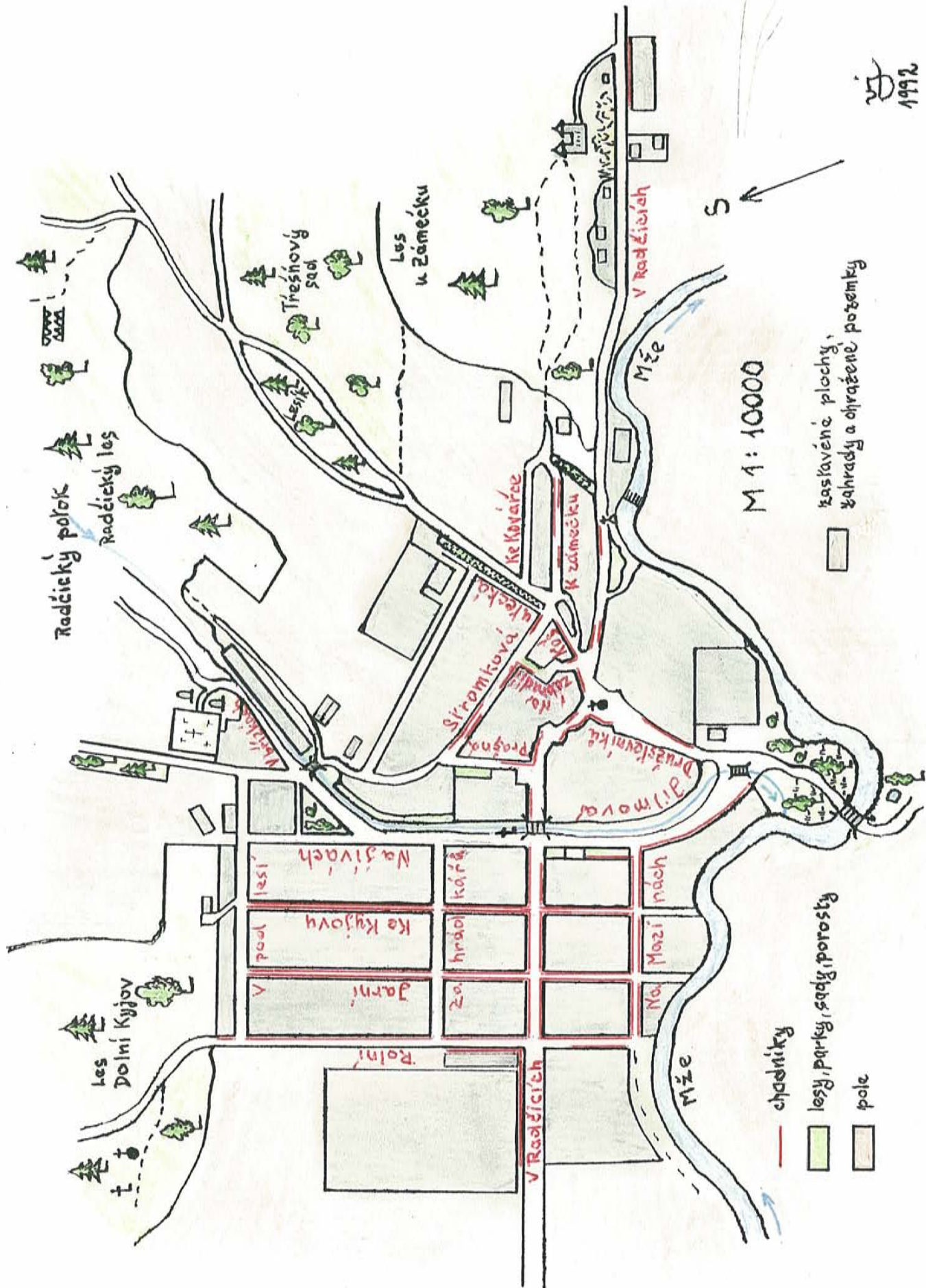
V obci je 19 ulic. Do roku 1979 byly ulice bezejmenné, toho roku však byla z popudu obvodního národního výboru Plzeň 3 občanským výborem v Radčicích jmenována čtyřčlenná komise, jejímiž členy byli kronikář Josef Ruml z čp.7, Jaroslav Kadlec z čp.3, Antonín Suchánek z čp.32 a Zdeněk Zoubek z čp.158, kteří navrhli pojmenování téměř všech ulic v obci a jména byla obvodním národním výborem schválena. Jen travnatá ulice, rovnoběžná s ulicí Košuteckou, vycházející od bývalé obecní kovárny čp.23 vzhůru k ulici K zámečku, nebyla pojmenována. Tabulky s jejich jmény byly na nároží ulic upevněny v létě roku 1984. Od té doby máme v Radčicích tyto ulice: V Radčicích - t.j.hlavní průjezdní ulice, pojmenovaná po zdejší obci, jejíž jméno, jakožto jméno součásti Velké Plzně, jednou zanikne, dále pak vedlejší ulice K zámečku /kde se dříve říkalo Na skále/, Ke Kovářce, Na Hůrkách, Stromková, Košutecká, Na zábradlí, Prašná, Družstevníků, Na Mazinách, Zahradkářů, Jilmová, Na jívách, Ke Kyjovu, Jarní, Rolní, V podlesí, V břízkách a jedna bezejmenná.

Pošta, doprava, telefony.

I když Radčice zaznamenávají značný rozvoj /stavby rodinných domů, úpravy vozovek ulic, výstavba zelinářského závodu a j./ a obyvatelů přibývá, nemají poštu, což mnozí občané, zvláště staří a ti, kteří často do Plzně nebo do Křimic, kde byla pošta již před mnoha lety otevřena, nedojíždějí nebo nedocházejí, těžce nesou. Deně zde roznáší poštu doručovatelka Eva Boušková /nar. 1955/, bytem v Křimicích, zaměstnankyně pošty 22 Plzeň-Křimice /poštovní směrové číslo 322 00/, která sem dojíždí ráno kolem osmé hodiny na malém motocyklu Babetta, ve výjimečných případech vlastním autem, bez ohledu na počasí.

Jako součást Plzně jsou Radčice jediným předměstím, které získalo spojení s vnitřním městem prostředkem hromadné městské dopravy /autobusem/ teprve v dubnu 1991. Železnice zde není a obcí projíždějí autobusy Československé autobusové dopravy /ČSAD/, ve všední dny 23 autobusů z Radčic do Plzně a sedmáct opačným směrem, v sobotu asi polovina udaného počtu a v neděli jen několik autobusů, takže toho dne se v době od 7,26 hodin do 13 hodin a odpoledne do 15,58 hodin z Radčic do

Ulice a chodníky v Radčicích.

SD
1992

Plzně ten, kdo nebyl do dubna 1992 schopen jít pěšky nebo jet vlastním autem, nedostal. Od toho data autobus městské hromadné dopravy v sobotu a v neděli do Plzně a zpět jezdí ku spokojenosti občanů.

Téměř každá rodina v obci vlastní osobní auto, někde jsou v rodině dvě nebo tři auta, někteří občané kromě osobního auta mají auto nákladní nebo motocykl.

Zatímco před 57 lety /roku 1935/ byly do Radčic zavedeny dvě telefonní linky - telefon, používaný kromě majitele i veřejností, byl v hostinci U české lípy čp.9 a Na staré hospodě u Fišerů čp.15, oba v dnešní ulici V Radčicích, dnes už je zde telefonů mnohem více. Kromě jedné veřejné telefonní budky byl roku 1989 zaveden telefon do 89 domácností.

Čistota obce, úprava domů, kanalizace.

Jak již bylo na straně 28 uvedeno mají Radčice 19 ulic. Některé z nich, v t.zv. nových Radčicích /na pravém břehu Radčického potoka/, mají vozovky asfaltové, čisté, s pěknými chodníky, a jejich celkový stav je utěšený.

Zbývajících 13 ulic má vozovky prašné, jejichž prach v době sucha stoupá po průjezdu motorového vozidla vzhůru a zvláště v letních měsících proniká otevřenými okny do místností domů. Během deštivého období nebo tání sněhu se jejich vozovky mění v rozbahněnou plochu s výmoly plnými kalné vody rozstříkované projíždějícími auty na všechny strany.

Často se na vozovkách ulic a na chodnících objevují kousky papírů, obalů od cukrovinek pohozených dětmi i dospělými, sklo, hromádky popele, který se sype z popelnice při jejich vyprazdňování do popelářských aut Hospodářského dvora města Plzně, a jiné nečistoty.

Všechny domy v obci jsou zařízeny na topení uhlím, briketami a koksem, které v některých domácnostech vyhřívají místnosti topením v kamnech, většinou však teplem radiátorů ústředního topení, jehož topné těleso obvykle od října do května /někdy, podle délky studeného zimního období, i déle/ vydává po celý den více či méně dýmu podle potřeby topení. Veškerý dým z komínů se za bezvětrí plouží ulicemi a v celé šíři údolí řeky Mže mezi Radčicemi a Křimicemi vytváří s mlhou, která po většinu podzimních a zimních dnů a po část jarního období leží na krajině, často neprůhledný smog.

O čistotu komínů pečuje komíník Jan Hácha /nar.1930/ z Plzně, dříve zaměstnanec Hospodářských služeb města Plzně, od roku 1991 soukromě pracující mistr kominic-
ký.

Kromě kouře dochází k znečišťování ulic uhelným prachem z pozůstatků hromad uhlí a briket dodávaných jednotlivým domácnostem z uhelných skladů v Sulkově.

Kominický mistr
Jan Hácha

Prach-mour po složení paliva do sklepů a kůlen není možné z vozovek a chodníků úplně odstranit a jeho zbytky vítr roznáší do ulic, zahrad, dvorů a někdy i do otevřených oken.

V některých ulicích jsou přechodně uskladněny hromady několika druhů písků a jiného stavebního materiálu, potřebného k výstavbě nových rodinných domů nebo k přestavbě či úpravě domů starších.

Mnohé chodníky v obci jsou ve špatném stavu, někde chybějí vůbec. V ulicích V podlesí, Na jívách, Zahradkářů, v bezejmenné ulici souběžné s ulicí Košuteckou, K zámečku, Ke Kovářce, Na Hůrkách, Stromkové, Košutecké, Družstevníků a Prašné jsou chodníky jen před některými domy nebo zde nebyly dosud upraveny. Velký nedostatek chodníků

má i hlavní frekventovaná ulice V Radčicích v úseku od bývalého mlýna čp.40 ke křižovatce s ulicí Jilmovou.

Jako v každé obci tak i v Radčicích je mnoho moderních rodinných domů buď od základu postavených nebo přestavěných ze starších domů, chalup a obytných domů bývalých statků, které jako hospodářské usedlosti se v dávných dobách staly základem obce. Většinou jsou to domy hezké, upravené, jejichž majitelé o vzhled svých obydlí pečují. Jsou zde však některé stavby, které na turisty obcí procházející či projíždějící, dobrý dojem nedělají. Ať už je to statek s neopravenou starobyrou branou nad zchátralými dřevěnými vraty, chátrající a rozpadávající se hospodářské budovy jiných bývalých statků a mlýna, přece jen lze říci, že Radčice jako celek jsou obcí pěknou a přitažlivou.

I když během let modernizace obce hodně pokročila, jsou ještě v některých usedlostech používány t.zv. suché záchody, to jsou záchody bez splachovacího zařízení, fekálie je nutno odstraňovat z jímky šoufkem /t.j. nabírací nádoba upevněná na tyči/ a v sudu nebo jiné nádobě odvážet na kompost na poli. V blízkosti většiny domů se splachovacími záchody, které nejsou napojeny na kanalizaci, jsou na vhodných místech upraveny septiky, které na požádání za určitý poplatek vyprazdňují zaměstnanci Hospodářského dvora plzeňského do pojízdné cisterny a obsah odvážejí na komposty. A konečně jsou tu domy, jejichž záchodový odpad je připojen na kanalizační potrubí, které ústí do řeky Mže nebo ústředního septiku, jednou za

čas vyprazdňovaného do pojízdné cisterny.

Roku 1991 bylo představenstvem Magistrátu města Plzně rozhodnuto o postavení čističky odpadních a fekálních vod v Radčicích, kam budou svedena veškerá kanalizační potrubí a pak bude naší obcí pomoženo i napojením jednotlivých domů na vodovodní potrubí, které bylo do dvou místních ulic - Košutecké a Na Hůrkách - roku 1991 zavedeno bez přípojek do domů.

Společenský život v obci.

Člověk je od doby svého vzniku tvor společenský. Sotva se na světě porozhlédl, už navazoval přátelská spojení s jinými lidmi. Společně vytvářeli tlupy k obraně svého rodu a zajištění loveckých úspěchů, později zemědělské družiny, aby zásobili svými výpěstky sebe, své rodiny i celý rod. S mnoha jinými tlupami stejného rodu se usazovali na vhodných místech, kde si stavěli obydlí vzájemnou pomocí. Pospolitý život vyhovoval všem a tak vznikaly osady a obce, jejíž někteří občané nadále obdělávali půdu, jiní lovíli zvěř a později se věnovali řemeslům ve prospěch všech. Ve volných chvílích se bavili podle svých možností obvykle besedami o hrdinských skutečích svých předků i současníků, rádi si zazpívali a vyslechli novinky z dalekých krajů, navštívili ves cizí kupec, nebo se těšili vyprávěním bajek a zábavných příběhů. Mladíci rádi předváděli sílu svých paží, obratnost a mrštnost při zápasech a závodech na volných prostranstvích vsí. V pozdějších dobách si ustavovali pracovní cechy, kulturní, politické a sportovní spolky, během jejichž činnosti se po všech stránkách vyžívali.

Tak jako kdysi se občané scházeli k besedám u sousedů nebo na návsi pod lipami, tak ještě v době nedávné pořádali sousedské besedy při t.zv. černých hodinkách, kdy se s příchodem večerního šera petrolejové lampy či elektrická světla nerozsvěcovala a ve stále houstnoucí tmě se vzpomínalo na doby minulé, na místní zemřelé a narozené, řešily se místní nedostatky, stavy hospodářství přítomných i nepřítomných besedníků, s vážností se naslouchalo starým sousedům při líčení jejich pracovních zážitků a zkušeností z nich vyplývajících. Nebylo zapomínáno ani na domácí zvířata - koně, krávy, kozy, vepře a drůbež. Mnozí hospodáři v některých dnech v týdnu dávali přednost společnému večernímu posezení v hostincích.

V Radčicích tohoto století se občané scházeli ke krátkým rozhovorům na ulicích, v zahradách, dvorech a na polích, delší rozhovory se odbyvaly v hostincích. V létě, až do postavení vodního díla-přehradu na řece Mži u Hracholusk roku 1964, to jest do doby, po níž se voda v řece vlivem přehradu jen zvolna prohřívala a stala se tak ke koupání méně příjemnou, se společenský život mnohých občanů soustřeďoval na břehu této řeky. Tehdy

nebyly ještě její břehy křovinami tak zarostlé jako v době nedávné /roku 1991 byla hustá křoviska na obou březích zaměstnanci Povodí Vltavy v Plzni vymýcena, jen stromy zůstaly/ a posezení v chladné svěží trávě bylo příjemné tak, že v podvečerních hodinách, kdy beseda byla v plném proudu, vůbec nevadilo nějaké to komáří píchnutí. Scházeli se tu na svých oblíbených místech hloučky občanů, kteří vydrželi rozprávět při vlahém vánku do večera. Dětské hry se většinou odbývaly na loučkách na Hůrce /loučky-louky byly pozemky, rozkládající se mezi dnešními ulicemi Stromkovou a Na Hůrce/ nebo na "rejdišti" u dřevěného mostu /viz též str.212/.

Odpočinek u řeky Mže
"v zátočině"
v srpnu 1940

Avšak nejenom odpoledne a v podvečer se u řeky scházeli místní občané v teplých letních dnech po skončení pracovní doby nebo ve dnech svátečních. I jiná vhodná místa v okolí některých chalup a ve dvorech či zahradách statků byla svědky zábavných besed našich občanů. Tak na nároží nevelké stodoly u chalupy čp.21, stojící při křižovatce ulic Stromkové a Na zábradlí, tam, kde se dnes tyčí do výše asi deseti metrů betonový sloup elektrického vedení, ležel do roku 1946 velký plochý balvan, místo besedních schůzek sousedů z domů blízkých i vzdálenějších, kteří, usednuvše na kámen, trávu a židle přinesené z domova, za zpěvu národních a lidových písní s doprovodem harmoniky, povídaní a žertů, využívali tak mnohá volná odpoledne k zábavě i řešení sporných otázek, které je zajímaly.

Václav Strejce z čp.21

V nevlídných letních dnech a v zimním období, kdy je lépe setrvat ve vyhřáté místnosti, bylo příjemné posedět v kruhu přátel při draní peří v některé chalupě nebo statku, a to nejen při zpěvu, ale i při družném hovoru, během něhož se bylo možné dozvědět i lecos zajímavého. Také muži se často těchto pracovních besed zúčastňovali a tu, kromě vážného besedování, padaly i žerty mnohdy obsahu choulostivého.

Zvláště zábavné byly večerní schůzky sousedů u Strejců

/v chalupě čp.21 v dnešní ulici Na zábradlí s druhým vchodem vraty z ulice Stromkové/, jimž se říkalo "burza" a v jejichž průběhu společensky vynikal a se významoval chalupník a majitel hospodářství Václav Strejce /nar.1861/, povoláním bednář. Burza ukončila svou činnost roku 1939 rok po smrti Václava Strejce, kdy bylo, po obsazení českých zemí německým vojskem a vzniku protektorátu Čechy a Morava, nebezpečné shromažďování občanů na večerních besedách.

Kromě těchto a podobných besed docházeli v jistých dnech mnozí občané k Hajajsovům do čp.24 /v dnešní ulici V Radčicích/, kde majitel domu a obchodu se smíšeným zbožím Josef Hajajs /nar.1900/ vlastnil od roku 1933 radiový přijímač /první radio v Radčicích - viz str.183/ a zde poslouchali hudbu, rozhlasové hry, průběh sportovních utkání a zprávy.

Postavení sokolovny v Křimicích roku 1930 a v jejím sále otevření kina roku 1934 značně ovlivnilo společenský život v naší obci. Po zahájení pravidelného promítání filmů "němých" /t.j. s titulky rozhovorů uváděných při dolním okraji obrazu a melodiemi vážných nebo veselých děl našich i cizích autorů, jimiž pianista či pianistka doprovázeli děj filmu/, později "zvukových", procházely v podvečerní době ve dnech promítání cestou ke křimické sokolovně hloučky radčických občanů, dychtivých shlédnout "světelné obrazy" podle vlastního výběru a záliby.

Z místních občanů, kteří svým přátelským chováním vůči sousedům, svou činností a jednáním ve prospěch obce ovlivňovali do jisté míry zdejší společenský život po 1.světové válce /1914-1918/ a během několika let po 2.světové válce /1939-1945/, je třeba jmenovat zámečníka Jana Koukla /nar.1893/ z čp.22 /v dnešní Košutecké ulici/, sokolského pracovníka, jehož sestavy prostných cvičení, besídky, zájezdy do významných míst naší vlasti, různá veřejná vystoupení a zajišťování vstupenek do křimického biografu, které organizoval, v pozdějších letech ve spolupráci s poštovním zaměstnancem-listonošem Jaroslavem Martínkem /nar.1910/ z čís.2 N /v dnešní ulici Na Hůrce/, členem místní sokolské jednoty, velmi zasloužilým o postavení sokolovny čp.200 v ulici Na Hůrce, byly vždy občany přijímány a hojně navštěvovány.

Kromě těchto dvou sokolských pracovníků na rozvoji společenského života v obci mají zásluhu mnozí další občané, kteří v době dřívější i nedávné pořádali, jakožto členové místních organizací, u nás plesy, divadelní představení, koncerty, sportovní hry, přednášky, oslavy významných výročí, pořádání slavností k udržení dávných zvyků a obyčejů, které jsou v tomto díle popsány na jiných místech.

V nynější době, po zániku některých spolků, se společenský život omezuje na pořádání zájezdů a jiných akcí členy místního výboru Českého zahrádkářského svazu, zájezdů, pořádaných představenstvem místního obvodního úřadu, ukázek z cvičení radčického Sboru dobrovolných

hasičů spojených s dětskými hrami, občasné diskotéky Josefa Hajajse /nar.1954/, obchodníka z čp.24 v ulici V Radčicích, a k výročí osvobození Plzně a tedy i Radčic 3.armádou Spojených států amerických taneční zábavy zvané Gala bál.

Jako pozůstatek dávných besed jsou v nynější době v některých domácnostech pořádány pravidelné schůzky přátel, zvláště žen vyššího věku. Takové schůzky jsou nazývány "babinci" a přítomné ženy, kromě pohoštění, získávají zde informace o veškerém dění v obci.

V úterý 14.března 1939 vyhlásil slovenský sněm svou zemi samostatným státem s názvem Slovenský štát a na prezidentský stolec povolal kněze THDr.Jozefa Tisa /1887-1947/. Následujícího dne, ve středu 15.května 1939, v 6 hodin ráno za silné sněhové vánice překročilo německé vojsko na silnici z Malesic státní hranici osamocených českých zemí /hraniční závora uzavírala vozovku ve vzdálenosti asi 200 metrů od křižovatky, kde se odděluje silnice do Křimic/, bojovým pochodem táhlo Radčicemi a bez odporu obsazovalo město Plzeň. S nasazenými bodáky na puškách přicházely jednotky všech druhů zbraní, aby českému lidu poskytly ochranu německé říše.

Ve čtvrtek 16.března 1939 ohlásil německý kancléř Adolf Hitler ve svém dlouhém projevu vznik protektorátu Čechy a Morava. Protektorem byl jmenován svobodný pán Konstantin von Neurath /1873-1956/.

Od toho dne až do května 1945 byl společenský život v Radčicích utlumen.

Místní spolky /nepolitické/.

Čtenářsko-hospodářská beseda - nejstarší spolek v obci.

Lidská společnost nemůže být bez spolků, ať už zájmových či politických. Radčice minulosti nebyly výjimkou. A tak podle vzoru velkých měst, mezi něž byla na konci minulého století počítána i Plzeň, vznikl roku 1894 v Račicích /tehdy již součástí plzeňského okresu/ první kulturní spolek Čtenářsko-hospodářská beseda, který slučoval skoro všechny obyvatele obce, usiloval o kulturní náplň jejich volných chvil a pořádal pro ně besedy, schůze, přednášky, nakupoval a půjčoval jim knihy a tím se stal předchůdcem obecní knihovny /viz též str. 184/.

V únoru 1896 jmenoval račický spolek českého spisovatele a básníka Svatopluka Čecha svým čestným členem a k jeho padesátým narozeninám dne 21.února 1896 mu zaslal blahopřání, za které jubilant poděkoval v dopise slovy:

Milí přátelé !

Srdečně Vám děkuji za Vaše laskavé blahopřání k mým

Odpověď spisovatele Svatopluka Čecha
Čtenářsko-hospodářské besedě v Račicích
na zaslání blahopřání k narozeninám.

Milí přátelé!

Lidově Vám děkuji za vaše
čestné blahopřání k mým padesátým
narozeninám, kteréž mi velmi potě-
šilo.

S úřadním pozdravem

V Olšavi dne 3. srpna 1896

Váš oddaný

Svatopluk Čech

padesátým narozeninám, kteréž mne velmi potěšilo.

V Obříství dne
3. března 1896.

S upřímným pozdravem
Váš oddaný
Svatopluk Čech v. r.

/Kopie dopisu viz příloha/.

Kromě kulturní činnosti prováděla Čtenářsko-hospodářská beseda pro občany nákupy petroleje ke svícení, svíček, mýdla a zápalek a pro rolníky získávala osivo jeztele a vojtěšky, brambory a jiné zemědělské plodiny.

Beseda působila v obci do března 1924, kdy po změnách státních a občanských poměrů v novém československém státu, otevřením obecní knihovny 1. října 1921 a vlivem působnosti jiných spolků ukončila svou činnost, zrušila spolkovou pokladnu a věnovala částku 84 Kč na zakoupení učebních pomůcek zdejší obecné škole.

Všeodborový spolek dělnický.

Ovlivnění poznatky, které získali na veřejných schůzích, táborech lidu a projevech řečníků při oslavách 1. máje pořádaných sociálně demokratickou stranou v Plzni, založenou ve dnech 14. a 15. června 1894, v polovině devadesátých let minulého století, rozhodli se dělníci v Račicích, pracující v plzeňských závodech, převážně však u stavebních firem, kteří s račickými domkáři nepřekročili polovinu počtu místního obyvatelstva /tehdy měly Račice asi 400 obyvatel/, založit v obci dělnický vzdělávací spolek pod patronací členů sociálně demokratické strany plzeňské. Stanovy vypracoval ústřední spolek Jarost v Plzni a v jejich úvodu nazval račický spolek "Dělnickým spolkem Ruch v Račicích".

Ustavující schůze spolku se konala v neděli 15. září 1895 ve Staré hospodě u Fišerů, která se stala jeho sídlem a tedy i spolkovou místností. Toho dne se za členy přihlásilo 35 občanů Račic, Plzně a Křimic. Prvním předsedou byl zvolen Martin Brun, chalupník z čp. 47 /v dnešní Stromkové ulici/. Hned po svém ustavení se stal spolek součástí Ústředního spolku Jarost v Plzni, kterému odváděl měsíční příspěvky.

V téže době, kdy vznikl spolek Ruch, započala v Račicích svou činnost i politická organizace - sociálně demokratická strana a současně byla založena spolková knihovna, která členům půjčovala knihy obsahu zábavného i poučného. Legitimace v nové politické organizaci vydány nebyly, členské příspěvky se neplatily. Místo nich prodával důvěrník spolku krejcarové útržky, které straně dodával okresní důvěrník z Plzně. Každý člen byl povinnen odebrat nejméně čtyři útržky měsíčně. Jako odznak nosili členové na klopě kabátu rudou stužku s černým tiskem.

Roku 1904 změnil vzdělávací spolek svůj název na Všeodborový a v Račicích tak vznikla první odborová organizace. Téhož roku se zde konaly volby do obecního za-

stupiditelstva. Místní sociálně demokratická strana poprvé jako strana politická se voleb zúčastnila svou samostatnou kandidátkou. Za tuto stranu byli ve volbách zvoleni členové Jan Hauer z čp.37, Josef Kabát z čp.4 a Václav Keck z čp.43, kteří již dvacet let v obecním zastupitelstvu zasedali.

Roku 1914 měl Všeodborový spolek 43 členů. Na začátku 1.světové války, v červenci téhož roku, bylo povoláno do zbraně 33 členů a politická činnost spolku se zastavila. Ale roku 1918, po skončení války, se spolkový život opět rozběhl, avšak deset bývalých členů se ho již nezúčastnilo. Během války na frontách zahynuli.

Když v dubnu 1919 vznikla v Račicích Dělnická tělocvičná jednota, připadl Všeodborovému spolku úkol tuto jednotu podporovat morálně i hmotně. Většina členů spolku se stala členy jednoty /viz též str.42/.

Aby obecní knihovna v Račicích při svém vzniku nebyla na knihy chudá, daroval Všeodborový spolek společně s Čtenářsko-hospodářskou besedou a místním odborem Národní jednoty pošumavské do jejích přihrádek 310 svazků knih a svou knihovnu zrušil. Obecní knihovna byla čtenářům otevřena 1.října 1921 /viz též str.198/.

Během své činnosti Všeodborový spolek kromě valných hromad, členských schůzí a schůzí výboru uspořádal pro členy a ostatní obyvatele obce mnoho přednášek, jubilejních slavností, divadelních představení, výletů, koncertů, pěvecko-hudebních akademií a tanečních zábav. Za čtyřicet let činnosti, t.j. do roku 1934, se počet členů stále měnil podle počtu obyvatel obce a mezinárodních i vnitropolitických událostí. Tak roku 1895 měl spolek 35 členů, roku 1896 členů 57, roku 1899 členů 22, roku 1914 členů 41, roku 1917 členů 26, roku 1918 členů 32, roku 1934 členů 62.

Ze zakládajících členů udrželi si nepřetržitě členství do roku 1934 Jan Hauer, Josef Kabát a Václav Keck, členství dočasně přerušené Václav Mach, Antonín Zýka, Tomáš Hrdlička a Tomáš Keck. Poslední předválečnou akcí spolku v únoru 1939 bylo uspořádání Vsedělnického plešu, ale návštěva, vzhledem k mezinárodním událostem, byla malá.

Během okupace českých zemí a jejich připojení k Německu jako protektorát Čechy a Morava nebyla činnost Všeodborového spolku radčického prakticky žádná. Politické strany byly zrušeny a místo nich vznikla sloučením stran Národní jednota a Národní strana práce politická strana protektorátní Národní souručenství, v rámci Velkoněmecké říše bezvýznamná.

Život Všeodborového spolku byl však vzkříšen ihned po skončení 2.světové války a obnovení Československé republiky současně s obnovením Československé strany sociálně demokratické. V neděli 3.února 1947 konal místní Všeodborový spolek dělnický valnou hromadu. V té době sdružoval 30 členů a svou činnost zaměřil už jen na podpory rodinám zemřelých členů.

V dubnu 1948 se usneslo zastupitelstvo sociálně de-

mokratické strany v Praze sloučit svou stranu se stranou komunistickou se společným názvem Komunistická strana Československa /KSC/. V Radčicích došlo ke sloučení obou stran dne 25.června 1948. Toho dne také zde skončila činnost Všeodborového spolku dělnického, který během 53 let svého bytí vychoval celou řadu dělnických funkcionářů, kteří pokračovali v činnosti v plzeňských dělnických organizacích.

Národní jednota pošumavská /NJP/.

Český spolek Národní jednota pošumavská vznikl z vůle českého lidu jihozápadních Čech roku 1884 v Plzni. Jeho úkolem bylo zabránit působení místních německých spolků, jejichž činnost byla zaměřena k poněmčování českých občanů, sídlících v oblasti obou smíšených národností a jejich odcizení mateřskému českému jazyku. Svou kulturní, politickou a hospodářskou činností udržovaly tyto jednoty národní uvědomění a cítění českých občanů v pohraničí na vysoké úrovni.

V tehdejších Račicích vznikla tato jednota asi o deset let později a její představenstvo zvolilo jako spolkovou a schůzovní místnost sál hostince U Jílků /dnes čp.86 v ulici Družstevníků - viz též str.205/. V obci pořádala jednota kulturní a podpůrné akce. Zvláště velké oblibě se těšily letní slavnosti, pořádané na prostranství

za zahradou rolníka Josefa Peloucha z čp.17 u řeky Mže na t. zv. rejdišti na konci dnešní ulice Družstevníků /viz též str. 212/.

Jedním ze zakládajících členů jednoty byl Václav Pokorný, rolník z čp. 7 v dnešní ulici Družstevníků.

Jednota, jakožto národní spolek, získala během několika let ke

spolupráci mnoho občanů, jejichž počet dosáhl 130 členů.

Národní jednota pošumavská působila v Radčicích do roku 1939, kdy na valné hromadě /t.j.výroční členská schůze/, pořádané dne 7.ledna 1939 bylo rozhodnuto, aby místní odbor jednoty ukončil svou činnost, částka 300 Kč ze zrušené pokladny dána na stravování chudých školních dětí a zbytek 105 Kč věnován obecní knihovně na nákup knih a časopisů.

Jedna ze slavností
Národní jednoty pošumavské
asi roku 1918

Sbor dobrovolných hasičů.

Oheň je dobrý sluha, ale zlý pán.
To si uvědomovali naši předkové, kteří během let zažili ve svých obcích ne jeden oheň, jemuž padl za oběť mnohý statek, chalupa či domek.

Ani Radčice minulých století, kdy se psaly Račice či Raczuze jakožto majetek křimických pánů, nebyly požárů ušetřeny. Tím spíše, že mnohá jejich stavení byla sroubena z trámů a prken a kryta doškami, v místnostech se svítilo zpočátku loučemi, později kahanci, lucernami, svíčkami a petrolejovými lampami.

Tak roku 1674 přišli při požáru svých statků o majetek místní sedláci Matěj Peš, Adam Polnář /Krčmář/, roku 1703 Tůma Boháč, Jan Martin, Prokop Houla a Jan Kroj. I později zde docházelo k požárům. Na příklad v neděli 26. července 1914 vypukl požár v obecní kovárně, který se přenesl na vedlejší dům čp. 28. Kovárna byla z velké části zachráněna, avšak dům čp. 28 shořel do základů.

Tyto a jiné požáry v obci byly jen s velkými obtížemi hašeny a vůči postiženým měly neblahé následky. Způsob hašení, t. j. vylévání vody z kbelíků do ohně, byl nedokonalý. Občané se v první řadě snažili zabránit rozšíření ohně na vedlejší budovy a tak shořel obvykle celý dům nebo statek.

Snaha po uhašení ohně dříve než zachvátí celou budovu a rozšíří se na stavení vedlejší, vzbudila u občanů touhu ustavit v Račicích sbor dobrovolných hasičů po vzoru prvního českého sboru, který vznikl roku 1864 za podpory městské rady ve Velvarech v hejtmanství slánském /dnes okres kladenský/. Došlo k tomu v neděli 16. října 1910, kdy do hostince U české lípy byla svolána ustavující schůze, na níž byl v přítomnosti starosty hasičské župy plzeňské Václava Šedivce a starosty obce račické Josefa Peloucha zvolen starostou sboru Vojtěch Keck /nar. 1873/, sedlák ze statku čp. 8 / v dnešní ulici Družstevníků/, velitelem Jan Šimandl /nar. asi 1880/, sedlák ze statku čp. 10 /v dnešní ulici V Radčicích/, a ostatní činnovníci:

	Ferdinand Kesl, zást. velitele,	nar. ?
prof. kand.	Alois Tuháček, jednatel	" ?
	Václav Strejc, pokladník	" 1861,
	Martin Jílek, dozor. náčiní	" 1879,
	Václav Pokorný, člen výboru	" 1868,
	Vojtěch Jílek, " "	" 1868,
	Jan Hauer, " "	" 1874,
	František Hauer, " "	" 1874,
	Martin Jílek, " "	" ?
	Frant. Sušánka, " "	" 1883,
	Josef Jílek, " "	" 1869,
	Martin Honzík, náhradník	" 1881,
	Josef Kabát, " "	" 1868,
	Vavřinec Kremr, " "	" 1872,
	Josef Vočadlo, " "	" 1873.

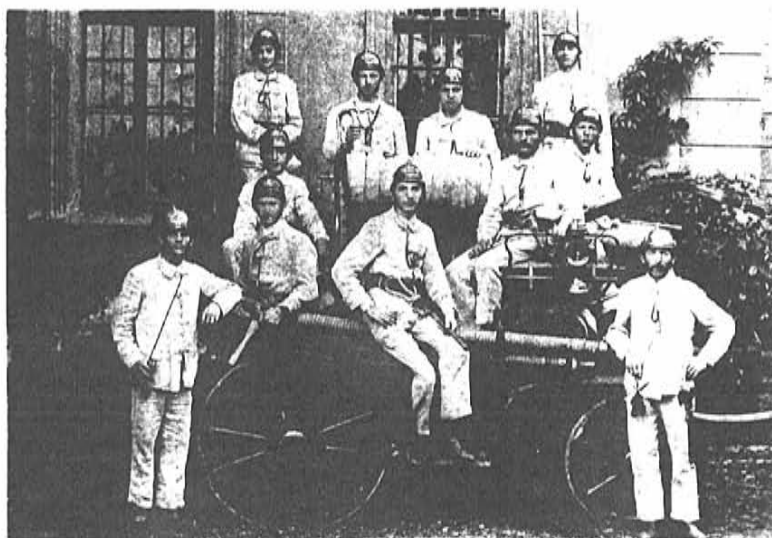
Tito funkcionáři, jakožto zakládající členové sboru,

zaplatili jednou provždy příspěvek 20 korun, za stanovy 10 haléřů a za legitimaci 2 haléře.

Ještě toho dne se stal račický sbor členem plzeňské župy.

Již v prosinci téhož roku zakoupil Sbor dobrovolných

hasičů v Račicích ruční stříkačku taženou konmi v Praze-Smíchově a umístil ji ve velké kůlně v obecním dvoře čp.18 /v dnešní ulici V Račicích/, která byla prohlášena hasičskou zbrojnicí, a později veškeré potřebné technické pomůcky pro výcvik a zásah při hašení požáru. Díky pilnému

Račičtí hasiči na ruční stříkačce
v srpnu 1925

cvičení byl sbor koncem července 1914 schopen s úspěchem zasáhnout při likvidaci požáru obecní kovárny. Svou připraveností se však na veřejnosti pochlubil poprvé již roku 1911 na svém cvičišti /na rejdišti/, když změřil své síly s vítanými hosty - deseti sbory z okolních obcí, později při 2. veřejném cvičení roku 1921. Prvního okrskového cvičení se sbor zúčastnil roku 1929 a druhého roku 1936, od roku 1945 pak okrskových cvičení vždy po dvou letech.

Kromě technické stránky se hned roku 1911 členové sboru začali velmi intenzivně zabývat činností kulturní. Během každého roku byla pořádána dvě nebo tři divadelní představení a dvě nebo tři taneční zábavy, a to vždy s velmi dobrým úspěchem finančním i morálním. V té době byl hasičský sbor spolu s Všeodborovým spolkem dělnickým v obci dobrým kulturním činitelem.

Léta ubíhala. Roku 1918 skončila čtyřletá světová válka, během jejíhož trvání račický sbor prožíval doby dobré i zlé. Navzdory nesnázím však cvičil, pracoval a zdokonaloval svůj výcvik i hasičskou techniku s plnou podporou obecního zastupitelstva. Roku 1930 byla rozebrána stará ruční stříkačka, zakoupena nová poháněná motorem a roku 1936 umístěna v přestavěné kůlně v obecním dvoře.

Po 2. světové válce, roku 1951, byl změněn název Sborů dobrovolných hasičů na Sborny požární ochrany, které byly postupně vybavovány moderní technikou. Protože stará požární zbrojnice v obecním dvoře nevyhovovala

novým potřebám sboru, byla roku 1980 přestavěna bývalá rozlehlá dílna jednotného zemědělského družstva v Jilmové ulici v novou požární zbrojnici a v listopadu 1980 předána radčickému sboru k užívání zároveň s moderním hasicím autem.

Zde byl na členské schůzi, konané dne 1. července 1991, změněn název sboru na Sbor dobrovolných hasičů a na hasičské zbrojnici se objevil původní historický znak československých hasičských sborů.

První rolnické paromlátičí družstvo.

Pro usnadnění žnových prací ustavilo roku 1914 osm místních rolníků První paromlátičí družstvo, jehož předsedou se stal rolník Vojtěch Keck, a které pro dosažení co nejhospodárnějšího výmlatu obilí /výmlat se dosud prováděl cepy/ zakoupili od vídeňské anglo-rakouské firmy Hoffher-Schranz-Gleitton-Shuttlewort paromlátičí soupravu s lisem na slámu. Každý člen družstva se na nákupu soupravy podílel určitou finanční částkou, která byla dána podíly, a podle počtu těchto podílů měl právo na krátce či déle trvající používání soupravy v době žní.

Členy družstva se stali:

Vojtěch Keck	, čp. 8,	dnešní ulice	Družstevníků,	4 podíly,
Václav Pokorný	, čp. 7,	"	" Družstevníků,	3 podíly,
Vojtěch Jílek	, čp.27,	"	" Družstevníků,	2 podíly,
František Kristl,	čp.11,	"	" V Radčicích,	2 podíly,
Josef Pelouch	, čp.17,	"	" V Radčicích,	2 podíly,
Jindřich Šimandl,	čp.10,	"	" V Radčicích,	2 podíly,
Martin Jílek	, čp.26,	"	" Družstevníků,	1 podíl,
Vavřinec Kremr	, čp.31,	"	" V Radčicích,	1 podíl.

Družstvo zaniklo v poválečných letech po vzniku československé republiky, když se ve statcích objevily první moderní mlátičky, které byly zemědělcům velkou pomocí při dobývání zrna z klasů.

Tělocvičný spolek Sokol, tělovýchovná jednota Sokol.

Český tělocvičný spolek Sokol má svůj původ v pohnuté době národního obrození českého lidu. Kolem roku 1860 došlo k uvolnění vládního, to jest habsburského, utlaku v Čechách a hned nato nadešel živý, zejména spolkový ruch. Tehdy, roku 1862, vznikl v Praze první český tělocvičný spolek, jehož zakladatelem byl PHDr. Miroslav Tyrš /1832- 1884/.

Miroslav Tyrš se narodil v Děčíně jako syn zámeckého

lékaře Jana Vincence Tirsche a matky Vincencie rozené Kirschbaumové z Borce u Lovosic /Lovosice jsou dnes částí Děčína - rozkládají se na levém břehu Labe/, kteří ho při křtu obdařili jmény Friedrich Emanuel.

V době svých studií, asi do roku 1860, cíť se být Čechem, podepisoval se mladý syn lékařův Bedřich Tirš a o dva roky později, v době založení tělocvičné jednoty Sokol, přijal jméno Miroslav a příjmením se psal Tyrš.

Zemřel po dosažení 52 let v létě 1884, když se byl nešťastnou náhodou utopil po pádu do horské bystriny v rakouském Tyrolsku.

Na první valné hromadě nového spolku, která byla konána v neděli 16. února 1862, byl zvolen starostou jednoty obchodník Jindřich Fügner /1822-1865/, pozdější Tyršův tchán. Spolek přijal kroj podobný obleku italských revolučních bojovníků Garibaldiho /Giuseppe Garibaldi, 1807-1882, bojovník za svobodu a sjednocení Italie/ a pěkné vznešené jméno Sokol. Po počátečních obtížích byl získán sál, kde bylo ve středu 5. března 1862 zahájeno cvičení členů. Vedl je Dr. Tyrš, pozdější sokolský náčelník.

V Račicích bylo vyhlášeno založení tělocvičné jednoty Sokol na u-

Radčická jednota v srpnu 1932,
účastníci sokolské slavnosti

stavující schůzi, která se konala v neděli 20. dubna 1919 v hostinci U české lípy čp. 9. Prvním starostou nové jednoty byl zvolen František Kristl /nar. 1882/, rolník z čp. 11, ale již druhý den, v pondělí 21. dubna 1919, byl z této funkce odvolán a novým starostou se stal Václav Novák, řídící učitel obecné školy.

Hned na počátku své činnosti měla jednota 118 členů, z toho 48 mužů, 12 žen, 15 dorostenců, 19 dorostenek a 33 žáků, to při počtu 538 obyvatel obce činí téměř 22% místních občanů. V zimě se cvičilo v sále hostince U české lípy, kde se členstvo střídalo po dnech s cvičícími členy místní Dělnické tělocvičné jednoty /DTJ/, v létě na cvičišti zvaném rejdiště u řeky Mže /viz též str. 212/, tam, kde je dnes uzavřený prostor státního statku Křimice.

Činnost místní jednoty byla bohatá. Chuť, s jakou členové cvičili a nacvičovali různé sestavy, brzy přinesla úspěchy při mnohých veřejných vystoupeních a v účasti

Radnice J. máje 1933.

Bratři a sestry!

Přijal jsem funkci starosty zdejšího „Sokola“ s touto podmínkou, že bratři a sestry v mexickém prostředí vyvinou takovou činnost, aby to bylo tu spokojenosti nás všech, nejvíce tu spokojenosti okresků a skupin. Dívky, bratři a sestry, v čem spočívá ta vaše činnost? Srdce patří!

Všichni jsme členové správního výboru (s výjimkou sestry náčelní, jednatele, zapisovatele a knihovníka) pracují tak, že s nějakým lidem k věci sokolské není ani řeč.

A kde je tělocvičnická - věc v „Sokole“ hlavní? Če nds mají zastupovati na veřejnosti jen žáčky, o které svědomitě se stará polna náčelní?

O životě prospolilím mexi námi se skoro mluvit nedá! Scházíme se totiž jednou měsíčně, také třeba jen jednou čtvrtletně, čímž se právě bratřím velmi špatně dokazuje.

Bratrě horlinský, vida potom ^{naš} slabou návštěvnost svého hostince, považuje nás za popelky mexi odalmírni korporace a snadno na nás při zadávání práce zapomene.

To všechno uváživ a překapitulovav si některá přístroji, kterých se mi se mnohým bratřím dostalo, a to i v době nedovně, dávám Vám svoji funkci k dispozici s podmínkou, aby zdejší „Sokol“ učen pro rukou funkce, mohl se raditi mexi jednoty aspoň dobře.

Nechci býti ani ve výboru, ehléje míli také trochu klidu. Bratři a sestry, čímž tak nerad - uvažoval jsem o kroku tomto dlouho - ale nemohu jinak!

Sontkrtja.

na Všesokolských sletech v Praze, jichž se zúčastňovali členové v krojích i občanských oblecích. Kromě cvičení pořádal výbor jednoty oslavy k výročí významných osobností českého národa, besídky, přednášky, divadelní hry, koncerty, plesy a vánoční nadílky pro žactvo zdejší obecné školy, mnohdy společně s členy Dělnické tělocvičné jednoty.

Roku 1932, po postavení nové Staré hospody u Fišerů čp.15 /viz též str.263/, přestěhoval Sokol své ústředí i tělocvičnu do nového sálu Staré hospody a uvolnil tak Dělnické tělocvičné jednotě sál v hostinci U české lípy.

Roku 1937 měla zdejší sokolská jednota 165 členů. Za čtyři roky nato, v době protektorátu Čechy a Morava, v neděli 9. února 1941 a v neděli 2. března téhož roku se členové Sokola pobavili s místními občany na odpoledních "čajích", které uspořádali v sále Staré hospody u Fišerů, a o měsíc později, 14. dubna 1941, byla činnost Sokola úředně zastavena, veškeré knihy a záznamy zapečetěny a nářadí uloženo do skladiště. V sobotu 11. října 1941 byla Československá obec sokolská rozpuštěna a její jmění zabaveno.

Po skončení 2. světové války, zrušení protektorátu Čechy a Morava a Slovenského státu, po opětovém vzkříšení Československé republiky 8. května 1945, obnovil Sokol začátkem července 1945 v Radčicích společně s Dělnickou tělocvičnou jednotou tělovýchovnou činnost jako sjednocená tělovýchova s názvem Národní tělovýchovný výbor, jehož předsedou se stal řídící učitel Václav Randa /nar.1905/.

Dne 10. ledna 1946 došlo, po zrušení Československé obce sokolské, v obci k sloučení tělovýchovných spolků Sokol a Dělnická tělovýchovná jednota, které až dosud spolupracovaly v místním Národním tělovýchovném výboru, a nová tělovýchovná jednota byla nazvána Sokol.

Tato jednota trvá v Radčicích dodnes /viz též str. 44/.

Roku 1991, po ukončení vlády jedné politické strany v naší zemi roku 1989, byla činnost Československé obce sokolské /ČOS/ obnovena.

O tom, že ani mezi Sokoly nebyla vždy a ve všem naprostá shoda, svědčí dopis ze dne 1. máje 1933 starosty jednoty řídicího učitele Josefa Soukupa výboru radčické tělovýchovné jednoty Sokol /TJ Sokol/, jehož opis je uveden v příloze.

Dělnická tělocvičná jednota /DTJ/,
Dělnická tělovýchovná jednota /DTJ/.

.....
Po založení prvních dělnických vzdělávacích spolků a besed v letech 1868 až 1869 v Čechách přišla na řadu tělovýchova.

Roku 1897 vznikly první tělocvičné jednoty, jejichž vznik souvisí s rozvojem dělnického hnutí, a které byly nazvány Dělnickými tělocvičnými jednotami /DTJ/.

Sdružovaly dělnickou mládež, která v tělocvičnách a na hřištích posilovala svou obratnost, tělesnou zdatnost a otužilost k snadnějšímu plnění povinností svých námažavých rukodílných povolání, zatímco v Dělnických vzdělávacích spolcích a besedách si rozšiřovala své znalosti.

Roku 1903 bylo již 31 těchto jednot soustředěno ve Svaz dělnických tělocvičných jednot, který se během doby rychle rozrůstal, takže roku 1913 měl 542 jednot a roku 1917 dokonce 900 jednot. Celostátní tělocvičná vystoupení Svazu DTJ, který se přimyká k sociálně demokratické straně, byla nazvána Dělnickými olympiádami. Během dvaceti let trvání Československé republiky se konaly celkem tři v letech 1921, 1927 a 1934, kdy byl předsedou Svazu sociální demokrat František Hummellhans. Roku 1921 se pro neshody ve vedení oddělila od Svazu část členů, kteří založili Federativní dělnickou tělocvičnou jednotu /FDTJ/.

I když Dělnická tělocvičná jednota v Račicích vznikla téměř současně s ustavením místní tělocvičné jednoty Sokol, přece jen byla o pět dní starší tělovýchovnou organizací v obci. K jejímu vzniku došlo na schůzi konané v hostinci U české lípy v úterý 15. dubna 1919 za morální i hmotné podpory Všeodborového spolku dělnického, který již 25 let v Račicích působil, a svou podporu právě založené jednotě v dalších letech činnosti nadále poskytoval.

Prvním starostou jednoty byl zvolen František Hauer /nar. 1885/, soustružník, z čp. 63, náčelníkem se stal Karel Dobiš a náčelnicí Marie Pašková. Při svém vzniku měla jednota 75 členů, z nichž asi polovina byla členy místního Všeodborového spolku. Výcházkový stejnokroj jednoty byl podobný kroji sokolskému. Lišil se jen čapkou červené barvy se širokým tmavým lemováním, ozdobou vpředu nad čelem malým červeným chocholem.

Na cvičišti u řeky

Členové cvičili v sále hostince U české lípy, kde se, do roku 1932, střídali po dnech s členy sokolské jednoty, v létě pak na cvičišti u řeky.

Během dvaceti let svého trvání zúčastnila se jednota všech tří celostátních olympiád konaných v Praze a v Račicích po-

řádala veřejná cvičení, kterých se zúčastňovaly i jednoty z okolních obcí. Po zdařilých vystoupeních byl obvykle pořádán koncert v zahradě Josefa Peloucha, rolníka z čp.17. Cvičilo se na t.zv. rejdišti, prostranném pozemku mezi řekou Mží a zmíněnou zahradou J.Peloucha /dnes uzavřený prostor státního statku křimického v ulici Družstevníků za bývalým statkem čp.27 - viz též str.212/. Kromě veřejných vystoupení pořádala jednota v Radčicích divadelní hry, plesy, přednášky, oslavy významných výročí a vánoční nadílky pro děti, mnohdy společně se sokolskou jednotou.

Po násilném rozpadu Československé republiky, okupaci českých zemí německými vojsky 15.března 1939 a vzniku protektorátu Čechy a Morava, činnost DTJ v Radčicích zanikla. Veškerý majetek jednoty včetně cvičebního nářadí, jehož hodnota byla po skončení 2.světové války roku 1945 odhadnuta na 5540 Kčs, a který byl uskladněn v oddělené místnosti obytné části hostince U české lípy, byl v noci z 13.na 14.květen 1943 při bombardování obce po zásahu bombami zničen.

Po osvobození a opětovém vzniku Československa v květnu 1945 se radčická DTJ 14.července 1945 sloučila s tělocvičnou jednotou Sokol ve společnou jednotu s názvem Národní tělovýchovný výbor, který později, po zrušení a rozpuštění Československé obce sokolské /ČOS/ a převzetí jejího majetku státem v lednu 1946, se stal novou tělovýchovnou jednotkou s názvem Sokol /viz též str. 42/.

Osvětová komise.

.....
Máme-li hovořit o osvětové komisi, musíme si ujasnit, co je to osvěta.

Je to soustava činnosti, směřující k všestrannému zvýšení úrovně vzdělání širokých vrstev obyvatelstva. Snaží se odstranit nedostatky současné společnosti šířením idejí dobra, spravedlnosti a vědeckých poznatků. Svou zvědavostí se stává zbraní proti všemu tmářství, je kultem rozumu, jeho uctívání a pěstování. Klade výhradní důraz na jeho uplatňování, takže vzdělanost, obsahující kulturu etickou i vymoženosti praktické, je pojmem plného významu a znamená souměrný rozvoj veškeré lidské činnosti.

K zvyšování úrovně vzdělanosti občanů po všech stránkách vznikaly v obcích osvětové komise, do nichž přicházeli lidé čestní, spravedliví, odborně i všeobecně vzdělaní. K pronikání idejí osvěty do vědomí občanů využívali osvětoví pracovníci přednášek, divadelních her, pohovorů a jiných kulturních vystoupení.

V Radčicích vznikla osvětová komise po první světové válce, asi roku 1920. Členové této první osvětové komise nejsou známi. Ale ze záznamu v obecní kronice se dovídáme, že "v dubnu 1924 k uctění památky velkého českého umělce Bedřicha Smetany uspořádala místní osvětová komise za vedení učitelského sboru hromadnou návštěvu pl-

zeňského divadla na operu Prodaná nevěsta".

Během let byly v Radčicích z iniciativy této komise uspořádány přednášky kulturní, odborné i poučné, tance v národních krojích, recitace a písně, slavnostní večery k výročí významných osobností, koncerty a smuteční tryzny, z nichž jedna budiž zde uvedena:

Významnou smutnou událostí, která hluboce zasáhla národy Československé republiky, jejíž samostatnost a nezávislost byla roku 1918 dosažena houževnatou diplomatickou činností českých a slovenských politiků v zahraničí a bojovými úspěchy československých vojsk na evropských frontách v letech 1914 až 1918 /viz též str. 17 /, bylo umrtí prvního prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Došlo k němu v úterý 14. září 1937 ve tři hodiny ráno při pobytu prezidentově na zámku v Lánech.

Po této zprávě hluboký smutek zachvátil celou republiku, slzám se při smutečních projevech ubránil málokdo. Na školní budově v Radčicích byla vyvěšena státní vlajka do půli žerdě a zde ponechána do dne pohřbu 21. září. Z radčických občanů se pohřbu zúčastnili členové místní tělocvičné jednoty Sokol v krojích a za legionáře řídící učitel Josef Soukup, kapitán ruských legií v záloze.

Místní osvětová komise s pomocí obecního zastupitelstva uspořádala v sobotu 25. září 1937 na pietně vyzdobeném jevišti v sále hostince U Fišerů /čp. 15/ tryznu za prezidenta Osvoboditele. Po proslovu řídícího učitele Josefa Soukupa vstupovali na jeviště jednotliví žáci Dělnické tělocvičné jednoty a tělocvičné jednoty Sokol, aby v přednesu básní významných autorů připomněli hojně zastoupené veřejnosti život a dílo zemřelého tvůrce naší svobodné vlasti.

V době protektorátu Čechy a Morava /1939-1945/ činnost osvětové komise nebyla prakticky žádná, stejně tak, jako veškeré akce jiných starších radčických spolků. Byla obnovena po skončení 2. světové války, kdy se opět ujala svých osvětových povinností.

Ale na schůzi místního národního výboru, konané ve čtvrtek 2. srpna 1945, bylo usneseno, že veškerá veřejná vystoupení a zábavy bude v zájmu jednotnosti pořádat jen národní výbor /MNV/. Osvětová komise jako součást místního národního výboru změnila svůj název, nadále se psala "místní rada osvětová" a své poslání stále uplatňovala. Svou dlouholetou významnou činnost v obci doložila osvětová rada na schůzi, konané dne 15. srpna 1947, kdy finanční výsledek svých podniků z let 1945 až 1947 rozdělila takto:

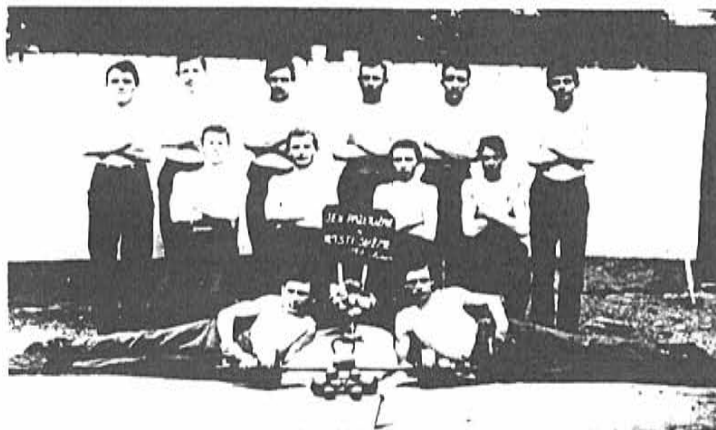
místní národní škole na zavedení vodovodu a za-	
koupení promítacího přístroje	50000 Kčs,
Sboru dobrovolných hasičů jako příspěvek	
na zakoupení auta	25000 Kčs,
tělovýchovné jednotě Sokol na	
zakoupení nářadí	35000 Kčs,
obecní knihovně zakoupeno knih za	12000 Kčs,
na zakoupení ovocných stromků pro zalo-	

žení sadu na travnatém pozemku u transformátoru elektrického proudu naproti domům čp. 36, 43, 44 v dnešní ulici V Radčicích ..... 5000 Kčs,
 pro hostinec U Fišerů příspěvek na zakoupení nové divadelní opony a opravu jeviště ..... částka není známa.

V té době místní osvětová rada splynula s místním národním výborem a působila dále jako součást tohoto orgánu s názvem "osvětová beseda" nebo také "osvětová jizba". Její činnost skončila roku 1976 rozpuštěním místního národního výboru po připojení Radčic k Plzni.

Sport.

"Jen paže tužme a vlasti služme - 1920 Račice" čteme

Místní sportovci vzpěrači na dvoře Staré hospody u Fišerů

na tabulce, umístěné na stojánku nad sestavou pěti železných činek různých velikostí a hmotností v popředí skupiny dvanácti sportovců-vzpěračů, členů místní tělocvičné jednoty Sokol /TJ Sokol/, kteří se scházeli na dvoře Staré hospody u Fišerů, a své paže usilovnými cviky tužili k prospěchu své vlasti po dobu několika let.

Fotografie byla pořizena na dvoře Staré hospody u Fišerů čp.15 /v dnešní ulici V Radčicích/. Ze dvanácti mladých mužů byli místními pamětníky poznáni tři, jejichž jména jsou: v horní řadě zleva: 1. Václav Kesl, syn obecního kováře z čp.23, 5. Antonín Fišer a 6. Josef Fišer, oba synové hostinského z čp.15.

V létě roku 1930 vznikl z potřeby mladých mužů naší obce Sportovní kroužek Radčice /SK Radčice/. U kolébky této organizace stáli sportovci: Ladislav Dubský, Miloslav Kalabza, Otto Jílek, Václav Dudek, Václav Kovářík, Josef Bárta, Karel Bárta, Jaroslav Bárta, Josef Vlasák, Antonín Keck, Václav Vlček, František Jílek,

Václav Krýsl, Josef Bauer, Václav Wollmut, František Bauer, František Eret, kteří zaměřili svůj zájem na kopanou.

V době ustavení kroužku si jeho členové s přispěním některých příznivců kopané upravili řádné fotbalové hřiště v prostoru u řeky Mže mezi řekou a dnešní ulicí Na Mazinách, tam, kde stojí domy čp. 163, 138, 235, 135 a 145 a rozkládají se jejich zahrady. Zde se hrálo do roku 1935, kdy byl celý pozemek mezi jmenovanou ulicí a řekou rozdělen na stavební parcely a rozprodán zájemcům o stavby rodinných domů. Po ztrátě tohoto hřiště upravili si sportovci nevyužitý pozemek mezi průjezdní silnicí /dnešní ulicí V Radčicích/ a lesem Dolním Kyjovem v místě dnešních ulic Ke Kyjovu a Jarní a zde pokračovali v trainingových zápasech.

Protože kroužek nebyl přihlášen jako klub a nemohl být tedy zařazen do některé fotbalové soutěžní třídy, hrálo mužst-

vo jen příležitostné zápasy a zúčastnovalo se místních turnajů se střídavými úspěchy.

Avšak nejen kopanou žil radčický sportovní kroužek. Dobře bruslíci členové postavili hokejové mužstvo a na zamrzlé hladině řeky Mže nad mlýnským jezem sehráli nejeden úspěšný zápas.

Během zimního období pořádali sportovci nedělní odpolední "čaje" s hudbou a tancem v sále Staré hospody u Fišerů. A jako rovnocenný partner ostatních místních organizací podílel se kroužek i na pořádání společenských plesů.

Svou činnost ukončil Sportovní kroužek Radčice rozhodnutím členské schůze v pondělí velikonoční 26. dubna 1943 a pokladní hotovost 500 korun /protektorát-ních/ věnoval obecní knihovně. Od té doby až do vzniku tělovýchovné jednoty Sokol roku 1946 v Radčicích nebylo vzkříšeno fotbalové či hokejové mužstvo a sportovní zájem místních občanů se přenesl do sousedních obcí Malesic a Křimic, v jejichž fotbalových mužstvech někteří mladí muži z Radčic dosud hrají.

Kolem roku 1960 bylo z mladých členů TJ Sokol, žáků a dorostenců, sestaveno fotbalové mužstvo, které hrálo

Fotbalové mužstvo SK Radčice,
jména hráčů zleva: M. Kalabza, O. Jílek,
V. Dudek, K. Kovářík, J. Bárta, K. Bárta, Ja-
rosl. Bárta, J. Vlasák, A. Keck, V. Vlček,
sedící brankář I. Dubský

do roku 1962, kdy pro nedostatek nových zájemců zaniklo.

Rybářské sdružení.

Bohatá rybami bývala řeka Mže. V její čisté vodě se proháněli kapři, řízci, úhoři, líni, jelci, štiky, okouni, bělice, podoustve, mníci od jezu dolů, boleni od jezu nahoru a pohybovali se rozvážní raci.

Taková bohatá úroda vodních živočichů přiměla milovníky rybích pochoutek a rybářské nadšence radčické k ustavení rybářského sdružení. Došlo k tomu v neděli 20. března 1927 na ustavující schůzi, konané v hostinci U české lípy čp. 9 /v dnešní ulici V Radčicích/. Prvním předsedou byl zvolen zámečník Václav Wollmut /nar. 1884/ z čp. 2 /v dnešní Jilmové ulici/.

Ne vždy však byly okolnosti v řece Mži lovu příznivé. Tak příštího roku po ustavení Rybářského sdružení a začátku lovu ve vodách Mže, v době od 25. června do 15. července 1928, postihla rybí svět v řece pohroma. Po celou tu dobu svítilo slunce z jasné oblohy silou tropického záření, které rtuť teploměru udržovalo na teplotě 31°C až 36°C. Země popraskala suchem, hladina vody se snížila, vlivem její zvýšené teploty došlo k úbytku kyslíku v jejích vrstvách a mnoho ryb se udusilo.

V příštích letech se ryby opět rozmnožily, jen úhoři vykazovali nízký stav. Proto v dubnu 1936 zakoupili rybáři v Anglii za 150 Kč násadu 3300 úhořů 6 centimetrů dlouhých a vpustili je do řeky. Zajistili si tak úspěšné lovy těchto nejen krásných, ale i chutných ryb.

Rybářské sdružení radčické přečkalo temnou dobu protektorátu Čechy a Morava a roku 1945, po skončení dlouhé šestileté války, vykročilo do nového svobodného života.

Ale ne nadlouho!

Již za necelé dva roky, v neděli 19. ledna 1947, se konala ve Staré hospodě u Fišerů valná hromada členů sdružení. Během jednání byl podán návrh, aby Rybářské sdružení radčické pro větší možnosti lovu v delším úseku povodí se sloučilo s Rybářským spolkem v Křimicích. Návrh byl přijat, Rybářské sdružení bylo po téměř dvaceti letech působení zrušeno a členové s veškerým spolkovým inventářem a vázanými vklady v částce 17.000 Kčs převedeni do spolku rybářů křimických. Poslední hotovost 5.000 Kčs byla věnována na nákup knih místní knihovně.

Dramatický kroužek při osvětové besedě.

Divadlo, neodmyslitelná část kulturního života lidstva, přetrvalo věky a pevně zapustilo kořeny do lidského vědomí všech dob.

Dva hlavní psychologické podněty, které se staly základem vzniku a trvání divadla, jsou:

1. touha sledovat vlastníma očima děj, který si fanta-

- zie tvůrce hry vykouzila,
 2. děj, který se stal známým z vypravování jiných a sna-
 ha znázornit jej vyjádřením a skutky jednajících
 osob.

Kolébku divadla je Řecko. Zpočátku se při veřejném vystoupení předváděly tance, později herci působili na jevišti, odděleném od hlediště kamennou nebo dřevěnou obrubou. Během staletí byla divadla stavěna jako samostatné budovy a divadelní hry se pozvolna šířily v zemích jiných národů, žijících na půdě Římské říše od Malé Asie severní Afrikou a Hispanií /Španělskem/ do Galie /Francie/ a na sever k Dunaji. Se zánikem Římské říše roku 476 zanikla na krátký čas i divadla.

K jejich opětovnému vzkříšení došlo nedlouho po začátku středověku, t.j. po rozpadu říše Římské, a jeho rozkvět pokračoval do konce 17. století. V této době jeviště vystupovalo daleko do hlediště, takže diváci ho obklopovali ze tří stran. Během 17. století tvořily se ve všech státech herecké společnosti, které však neměly trvalé místo působnosti a za rozdáváním kultury, národního uvědomění a zábavy cestovaly z místa na místo. Tehdy, kromě původního dramatického umění vstoupil do divadel nový způsob přednesu - zpěvohry /opery/. Prvním dílem toho druhu se stala roku 1597 opera Dafne, kterou na slova Cordiho a Rinuccioho složil Jacopo Peri.

V Čechách se první divadelní hry hrály převážně v jazyku latinském, někdy i českém, ve studentských kolejích již v 15. století. Ale české herecké společnosti a divadla v té době a ještě v 17. století u nás nebyly. Až v 18. století se obliba divadla v naší zemi šířila - hrálo se nejprve v zámcích a palácích a záhy nato i mezi lidem v obcích. Zpočátku v Praze, později v ostatních městech a vesnicích.

V 19. století se divadlo stalo nejrozšířenější činností uměleckou, která patřila a dosud patří k nejlepším a nejušlechtilejším lidským zábavám.

Od roku 1860 začalo na venkově přibývat ochotnických divadelních souborů, takže roku 1867 v zemích koruny České působilo již kolem 200 těchto divadelních společností. V osmdesátých letech 19. století byly tyto společnosti soustředěny v "Matici divadelní", později v "Matici divadelních ochotníků", jejichž úkolem bylo podporovat zájmy ochotnických souborů českých a tím napomáhat k povznesení a rozvoji divadelních ochotníků vůbec. Tato podpora byla tak vydatná, že roku 1892 už u nás pracovalo více než 250 divadelních spolků.

Divadelní ochotnické spolky české přetrvaly, vedle divadelních společností, kde herectví bylo povoláním, další desetiletí a ve své činnosti pokračovaly v nové samostatné Československé republice. Vzhledem k vyšší vzdělanosti českého lidu, kterou mu umožnila mladá republika, vznikaly a zanikaly jako součást různých spolků, menší či větší ochotnické divadelní soubory, které hrály v městech i na vesnicích hry našich autorů pro potěšení

své i svého lidu.

Mezi radčickými občany se vždycky našlo dosti těch, kteří byli schopni a ochotni postavit se na jeviště a jako členové ochotnického souboru rozdávat dobrou náladu místním obyvatelům předvedením pěkné hry českého autora.

Protože v naší obci od roku 1894 působil spolek Národní jednoty pošumavské, který zde pořádal národní slavnosti, předpokládá se, že již před 1. světovou válkou /1914-1918/ někteří členové ve spolupráci s občany nastudovali

divadelní hry, které pak spoluobčanům při některé významné příležitosti

předvedli /v Račicích bylo první jeviště postaveno až roku 1925 v hostinci U české lípy /. O této činnosti se nezachovaly žádné písemné doklady, ale zachovala se fotografie dětského souboru, který vystoupil na školní besídce, konané o Štědrém dnu roku 1895.

Vánoční besídka dětí 24. prosince 1895
v Račicích,
jména účinkujících a místo konání
nejsou známy

Dětská besídka k oslavě 80. narozenin
prezidenta T.G. Masaryka r. 1930

besídkách k uctění prezidenta republiky v den jeho na-

V pozdější době, současně s Národní jednotou pošumavskou, pracoval na tomto poli kultury i místní hasičský sbor, TJ Sokol, Dělnická tělocvičná jednota a Osvětová beseda. Tyto spolky pořádaly divadelní představení vždy po určité době, zvláště pak ve dnech mimořádného významu, právě tak, jako školní děti v různých

OCHOTNICKÉ DIVADLO NA VENKOVĚ MÁ POSLÁNÍ
NEJEN POBAVIT, ALE I POUČIT A VYCHOVÁVAT!

Dobrá divadelní hra ukazuje divákovi, jaký důsledek mají
pro život veselé i vážné příhody v ději se vyskytující.

V našem rodinném životě bohužel prožíváme většinou vážné,
ba i smutné chvíle, často jen námi samými zaviněné a je
třeba na ně vhodným divadelním kusem ukázat.

SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ v RADČICÍCH se proto rozhodl sehrát

v s o b o t u 13. července. 1940. o 20. hodině večer
v sále hostince "U Č E S K É L Í P Y"

divadelní hru polského spisovatele Stanisława Przybyszewského

ZLATÉ = ROUNO

velké společenské drama.

3 jednání.

Režie E. Winter.

O S O B Y :

Gustav Rembowski, ředitel sanatoria . . . . . Emil Winter.
Irena, jeho žena . . . . . Terezie Winterová.
Ruszczyk . . . . . Bohumil Bartoš.
Zygmunt Przeslawski, spicovatel, ... Stanislav Sviták.
vzdálený příbuzný
Lonski, lékař v sanatoriu . . . . . František Kašpar.
Neznámý . . . . . } František Jílek.
Lokaj . . . . . }

Děj v sanatoriu velkého lázeňského místa.

VSTUPNÉ OBVYKLÉ !

ČISTÝ VÝTĚŽEK JE URČEN K NÁKUPU
POTŘEBNÉHO HASIČSKÉHO INVENTÁŘE.

Uctivě zve pořadatelstvo.

DĚLNICKÁ TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA V RADČICÍCH
(řádný člen Svazu Ú. J. D. D. O. Čs. se sídlem v Plzni)

pořádá

v sobotu dne 9. prosince 1933 v hostinci „U české lípy“
divadelní představení

VESNICKÝ FURIANT

(BEZ OTCOVA POŽEHNÁNÍ)

Obraz z venkovského života o 3 jednáních.

Napsal: V. Vrána.

Režie: s. Fr. Šmídl.

OSOBY:

Roubal, bohatý sedlák	s. Jos. Vočadlo
Mařenka } jeho děti	s. F. Hynková
Prokop }	s. Fr. Hýnek
Boženka, jeho schovanka	s. M. Cúbrová
Rokyta, mlynář	s. Jos. Hauer
Františka } jeho děti	s. Bar. Kocábová
Petr }	s. Jan Šmídl
Markéta, stará šafářka u Roubala	s. M. Balínová
Voršila, chudá chalupnice	s. M. Kecková
Pavel, její syn	s. Fr. Šmídl
Martin, čeledín }	s. Jos. Kabát
Anežka, děvečka }	s. B. Kecková

Děje se za naší doby ve vesnici na horách.

Mezi prvním a druhým dějstvím uplyne rok, mezi druhým a třetím
krátká doba.

Při divadle účinkuje hudba.

Začátek v 8 hodin večer.

Vstupné 4 Kč.

Po divadle volná zábava s půlnoční scénou a rozdáváním
dárků. Dárky se přijímají v sobotu od 2. hodiny odpolední.

O hojnou účast žádá výbor.

rozenin nebo Mikulášské či vánoční besídce.

Mnoho divadelních her bylo sehráno ochotníky radčických spolků během trvání Československé republiky v letech 1919 až 1939 a protektorátu Čechy a Morava.

Herci z divadelní hry
Rychtářův poklad r.1935

Po druhé světové válce, t.j. od roku 1945, se ujal veškerého kulturního dění v obci místní národní výbor /MNV/, který svěříl pořádání divadelních představení místní osvětové radě

jako součásti národního výboru. Pod jejím patronátem bylo v obci uspořádáno několik divadelních her, nastudovaných ochotníky místních spolků. V těch dobách, t.j. od roku 1919, vystupovali na jeviště radčického ochotnického divadla k pobavení občanů, za střídavého režimování Františka Šmídl, Josefa Hauera a Emiliána Wintera, tito místní herci:

roku 1932:

František Šmídl	Františka Hynková	Libuše Velvarská
Josef Vočadlo	Růžena Holcknechtová	Helena Kocábová
Karel Hauer		Marie Kabátová
Jana Hajajsová	Růžena Radová	Otakar Kuška
Anna Špičková	Josef Hauer	Václav Archman
Jaroslav Rada	Josef Dubský	Jiří Panuška
Jaroslav Havel	Bohuš Vítek	Václav Panuška
Marie Cubrová	Josef Hauer /rež./	Ladislav Vávra
Jindřich Špička	Anna Havlová	Jaroslav Kadlec
Bedřich Vítek	Josef Fišer	Jaroslav Hoblík
Jaroslav Hauer	František Čech	Věra Vávrová
Marie Kecková	František Sedláček	Václav Zuska
Marie Vávrová		

roku 1935:

František Hynek	Anna Kavalírová	František Šmídl
Josef Kabát	Barbora Kocábová	Petr Vočadlo
Jaroslav Vočadlo	Anna Panušková	Josef Vlasák
	Jan Šmídl	

roku 1940 až 1947:

Anna Štěrbová	Marie Fišerová	Emilián Winter
nápověda	Marie Karpíšková	Oldřich Soukup
Jaroslava Štiková	Miloslav Kalabza	František Kraft

Příloha XII

Místní Rada Osvětová v Radčicích

oslaví narozeniny presidenta Osvoboditele T.G. M a s a r y k a
v neděli 9.března 1947. v host.p.Fišera sehráním divadelní hry

L U C E R N A
od A. Jiráska.

O s o b y a o b s a z e n í :

Kněžna ...	pí.Winterová T.	Klásková ...	pí.Balínová M.
Dvořan ...	p. Frank J.	Michal ...	p. Vávra L.
Vrchní ...	p. Šmídl Fr.	Ivan ...	p. Kadlec J.
Mlynář ...	p. Winter E.	Franc ...	p. Vítek B.
Stařena ...	pí.Radová R.	Mušketýr ...	p. Hoblík J.
Hanička ...	pí.Hraběová M.	Žan ...	p. Zuska V.
Zajíček ...	p. Hrabě J.	Komorná ...	pí.Vávrová V.
Braha ...	p. Vočadlo J.	Kroužilka ...	p. Rada J.
Zima ...	p. Vočadlo P.	Zámeční úředníci, farář, rychtáři, družice, Hejkal, lesní panny.	
Sejtko ...	p. Panuška J.		
Klásek ...	p. Panuška V.		

Režie: p.E. Winter - Výprava a scéna: p.L. Vávra
Světelné efekty: p.J. Vlasák a M.Brabec.

Odpoledne ve 2 hod. představení pro školní mládež - Vstupné 10 Kčs.

Večer ve 20 hod., před zahájením divadelního představení promluví
o významu T.G.M. p. V.Randa,řídící učitel. - Vstupné : 20 Kčs.

Marie Beránková
František Jílek

Karel Wallenfels

Jaroslav Hrabě
Markéta Balínová

V padesátých letech se "místní osvětová rada" vyskytuje v záznamech Radčické kroniky jako "osvětová beseda" nebo také "osvětová jizba".

Roku 1956 vznikl při této osvětové jizbě divadelní soubor, který 25. prosince téhož roku sehrál divadelní hru se zpěvy s názvem Sládkci od K.J. Erbena, v příštím roce, 1. června 1957, Pohádku o Honzovi a princezně Zlatohlávce, 26. října 1957 opět Erbenovy Sládky a 25. prosince 1957 hru Naši furianti, všechny s velkým úspěchem.

Scéna z div.hry Naši furianti r.1957

Na schůzi osvětové besedy, konané dne 6. ledna 1958, bylo s ochotníky dohodnuto, že soubor se bude nadále jmenovat "Dramatický kroužek při osvětové besedě" a jako takový sehrál v následujících letech tyto další hry:

- roku 1958: Peníze, Děvče z předměstí a Dům na předměstí,
- " 1959: Vojnarka, Chudák manžel,
- " 1960: Frajerečka, Medvěd,
- " 1961: Mordová rokle.

Tento vyspělý divadelní soubor vedl, hry režíroval a sám se her zúčastňoval jako jeden z herců technický úředník Jaroslav Balín /nar.1923/, bytem v ulici Na jívách čp.236.

Na seznamu členů Dramatického kroužku byli uvedeni tito herci-ochotníci:

Jaroslav Balín
Stanislava Balínová
František Sedláček
Anna Panušková

Božena Krňoulová
Antonín Tille
Daniel Tille
Vojtěch Lohr

OSVĚTOVÁ JIZBA V RADČICÍCH

sehraje v úterý dne 25. prosince 1956 v hostinci u Fišerů
veselohru se zpěvy od K. J. Erbena:

SLÁDČI

Výprava: L. Vávra. — Režie: J. Balín.

Napovídá: V. Vočadlo.

O S O B Y:

Sládek . . . . . F. Sedláček
Sládková . . . . . A. Panušková
Vojtěška, její dcera . . . . . B. Krňoulová
Zábranský, starousedlý soused . . . . . J. Balín
Jaroš, podstarší, jeho synovec . . . . . V. Lohr
Kašpar Zapito, obročník . . . . . J. Koček
Marjánka, dohazovačka . . . . . L. Kocková
Kubík, kočí . . . . . M. Kalabza
Kačka, služební děvče . . . . . L. Škabradová

Pivovarská chasa.

Zpěvy nastudoval a orchestr Osvětové jizby řídí: R. Trepěš.

Po divadle taneční zábava.

Začátek ve 20 hodin. • Uzavírací hodina prodloužena.
Vstupné 6 Kčs.

Generální zkouška se koná týž den ve 14 hodin a přístup obecnstvu
dovolen se vstupem dobrovolným.

Josef Kocek	Miloslav Kalabza
Ludmila Kocková	Libuše Škabradová
Václav Pelíšek	Václav Cubr
Milada Hauerová	Václav Vránek
Václav Vočadlo	Otto Šmolík
Ladislav Vávra	Vlastimil Kuška
Václav Panuška	Květa Boučková
Stanislava Dobrá	Božena Sedláčková
Jaroslav Martínek	Ladislav Kvěch
Josef Vávra	Zdeněk Hoblík
Karel Hauer	Jaroslav Strejc
Marie Ždimerová	Marie Wallenfelsová
Marie Wollmutová	Marcela Myšková
Josef Holý	Marie Lipertová
Václav Zuska	Bedřich Liška
Antonín Suchánek	Hermína Soukeníková
Hana Pytlíková	Vojtěch Chvátal

Roku 1961 Dramatický kroužek při osvětové besedě po neshodách s představenstvem místního národního výboru radčického /bylo mu vnučováno nastudování a sehrání her, které jeho členy nezajímaly/ ukončil svou činnost a posléze se rozpadl.

V pozdější době ochotnický divadelní soubor v Radčicích obnoven nebyl a do dnešního dne žádná divadelní hra místními občany nastudována a v Radčicích uvedena nebyla.

Svaz pro spolupráci s armádou /Svazarm/.

.....
Popis viz str.252 a 260.

Československý červený kříž /ČSČK/.

.....
"Henri Dunant, švýcarský spisovatel, narozený 8.května 1828, byl ženevský občan. V roce 1859, po bitvě u Solferina /v severní Itálii/, dal ještě na bojišti podnět k poskytování první pomoci raněným vojákům občany. Byl to také on, kdo poprvé vyslovil myšlenku, že by měly být založeny společnosti, které by v době míru dbaly o výchovu ošetřovatelek a samaritánů a shromažďovaly sanitní potřeby, a že by měla být mezinárodně zaručena nedotknutelnost raněných i těch, kdož jim poskytují pomoc.

Pro tyto myšlenky pak agitoval v Paříži svým spisem Un Souvenir de Solferino. Proto také podnikl cestu po panovníckých dvorech střední Evropy, aby tam ve smyslu své myšlenky působil na vládnoucí činitele. Působil se tak o svolání mezinárodní konference do Ženevy roku 1863. Účastníci konference vypracovali zásady činnosti nové mezinárodní organizace - Červeného kříže.

Na konci života se H.Dunant stal nositelem Nobelovy ceny míru. Zemřel roku 1910. K jeho památce je 8.květen slaven jako Mezinárodní den Červeného kříže" /článek Henri Dunant a Červený kříž, uveřejněný dne 25.5.1985 v deníku Plzeňská Pravda, upravil pro potřeby to-

hoto díla autor/.

Mezinárodní společnost Červeného kříže vznikla roku 1864 v Ženevě /Švýcarsko/ jako výsledek jednání přítomných delegátů mnoha států světa, kteří svým podpisem na listině Úmluvy ženevské se zavázali, že jejich vlády v době války budou dbát na ochranu všech osob, nemocnic, lazaretů, ošetřoven a jiných místností a skladišť na bojištích, sloužících k vyhledávání, léčení a ošetřování raněných osob obou stran proti sobě válčících.

V tomto smyslu a k upozornění druhé strany o přítomnosti pracovníků Červeného kříže byla přijata mezinárodní korouhev na značné dálky viditelná, která označuje, jakožto neustranné a nedotknutelné zařízení - bojová obvaziště, polní nemocnice, skladiště vojenských zdravotnických potřeb, a jejím znamením je červený kříž uprostřed bílého pole. Osoby, zaměstnané zdravotnickou službou u obou bojujících vojsk, jsou označeny bílou páskou s červeným křížem na paži nebo bílým odznakem se znamením červeného kříže, umístěným na viditelné části oděvu. Na tyto osoby je zakázáno střílet nebo je jinak nepřátelsky napadat, ale naopak se doporučují vzájemné ochraně.

Jednotlivé státy, které se rozhodnou tuto organizaci podporovat, stávají se členy Mezinárodního červeného kříže /MČK/ a v případě potřeby přispějí ke zmírnění válečných útrap peněžitými dary, osobní činností nebo jakýmkoliv jiným způsobem.

Během let se povinnosti členů MČK značně rozšířily. Protože k Ženevské deklaraci se přihlásily také muslimské státy, byl název organizace rozšířen na Mezinárodní červený kříž a půlměsíc a v tom smyslu byl také přizpůsoben odznak a praporec organizace - k červenému kříži na bílém podkladě byl připojen červený půlměsíc.

V Československé republice byla tato společnost ustavena roku 1919 jako dobrovolná organizace s názvem Československý červený kříž a ihned se stala členem Mezinárodního červeného kříže.

Organizace je podle zákona povinna, kromě zásad stanovených při jejím vzniku v Ženevě roku 1864, získávat a vychovávat veřejnost k účasti na plnění zdravotnických úkolů, přistupovat ke společným mezinárodním zájmům v duchu lidskosti, pracovat ve prospěch míru na celém světě a pomáhat při zdravotnické osvětě, poskytovat první pomoc v naléhavých případech a v době potřeby spolupůsobit při službě transfuzní, ošetřovatelské a jiné zdravotnické činnosti.

Dnes má ČSČK asi čtvrt milionu členů.

V Radčicích byla založena organizace ČSČK roku 1949 v přítomnosti 15 občanů, převážně žen. Prvním předsedou se stal Václav Dudek /nar. 1912/ z čp. 28 v dnešní Košutecké ulici, povoláním truhlář-modelář Škodových

závodů v Plzni.

Činnost nové organizace se utěšeně rozvíjela, členská základna se rozšiřovala a výsledky práce členů, mezi nimiž výrazně převažovaly ženy, se projevily roku 1977, kdy za úspěšné a záslužné plnění úkolů obdrželi diplom od městského výboru ČSČK v Plzni.

Pracovní náplň členů byla rozsáhlá. Bezplatně poskytovali pomoc tělesně postiženým a starým osamělým občanům, opatřovali léky nemocným, prováděli sběr léčivých bylin a plodů, kovového šrotu, kůží a papíru. Mnozí z nich darovali krev k záchraně lidského zdraví a co bylo velmi záslužné - prováděli školení žáků, členů zdravotnického kroužku místní základní školy v poskytování první pomoci. Ve snaze zpříjemnit životní prostředí obce prováděli úklid v okolí budov a autobusové zastávky, záhon, upravený podél zdi "obecního dvora", osazovali květinami a pečovali o jejich vzrůst, starali se o stálou čistotu a údržbu jediné telefonní budky na ulici u prodejny Jednoty /ulice V Radčicích/ Bohužel, jejich snaha po kráse a čistotě prostředí nebyla všemi uživateli doceněna a ne všichni občané odkládali odpadky tam, kam patří.

Při výročních schůzích, k jejichž účasti byli zváni i nečlenové, byly organizovány odborné zdravotnické přednášky.

Roku 1989 se vzdala funkce předsedkyně zdravotní sestry v důchodu Marie Hauerová /nar.1914/ z čp.38 v Košutecké ulici, několikrát vyznamenaná za svou dlouholetou zdravotnickou činnost, a to v době, kdy místní organizace ČSČK měla 110 členů. Od roku 1982, kdy převzala funkci předsedkyně po zemřelém MUDr. Bohdanu Prokopci, vykonala mnoho práce a netušila, že je v této humánní společnosti předsedkyní poslední. Po jejím odchodu z funkce se nenašel vhodný člen nebo členka, která by zasedla na předsednické místo.

Od té doby činnost spolku ochabovala a na počátku roku 1990 skončila.

Posloupnost předsedů:

1949 - 1952	Václav Dudek,
1952 - 1953	{Anna Řihánková,
	{Jan Koukl,
1953 - 1982	MUDr. Bohdan Prokopec,
1982 - 1989	Marie Hauerová.

Český svaz žen.
.....

Tyto organizace mírně politicky zaměřené vznikly jako pokračovatelky výborů žen, ustavovaných od roku 1952 při národních výborech měst a vesnic a při podnikových závodních výborech. V šedesátých letech tohoto století se výbory žen změnily v zájmové organizace s názvem Československý svaz žen a později, po roce 1968, Český svaz žen a Slovenský svaz žen. Náplní jejich činnosti bylo dosažení úplné rovnoprávnosti na všech pracovištích s muži a pořádání různých kulturních a společen-

ských akcí /plesy, oslavy Mezinárodního dne žen, účast při organizování májových průvodů, výstav k oslavě výročí Velké říjnové socialistické revoluce v Rusku, tematické zájezdy a j./.

V pondělí 26.května 1952 byl při radčickém místním národním výboru ustaven výbor žen, jehož předsedkyní se stala Marie Chvátalová /nar.1921/ z čp. 110 v dnešní ulici V Radčicích. Šedesátšest místních občanek, které se hlásily k ideím této organizace se sešlo ve čtvrtek 2.ledna 1969 ve večerních hodinách v hostinci Jednoty /Stará hospoda u Fišerů/ čp.15 v dnešní ulici V Radčicích, aby zde ustavily, jako pokračovatele místního výboru žen, základní organizaci Českého svazu žen a staly se tak jeho členkami. Předsedkyní nového spolku byla zvolena Jaroslava Lišková rozená Havlová /nar. 1938/, zaměstnankyně státního statku v Křimicích, bytem v čp.57 v dnešní Stromkové ulici.

Základní organizace Českého svazu žen /ZO ČSŽ/ působila v Radčicích 22 let. V pátek 13.září 1991 večer sešlo se 40 členek spolku k členské schůzi v hostinci u Fišerů čp.15, aby od předsedkyně Aleny Kohoutové /nar.1934/, která v této funkci pracovala od roku 1974, vyslechly zprávu o činnosti své organizace za uplynulé období.

Protože v posledních dvou letech tato organizace žádnou činnost nevyvíjela, její životnost se tedy stala neopodstatněnou, budoucnost nemá a je tedy zbytečnou, po návrhu, aby ukončila svou činnost byla rozpuštěna.

Za 2000 Kčs, které byly v pokladně svazu, byly zakoupeny dárkové balíčky potravin a rozdány 150 členkám včetně důchodkyň, které se již života spolku nezúčastňovaly.

Jména předsedkyň ČSŽ :

1969 - 1973 Jaroslava Lišková
1974 - 1974 Jitka Vočadlová /2 měsíce/
1974 - 1991 Alena Kohoutová.

Český zahrádkářský svaz /ČZS/.

V polovině září 1963 sešlo se několik nadšených zahrádkářů, aby si vyměnili zkušenosti, vyplývající z práce na zahradách a při tom projevíli zájem o založení zahrádkářské organizace, která by jim v dosahování pěstitelských cílů pomáhala jak odbornými radami /přednáškami/, tak i opatřováním hnojiva, rašeliny, vápence, nářadí a j. Domluvili se a přípravné práce začaly. Jejich výsledkem byla ustavující schůze, která se konala ve čtvrtek 19.září 1963 v hostinci Jednoty /Stará hospoda u Fišerů/ čp.15. Předsedou nové organizace, která přijala název "Místní organizace Československého svazu ovocnářského a zahrádkářského v Radčicích", byl zvolen instalatér Jindřich Pašek /nar.1925/ z čp.76 v dnešní Prašné ulici, pod jehož "taktovkou" se naplno rozjela zahrádkářská činnost, která později byla nadřízeným výborem městské organizace Českého zahrádkářské-

ho svazu /ČZS/ hodnocena jako jedna z nejlepších v Plzni.

Po roce 1968, v době, kdy docházelo v celostátních organizacích v důsledku rozdělení Československa ve dvě federativní republiky Českou a Slovenskou, změnil se název radčické organizace na "Český zahrádkářský svaz /ČZS/", odpovědný městskému výboru ČZS.

Během let uspořádal výbor místního ČZS mnoho odborných přednášek, tematických zájezdů, výstav ovoce, zeleniny a květin, společenských plesů, silvestrovských zábav, zahradních koncertů a j. Organizace vlastní rozsáhlou odbornou knihovnu, malotraktor s vlekem, sekačku na trávu, pluh obracák a jiné pomůcky, které zapůjčuje svým členům a obstarává pro ně rašelinu a vápenec.

Za svou bohatou činnost obdrželi zahrádkáři během let vyznamenání, několik čestných uznání, pamětní list a diplomy.

Místní organizace Českého zahrádkářského svazu je stále činná a má 110 členů.

Posloupnost předsedů:

1963 - 1964 Jindřich Pašek
 1964 - 1973 Jaroslav Balín
 1973 - 1990 Václav Čubr
 1990 - dosud Václav Šatra

Svaz pro spolupráci s armádou /Svazarm/.

.....
 Popis viz str. 252 a 260.

Politické strany.

Již v době, kdy České království bylo součástí Rakousko-Uherské říše, působilo zde několik politických stran, které v c.k. mocnářství vznikly v druhé polovině 19. století - na př. Česká strana socialistická, Česká strana lidová, Sociálně demokratická strana. Po skončení 1. světové války roku 1918 a vzniku Československé republiky pokračovaly tyto strany ve své činnosti a ostatní skupiny národa s jinými politickými názory ustavovaly strany nové, které se staly jejich rovnocennými partnery.

V Račicích /od roku 1924 "v Radčicích"/ v obecních volbách, konaných v neděli 16. září 1923 podaly kandidátky dvě strany: Československá strana sociálně demokratická a Republikánská strana československého venkova.

Čtyři roky nato do voleb, konaných v pátek 28. října 1927, už kandidovaly strany čtyři:

1. Československá sociální demokracie,
2. Republikánská strana československého venkova a maloroľnického lidu spolu s Domovinou domkářů

- a maloročníků,
- 3. Československá živnostenská a obchodnická strana středostavovská,
- 4. Československá strana socialistická.

V sobotu 1. prosince 1928 zanikla v naší již desetileté republice dosavadní okresní a zemská samospráva, pozůstatek to zemského zřízení bývalé Rakousko-Uherské říše. Na její místo nastoupila volená zemská a okresní zastupitelstva, jejichž nejvyššími orgány se stali zemští prezidenti a okresní hejtmani. Den nato, v neděli 2. prosince 1928, se v Radčicích v hostinci U Hasmanů čp. 86 /v dnešní ulici Družstevníků/ konaly volby do okresního zastupitelstva a v hostinci U České lípy do zastupitelstva zemského. Svými kandidátkami se o vítězství ucházelo 9 politických stran:

1. Československá národní demokracie,
2. Arbeiterpartei der deutschen Sozialdemokraten,
3. Deutsche Parteien /Christlichsozialistische Partei u.s.w./,
4. Československá strana národně socialistická /dříve jen socialistická/,
5. Živnostenská strana,
6. Československá strana sociálně demokratická,
7. Československá strana lidová,
8. Republikánská strana,
9. Komunistická strana Československa.

Tehdy výrazně zvítězili sociální demokraté.

Čtyři politické strany, které šly do voleb roku 1927, kandidovaly opět v obecních volbách, konaných v neděli 27. září 1931, kdy bylo v Radčicích zvoleno 15 členů obecního zastupitelstva.

Příštího roku, v neděli 12. června 1932, byly volby do radčického obecního zastupitelstva opakovány. Zúčastnily se jich svými kandidátkami čtyři strany:

1. Československá strana národně socialistická,
2. Československá strana sociálně demokratická,
3. Živnostenská a obchodnická strana středostavovská,
4. Agrární strana.

Do roku 1939 byly v Radčicích ještě dvakrát konány volby do obecního zastupitelstva, jichž se svými kandidáty zúčastnily tytéž strany, a v celostátních volbách do zemských a okresních zastupitelstev se zúčastnilo stranických organizací více.

Po rozpadu Československé republiky v březnu 1939, obsazení českých zemí německým vojskem a vzniku protektorátu Čechy a Morava, byly všechny československé politické strany rozpuštěny a v obou českých zemích povolena nová strana - Národní souručenství.

V Radčicích se činnost Národního souručenství omezovala na pořádání plesů, jiných zábav a divadelních vystoupení.

Po skončení 2.světové války roku 1945 a obnovení Československé republiky byla ministerstvem vnitra povolena činnost pouhých čtyř politických stran. Byly to strany: Československá strana národně socialistická /ČSNS/, Československá strana lidová /ČSL/, Československá strana sociálně demokratická /ČSSD/ a Komunistická strana Československa /KSČ/.

Na podkladě tohoto rozhodnutí byly ještě téhož roku v Radčicích obnoveny strany národních socialistů a sociálních demokratů a jako nová strana zde vznikla Komunistická strana Československa. Počátkem měsíce května 1946 byla zde ustavena další politická strana - Československá strana lidová.

Tyto čtyři politické strany se v neděli 26.května 1946 zúčastnily voleb do Národního shromáždění Československé republiky, jejichž výsledky byly použity i pro zastoupení politických stran v místních národních výborech a tedy i v Radčicích, kde si počet hlasů a mandátů místní politické strany rozdělili takto:

1. Komunistická strana Československa /KSČ/	360 hlasů, 9 mandátů,
2. Československá strana lidová /ČSL/	53 hlasů, 1 mandát,
3. Československá strana sociálně demokratická /ČSSD/	79 hlasů, 2 mandáty,
4. Československá strana národně socialistická /ČSNS/	97 hlasů, 3 mandáty.

V dubnu 1948 se usnesl ústřední výbor ČSSD v Praze na sloučení své strany s KSČ. Rovněž v Radčicích došlo v sobotu 26.června 1948 ke sloučení obou těchto stran se společným názvem Komunistická strana Československa a během dalšího roku ukončily ostatní dvě strany svou činnost v obci.

V listopadu 1989 vzniklo v Radčicích lidové hnutí Občanské fórum, které do komunálních voleb, konaných 24. listopadu téhož roku, vyslalo sedm kandidátů, z nichž šest bylo zvoleno do obecního zastupitelstva a s nimi jeden člen Strany pro republiku - Republikánské strany Československa, vyslaný do voleb touto stranou v Plzni. V dubnu 1991 po rozdělení Občanského fóra ve tři na sobě nezávislé politické strany v rámci Českých zemí, zaniklo radčické Občanské fórum a nadále zde zůstává jen Komunistická strana Československa /Čech a Moravy/, která se však veřejného života nezúčastňuje.

Zatímco roku 1989 do radčického obecního zastupitelstva bylo voleno sedm kandidátů, v únoru 1992 v komunálních volbách bylo voleno do obvodního zastupitelstva radčického již 9 občanů, a to:

- z nezávislých kandidátů společenských organizací byli zvoleni ..... 3 občané,
- z nezávislých kandidátů bylo zvoleno ..... 5 občanů,
- z radčických občanů, navrhovaných plzeňskými politickými organizacemi byl

za Liberálně sociální unii zvolen ... 1 kandidát, kandidátka za Československou stranu sociálně demokratickou zvolena nebyla.

Jednotné zemědělské družstvo.

Popis viz strana 210.

Živnosti.

Roku 1930 byl v obci se 730 obyvateli a 107 čísly popisnými jeden průmyslový podnik - cihelna a 30 živností, z toho 3 hokynáři, 2 řezníci, 5 obchodníků se smíšeným zbožím, pekaři, mlékaři, zahradníci, povozníci, dva obuvníci, 2 tesaři, 1 vazač knih, švadleny, 1 holič, dvě krouhárny zelí, 1 mlýn, tři hostince, 1 obecní kovárna, 1 obecní pastouška.

Obchod se smíšeným zbožím
v čp. 24 Josefa Hajajse
r.1943

Během dalších 22 let některé živnosti v Radčicích ukončily svou činnost a roku 1952 v důsledku t.zv. socializace vesnice byla většina obchodů z moci úřední zrušena a z výše uvedených živností byly ponechány pouze: 1 hostinec, dříve Stará hospoda u Fišerů čp.15, v majetku Západočeského konzumního družstva Plzeň, později spotřebního lidového druž-

stva Jednota Plasy /viz též str.267/, 1 krouhárna zelí v čp.16 ve správě státního statku Křimice, 1 obchod se smíšeným zbožím v domku čp.148 v majetku Západočeského konzumního družstva Plzeň, později Jednoty v Plasích /viz též str.259/, 1 povoznictví, 2 trafiky jako pozůstatky soukromých obchodů, 1 holičství, 1 kovárna a 1 obuvník.

V příštích letech vymizely v obci všechny soukromé obchody a z výše jmenovaných živností zůstaly k roku 1990 jen hostinec Jednoty čp.15, obchod Jednoty se smíšeným zbožím byl roku 1974 převeden do nové budovy, značně rozšířen a otevřen občanům jako samoobslužná prodejna Jednoty v Plasích. A konečně zelinářství a krouhárna zelí byly soustředěny do nově vybudovaného velkokapacitního skleníkového hospodářství státního statku v Křimicích, postaveného na poli za Radčicemi /na

katastrálním území křimickém/ pod lesem Dolním Kyjovem při silnici k Malesicům.

Za bývalým statkem čp.12 v ulici V Radčicích bylo ponecháno velké zahradnictví státního statku Křimice s vchodem z ulice Na jívách, jehož nájemcem byl do roku 1992 Jiří Polster z čp.224 v ulici Ke Kyjovu.

Počátkem května 1990 byl na samém konci ulice Družstevníků otevřen soukromý Mini-hotel po provedené přestavbě a úpravě domu čp.53 /viz též str.208/ a v bytovém domě čp.208 v Rolní ulici byla otevřena cestovní kancelář Liguria, na začátku roku 1991 přestěhovaná do Sedláčkovy ulice v Plzni. Od roku 1981 působí v Jarní ulici čp.271 soukromá dámská krejčová a roku 1991 Josef Hajajs otevřel obchod se smíšeným zbožím v čp.24 v ulici V Radčicích jako pokračování obchodu, zavřeného roku 1952.

Z rozhodnutí československé vlády ohledně navrácení nemovitého majetku, který byl v 50. letech násilně odebrán majitelům z příkazu ústředního výboru Komunistické strany Československa, byla na začátku roku 1991 vrácena do vlastnictví potomkům hostinského Antonína Fišera /zemřel r.1978/ - Marii Klečkové, Dagmar Fišerové a Antonínu Fišerovi, "Stará hospoda u Fišerů", stojící při křižovatce ulic V Radčicích a Prašné /viz též str. 263/.

Během roku 1991 a 1992 vzniklo v obci 15 soukromých firem a pracují zde dva soukromě hospodařící rolníci.

Nejstarší občané a zdravotní stav v Radčicích.

Příznivé ovzduší, které do Radčic přináší většinou západní, jihozápadní nebo severozápadní proudění vzduchu z míst, kde nedochází k jeho znečišťování spalnými zplodinami z komínů továren, prachem, zápachem a pod. /kromě dočasného zakouření některých ulic topením v topných tělesech radčických domů během topného období/ vytváří v obci zdravé prostředí, jehož vlivem dosahují někteří občané vysokého věku. Osmdesátiletí i starší obyvatelé nejsou v obci výjimkou, i když, podle výsledků průzkumu z let 1987 až 1992, provedeném v záznamech o úmrtí místních občanů v Radčické kronice, je u nás průměrný věk 75 let.

Avšak vzdor zdravému prostředí a dosahování vyššího věku u mnohých občanů, vyskytují se v obci některé známé a ve světě rozšířené choroby jako bolestivé zánětlivé onemocnění kloubů kyčelních a kolenních /arthritis/, dále pak cukrovka /diabetes melitis/, nemoci srdce /infarkt myokardii, angina pectoris/ a několik občanů v posledních letech onemocnělo zeleným zákalem oka /glaucoma/. Kromě těchto nemocí vyskytuje se i úmrtí z rakoviny /carcinoma/ a některé z obyvatel postihuje záchvat žlučnku /žlučové kaménky - cholelithiasis/ nebo kolika ledvinová /tvorba ledvinových kamének - neph-

rolithiasis/. O lehčí nemoci, jako je rýma, nachlazení horních cest dýchacích a bolesti hlavy není nouze.

Je známo, že lidský organismus si na nezdravé jedovaté látky v potravě zvykne, jsou-li podávány v malém množství. Tyto látky /chemické sloučeniny/ však během doby ovlivňují některý tělesný orgán, usazují se v něm nebo svou přítomností vyvolávají jeho obrannou činnost, která posléze vede k únavě a k onemocnění. To podle odolnosti jedince. Jednou takovou nezdravou složkou potravy je zvýšený výskyt dusičnanů /t.j. chemické sloučeniny s anionty NO_3 / jak v pitné vodě ze studní, které zasobují vodou všechny domy v Radčicích, tak i v potravinách včetně zeleniny. Dusičnany pronikají do studní s dešťovou vodou z polí nad obcí, hnojených přebytkem strojených hnojiv. Jejich množství /podle Československé normy/ vyšší než 50 miligramů v litru /pro děti do dvou let 15 miligramů v litru/ jsou zdravotně závadné.

Studny v obci dodávají do bytů vodu obsahující 60 až 200 miligramů těchto škodlivých látek v jednom litru, některé i více. Občané Radčic používají tuto vodu k přípravě čaje, kávy, polévky a jiných jídel či nápojů už několik desítek let.

Roku 1992 se nejstarší občané Radčic dožili:

Božena Velvarská, bytem v Jarní ulici čp.92, 96 let,
Josef Ruml, bytem v ulici Družstevníků čp.7, 86 let.

Velvarská Božena   Ruml Josef

Zvyky a obyčeje.

Jako každý kraj naší republiky, jako každé město či obec si udržuje zvyky zděděné po předcích, zvyky, charakterizující život lidí to místo obývajících, jimi se zabývají pro posílení svého národního, náboženského i ob-

čanského uvědomění, tak i radčičtí občané si od nepaměti udržovali a ještě udržují některé své hezké a zajímavé obyčeje.

I když dnes z celé řady dávných zvyklostí, určených k oslavě ročních období, památných dnů, osobností nebo svátků, dodržují se v Radčicích sotva čtyři, připomeňme si i ty, které ožívají už jen ve vzpomínkách pamětníků.

Staročeské máje.

Staročeské máje jsou májové slavnosti, které byly v Radčicích pořádány vždy po třech letech po dobu mnoha desetiletí, možná i staletí.

Slunce je život. Kdyby přestalo vysílat své blahodárné paprsky na zemský povrch, ujala by se zde vlády tma a věčná zima. Všechno živé by zahynulo, na zemi by byla poušť.

To si lidé už dávno uvědomovali. Proto v době, kdy u nás končila zima a začínalo jaro, kdy slunce postoupilo na své denní dráze k severu, jeho teplejší paprsky probudily přírodu ze spánku a na lukách, keřích a stromech vykouzlilo pestrobarevnou nádheru květů, lidé, radující se z přibývajících tepla, světla a rozjásané přírody, oslavovali jeho návrat různými způsoby. Jedním z takových projevů radosti byl dávný lidový zvyk "slavnost Staročeských májí".

"Ve zvykosloví prastarým jsou máje mladé stromky, nejčastěji smrkové, jedlové nebo březové, které měly zprvu symbolický význam a byly výrazem přírodního mýtu v boji zimy s jarem, smrtí se životem. Byly to symboly přírody z jara se obnovující a její plodivé síly. Proto bylo zvykem nosit máje na počátku jara nebo léta v slavnostním průvodě po vsi za zpěvu starodávných písní, v nichž byla opěvována tvořivá síla přírody, a při tanci a plesání, čímž se projevovala radost z vítězství jara nad zimou. Mnohdy bývaly máje či májky různě zdobené, zvláště pak pestrými stužkami, barevnými papírky a pozlacenými vaječnými pouchy /výdutky, t.j. skořápky vajíček po proražení malých otvorů na obou koncích a vyfouknutí obsahu, bílku a žloutku - pozn. autora/. Mnohde je oblékali do ženských šatů nebo na ně zavěšovali malé loutky.

Později byl prvotní způsob slavnosti zapomenut, ale zvyk zdobení máje přetrval, ozdobené stromky byly upevnovány na vysoké štíhlé kmeny mladých smrků zbavených kůry a postavených na návších či jiných prostranstvích, kde se pak slavnost konala. Tak se tento zvyk v mnohých krajích dosud zachovává" /citát z Ottova Naučného slovníku/.

V Radčicích se Staročeské máje konaly vždy velmi slavnostně a zábavně v květnu nebo na začátku června. I když roku 1979 bylo u nás pořádání slavnosti zakázáno a od té doby v původním velkém rozsahu nebylo obnoveno, je třeba pro krásu a starobylost tohoto zvyku se o něm zmínit tak, jak celá slavnost po celý den probí-

hala.

Obvykle začínala v předvečer 1.května vztyčením máje - vysokého štíhlého kmene s předcházejícím upevněním ozdobeného stromku na špici, později s pestře ověšeným kruhem s volně visícími pestře zbarvenými fábory, upevněným ke špici kmene několika delšími barevnými stuhami, na jejichž koncích se v proudu vzduchu volně pohupoval.

Stavění máje na návsi
r.1957

Máj byla obvykle vztyčena na návsi před statky čp.25 a 26 /v dnešní ulici Družstevníků/ a po celou noc místními mladíky hlídána, aby ji chlapi z okolních vsí, hlavně z Malesic a Křimic, podříznutím neskáceli.

Dopoledne v den slavnosti Staročeských májí procházelo obcí pět hlavních postav odpoledního vystoupení, všichni v radčických /křimických, plzeňských nebo ohodských/ krojích, vcházeli do domů, obyva-

tele pozvali k účasti na slavnosti, s pozvanými pohovořili, přijali peněžité příspěvek k vyrovnání režijních poplatků a zbytek věnovali na dobročinné účely, později na úpravu obce a pod., poděkovali melodickým a vtipným popěvkem a rozloučili se.

Dopolední obchůzka obcí s pozváním občanů k účasti na slavnosti

Odpoledne byl uspořádán průvod zúčastněných občanů v národních krojích i občan-

ském obleku počínaje těmi nejmenšími - dětmi od pěti let, pokračuje muži a ženami všech věků a konče krojovanými účastníky na koních. Původně vycházel průvod ze dvora čp.6 /v dnešní ulici Družstevníků/, kde byla celá skupina krojovaných účastníků fotografována, později ze dvora hostince Stará hospoda u Fišerů čp. 15 /v dnešní ulici V Radčicích/ nebo z jiného volného prostranství, a za zvuků hudby zamířil na náves /v ulici Družstevníků/, kde pod vysokou májí poblíž kapličky se uskutečnil veselý projev t.zv. tlampače /hlavní osoby slavnosti, v jiných krajích naší vlasti

nazývané "kecalem"/, který svým vystoupením pobavil všechny přítomné.

Večer pokračovala slavnost taneční zábavou v hostinci U České lípy, později na Staré hospodě u Fišerů /od roku 1954 do roku 1990 hostinec Jednoty/.

Slavnost se konala vždy po třech letech, poslední roku 1976.

Slavnost probíhá na návsi, hovoří tlampač /uprostřed/

ní ulici Družstevníků, kde se říkalo "u Lukašů".

Pochovávaní Bakusa aneb Masopustní rej maškar.

I když první záznam v Kronice Radčické o "topení Bakusa" je z roku 1933, je jisté, že se v Radčicích Bakus topil i v letech dřívějších a to již dávno před 1. světovou válkou /1914-1918/.

Jméno Bakus je zkomolené jméno starořímského boha, které znělo Bacchus /vyslov Bakchus/. Byl to původně bůh veškerého přírodního vzrůstu /přírody/, hlavně pak vína. K jeho průvodu náležely vínem opojené ženy zvané bakchantky, dále pak silění, satyrové a nymfy.

Silění jsou v řecké mytologii přírodní démoni vod, žijící při pramenech, studnách a řekách, ve velikých nížinách a v úrodných zahradách. Mají postavu lidskou se zvířecíma ušima, ohony a nohy s koňskými kopyty.

Satyrové jsou v řecké mytologii přírodní démoni, ži-

Účastníci slavnosti Staročeských májí ve dvoře čp.6 r.1914

První záznam o konání Staročeských májí v radčické kronice je z května 1921. Hrubý příjem z této slavnosti, 15.000 Kč, umožnil tehdy zakoupení a postavení pomníku padlým radčickým občanům-vojákům během 1. světové války /viz též str.178/. Je také zachována fotografie krojovaných účastníků slavnosti z 1. června 1914, pořizená na dvoře čp.6 v dneš-

jící v lesích a na horách. Mají lidskou postavu se zvířecíma ušima, ohon, kopyta a rohy.

Nymfy jsou v řecké mytologii nižší bohyně. Zosobňovaly přírodní síly ve stromech, v pramenech, v horách. Byly považovány za dcery boha Dia.

Na počest boha Baccha byly ve starověkém Římě pořádány tak zvané bakchanálie, t.j. bujně slavnosti /výstřední zábavy, orgie/, které byly roku 186 n.l. z rozhodnutí senátu zakázány. Jejich pokračováním v novověku se staly karnevaly /toto slovo pochází z francouzského "carnaval", t.j. "maso sbohem" nebo také "měj se dobře", u nás "masopust"/.

Masopustem se v našem kalendáři nazývá doba od Tří králů /6.ledna/ do popeleční středy /to je pohyblivý den; roku 1992 připadla popeleční středa na 4.března/, kdy začíná čtyřicetidenní půst, který končí květnou nedělí velikonoční. Je to doba svateb, plesů, zábav a bujného veselí, která vrcholí v posledních třech dnech /t. zv. ostatcích/, t.j. masopustní nedělí, pondělím a úterým. V těch dnech se pořádají průvody, jejichž účastníci se převlékají do neobvyklých oděvů a obličej skrývají pod různými maskami. Říká se jim maškary.

V Radčicích se "utopení Bakusa" pořádalo do roku 1938. Hádrový panák vycpaný slamou se o masopustním úterý vozil po vsi na vozíku taženém psy od domu k domu a všude ti, kteří ho vezli, dostávali šišky z kynutého těsta /koblihového/ smažené na sádle, jaternice, vejce, uzené maso nebo maso husí a kohoutí. Při tom účastníci průvodu - maškary zpívali a veselili se zároveň se všemi občany. Sedláci měli připravené kusy pečeného vepřového masa zalité sádlem, které bylo určeno k nasycení maškar. Obchůzka obcí končila v hostinci, kde dary v syrovém stavu byly upraveny a hostina za povyku, vý-

kotu a žertů byla zahájena. Po jídle spustila kapela k tanci. Tančilo se dlouho do noci a při každém tanci nesměl chybět Bakus.

Příští den, na popeleční středu, se průvod masek za opětovného výskání a žertů vydal s Bakusem k mlýnskému jezu a tam panáka za mocného hlaholu lidských hrdel vhodil do vody

Masopustní úterý,
průvod masek v únoru 1958

a utopil ho. V té chvíli, kdy panák zmizel ve vodě, všichni přítomní ztichli a klidně se odebrali ke svým domovům. Začal čtyřicetidenní půst.

Po dlouholetém a každoročním opakování průvodu maškar a topení Bakusa v posledních dnech masopustu se v únoru 1939, vzhledem k nepříznivé mezinárodní situaci, v Radčicích žádné masopustní veselí nekonalo a po dalších šest let byl v té době v obci klid.

Až v únoru 1946 se opět rozproudila krev, dobrá a radostná nálada občanů opět vytryskla ve společenských zábavách a plesech a koncem masopustu 5. března t.r. byly radovánky ukončeny "merendou" /masopustní zábavou/, které předcházela průvod masek po vsi s doprovodem hudby. Hudebníci, oblečení do ženských šatů, vyhrávali v několika státcích a masopust byl zakončen tancem v přeplněném sále hostince Na Staré hospodě u Fišerů čp.15.

Průvod byl pestrý. Vynalézavost jeho účastníků, podnětjena bujnou fantazií, vytvořila velmi pěkné a dobře provedené masky. Slon, kůň, kocour v botách, medvěd, čáp, velbloud, černoš, Spejbl a Hurvínek, klaun, nevěsta a ženich, principál od cirkusu, policajt, ponocný, mnoho šašků a jiných masek byly přihlížejícími občany obdivovány, zvláště dětmi. Samozřejmě, že nechyběl ani Bakus.

Poslední záznam o pořádání masopustního karnevalu v Kronice Radčické je z února 1960.

Sýpka.

Starý zvyk zvaný Sýpka, který se v době před 1. světovou válkou /1914-1918/ nazýval také "býčí veselkou", se v Radčicích udržoval mnoho let. Skončil roku 1945, kdy poslední obecní pastýř, který byl při přípravě "sýpky" jednou z nejdůležitějších osob, se na podzim odstěhoval do pohraničí a funkce obecního pastýře nadále obnovena nebyla.

Popis průběhu "sýpky" viz str. 268.

Dožinky, obžinky.

Slavnost dožinek je dávným národním obyčejem díkůvzdání k ukončení žní. Začala již při svážení obilných snopů z posledního pole, kdy ženci sestavili z několika snopů jeden velký snop, který nazvali "dovazným" nebo "starým" a naložili ho na poslední prázdný žebřinový vůz.

Z obilných klasů a polního kvítí upletli věnec pro hospodáře, ověnčili kosy, srpy a hrábě kvítím, za zpěvu a veselí odjeli do statku, kde věnec odevzdali hospodáři s přáním zdraví a štěstí ke sklizené úrodě. Zato obdrželi od hospodáře peníze či jiné dárky a celá slavnost se přenesla do hostince, kde při hudbě a tanci se všichni pobavili a tak učinili tečku za zdařilými žněmi.

Slavné a velmi pěkně provedené staročeské dožinky v Radčicích byly uspořádány v neděli 19. srpna 1945

místními ochotníky s veškerou pomocí místního národního výboru na návsi /dnes ulice Družstevníků/ u Mariánské kapličky za ohromné účasti návštěvníků z Plzně a okolí. Dožinkové scény provedli ochotníci a krojovaná mládež s takovým úspěchem, že v neděli 2.zářít.r. bylo celé vystoupení opakováno na náměstí Republiky v Plzni. Pěknému vystoupení radčických "ženců" přihlíželo také mnoho vojáků 3.armády Spojených států amerických, přítomných v Plzni od 6.května 1945.

Starý zvyk dožinkové slavnosti, prováděný v menším rozsahu, přetrval v Radčicích až do let činnosti místního jednotného zemědělského družstva /viz též str.209/, kdy po ukončení žni předseda družstva obdržel od členů věnec klasů s přáním zdraví a štěstí na slavnostní schůzi, spojené s kulturním vystoupením umělců, pohoštěním všech členů družstva a hostů a taneční zábavou. Na příklad v září 1955 skončily žně jednotného zemědělského družstva oslavou v sále patronátního závodu Západočeských pekáren a cukráren v Plzni, kde před vystoupením herců plzeňského divadla J.K.Tyla v Šambergerově operetě "Kulatý svět" byly předsedovi družstva Josefu Rumlovi předány dva dožinkové věnce členkami družstva Annou Hodkovou a Janou Beránkovou.

Každoroční oslava dožinek v Radčicích skončila zrušením samostatného zemědělského družstva k 1.lednu 1974.

Svatý Mikuláš.

Jméno Mikuláš - Nicolas pochází z řeckého Nikolaos a v překladu do češtiny znamená "Vítěz lidu". Je to jedno z nejrozšířenějších jmen v Evropě.

Svatý Mikuláš, biskup v Myřře, se narodil ve druhé polovině 3.století v Pataře v kraji Lykie /Myrra a Pata-
ra jsou města na území Lykie na jihozápadním pobřeží Malé Asie - dnešního Turecka/, zemřel 6.prosince 327 v Myřře. Za vlády římského císaře Diokleciána /vládl v letech 284 až 305/, který v této době jezdil ke krátkému odpočinku na jaderské pobřeží /v chorvatském Splitu dosud stojí Diokleciánův palác/, byl v době pronásledování křesťanů uvržen do vězení, ale po nastoupení Konstantina, později zvaného Veliký, na trůn římský /vládl v letech 306 až 337/, byl propuštěn na svobodu a roku 325 se zúčastnil prvního církevního sněmu v bithynské Nikaii /též Nice v Bithynii, krajině na severozápadním pobřeží Malé Asie mezi Bosporem a Černým mořem v dnešním Turecku/. Krátce po sněmu zemřel a byl pochován v hlavním chrámu v Myřře.

Východní církev /pravoslavná/ vepsala jeho život do pěkných legend, jimž nelze upřít historický podklad. V jedné z nich se vypráví, že v Petaře žil šlechtic, který z přílišné chudoby chtěl zaprodat nevinu svých tří dcer, aby hříšným ziskem zachránil rodinu před smrtí hladem. Když se to biskup Mikuláš dozvěděl, třikrát během noci vhodil váček plný zlatých peněz oknem do příbytku šlechticova, jenž pak řádně své dcery provdal. Tato legenda dala podnět k obyčeji, že vždy 5.prosince

v předvečer památky úmrtí biskupa Mikuláše se tajně i zjevně dávají dětem dárky.

Bádáním vědců nového věku bylo však zjištěno, že existence myrrského biskupa Mikuláše není doložena historickými důkazy, zato však je postava svatého Mikuláše shodná s postavou historického opata sionského kláštera nedaleko Myrry, který však zde působil až v 6. století za vlády císaře Justiniána I. Velikého /vládl v letech 527-565/. Také nejstarší řecké legendy o Mikulášovi pocházejí až ze 6. století. V byzantské hagiografii /životopis svatých/ byl svatý Mikuláš uveden na přední místo teprve v 9. století a od té doby jeho oblíbenost a vážnost rychle rostla.

Ke cti svatého Mikuláše dal císař Justinián postavit v Myřře kostel, který císař Basileios I. Makedonský /vládl v letech 867-886/ v 9. století obnovil a nádherně vyzdobil. Roku 1087 byly světcovy ostatky přeneseny z Myrry do města Bari v Neapolsku /dnešní jižní Itálie/ a tam uloženy v chrámu svatého Štěpána.

Nynější zvyk "chození svatého Mikuláše" u nás, jeho oblek a úprava obličeje, byl převzat ze středověkých klášterních a žákovských či studentských her. Obdarování dětí bylo a je projevem Mikulášovy lásky k dětem, které rád učil a s nimi rozmlouval.

V českých zemích je svatému Mikulášovi zasvěceno asi 115 kostelů.

Dodnes zachované středověké výtvarné památky z 9. století, představující buď osobu nebo celá životní období svatého Mikuláše, pocházejí z Konstantinopole /dnešní Istanbul v Turecku/ a nejstarší jeho podobu zobrazuje pravděpodobně freska s postavami církevních biskupů v kostele Santa Maria Antiqua v Římě z 8. století, pocházející z Východořímské říše /Byzantské císařství/.

Čert, doprovázející svatého Mikuláše, je představitelem zkroceného pohanského zloducha, jímž středověké církevní umění vyjadřovalo vítězství vyššího typu lidské duševní činnosti nad nízkými pudy pohanskými, které vždy představoval čert - zloduch podsvětí, nízkosti, proradnosti, neřesti a násilí.

Od nepaměti každého večera 5. dne měsíce prosince prochází radčickými ulicemi svatý Mikuláš, oblečený podle stavu své důstojnosti v bílém, až na paty dlouhém hávu, s vysokou biskupskou mitrou na hlavě a zlacenou berlou v ruce, doprovázen andělem v bílé nebo růžové říze s čelenkou se zlatou hvězdou na čele a křídly, a rozpustilým čertem v tmavém chlupatém oblečení, s růžky na hlavě, dlouhým ocasem a metlou či řetězem v ruce. Vchází do domu, kde v péči rodičů vyrůstají malé děti, které ho nedočkavě očekávají i když se trochu bojí, zvláště čerta. Po uvítání mu přednesou básničku, říkánku nebo i zazpívají, aby se Mikulášovi pochlubily co už umějí a za to a za dobré chování obdrží z ruky světcovy dárky, které mu z košíku podává anděl.

Protože naše dnešní obec je rozlehlá, obchůzka dlouhá

a z hlediska životosprávy dětí je nutné, aby Mikuláše přivítaly do 19 hodin, objevují se obvykle v ulicích obce dvě nebo i tři mikulášské skupiny, které plní svůj úkol v ulicích předem domluvených.

Všichni členové skupiny jsou mladí lidé ve stáří obvykle do 18 let, kteří se několik dnů před nadílkou domluví s rodiči ohledně své návštěvy. Před vstupem do domu přijmou od nich dárky, které pak Mikuláš se slovním doprovodem předá dětem.

Děti v Radčicích mají svého Mikuláše rády. Na jeho příchod se těší, ale čerta s metlou by nejraději nechaly stát venku před dveřmi.

Vánoční nebo Štědrovečerní troubení.

Je to starý český projev vánoční koledy, udržovaný z doby, kdy obecní pastýř sám nebo s manželkou o Štědrém večeru procházel obcí, vcházel do selských či chalupnických dvorů, zastavoval se pod okny domů ostatních občanů, nasazoval k ústům trubku a táhlou melodií vánočních koled prohluboval v srdcích občanů pravou vánoční náladu.

Za tu chvíli velebení svatvečera dostával od sedláků, chalupníků a podle možnosti i od ostatních občanů kromě peněz různé dárky - obilí, brambory, maso, cukrovinky, pečivo či jiné potraviny, které si ukládal do pytle, koše nebo nůše, kterou obvykle nesla na zádech jeho manželka, a tak sobě nebo celé rodině připravil na pokrm bohaté vánoce.

V červnu 1946 se poslední obecní pastýř Josef Vojta odstěhoval z Radčic do pohraničí. Protože s blízcími se vánoce se přiblížila i povinnost pastýřova troubení a činnost pastýře v obci už obnovena nebyla, tážali se občané, kdo troubení provede, aby tato tradice byla dodržena. Díky rodičovskému sdružení při místní obecní škole, které uskutečnilo před Štědrým dnem sbírku ve prospěch nejpotřebnějších školních dětí, provedlo několik místních hudebníků symbolicky na některých místech obce troubení ve večerních hodinách Štědrého dne za menší odměnu.

Sbírka i troubení byly uspořádány ještě příští rok 1947. Bylo to poslední Vánoční či Štědrovečerní troubení v Radčicích.

Koleda tříkrálová.

Krásná legenda betlémská o příchodu vznešených mudrců /mágů/ či králů Kašpara, Melichara a Baltazara, patřících bezpochyby ke kněžím nižšího svěcení avšak k národnosti různé /Kašpar byl Řek, Melichar Ind a Baltazar Egyptan/, kteří po setkání v Arabské poušti severně od Akabského zálivu společně spěchali k chudičkým jeslím v Betlémě vedeni hvězdou, jež se jim zjevila na jasné tropické obloze, aby právě narozenému Ježíškovi odevzdali dary: zlato, kadidlo a myrrhu /vysvětlení názvů viz na konci článku/, vytvořila jedinečné a krásné zvyky na

celém světě. Neboť svátek tříkrálový je po Štědrém večeru nejslavnějším dnem vánočním. Svatí Tři králové se stali, zejména ve středověku, předmětem velké úcty především na hradech a zámcích, kde k jejich počtě byly zasvěceny kaple a oltáře. S velkou oblibou byly stěny starých šlechtických sídel zdobeny obrazy "Klanění se Tří králů malému Ježíškovi".

Památce těchto mudrců-králů je podle kalendáře církve katolické zasvěcen 6. leden. Toho dne světí se v kostelích voda, kadidlo a křída, s nimiž chodili a někde ještě chodí chlapci se zlatou hvězdou na tyči, převlečení za tři krále, po domech, vykuřují vonným dýmem a vykropují svěcenou vodou obydlí a ve státcích i stáje a na dveře nebo veřeje píší posvěcenou křídou počáteční písmena svých královských jmen K + M + B + a datum roku. V daleké minulosti chodívali koledou i duchovní, aby získali finanční prostředky k opravám svých venkovských kostelů, a zvláště kantoři, aby si k svému chudému platu přilepšili a uživilí svou obvykle mnohočlennou rodinu.

Večer před Třemi králi /t.j. 5. ledna/ mládež ještě v minulém století slévala olovo a podle vzniklých tvarů zpytovala svou budoucnost.

V našich zemích těšili se svatí Tři králové vždy velké úctě. Už proto, že nechyběli na žádných jesličkách, postavených doma i v kostelích. Lid se však nespokojil jen s neznámými tvářemi, jak nám je představovaly legendární postavy. Mnohý český člověk chtěl mít u jesliček své krále a proto na některých jesličkách jsou svatí Tři králové v našem podání. Je tu král Karel IV., kníže Václav Svatý nebo Břetislav, do postav pastýřů vryli čeští řezbáři české tváře a jejich postavy oděli krásnými českými kroji. Tak vznikl český betlém, který má velkou a bohatou tradici.

V naší obci dávno minulých dob si ráno 6. ledna každého roku oblékali chlapci, obvykle školáci do věku kolem 15 let, většinou synkové chudých rodičů, na teplé oblečení dlouhé bílé košile a na hlavy nasadili vysoké bílé královské koruny vyrobené z papíru. Ten nejmenší, Baltazar, si začernil obličej sazemi, uchopil košíček k ukládání dárků, Kašpar tyčku se zlatou papírovou hvězdou na špici a posvěcenou křídou, Melichar vykuřovadlo /t.j. nádobka s kadidlem - obvykle však s vonnou purpurou nebo zapáleným komíníčkem, upevněná na šňůře/ a vydali se po obci koledou. Před každým domem se zastavili a zazpívali koledu:

My tři králové jdeme k vám,
 štěstí, zdraví vinšovat vám,
 štěstí, zdraví, dlouhá léta,
 my jsme k vám přišli z daleka.

Od východu je příchod náš,
 jak řek' prorok Jeremiáš.
 Co ty černý, co tam vzadu,
 vystrkuješ na nás bradu?

A já se k tomu dobře znám,
 že jsem ten mouřenínskej král,
 že jsem z mouřenínské země,
 nemusíte mít strach ze mně.

Proč jsi ty, králi, tak černý
 jako jsou lesy večerní?
 Slunce je toho příčina,
 že je má tvář opálena.

Kdybys na slunce nechodil,
 nebyl by si se opálil.
 Slunce je drahé koření
 od Pána Boha stvořený,
 slunce je drahé kamení,
 z něhož nám život pramení,
 slunce je naše znamení
 od božího narození.

Králové pozdvihli výš hvězdu na tyči, pohybovali s ní
 a zpívali dále:

Nám třem se hvězda zjevila,
 která tu nikdy nebyla.
 Jak jsme tu hvězdu viděli
 hned jsme si koně sedlali
 a do Betléma se brali.

Herodes král z okna kouká
 vidí tři krále zdaleka:
 "Daleká-li cesta vaše?"
 "Do Betléma mysl naše."

"Co je v Betlémě nového,
 že pospícháte do něho?"
 "Narodil se tam spasitel,
 všeho světa vykupitel."

"To já tam musím také jít,
 to malé dítě pozdravit."
 Vzbudil se Josef ze spaní,
 vzal to děťátko s Marií.

Odešel s nimi do Ejpta,
 tam pobýval po tři léta,
 až umřel zlý král Herodes,
 tak je zase zpátky odvez'.

Když králové dostali za koledování odměnu, napsal Kaš-
 par křídou na dveře písmena K + M + B + s třemi křížky

a datem roku a na rozloučenou zazpívali:

Nyní už pusťte tři krále,
aby mohli jít o dům dále.
Za ty dary vám děkujem,
šťastného léta vinšujem,
bychom za rok zas k vám přišli
a vás ve zdraví tady našli.

Protože zpíváním celé koledy by koledování trvalo dlouho, zazpívali tři králové obvykle jen tři nebo čtyři sloky písně, splnili další povinnosti /vykouření dveří a napsání prvních písmen svých jmen na horní jejich desku s datem roku/ a po přijetí odměny odcházeli k dalšímu domu.

Dnem tříkrálovým končí vánoční svátky, svátky radosti a lásky.

Kadidlo je bílá, vonná, na chuť trpká a na vzduchu rychle tuhnoucí pryskyřice ze stromu kadidlovníku pravého /*Boswellia sacra*/, která vytéká z ran a zářezů v jeho kůře. Obsahuje hlavně pryskyřici, kaučuk a 7% vonného oleje.

Kadidla užívali současně s myrrhou k vykuřování hlavně prostorů chrámových již nejstarší kulturní národy asijské a africké a dodnes se k tomuto účelu užívá i v našich chrámech.

Kadidlovník roste v horách na pobřeží Somálska ve východní Africe ve výši 1000 až 1800 metrů nad mořem a v horských krajích Hadramautu v Saudské Arabii /Asie/, odkud se vyváží.

Myrrha /*Balsamodendron Myrrha Engl.*/, myrrha pravá, je keř, rostoucí v Somálsku /východní Afrika/ a v Saudské Arabii /Asie/, z jehož naříznuté nebo jinak poškozené kůry vytéká klovitá šťáva na vzduchu tuhnoucí v průsvitnou hmotu mastného lesku, žluté, červenavé nebo hnědé barvy, která se nazývá myrrha. Má líbeznou vůni a balzamově kořenou, trochu trpkou chuť. Nejvíce myrrhy vysoké ceny se vyváží ze Somálska, méně z Arabie pro horší jakost.

Na uhlí vydává myrrha vonný kouř a slouží proto od nepaměti s kadidlem k provonění prostorů chrámových, domů a míst, kde se konají různé slavnosti. Staří Egypťané rozpuštěnou myrrhou balzamovali mrtvé, Římané ji přidávali k vínu pro zvýšení jeho vůně nebo i mastím, kterými si natírali vlasy. Kromě toho byla užívána i v lékařství.

Myrrha obsahuje kromě kaučuku i pryskyřici a 4% vonného éterického oleje.

Velikonoční koleda - rachtání /dříve a nyní/.

Název "koleda" je odvozen od latinského názvu "kalendae" /calare = volati/, to je ve starořímském kalendáři označení každého prvního dne měsíce, které bylo, pro dobu vánoční, převedeno na dobu zimního sluno-

vratu, a slavnosti původně pohanské přizpůsobeny křesťanskému svátku narození Páně.

Obyčej chodit koledou za zpěvu různých písní a říkánek, kdy koledníci jsou za ně odměňováni dárky, je rozšířen do některých zemí. V daleké minulosti chodili koledovat kněží chudých farností /ve prospěch svých chrámů/ a učitelé s žáky a byli za to obdarováni různými dárky. V dnešní době koledují jenom děti.

Později přenesli koledníci část své činnosti i na jarní svátky velikonoční.

Velikonoce - křesťanský svátek, udržovaný jako vzpomínka na umučení Ježíše Krista a končící oslavou jeho vzkříšení, je obdobou dávné jarní slavnosti pohanských Slovanů k procitnutí přírody ze zimního spánku a příchodu jara. Podle usnesení prvního církevního sněmu, který se konal roku 325 v bithynské Nikaii /Bithynie je kraj při Černém moři v dnešním Turecku/ se velikonoce slaví první neděli po jarním úplňku. Této oslavě předchází t. zv. pašijový týden /hebdomas sancta/ se dny Zeleným čtvrtkem, Velkým pátkem a Bílou sobotou. Poté následuje nedělní Boží hod velikonoční a Pondělí velikonoční s pomlázkou, malovanými vejci, poléváním vodou a jinými obyčejí, jejichž význam se vztahuje k jarnímu probuzení přírody a vzniku nových životů.

Zvyk obdarovávat se na počátku jara malovanými vejci vznikl v šeru dávných věků v Persii /Irán/, odkud se rozšířil nejen do Evropy, ale i do Egypta a Indie. Vejce bylo symbolem života a představovalo víru člověka ve šťastný nástup nového přírodního cyklu zrození.

V Čechách si v dávných dobách velikonočních posílali příbuzní, přátelé a známí mladé jeřábky /jeřáb obecný, *Grus cinerea*, brodivý pták, zvaný též zorav/ jako upomínku na křepelky, kterými Bůh před 2000 lety krmil dcery a syny Izraele na poušti.

V Radčicích byla velikonoční koleda před mnoha lety nazvána velikonočním rachtáním, koledníci rachtači a dodnes se zde jako národní obyčej zachovává.

Rachtání, odvozené od podstatného jména rachot, mělo od samého začátku svůj řád, který nesměl být porušen a neměl být porušován ani v době po 2. světové válce.

Průběh celé koledy-rachtání je v dalším popisu uveden tak, jak se původně prováděl a jak se i dnes provádět má. Je rozdělen ve dvě části:

1. průběh rachtání do r.1952,
2. průběh rachtání od r.1953 dodnes.

V Radčicích byl, vzhledem k okolnostem, celý projev koledy během minulých 40 let značně zjednodušen. Pozbyl tím svou krásu, která jej dříve činila velmi zajímavým a pro mládež i dospělé občany přitažlivým.

1. Průběh rachtání do roku 1952, t.j. rok zrušení soukromých statků a vznik jednotného zemědělského družstva :
- Týden před velikonoce se dostavili všichni chlap-

ci, kteří se chtěli koledy zúčastnit, na loučky na Hůrkách /to byly nezastavěné pozemky, rozkládající se mezi dnešními ulicemi Stromkovou a Na Hůrkách/, aby se zařadili do dvojic a utvořili tak skupinu o dvaceti až čtyřicet dvaceti účastnících /tehdy chlapci tvoření dvojic říkali: "Jdeme se párkovat"/. K sestavení dvojic dohlíželi "páni", to je první dvojice chlapců, kteří nejvíce roků rachtali, a ti skupinu koledníků povedou. Ti, kteří se zúčastnili poprvé - nejmladší chlapci 4 až 6 letí, byli zařazeni hned za pány jako první dvojstup, druhá dvojice chlapců rachtala podruhé, a tak dále, až poslední dva chlapci se zúčastnili podesáté a příští rok převezmou povinnosti pánů. Po zařazení celé družiny do dvojstupů se chlapci rozešli, když si byl každý uložil do paměti, ve které dvojici a s kým se koledy zúčastní.

Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílá sobota byly a jsou dodnes dny rachtání.

Podle křesťanských zvyklostí zvoní zvon na věži kostela v 7 nebo 8 hodin ráno a vyzývá věřící k ranní modlitbě, ve 12 hodin zvoní poledne a v 18 nebo 19 hodin "klekání" k modlitbě večerní. Protože v uvedených dnech velikonočních veškeré zvony a zvonky z kostelů, jako projev smutku s umučením Ježíše Krista, dlí v Římě, středu křesťanstva, kam na počátku velikonoce pomyslně odletly a výzvy k denním modlitbám tedy zvonit nemohou, byl jejich hlas nahrazen smutným zvukem vířících řeháčků, klapaček a rachtacích trakárek; a to ve dnech Zelený čtvrtek ve 12 a 18 hodin, Velký pátek v 8 a 15 hodin, Bílá sobota v 8 hodin /některé skupiny v době před 60 lety rachtaly v pátek v 5, 12, 15 a 18 hodin a v sobotu ve 3, 5 a 8 hodin/.

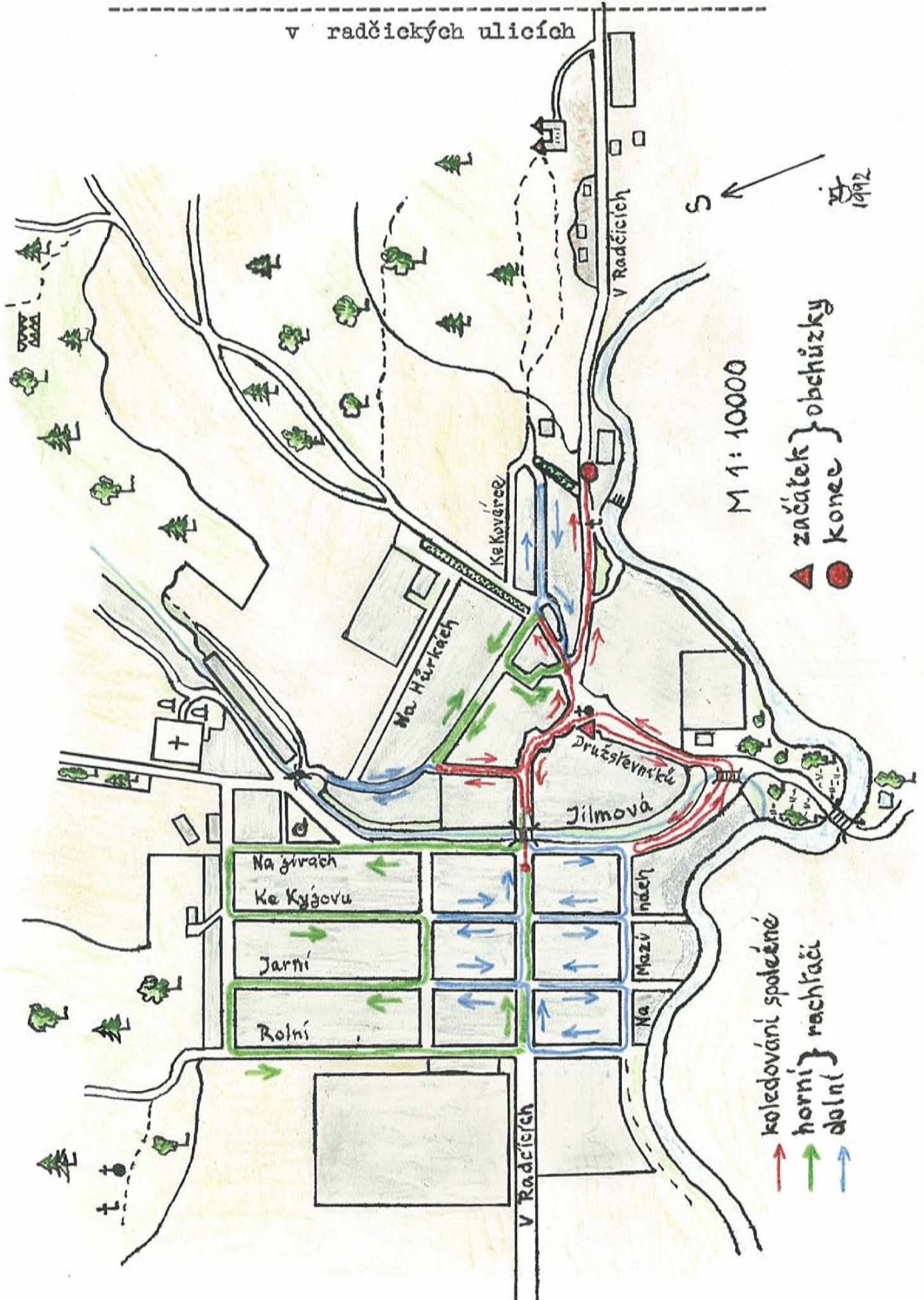
Deset minut před 12. hodinou na Zelený čtvrtek se sešli chlapci-rachtáci s trakárky na návsi před Mariánskou kapličkou. Společně poklekli u jejích dveří, pomodlili se "Otče náš.." a "Zdrávas Maria..", pak se shromáždili na chodníku pod okny hostince U české lípy čp. 9 /dnes je zde sídlo Úřadu městského obvodu

Koledníci na chodníku u hostince U české lípy

Plzeň 7 Radčice/ a zaujali místa ve dvojstupu tak, jak bylo před několika dny na loučkách určeno. Rázem 12. hodiny oba páni jedním hlasem trakárky dvanáctkrát na místě zarachtali, přičemž dvanáctý pohyb trakárky byl současně povel celému útvaru rachtáčů k zahájení pochodu. Ukázněně šli ve tvaru dvojstupu ulicí k řece /dnešní ulice Družstevníků/, zde odbočili do druhé ulice

Směr obchůzky velikonočních koledníků-rachtačů
v radčických ulicích

/dnešní Jilmové/, kde byla první zastávka před domem čp.2, a kde zazpívali úryvek koledy:

Kristus klečí v zahradě k Bohu se modlí andělé strážci jeho jej posilují
Kyrie eleison, Kriste elei-son
zpívá se na konci obou melodii

nebo

A ty nevěrný Jidášu cos to učinil že jsi svého mistra židům prozradil
íčko musíš za to v pekle hořeti s Luciferem ďáblem tam býti

Slova koledy jsou:

Kristus klečí v zahradě,
k Bohu se modlí,
andělé, strážci jeho,
jej posilují.
Kyrie eleison,
Kriste eleison.

nebo:

A ty nevěrný Jidášu, cos to učinil,
že jsi svého mistra židům prozradil,
íčko musíš za to v pekle hořeti,
s Luciferem ďáblem tam býti.
Kyrie eleison, Kriste eleison.

Po zazpívání prošli chlapci celou vsí k obecné škole a odtud se vydali po silnici k mlýnu za stálého rachotu trakárků. Průjezdem vstoupili do dvora, třikrát jej obešli, před obytným domem přednesli koledu a pokračovali v cestě k Lobkowiczkému zámečku. I zde třikrát obešli dvůr a před zámeckou budovou zazpívali koledu. Nato se s trakárky pod paží odebrali domů. Po třetím zazpívání koledy nebylo dovoleno rachtat.

Ve tři hodiny odpoledne téhož dne si koledníci šli pro slámu; několik chlapců s trakárky, ostatní táhli vozík, zastavovali se ve dvorech statků a chalup a zvolali: "Paní, prosím vás, dejte nám slámu". Selka či chalupnice nebo sedlák či chalupník, pokud nebyli na poli, vydal koledníkům potřebné množství slámy /obvykle jednu

otep/, kterou si chlapci uložili do vozíku a odebrali se do dalšího statku. Když vozík slámou naplnili, odtáhli náklad do prázdné místnosti v některém statku, kterou jim jeho majitel pro dvě noci zapůjčil, a šli pro další slámu. To opakovali tak dlouho, až podlaha světnice, místo jejich společného přenocování, byla po celé ploše potřebnou vrstvou slámy pokryta. Rozestlali si ji podle svého přání, aby se jim zde co nejlépe spalo.

Po večerním rachtání se chlapci odebrali s balíčkem jídla a přikrývkou na nocleh do statku. Na slámě povečeřeli, upravili si lůžko, zalehli a ve 21 hodin zhaslo světlo, přestala zábava a nastala chvíle usínání /obvykle nenastala, protože mládež si má co povídat, veselit se a žertovat, že mnohdy na udržení kázně byli i páni slabí a tak spánek přicházel o hodinu či dvě později/.

Na Velký pátek ráno probudil koledníky časný budíček. A už v 8 hodin /někdy i v 5 hodin/ byl pány dán povel k dalšímu pochodu obcí, který skončil, jako předešlého dne v Lobkowiczském zámečku, odkud šli rachtači domů trochu se prospat ve svých postelích. V 15 hodin /někdy i ve 12 a 18 hodin/ opět nastoupili u kapličky na návsi do dvojstupů a za rachotu svých trakárek se vydali na stejnou pouť obcí jako ráno.

Tu noc se opět vyspali na slámě ve statku a v 8 hodin /někdy i ve 3 a v 5 hodin/ ráno na Bílou sobotu rachtali naposled, když byli vyměnili trakárky za ruční řehťačky. Zato, že rachtali a zpívali koledy, šli tentokrát vybírat odměnu - vejce nebo peníze. Některý z chlapců přinesl košík "ručák" naplněný řezankou, aby se vejce nerozbila, a krabičku či sáček na peníze, ostatní vzali řehťačky a znova prošli obcí dům od domu, před dveřmi či okny nebo na dvoře statků a chalup zazpívali koledu a k hospodyni, která se obvykle objevila ve dveřích, zvolali: "Paní, prosím vás, dejte koko, sůl a plesniváčky" /koko je vajíčko, plesniváčky jsou pravděpodobně drobné mince - do roku 1919 rakouské měděné krejčary mnohdy potažené tenkou vrstvou měděny, podobné plísni, od roku 1919 československé šedé hliníkové později měděné haléřové mince, někdy stejného vzhledu/.

Hospodyně nebo hospodář /nebyl-li na poli/ v jejím zastoupení vložil do košíku s řezankou vajíčka nebo do krabičky peníze. Rachtači za dárek poděkovali slovy: "Zaplať Pán Bůh, s Pánem Bohem" a za rachotu řehťaček odcházeli k dalšímu statku nebo domu.

Po skončení obchůzky obcí se chlapci o dárky podělili. První pár, pochodující za pány, který koledoval poprvé, dostal po jednom vejci a 10 haléřích nebo 1 koruně, to podle toho, kolik peněz celkem obdrželi, nebo, jak se před koledováním domluvili, druhý pár po dvou vejcích a 20 haléřích nebo 2 korunách a tak dále, až desátý pár dostal po deseti vejcích a po 1 nebo 10 korunách. Zbytek si rozdělili páni.

Na příklad roku 1933 dostal za koledování každý z obou pánů 35 vajec a 50 Kč, v předcházejících letech dva- až třikrát tolik.

O příštích velikonocích uspořádali rachtání noví páni, a to poslední pár chlapců z minulého koledování, kteří nejvíce let rachtali. Páni, kteří s rachtáním končí, už se další koledy zúčastnit nesmějí.

2. Průběh rachtání od roku 1953 dodnes:

I když zvyk velikonoční koledy-rachtání se v Radčicích udržuje dodnes, rachtači už mnoho let, t.j. od roku 1953, neplní požadavky řádu dávného zvyku a do roku 1989 ani je plnit nemohli. Velikonoční prázdniny školní mládeže dříve trvaly týden, t.j. od středy před Zeleným čtvrtkem do úterý po velikonočním pondělí. Tyto prázdniny se od roku 1953 po dobu 36 let neuznávaly, děti tedy od Zeleného čtvrtka do Bílé soboty volno neměly a rachtání tedy odbývaly odpoledne po návratu ze školy. Když byla roku 1964 uzákoněna volná nepracovní sobota, chodili toho dne na Bílou sobotu koledovat dopoledne.

Během posledních 50 let se naše obec dvojnásob rozrostla, takže obchůzka jejími ulicemi, kterou dříve zvládla skupina 20 až 24 koledníků snadno za dvě hodiny, by jim dnes trvala nejméně dvojnásobek té doby. Proto se skupina chlapců-rachtačů, obvykle nepřesahující 14 až 20 účastníků, po předchozí dohodě rozdělí na počátku první obchůzky ve dvě družstva - na "horní" a "dolní" rachtače. Společně koledují v ulicích Družstevníků, dolní části Jilmové ulice, v Radčicích, Košutecské a Prašné. Po rozdělení skupiny koledují "horní" a "dolní" samostatně v ulicích, jak je uvedeno na plánu obce s vyznačením Obchůzky velikonočních koledníků.

V udanou dobu /po předchozí dohodě uzavřené kdekoliv/ s trakárky v rukách /trakárek je malý trakař bez dna, opatřený dvěma tenkými prkénky upevněnými vpředu po obou stranách kola tak, aby konce prkének se dotýkaly drážek na ose kolečka, takže při pohybu trakárku přesakují konce prkének z drážky do drážky a vydávají silný rachotivý zvuk jako u ruční řehtačky/ krácejí bez předešlého modlení od kapličky v ulici Družstevníků do ulic obce aniž by udržovali řady, jako houfec, obvykle doprovázený větší či menší skupinou dětí, hlasitě si povídají mezi sebou, hlomozí a pokřikují za stálého rachotu trakárek. Do bývalého mlýna a do Lobkowiczského zámečku už koledovat nechodí /zámeček je neobydlen a ve mlýně už řadu let bydlí důchodce vyššího věku/. Zatímco před mnoha lety byli rachtači o Zeleném čtvrtku a Velkém pátku povinni zastavit se na třech místech obce a zde zazpívat koledu, v posledních desetiletích mají zastávek více podle uvážení pánů.

První obchůzka o Zeleném čtvrtku se do roku 1989 konala v 15 hodin a druhá v 18 hodin - na nocleh do statku už se nechodí, o Velkém pátku obě obchůzky v téže době a hlavní a poslední obchůzka od 8 hodin na Bílou sobotu, tentokrát bez trakárek, ale s řehtačkami v rukách. Během poslední obchůzky se zastavují před každým domem, nemelodicky zazpívají či odříkají koledu, dokonce ani

správnou výslovnost nedodrží. Pro posouzení uvádím část nesprávně pochopené a vyslovované koledy a závěrečné prosby o poskytnutí dárku:

Kristus klečí v zahradě,
k Bohu se modlí,
anděl, strážce jeho,
jej posilňují.

Paní, prosím vás, dejte
kokosu, plesniváčky.

Podle nepsaného řádu obyčeje jsou dívky z koledy vy-

Velikonoční koledníci,
"dolní" rachtači,
Bílá sobota 18. dubna 1987

loučeny. Ale v některých letech od roku 1985 se v družstvech koledníků objevily, obchůzky obcí se s řeh- tačkami v rukách i bez nich zú- častnily, avšak dosud bez nároků na odměnu. Je- jich jména se ani v záznamu účastníků v kni- ze /sešitu/ ko- ledníků neobje- vují.

Ke škodě oby- čeje se původní provedení celé

koledy dnes již nedodrží a tím se obyvatelé obce i návštěvníci připravují o pěknou podívanou.

I když roku 1990 byly ve školách obnoveny velikonoč- ní prázdniny v původním rozsahu /t.j. včetně Zeleného čtvrtka a Velkého pátku/, doba rachtání se nezměnila. Rachta se ve čtvrtek ve 12 a 18 hodin, v pátek ve 12, 15 a 18 hodin a v sobotu v 9 hodin.

Správné provedení velikonoční koledy je připomenu- tím významu velikonočních dnů občanům a peníze s vejci, které rachtači dostávají za koledování ráno na Bílou sobotu, by měly mít jen podružný význam na rozdíl od jejich chudých předchůdců, kteří chodili koledou před několika desítkami let.

Troubení k rozeznání mračen.

.....
Když v horkém letním odpoledni vyrostly na západním obzoru tmavé bouřkové mraky, které se pozvolna posouva- ly po obloze nad naši obec až ji celou pokryly, když se v místnostech setmělo a na čele se z dusného ovzdu- ší zaperlil pot, hospodyně vyjmuly ze zásuvek barevný- mi obrázky nebo ornamenty ozdobené voskové sloupky svíček "hromniček" a jejich knoty zažehly plaménkem zápalky. Plamen, občas zapraskající do slov modlitby, měl ochránit došková stavení před zásahem blesku a ná-

sledného požáru.

V té době vycházel z rychty, později obecního úřadu, obecní zaměstnanec /na př. strážník/, aby z vyššího místa v obci troubením na velkou spirálovitě točenou ulitu mořského živočicha tak, jak to od nepaměti naši předkové dělávali, ostrým pronikavým zvukem mraky rozehnal, zabránil bouři a zachránil tak úrodu na polích před ničivým lijákem a kroupami a obec před požárem.

Za úřadování Josefa Černého, prvního řídícího učitele v radčické obecné škole, předal někdy po roce 1900 starosta obce Vojtěch Jílek tomuto řídícímu učiteli do úschovy místní památnost - ulitu mořského živočicha, "na níž bylo kdysi troubíváno proti mračnům".

Velká ulita byla uložena v kabinetě školy do roku 1917, aniž by byl o ní ve školních spisech, jako o předmětu historicky cenném, proveden záznam. Až v červenci téhož roku se náhodou při soukromém rozhovoru dozvěděl o ulitě řídící učitel Václav Novák, vzácný předmět našel pohozen v kabinetě, očistil jej a uložil do vlastnoručně vyrobené krabice se dvěma skleněnými stěnami, aby bylo možno si jej prohlédnout ze dvou stran bez otevření krabice. K ulitě přiložil krátký popis a upozornění na její význam.

Protože autor tohoto díla ulitu s dovolením učitelek v místní základní škole hledal a nenašel, dotazoval se starousedlíků nevědí-li, kde by ulita mohla být. Nikdo o ní nic povědět nemohl, dokonce drtivá většina dotázaných vůbec nevěděla, že taková vzácnost ve škole uschována byla. Jediný mezi dotázanými, učitel Jaroslav Hrabě, při svém nástupu roku 1939 na naši školu sice o ulitě slyšel a viděl ji, ale kam se poděla, mu není známo.

Ulita, jako už mnohé jiné předměty, které by byly chloubou naší obce, během let nenávratně zmizela.

Zvonění "klekání" a "umíráčku".

Kolem roku 1850, spíše však dříve než později, byla na račické návsi /na křižovatce dnešních ulic V Radčicích a Družstevníků/ postavena Mariánská kaplička s věžičkou a zvonkem /viz též str. 192/.

Radčice nikdy neměly kostel a byly a jsou součástí malesické farnosti. Protože do věžičky na kapličce byl zavěšen zvonek, vymohli si místní zbožní občané, aby každý den v sedm hodin večer bylo zvoněno "klekání" /t. j. výzva občanům k pokleknutí k večerní modlitbě a modlení po dobu zvonění - asi 15 minut/. Prvním známým zvoníkem "klekání" byla v letech kolem roku 1925 stará slečna Markéta Valentová /neprovdaná/ z čp. 36 v dnešní ulici V Radčicích. Zvuk zvonku při klekání měl však ještě jiný úkol: připomenout dětem, bavících se hrami na různých místech obce, zvláště pak na rejdišti u řeky, že se již připozdilo, je třeba her zanechat a nastoupit cestu k domovu.

M. Valentová kromě klekání zvonila také "umíráček" či

"hodinku" po úmrtí místního občana a doprovod k jeho pohřbu, t.j. doby odchodu pohřebního průvodu z domu smutku až k jeho vstupu do hřbitova. Z obou těchto způsobů zvonění, které byly pravděpodobně zavedeny v době postavení kapličky, se dodnes udrželo zvonění "umíráčku", zatímco zvonění "klekání" se již od roku 1948 nezvoní.

V dřívějších dobách, do roku 1952, byl zvoníkovi obecním zastupitelstvem pronajímán polní pozemek o rozloze 20 arů na pravém břehu Mže naproti mlýnu.

Dnes má právo zvonit pracující důchodkyně-trhovkyně se zeleninou, ovocem a vejci Olga Opavová, bytem v čp.177 ve Stromkové ulici. Umíráčky a doprovody k pohřebním průvodům zvoní po dobu deseti až patnácti minut na požádání pozůstalých. O pořádek v kapličce, čistotu stolů, obrazů a výměnu květin ve váze pečují důchodkyně Kristina Ždimerová, bytem v ulici Ke Kyjovu čp.130 a Jarmila Kadlecová, bytem v ulici Jilmové čp.3.

Posloupnost zvoníků a dobu jejich činnosti od roku 1920 nelze dnes pro nedostatek podkladů přesně časově uvést. Po M.Valentové, která pro vysoké stáří nebo úmrtí přestala asi roku 1930 zvonit, se v dalších letech vystřídali zvoníci Barbora Šmídllová, František Hynek, Barbora Keková /do roku 1962/, byla posledním zvoníkem, který do začátku roku 1948 zvonil "klekání", František Kratochvíl, Barbora Fairaislová /do roku 1975/ a jako poslední a dodnes od roku 1975 zvoní Olga Opavová.

Olga Opavová
roku 1962

Radčice dávne minulosti byly na staré lidové zvyky a obyčeje bohaté. Občané se jimi bavili, národnostně i společensky uvědomovali a provedení zvyků se věnovali s veškerou vážností.

Dnes se v obci udržují ještě zvyky tři - velikonoční koleda /rachtání/, chození sv.Mikuláše a zvonění umíráčku. Snad by bylo možno jmenovat i stavění máje, které bylo letos již podruhé provedeno dvěma hloučky mladých lidí v jejich úzké společnosti bez účasti veřejnosti na různých místech obce. Je však součástí slavnosti Staročeských májí, která se v naší obci již 16 let nepořádá.

Radčická elegie.

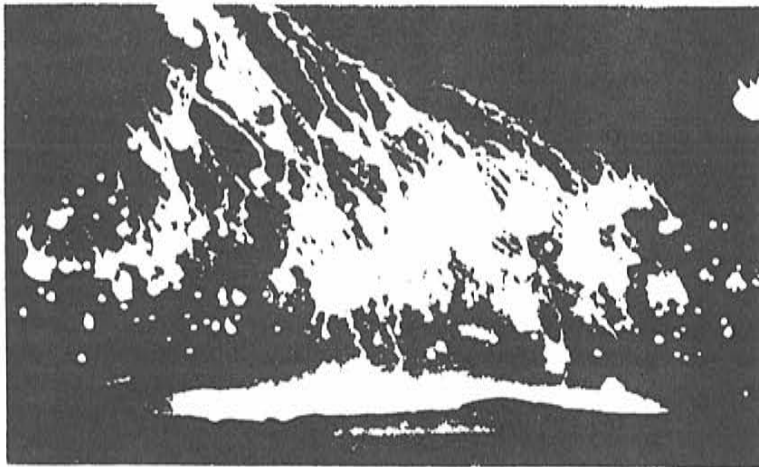
Je květen roku 1943.

Daleko na frontách hřmí děla. Do toho zvuku se zakusuje svist bomb, štěkot kulometů a samopalů, zní praskot krovů, rachot padajících zdí a výkřiky raněných, zemi

napájí krev padlých vojáků i civilistů, zní sténání zvířat, šlehají plameny a dusí dým, všude vidíš utrpení, zkaženou, spoušť, smrt.

Taková je válka.

Ta noc tenkrát z 13. na 14. květen roku 1943 v Radčicích byla tichá, klidná, jen občasné bušení či hukot strojů zalehl až sem z plzeňské Škodovky. Obloha byla jasná a na její temně modré do široka se klenoucí kopuli zářilo nespočetné množství hvězd a zlaté oko měsíce. V té vlhké májové noci, voňavé rozkvetlými stromy, keři a květinami, jako stvořené pro noční vycházky mladých dvojic, dýchala vesnice klidným spánkem a sbírala síly

Osvětlovací tělesa
nad Plzní i Radčicemi

objevila osvětlovací tělesa - "stroměčky", vymezující cíl útoku bombardovacím letadlům. Pronikavý kolísavý

Radčice po náletu v květnu 1943 sledu za sebou po celých 25 minut bez přestávky. Do hromového zvuku detonací se mísilo vyděšené bučení skotu a ržání koní, kamenné i cihlové zdi třeskly o sebe

k novému dni, vyplněného starostmi a nucenou prací pro nasycení stále hladového a nelítostného Molocha války.

Byla jedna hodina z půlnoci.

Do klidné noční pohody se náhle ozvala palba protiletadlových děl německé obrany Plzně a na obloze se

tón sirén zapadl do všech koutů obce a všechny ty zvuky vyhnaly spáče z postelí do sklepů a jiných úkrytů.

Dětský pláč a úzkost v očích dospělých znamenal pobledlé tváře výrazem zděšení, když se země zachvěla prvním mocným výbuchem. A pak zaznívalo další dunění v rychlém

a na jejich trosky dopadly trámy, tříšť střešních krytin a okenních skel. Utlámané větve stromů se rozlétly vzduchem, naplněným štiplavým prachem z omítky a malty rozdrčených stěn domů a chlévů, do omítky budov bombami nezasažených vyryly prudce letící střepiny různá znamení. Dusivý dým z některých hořících krovů a vybuchujících bomb roznášely nárazy vzduchu po vsi, umělá mlha, vypouštěná v blízkosti obce vojáky z obrovských dýmovic, zavalila ulice neprůhlednými chuchvalci.

Celých 25 minut řádila zkáza a smrt v obci, na níž bylo v té době svrženo asi 70 bomb a do jejího okolí dalších dvěstě včetně dvou vzdušných torped o váze /hmotnosti/ po 18 q, z nichž jedno v lese nevybuchlo. Avšak na celé katastrální území radčické se sneslo asi 400 bomb.

Pak ustaly výbuchy, jen vzdalující se a slábnoucí hukot letadel se mísil s občasným zaharašením padajícího trámu či rachotem sesouvající se zdi. Zbylá zdivočelá zvířata ve stájích se uklidňovala, lidé vycházeli z domů nebo jejich trosek, v srdci žal a v očích děs, v myslích otázku: "Přežil ten či onen z příbuzných, sousedů, přátel?".

Prach se usadil na trosky domů, dým a mlhu odnesl mírný vánek. Ráno toho dne nelítostně obnažilo zkázu, která velmi bolestně zasáhla naši klidnou zemědělskou obec. Na čtyřech postižených místech byli obyvatelé zavaleni v bytě a sklepích zřícenými zdmi a střechami svých domů. Ihned byly podniknuty práce k jejich vyproštění. Jen s obtížemi byly odstraněny zdi, beton, trámy, železné traverzy a rámy. Pracovalo se rychle, jak to bylo možno. Konečně byli zasypaní občané z trosek vyproštěni. Avšak bolest, která zachvátila pracovníky, byla veliká. Mnozí z těch vyproštěných - jejich příbuzní, přátelé, sousedé a známí, byli mrtvi.

Ve sklepech úplně zničených domů:

čp.178 v dnešní ulici V břízkách zahynulo 6 občanů:

Barbora Kovandová, spolumajitelka domu čp.178,
 Helena Kovandová /tříletá/ } její děti,
 Miroslav Kovanda /pětiletý/ }
 Ferdinand Novák, souseď z čís. E3 v dnešní ulici
 V břízkách /u hřbitova/,
 Anna Wirthová, družka F. Nováka z čís. E3,
 Josef Kocáb, bratr B. Kovandové z čp.178,

ve statku čp.10 v dnešní ulici V Radčicích zahynuli
 3 občané:

Josef Salcman, rolník, majitel statku,
 Anna Salcmanová, manželka,
 Marie Šimandlová, tchyně J. Salcmana,

v úplně zničené obytné části hostince U české lípy
 čp.9 v dnešní ulici V Radčicích bylo zabito 8 lidí:

Václav Keck, hostinský, majitel hostince,

Kamila Kecková, manželka,
 Vojtěch Keck, otec hostinského,
 Františka Pajerová, pomocnice v hostinci,
 Václav Kovářík, nájemník,
 Anna Kováříková, jeho manželka,
 Václav Kovářík, jejich syn,
 neznámý německý voják, ubytovaný v hostinci.

Ze zdivem zavaleného sklepa domu čp.32 v dnešní ulici
 Na zábradlí se vlastními silami osvobodili:

Josef Vlasák, majitel domu,
 Josef Pech, jeho přítel, obecní pastýř z čp.13 v Praš-
 né ulici.

K tragédii, která se odehrála v domě čp.178 je třeba
 dodat, že Josef, manžel Barbory Kovandové, pracoval v době
 bombardování na noční směně ve Škodových závodech
 v Plzni. Byl jediný z tohoto domu, jemuž náhoda zachrá-
 nila život, ale neuchránila ho bolesti, která mu přinesla
 nejtěžší chvíli jeho žití, když byl během několika vte-
 řin ztratil manželku, děti a švagra. Když zpráva o zni-
 čení jeho majetku a úmrtí rodiny byla mu ještě tu noc
 doručena na pracoviště, vsedl na kolo a ihned se vrátil
 do Radčic k troskám, které ještě před nedávnem byly jeho
 domovem.

Ve sklepě domu se po vyhlášení leteckého poplachu
 shromáždilo sedm osob. Jediný z těchto známých, kdo úpl-
 ně zničení domu přežil a po ukončení poplachu byl vyta-
 žen z trosek v bezvědomí, ale živ a nezraněn, byl Vlasti-
 slav Novák, sedmiletý syn Ferdinanda Nováka. Byl zachrá-
 něn svou matkou A. Wirthovou, která se v okamžiku výbuchu
 sklonila nad synem a tak zabránila dopadu roztráštěného
 zdiva na tělo chlapce /usouzeno podle poloh těl po pro-
 niknutí do sklepa/.

Neznámý německý voják, jeden z družstva, které obsluho-
 valo dýmavnice v okolí Radčic a bylo ubytováno v hos-
 tinci U české lípy, zabitý při bombardování obce, byl ve
 čtvrtek 13.května pro onemocnění uznán neschopným služ-
 by a večer k dýmavnici nenastoupil. Letecký útok jej
 zastihl v posteli a zatímco ostatní vojáci jeho druž-
 stva zamlžovali obec a okolní krajinu hustou mlhou a po
 útoku se všichni do Radčic vrátili, on jediný se v tros-
 kách budovy setkal se svou smrtí.

K mylnému napadení naší obce anglickými letadly podal
 po skončení druhé světové války vysvětlení britský ve-
 litel Královských leteckých sil /Royal Air Force/ gene-
 rál sir Arthur Harris ve své knize "Bombardéry útočí"
 na straně 214, kde napsal:

"V dubnu a květnu 1943 se naše bombardovací letouny
 pokusily zničit Škodovy závody v Plzni. Nyní, když byly
 Kruppovy závody v Essenu tolik poškozeny, význam Škodo-
 vých závodů nesmírně vzrostl. Na neštěstí se ani jeden
 z těchto útoků nezdařil; útok byl sice vzhledem k vzdá-
 lenosti cíle velmi dobře soustředěn, ale hlavní útvar

R A D Č I C E /staré/

Příloha XV

Zničené a poškozené objekty v době osvobození obce v noci z 13. na 14. května 1943

- stavby zničené a už neobnovené
- stavby zničené a obnovené
- stavby poškozené /okna, střechy, zdi/
- dopady bomb
- statek čp.10, * 3 lidí
- obytná část hostince U české lípy čp.9, * 7 lidí
- rodinný domek čp.118, * 6 lidí

- stavby jen mírně poškozené nebo vůbec nepoškozené
- domy r. 1943 dosud nepočtené

Na kamení

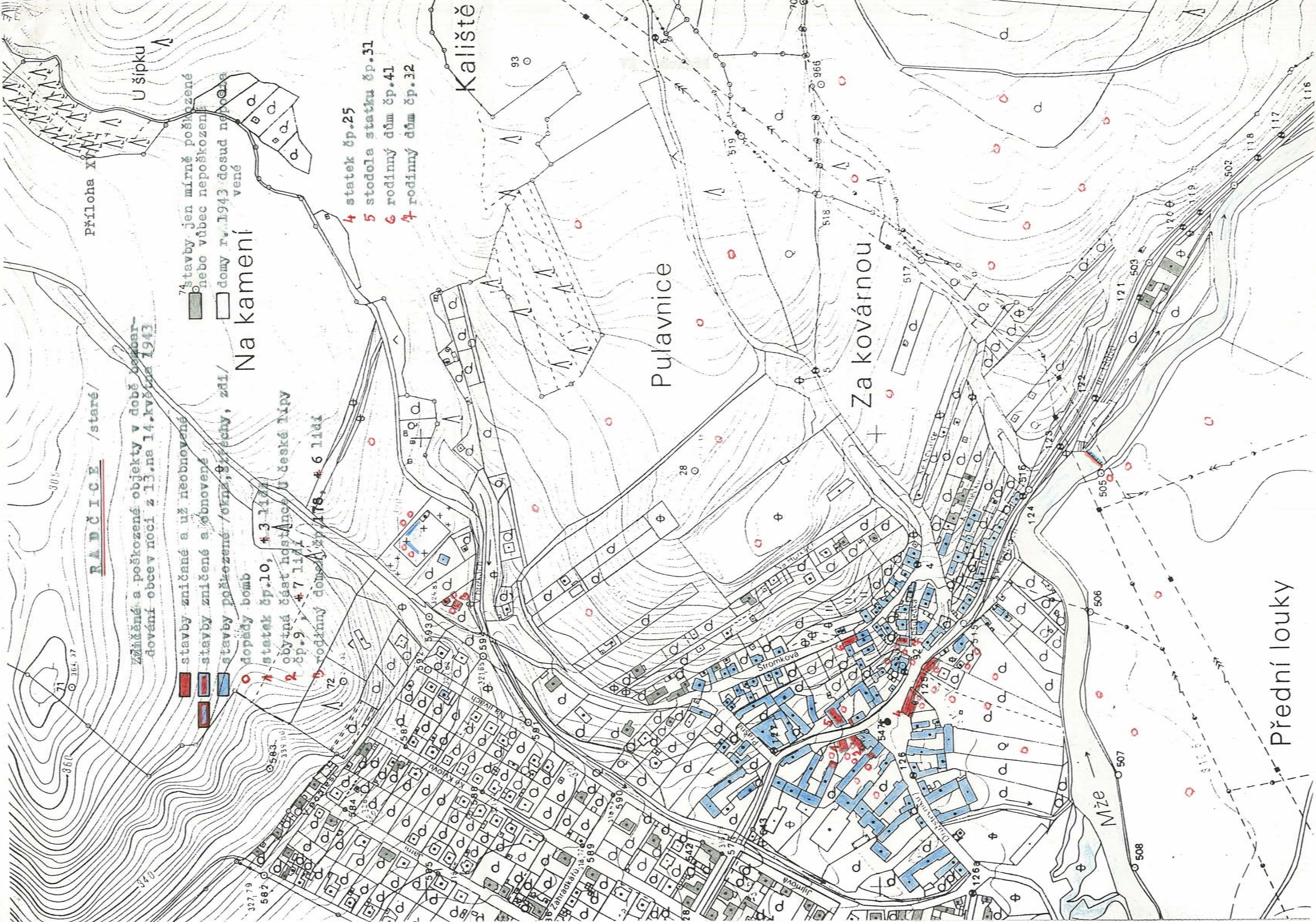
- statek čp.25
- stodola statku čp.31
- rodinný dům čp.41
- rodinný dům čp.32

Kaliště

Pulavnice

Za kovárnou

Přední louky

tech.

Leteckým útokem v květnu 1943 bylo úplně zničeno 7 budov o 13 bytech, těžce poškozeno 47 budov o 64 bytech a lehce poškozeno 105 budov o 169 bytech.

V neděli 16.května 1943 se konal pohřeb všech obětí bombardování.

V dnešní ulici

Na jívách, tam,

kde jsou dnes za-

hrady rodinných

domů čp.236 a 261,

bylo postaveno

dlouhé smuteční

lešení /katafalk/

a na něm polože-

no 16 rakví

s těly zahynu-

lých občanů, od-

kud po rozlouče-

ní v přítomnosti

několika tisíc

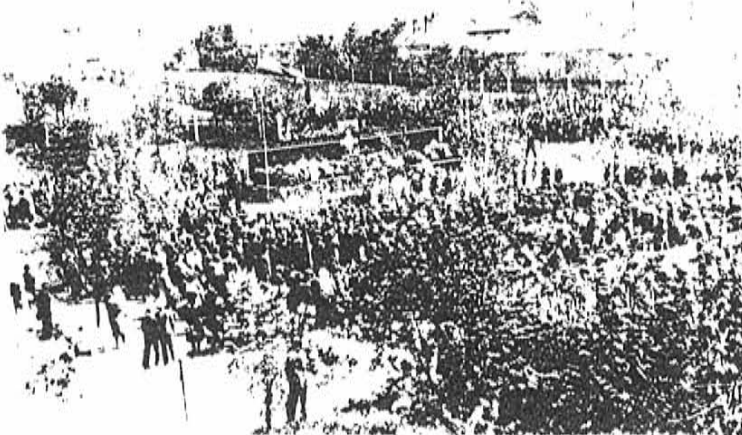
občanů z Radčic

a okolí bylo

13 rakví převeze-

no na místní

hřbitov k uložení do hrobů a tři rakve s manžely Josefem a Annou Salcmanovými a Marií Šimandlovou byly převezeny do Rokycan a tam pohřbeny do rodinné hrobky.

Loučení s oběťmi bombardování
v ulici Na jívách

Určení k zániku.

Litice válečná se hnala Evropou, na frontách hynuli lidé i zvíř, města a vesnice byly obraceny v trosky, v zázemí deptali zfanatizovaní fašisté občany porobených národů. Avšak mnozí z těch, jejichž práva a svobodná vůle byly potlačovány tvrdými zásahy německých okupantů českých zemí a český národ byl určen k zániku, zdvihli hlavy, utvořili protifašistické teroristické a sabotážní skupiny, které se různými způsoby dali do boje s německým nepřítelem na území protektorátu Čechy a Morava.

Rozhodné vystoupení těchto skupin odporu vyvolalo tvrdou odvetu. V letech 1939 až 1945 bylo mnoho odvážných účastníků českého odboje v bojích zastřeleno, jiní zatčeni a popraveni nebo uvrženi do věznic a koncentračních táborů, kde v nelidských podmínkách umírali, někteří se po skončení války a porážce německé armády s následným obsazením Německa vojsky Francie, Svazu sovětských socialistických republik, Spojených států amerických a Velké Británie vrátili domů se zdravím podlomeným a jen málo z nich utrpení přežilo bez váž-

ných následků.

Během šesti let německé vlády v českých zemích tak zahynulo násilnou smrtí 360.000 Čechů, aby národ mohl žít.

Ani naše malá zemědělská obec nebyla utrpení ušetřena. V letech 1943 až 1945 bylo zatčeno 9 radčických občanů, z toho jeden na Slovensku, jeden v Plzni a ostatní v Radčicích. Jejich jména a osud buďtež zde připomenuty.

Josef Tomčík , narozen roku 1914 v Dobrové u Orlové, zemřel v prosinci 1944 v Drážďanech v Německu, závodní inženýr konstruktér Škodových závodů v Plzni a později v Praze, bytem v čp.63 v ulici K zámečku /popis jeho činnosti viz str.147/.

Alois Tupý , narozen roku 1911 v Plzni , zemřel roku 1944 v Buchenwaldu u Výmaru v Německu, zámečník Škodových závodů v Plzni, bytem v čp.143 v dnešní ulici Na Mazinách. Byl zatčen 14 dní po své svatbě roku 1943 v Radčicích za rozšiřování tiskovin obsahu Německé říši nepřátelského a po nelidsky prováděných výsleších v plzeňské služebně německé tajné státní policie /Gestapo/ byl bez soudního rozhodnutí odvezen do koncentračního tábora v Buchenwaldu u Výmaru v Německu, kde byl roku 1944 popraven.

Martin Hoblík, narozen roku 1897 v Bolevci u Plzně /dnes Plzeň-Bolevec/, zemřel v únoru 1945 v Hamburku v Německu, mistr tesařský, starosta radčické tělocvičné jednoty Sokol, bytem v čp.46 v dnešní ulici V Radčicích.

Byl zatčen v Radčicích v červenci 1944 za členství v sokolské skupině odboje a po nelidsky prováděných výsleších v plzeňské služebně německé tajné státní policie /Gestapo/ byl bez soudního rozhodnutí odvezen do koncentračního tábora v Terezíně u Litoměřic, odtud pak do věznice Golnow v pruských Pomořanech /dnes Goleniów na řece Ině u Štětína v Polsku/ a posléze do německého Hamburku, kde podlehl útrapám z věznění a v únoru 1945 zemřel.

Václav Štefl, narozen roku 1902, zemřel v červnu 1945 v Chebu, dělník Škodových závodů v Plzni, bytem v čp.107 v dnešní ulici Ke Kyjovu. Byl zatčen v Radčicích v dubnu 1943 za účast při sabotážní činnosti a po nelidsky prováděných výsleších v plzeňské

služebně německé tajné státní policie /Gestapo/ byl bez soudního rozhodnutí odvezen do koncentračního tábora v Buchenwaldu u Výmaru v Německu, odtud převezen do věznice v Drážďanech /Německo/ a poté do Bayreuthu v Bavorsku /Německo/, kde byl osvobozen postupujícími jednotkami armády USA. Během návratu domů zemřel na následky věznění v červnu 1945 v Chebu. Jeho ostatky byly převezeny do Radčic a v neděli 24.června 1945 pohřbeny na zdejším hřbitově.

Josef Liška , narozen roku 1900 v Radčicích, zemřel v květnu 1972 v Radčicích, obchodník, majitel potravinářského obchodu, bytem v čp.80 v dnešní ulici V Radčicích.

Byl zatčen v Radčicích v květnu 1943 za hospodářskou sabotáž a po nelidsky prováděných výsleších v plzeňské služebně německé tajné státní policie /Gestapo/ byl bez soudního rozhodnutí odvezen z plzeňské věznice na Borech do koncentračního tábora v Terezíně u Litoměřic a odtud později převezen do koncentračního tábora v Buchenwaldu u Výmaru v Německu.

Z tohoto tábora byl v dubnu 1944 propuštěn s podmínkou, že se nadále žádné sabotážní či teroristické činnosti nedopustí. Domů do Radčic se vrátil 27.dubna 1944 bez vážnější újmy na zdraví.

Jaroslav Rada, narozen roku 1914 v Radčicích, zemřel roku 1972 v Aši, zámečnick Škodových závodů v Plzni, bytem v náhradním domku v ulici Ke Kyjovu.

Byl zatčen v Radčicích v srpnu 1944 za rozšiřování tiskovin s obsahem Německé říši nepřátelským a po nelidsky prováděných výsleších v plzeňské služebně německé tajné státní policie /Gestapo/ byl bez soudního rozhodnutí odvezen do koncentračního tábora v Terezíně u Litoměřic, odkud byl odeslán do věznice v Golenowé v pruských Pomořanech /dnes Goleniów na řece Ině u Štětína v Polsku/ a svou trpkou pouť ukončil v Hamburku /Německo/, kde byl osvobozen jednotkami armády USA, pronikajícími do nitra Německa.

Domů do Radčic se vrátil v červnu 1945 bez vážnější újmy na zdraví.

Josef Hauer , narozen roku 1919 v Radčicích, povoláním technik, v době zatčení zaměstnán jako konstruktér u firmy Zeman v Plzni-Božko-

vě, bytem v čp.14 v dnešní Prašné ulici.

Byl zatčen v Radčicích v červnu 1944 za členství v ilegální odbojové organizaci při Listu mladých a po nelidsky prováděných výsleších v plzeňské služebně německé tajné státní policie /Gestapo/ byl převezen k lidovému soudu v Postupimi /Volksgericht in Potsdam/ u Berlína, kde byl 3.dubna 1945 odsouzen k trestu smrti stětím na gilotině. Poté byl odvezen do věznice v Golnowě v pruských Pomořanech /dnes Goleniów na řece Ině u Štětína v Polsku/, kde měl být rozsudek vykonán. Avšak k jeho provedení nedošlo v důsledku osvobození vězňů po obsazení města jednotkami sovětské armády koncem dubna a začátkem května 1945.

Domů do Radčic se vrátil 15.června 1945 bez vážnější újmy na zdraví.

Ing.Josef Hauer žije dosud s manželkou Miladou ve svém domě čp.228 v ulici Na jívách.

Eduard Kubát , narozen roku 1909 ve Vídni v Rakousku, zemřel v říjnu 1971 v Radčicích, dělník Škodových závodů v Plzni, bytem v náhradním domku č.E5 v dnešní ulici V podlesí.

Byl zatčen na svém pracovišti ve Škodových závodech v Plzni v dubnu 1943 po udání z účasti na finančním a materiálním podporování rodin uvězněných spolupracovníků a po nelidsky prováděných výsleších v plzeňské služebně německé tajné státní policie /Gestapo/ byl odvezen bez soudního rozsudku do koncentračního tábora v Terezíně u Litoměřic, odkud byl později převezen do koncentračního tábora v Buchenwaldu u Výmaru v Německu a posléze do Sachsenhausenu u Oranienburku v Německu /severně od Berlína/.

Domů do Radčic se vrátil v červnu 1945 se zárodkem tuberkulózy v plících, když byli vězňové v dubnu téhož roku osvobozeni jednotkami sovětské armády.

Na začátku ledna 1945 byli s nástupem do 15.téhož měsíce povoláni protektorátním úřadem práce z nařízení německého vojenského velitelství v Plzni k budování zákopů, které měly zpomalit vítězný postup spojených armád Spojených států amerických, Sovětského svazu, Anglie a Francie v obsazování Německa a tedy i protektorátu Čechy a Morava, radčičtí občané čeledín Josef Veselý, nar. 1921, z čp.13, rolník Jaroslav Zýka, nar.1912, z čp.36, a učedníci Václav Wočadlo, nar.1927, z čp.62, Ladislav Dudek, nar.1927, z čp.28 a Jiří Archman, nar.1928, z čp.119. Čtyři z těchto postižených v uvedený den k této nucené

povinnosti nastoupili, J.Zýka však neuposlechl a byl proto zatčen a uvězněn. Po osvobození Plzně se všichni do Radčic vrátili.

Až roku 1965 bylo těmto těžce postiženým občanům vysloveno představenstvem obce radčické uznání za jejich vlasteneckou činnost v době ohrožení národa a těm, jejichž životy byly ve vězeních nebo následkem věznění předčasně ukončeny, bylo, po předběžném zveřejnění jejich jmen na bronzové desce pomníčku, odhaleném místním obětem 2.světové války v srpnu 1960 u zdejšího hřbitova, uděleno při slavnostním zasedání místního národního výboru, konaném u příležitosti 20.výročí osvobození naší vlasti, čestné občanství in memoriam.

Usnesení zní:

Na základě návrhu Svazu protifašistických bojovníků Plzeň - sever, doporučení rady Okresního národního výboru Plzeň - sever, výboru místní organizace Komunistické strany Československa a rady MNV v Radčicích, usnáší se jednomyslně plénum MNV v Radčicích při svém slavnostním zasedání dne 7.května 1965 udělit

ČESTNÉ OBČANSTVÍ V RADČICÍCH

in memoriam

Josefu Tomčíkovi,
Martinu Hoblíkovi,
Aloisu Tupému,
Václavu Štefloví,

kteří padli v boji proti německým fašistickým okupantům ve druhé světové válce.

Kulaté razítko
Místní národní výbor
Radčice

podpis
nečitelný

okres Plzeň - sever

Myška Vladimír
v.r.

Postavení pomníku k uctění památky těchto tragicky zemřelých viz str.247.

Konec protektorátu Čechy a Morava,
obnovení Československé republiky.

Po šesti letech utrpení českého a slovenského národa došlo 8.května 1945 k ukončení nesmyslné druhé světové války.

V sobotu 5.května téhož roku se v Praze rozhořel plamen revoluce na podporu postupujících vojenských jedno-

tek tak zvaných spojeneckých armád Anglie, Francie, Spojených států amerických /USA/ a Svazu sovětských socialistických republik /SSSR/, likvidujících poslední odpor německých vojsk ve střední Evropě.

Na území Československa bojovala vojska SSSR, která postupovala ku Praze z východu, severovýchodu a později od severu a obsadila, po dohodě s vrchním velením vojsk USA, asi šest sedmin našeho území, a 3. armáda USA, která po proniknutí Šumavou a Českým lesem, obsadila asi jednu sedminu československého území /v západních a jihozápadních Čechách/ a 6. května 1945 osvobodila Plzeň.

V Radčické kronice je o těchto slavných květnových dnech tento záznam řídícího učitele Josefa Soukupa:

"Den 5. května roku 1945 utkví dlouho v mysli těch, kteří dosud vedli správu Radčic a její zásobování.

Kolem desáté hodiny docházely z Plzně zprávy, že v městě je nezvyklý ruch, zamazávají se německé firmy, někde že vyvěšen byl i československý prapor.

Nebylo sice nic jistého, ale i na budově zdejšího obecního úřadu vyvěšen byl prapor našich barev.

K obecnímu úřadu přicházelo stále větší množství občanů. Ozývaly se hlasy o konci války, o našem osvobození. Ale určitého nikdo nic nevěděl.

V obci bylo v místních hostincích a ve škole ubytováno asi 180 členů Todtovy organizace /tato organizace byla německá polovojenská pracovní služba. Místo zbraní měli pracovní nářadí, během války i zbraně - pozn. automa/. Ti všichni hleděli co nejdříve zmizet i se zásobami. Nejdříve se vytratili jejich důstojníci a po nich i mnozí z mužstva.

Stanovené hlídky národním výborem přece ještě mnoho zásob, výstroje a výzbroje zajistily.

Večer slyšeli jsme z vysílačky Svobodná Plzeň zoufalé volání z Prahy o pomoc. Od Stříbra bylo slyšeti celý den a celou noc silnou dělostřeleckou palbu. Při tom neustále přšelo.

V neděli dne 6. května hukot motorových vozidel zesiloval a po 8. hodině ráno valily se americké tanky po křimické silnici na Plzeň. Ač silně přšelo, kdekdo popíchal, aby uvítal naše osvoboditele.

Místní občané zúčastnili se v prvních dnech převratu hromadně úpravy státní silnice z Křimic do Plzně, která byla posledními leteckými útoky rozbita, aby americká armáda mohla po silnici projížděti."

Druhý den poté, 7. května 1945, kdy tanky 16. obrněné divize 3. armády USA dorazily do Plzně, objevili se v odpoledních hodinách první američtí vojáci v Radčicích. Byli to příslušníci 2. pěší divize 3. armády generála Georga Smithe Pattona.

Bývalý kapitán Charles B. McDonald, tehdy velitel pěší roty G, později, po snížení stavu mužstva v bojích, sloučených rot GI 3. praporu 23. pěšího pluku 2. divize 3. armády USA, napsal ve své knize "Company Commander" /Ve-

lítel roty/, vydané roku 1947 ve Washingtonu, o příchodu své jednotky do Radčic toto:

Charles B. McDonald

"Prapor se zastavil na hlavní silnici v Křimicích a mezi davy plnými obdivu jsme čekali na další rozkazy. Najednou se mezi námi objevily hezké dívky, které měly na svetrech našité americké nárameníky. Některé měly odznaky 2. divize jiné nárameníky 16. obrněné.

Někdo poznamenal, že válka v Evropě už pro nás skončila. Zasmáli jsme se. Zase nějaká fáma. Ale ne, je to úřední zpráva z plukovního štábu; máme zastavit veškerý postup. Podávali jsme si ruce a bouřlivě si jimi potřásali. Vojáci začali poskakovat a tancovat mezi džípy a plácali se při tom po zádech. Seržant Quinn řekl: "Tak sem s tím

koňakem!"

U naší roty se zastavil plukovník Smith a vyzval mě, abych nastoupil k němu do vozu. Jede do Plzně.

Město bylo plné jásajících, nadšených, vděčných lidí stejně jako všechna, kterými jsme projížděli předtím, jenomže ve větším měřítku. Na ulicích nebylo k hnutí. Civilisté se škrábali na obrněné vozy a vojáci objímali a líbali krásné dívky, čemuž starší muži a ženy nadšeně přizvukovali. Všude bylo vidět české vlajky a praporky se srpem a kladivem na červeném podkladě. Z některých oken vlály pečlivě vyrobené české, ruské, britské a americké vlajky, ale bylo vidět, že lidé nečekali, že je osvobodí právě Američané. Mysleli, že Rusové dorazí dřív. Slavnostní náladě však nedostatek amerických vlajek ani v nejmenším neublížil. Byl to karneval, veliká slavnost, bylo to osvobození.

Po návratu do Křimic dostala rota G rozkaz přesunout se asi míli na severovýchod do nového městečka jménem Radčice.

Šli jsme tam pěšky a když nás zahlédli staří lidé pracující na poli, nechali všeho, utíkali k nám, objímali nás kolem krku, líbali a po tvářích jim stékaly slzy vděčnosti.

Městečko už nás očekávalo. Kluci a holčičky předběhli své rodiče a utíkali k nám, strkali nám do rukou kytice a křičeli: "Nazdar! Nazdar!"

Když první vlna nadšení opadla, jeden z mých lidí, který se jakžtakž domluvil česky, vysvětlil, že potřebujeme nocleh. Okamžitě na mě ze všech stran přšely nabídky, každý chtěl u sebe nějakého vojáka ubytovat. Nebyl jsem schopen určit nějaké strategické rozmístění. Vojáci se

trousili do všech stran, postrkování nadšenými civilisty. Cítil jsem, jak se mi znova stahuje hrdlo, silněji, než kdy předtím.

Radio ohlásilo, že válka skončila. Naše radost neznala mezí. Seržant Quinn vytáhl dlouho opatrovaný soudek s konakem. Nazítří 8. května oslavíme vítězství.

Obyvatelé Radčic pro nás příští večer uspořádali tancovačku. Jeden z našich dělostřelců si vedl dívku, s kterou se poznali minulý večer, a ona mu vykládala, že její přítelkyně Líba by se moc ráda seznámila s jeho kapitánem /ve skutečnosti se Líba setkala s kapitánem McDonaldem již dopoledne toho dne na dvoře domu Liškových čp. 80, kde strýc Libušin, hudebník Jan Lavička /1907-1981/ z Křimic, hrál se svou kapelou národní písně i melodie k tanci, čehož ovšem přítomní mladí lidé využili a rádi si při českých písních zatančili. Daleko se rozléhající tóny veselých písní přivábily na dvůr americké vojáky, mezi nimi i velitele rot, který byl ubytován nedaleko v domě čp. 128 v dnešní ulici Ke Kyjovu u automechanika Josefa Šmolíka /nar. 1909/ - pozn. autora/.

Sálek /v hostinci U Uhrů čp. 86 v dnešní ulici Družstevníků - pozn. autora/ byl přeplněn tanečními páry; starší lidé a malé děti seděli u stolů po stranách. Tanečnický byli hlavně američtí vojáci, ale bylo tam i několik mladých Čechů. Když jsem slyšel hrát valčík, polku a mazurku, vzpoměl jsem si na americké putující kapely. Češi nevydrželi a začali si i při tanci nadšeně zpívat.

Kapelník přemluvil Líbu, aby zazpívala, a sálkem se rozlehl její jasný, jiskrný soprán; když skončila, promluvila několika slovy k lidem /zazpívala píseň Karla Hašlera "Ta naše písnička česká..", po dozpívání poděkovala v krátkém projevu americkým vojákům za naše osvobození a vyzvala přítomné k zazpívání naší hymny "Kde domov můj?.." - pozn. autora/. Voják, který trochu rozuměl, mi přeložil, že teď budou zpívat státní hymnu - poprvé po šesti letech zase veřejně.

Všichni povstali jako jeden muž a přidali se jasnými, silnými hlasy, až mi přeběhl po zádech mráz. Starší lidé plakali a já sám jsem ztěžil zaháněl slzy, které se mi draly do očí.

Když dozpívali hymnu, spustila kapela veselou píseň, o níž můj tlumočník prohlásil, že je to asi něco jako náš "For He's a Jolly Good Fellow" a že ji hrají pro mě. Polilo mě horko, byl jsem v rozpacích a chtěl jsem odejít, ale pak jsem si uvědomil, že ve mně vidí symbol celé rotě /Ch. B. McDonaldu zahráli polku Jaroslava Vejvodě "Škoda lásky.." - pozn. autora/.

Kapela spustila rychlou polku a parket se vyprázdnil. Řekli mi, že tenhle tanec je můj a že si mohu vybrat dívku, se kterou si zatančím sólo.

Nejistě jsem přistoupil k Líbě a vyšel s ní na parket, ale pak jsem zjistil, že napodobují její rychlé otčky a že mne nakazil její veselý živý smích. Všichni

ostatní utvořili kolem nás velký kruh a tleskali do taktu.

Když jsme dotančili, začali vojáci křičet: "Ať mluví, ať mluví!", civilisté se přidali a začali tleskat. A tak jsem vylezl na židli uprostřed sálu, přemýšleje, co řeknu. Zamumlal jsem několik slov o tom, jak jsme těm báječným lidem upřímně vděční za krásné přijetí, jeden voják to překládal Líbě a ta potom tlumočila ostatním Čechům, co jsem říkal. Bouřlivě tleskali.

Pak jsem s Líbou vyšel do chladného nočního vzduchu. V dálce nad Plzní jsme viděli ohňostroje a věděli jsme, že tam také oslavují vítězství. Rozhlédl jsem se a viděl zářící okna, vojenská auta jezdila po silnici s rozsvícenými reflektory a všechno to podbarvovala veselá hudba a smích ze sálu. Najednou jsem si uvědomil, že si zase mohu zapálit cigaretu jen tak pod širým nebem a nemusím se bát, že se tak stanu snadným terčem nepřátelských střel. Zapálil jsem si. Možná to nebylo nic zvláštního, ale vracelo mi to nádherný pocit, že zase stojí zato žít.

Vzal jsem Líbu kolem pasu a ona ukázala na pestrobarevný ohňostroj a zasmála se: "Dobrá! Dobrá!". Pochopil jsem co to znamená a také jsem řekl: "Dobrá! Dobrá!".

Zadíval jsem se do dálky a náhle se mi zdálo, že vidím tváře vojáků z roty I a z roty G, kteří tenhle velký den nikdy neuvidí, protože zemřeli za to, aby přišel. A pak jejich obličej zmizel a já jsem viděl Siegfriedovou linii /německá obranná linie u hranic německo-francouzských - pozn. autora/ utopenou v blátě, mrazu a sněhu a světla ohňostroje se změnila v exploze granátů v Ardenách a palbu protiletadlových děl v Lipsku. Ale potom celá ta hrůza zmizela a já spatřil okolo sebe pochodovat dvě roty; byly to roty I a G, vojáci byli unavení, vyčerpaní, špinaví, ale usmívali se; a v pozadí se bůhvíjak objevily tváře padlých a ti se také usmívali a mávali na pochodující kamarády.

Líba ke mně vzhlédla, jakoby se chtěla zeptat, na co myslím a já jí řekl: "Dobrá, dobrá". Stiskla mi ruku a zasmála se.

Ano, dobrá, dobrá. A to je konec mého příběhu.

Ale snad byste se rádi dozvěděli, že moje rota /asi za čtrnáct dní nato - pozn. autora/ šla dál o pět mil na sever od Plzně do Třemošné, a tady jsme potkali jinou skupinu unavených, špinavých pěšáků, kteří se nazývali Rusy. O měsíc později jsme v Le Havru byli naloženi na velký parník a 20. července 1945 jsme vpluli

Líba

do přístavu v New Yorku, kde se nám dostalo jásavého přivítání vděčné Ameriky, uviděli jsme vysokou paní s pochodní a slzy se nám tlačily do očí".

Líba - Libuše Lišková /nar.1924/ z čp.80 v dnešní ulici V Radčicích, později provdaná Škabradová, dosud žije, po smrti svého manžela, ve svém domě čp.113 v téže ulici.

Úryvek z dopisu, v němž CH.B.McDonald oznamuje svým přátelům, že jeho kniha *Company Commander* byla přeložena do španělštiny a vydána v Argentině. Ze španělského překladu cituje poslední čtyři řádky /uvedené na straně 94 Povědání o Radčicích/ z doby jeho pobytu v naší obci. Na své dopisy se podepisoval jménem Mac.

*My book, Company Commander,
has recently been translated into
Spanish and published in Argentina
It's quite amusing for me to see
it in another language and seems
strange indeed. Leíbe me miró como
para preguntarme en qué pensaba,
y le dije: 'Dobri! Dobri!' Leíbe me
apretó la mano y ríe. Si, dobri, dobri
That's a sample from the last page.*

Sincerest best wishes,

Mac

Po krátkém pobytu v naší obci byli vojáci roty kapitána McDonalda vystřídáni některými menšími jednotkami 16.rychlé pancéřové divize, po nich následovali příslušníci 8.rychlé pancéřové divize a jiných menších jednotek. Nezvyklým dojmem působila tato demokratická armáda svým nenuceným a přátelským jednáním. Se všemi příslušníky uvedených jednotek vycházelo občanstvo v nej-

lepší shodě až do doby jejich odjezdu z Radčic a okolí dne 25.zář 1945.

Vojáci 3.armády USA
se svými hostiteli na zahrádce
domu čp. 93

V pátek 8.listopadu 1946 obdržel místní národní výbor v Radčicích od likvidační komise armády USA náhradu za ubytování vojáků v částce 45.200 Kčs. Občané se náhrady zřekli ve prospěch obce.

K osvobození Plzně a Radčic je ještě nutno se krátce zmínit o muži, který řídil operace 3.armády, o jejím veliteli generálu G.S.Pattonovi.

Generál George Smith Patton se narodil 11.listopadu

1885 v rodině důstojníka armády USA. Po studiích absolvoval vojenskou akademii ve West Pointu, odkud vyšel jako důstojník jezdeckva. Vynikající znalosti a schopnosti prokázal jako příslušník expediční armády USA v Evropě v době první světové války a zde získané zkušenosti využil později během druhé světové války na frontách v Africe a Evropě, kde byl uznáván jako přední odborník ve strategickém a taktickém vedení boje tankovými jednotkami.

Roku 1942, po vylodění spojených angloamerických vojsk v Alžírsku ve spolupráci s anglickým maršálem sirem

Generál G.S.Patton

Bernhardem L.Montgomerym zvítězil nad jednotkami německého maršála Erwina Rommela a osvobodil tak severní Afriku. Při pozdější invazi na Sicilii velel 7.armádě

a po vylodění ve francouzské Normandii 3. armádě Spojených států amerických. Po obsazení Francie, po překročení řeky Rýna a vítězném tažení jižní částí Německa k východu, osvobodily divize 3. armády západní Čechy, kde jejich vítězný postup zastavil konec války.

Na podzim roku 1945 byl generál Patton z politických důvodů zbaven velení 3. armády. Se "svými" jednotkami odešel do Německa, kde, jako velitel 15. armády se sídlem v Bad Neuheimu a krátce nato vojenský velitel celé americké okupační zony, dne 21. prosince 1945 za záhadných okolností zemřel v Mannheimu na řece Rýnu po automobilové nehodě, která nebyla nikdy objasněna.

Telegram prezidentu republiky.

V pondělí 28. května 1945 byla radčická návěs slavnostně vyzdobena. Státní vlajka bíločervená s modrým klínem, pod ní řečnická tribuna, kolem květiny - to vše svědčilo o mimořádné události, která se zde měla odvíjet. V odpoledních hodinách vyšel ze dvora hostince U Fišerů čp. 15 průvod místních občanů na návěs, kde se účastníci shromáždili pod tribunou, na níž vystoupil řídicí učitel místní obecné školy Václav Randa, který pronesl řeč na oslavu prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše u příležitosti jeho 61. narozenin, krátce vylíčil průběh jeho života, činnost v exilu během druhé světové války a úsilí k osvobození naší vlasti. Na konci projevu přečetl obsah blahopřejného telegramu, který byl občanů bouřlivým potleskem schválen.

Druhý den byl prezidentu Benešovi odeslán telegram tohoto znění:

Vážený pane presidente!

V den Vašich narozenin sešli se občané zdejší obce, aby vzdali hold Vaší veliké práci, kterou jste pro celý národ vykonal, a poděkovat Vám za znovuzbudování nové Československé republiky, očištěné od všech utiskovatelů a zrádců.

Přijměte náš pozdrav jako projev lásky a oddanosti k Vám s ujištěním, že ideálům, pro něž jste Vy, pane presidente, pracoval a trpěl, věrni zůstaneme.

V Radčicích
28. května 1945.

Za národní výbor
Josef Panuška v. r.,
předseda,
Jaroslav Hrabě v. r.,
kulturní referent.

Po projevu vyhrávala na návsi hudba do večerních hodin.

Prezident Beneš na blahopřání odpověděl místnímu národnému výboru dopisem z 11.července 1945:

Za milé blahopřání, které jste mi zaslali k 28.5.1945, a které mě velmi potěšilo, upřímně Vám děkuji.

V Praze, červen 1945.

Dr.Edvard Beneš
v.r.

Tento dopis byl uložen ve spisech místního národního výboru a během let se ztratil.

Radčická kronika a kronikáři.

První záznam do radčické kroniky byl vepsán v lednu roku 1921 učitelem místní obecné školy Josefem Soukupem, který se roku 1920 vrátil do vlasti po skončení první světové války jako nadporučík ruských legií po dlouhé cestě dalekou Sibiří, rozlehlou částí Ruska, do Vladivostoku, největšího ruského tichomořského přístavu, a pak portugalskou lodí Tras os Montes do italského přístavu Terstu na pobřeží Jaderského moře a odtud vlakem do Prahy.

Po demobilizaci byl z rozhodnutí ministerstva školství jmenován učitelem v obecné škole v Račicích a začátkem roku 1921, po vepsání prvního záznamu do obecní kroniky, se zde stal prvním kronikářem obce.

První zápis ve zdejší kronice ze začátku ledna 1921 zní:

"Systém vázaného hospodářství se zemědělskými výrobky oklamal i letos. Pracujeme příliš drah, suroviny platíme draze a mzdové požadavky dostoupily krajní meze.

Doufali jsme, že aspoň v ohledu národnostním bude nyní u nás lépe, ale zdá se, že veškeré oběti našich osvoboditelů byly nadarmo. Počínání Němců je až znepokojivé. Soustavným rozrýváním státního pořádku připravují půdu k odtržení zněmčeného území k Německu.

Nuže, zjasněme mysl, abychom našli bezpečnou cestu, po níž jest nám se bráti, abychom slavné dílo osvoboditelů našimi započaté dokonali."

Pozdější řídící učitel Josef Soukup /1886-1965/ psal obecní kroniku radčickou v letech 1921 až 1945. Po něm následovali tito kronikáři:

Václav Vočadlo , 1898-1965, bytem v čp.62 v dnešní ulici K zámečku, tajemník dělnického stavebního družstva v Plzni, byl kronikářem od května 1945 do 31.prosince 1946,

Václav Vočadlo , 1927- , bytem v čp.62 v dnešní ulici K zámečku, typograf tiskárny Stráž v Plzni, syn předcházejícího, působil jako kronikář od 1.ledna 1947 do 31.

- prosine 1952 a později, po čtyřleté přestávce, kdy kronikářské záznamy prováděny nebyly, od 1. ledna 1957 do 31. prosince 1958,
- Josef Panuška , 1897-1974, bytem v čp. 58 v dnešní ulici K zámečku, dílovedoucí Škodových závodů v Pízni, starosta obce, později vládní komisař a po druhé světové válce předseda místního národního výboru v Radčicích v důchodu, kronikářské pero převzal 1. ledna 1959 a funkci ukončil 31. ledna 1972,
- Josef Ruml , 1906-1995, bytem v čp. 7 v dnešní ulici Družstevníků, rolník, později družstevní rolník a předseda jednotného zemědělského družstva v Radčicích v důchodu, kronice věnoval svůj čas od 1. února 1972 do 31. prosince 1986,
- Vladimír A. Jeníček, 1922- , bytem v čp. 47 v dnešní Stromkové ulici, chemik, vedoucí výzkumný pracovník v Ústavu jaderného výzkumu v Řeži u Prahy v důchodu, záznamy do kroniky provádí od 1. ledna 1987.

Do roku 1986 byly záznamy v Radčické kronice prováděny ručně perem. Ale od 1. ledna 1987 začal kronikář podle zákona o pamětních knihách obecních používat k zaznamenávání událostí psacího stroje na volných listech.

Místní názvy.

V dobách, kdy vesnické ulice nebyly ještě pojmenovány, označovali občané pro svou snadnou orientaci ve vsi a okolí určitá místa názvy, které obvykle svým významem vystihovaly jeho charakter a vzhled nebo událost, která se k místu vztahovala. Stejně tak zemědělci pojmenovali pro svou potřebu místa, kde se rozkládala jejich pole a louky.

Také v Radčicích vznikaly v daleké minulosti lidové názvy míst v obci a okolí, z nichž mnohé se udržely dodnes a některé jsou dosud používány. Při vzniku jednotného zemědělského družstva v Radčicích roku 1952 byly názvy zemědělských míst družstvem převzaty a zanešeny do plánu družstevních polí a luk.

Číslo, uvedená před jmény a názvy v seznamech a popisech souvisejí s čísly na přiložených pláncích obce a katastrálního území radčického.

Lidová označení statků, chalup a domků podle jmen dáv-
.....

ných nebo původních majitelů, jejich přezdívek nebo za-
městnání majitele z minulých desetiletí nebo minulého
století.

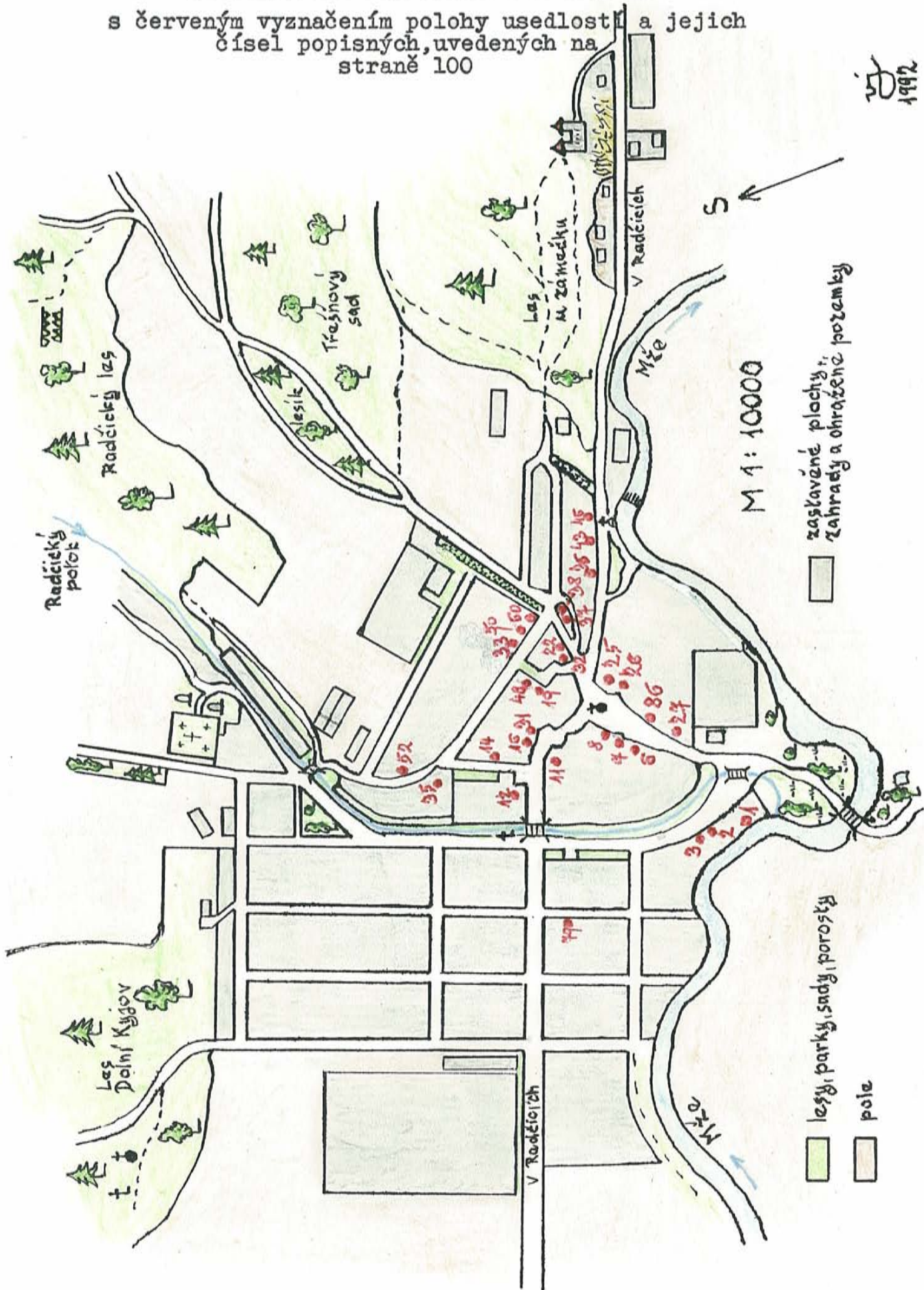
1. U Hemrů	čp. 1	v dnešní ulici Jilmové,
2. U Harantů	čp. 2	" " " "
3. U Hrnčírů	čp.31	" " " V Radčicích,
později		
4. U Lukášů	čp. 3 čp. 6	" " " Jilmové, Družstev-
5. U Matějů	čp. 7	" " " Družstev-
6. U Matoušů, též		
U nových sedláků	čp.8	" " " Družstev-
7. U Houlů	čp.11	" " " V Radčicích,
8. U Honzíků, též		
U Podělalů	čp.12	" " " " "
9. U Mandausů	čp.14	" " " Prašné,
10. U Myslivečků	čp.16	" " " V Radčicích,
11. U Křížů	čp.19	" " " Na zábradlí,
12. U Holdů	čp.22	" " " Košutecké,
13. U Tejrnů, též		
U Dvořáků	čp.25	" " " Družstev-
14. U Halačů	čp.26	" " " Družstev-
15. U Kouklů	čp.27	" " " Družstev-
16. U Sraldů	čp.32	" " " Na zábradlí,
17. U Matějků	čp.33	" " " Stromkové,
18. U Vávrů, též		
U Kašparů	čp.35,	dnes čp.256 v ulici Strom-
		kové, druhý vchod v ulici
		Prašné,
19. U Valentů	čp.36	v dnešní ulici V Radčicích,
20. U ševců	čp.37	" " " " "
21. U Vojtů	čp.38	" " " Košutecké,
22. U Tomšů	čp.43	" " " V Radčicích,
23. U Harantů	čp.46	" " " " "
24. U Berbajsů	čp.48	" " " Na zábradlí,
25. U Tondů, též		
U Vočadlů	čp.50	" " " Košutecké,
26. U Kouklů	čp.52	" " " Stromkové,
27. U Petrnů, též		
U Svášků	čp.60	" " " Košutecké,
28. U Michlů	čp.79	" " " Ke Kyjovu,
29. U Hasmanů	čp.86	" " " Družstev-
		níků.

I když mnohé z těchto místních názvů z paměti občanů vymizely, některé jsou ještě slyšet v hovorech starších lidí, zatímco mladí je neznají vůbec. Ani je znát nepotřebují, když jsou v Radčicích už několik let ulice po-

Místní názvy statků, chalup a domků

s červeným vyznačením polohy usedlostí a jejich
 čísel popisných, uvedených na
 straně 100

jmenované.

Lidová označení míst v obci,

.....
z nichž některá jsou pamětníky dosud užívaná.

1. Staré Radčice - původní část obce na levém břehu Radčického potoka, do níž patří rozpadávající se hospodářské budovy bývalého mlýna čp.40 při silnici do Plzně, ulice V Radčicích od okraje obce u jezu na Mži až ke křižovatce s ulicí Na jívách, dolní část Jilmové ulice, ulice Družstevníků, Košutecká ulice, ulice K zámečku, Ke Kovářce a Na Hůrkách, Stromková ulice, ulice Na zábradlí a Prašná.
2. Nové Radčice - část obce západně od Radčického potoka s ulicemi Na jívách, ulice V Radčicích od křižovatky s ulicí Na jívách k okraji obce, ulice Ke Kyjovu, Jarní, Rolní, Zahrádkářů, horní část Jilmové ulice, Na Mazinách a V podlesí.
3. Na Balkáně - část obce s ulicemi Košuteckou, K zámečku, Stromkovou a Na zábradlí, jejíž obyvatelé v letech 1914-1916 se vyžívali v hádkách a šarvátkách jako na Balkáně, kde v té době bojovali Rakušané se srbskými vojsky.
4. Na rafandě - západní část obce "za potokem", ohraničená ulicemi Na Mazinách, Ke Kyjovu, Zahrádkářů a Jarní.
Název vznikl pravděpodobně od štěkotu psů, chovaných v každé usedlosti, nebo snad proto, že se zde první usedlíci hašteřili?
5. Obecní dvůr - dům a dvůr s bývalými budovami čp. 18 v ulici V Radčicích. Kdysi statek rolníka Jana Hauera, vykoupený obcí roku 1894. Na místě zbourané stodoly byla v letech 1897 až 1898 postavena obecná škola /viz též str.184/.
6. Náves - dnešní část ulice Družstevníků při křižovatce s ulicí V Radčicích mezi usedlostmi čp.8, 9, 17, 18, 25, 26 a 30 /viz též str.191/.
7. U kapličky - prostranství kolem Mariánské kaple při křižovatce ulic V Radčicích a Družstevníků /viz též str.192/.
8. Rejdiště - dnes oplocené ploché prostranství

- s rozlehlou ocelovou kůlnou, ohraničené "navážkou", korytem řeky Mže, bývalou selskou usedlostí čp.27 v ulici Družstevníků a jihozápadní částí téže ulice. Do roku 1958 bylo prostranství využíváno členy TJ Sokol, Dělnické tělocvičné jednoty, Sboru dobrovolných hasičů později požární ochrany, žáků místní školy a j. k cvičení a sportování a k zábavám dětí ve volných chvílích.
9. Navážka - předmostí u Mže při výjezdu z ulice Družstevníků k dřevěnému mostu /viz též str.213/.
10. Pleso - označení několika širokých zátočin na řece Mži, vhodných a také využívaných ke koupání a v zimě k bruslení.
11. U můstku - okolí můstku na Radčickém potoce při křižovatce ulic V Radčicích, Na Jívách a Jilmové /viz též str.258/.
12. Pod silnicí - dnešní dolní část ulic Ke Kyjovu, Jarní, Rolní a ulice Na Mazinách s pozemky na levé straně silnice do Malesic, kde bylo od roku 1920 postaveno mnoho rodinných domů a bytový dvojdům.
13. Za humny - staré a tedy bývalé označení pozemků na pravém břehu potoka a při silnici do Malesic, kde v letech 1925 až 1936 bylo postaveno mnoho rodinných domků.
14. Na hývách nebo Na hýtě - kdysi polní cesta, dnes ulice Na Jívách /viz též str.243/.
15. Ve stromkách - levý břeh Radčického potoka od můstku při křižovatce ulic Stromkové a Na Jívách k rodinnému domu čp. 236 v ulici Na Jívách. Do roku 1981 byl zde obecní sad ovocných stromů /viz též str.253/.
16. Na Pelouchově jámě - tam, kde je v ulici Na Jívách parčík trojúhelníkového půdorysu při křižovatce s ulicí Stromkovou, bylo kdysi pole rolníka Josefa Peloucha, později odpadní jáma po těžbě písku, splavovaného z polí, která byla roku 1961 zavežena a roku 1968 zde upraven park "na Pelouchově jámě" /viz též str.243/.
17. U hřbitova - zastavěné pozemky v ulici V Bříz-těž Nad potokem kách a na levém břehu Radčického

- potoka ve Stromkové ulici.
18. Na Hůrkách - dříve cesta mezi poli a loučkami s přilehlými pozemky, dnes ulice Na Hůrkách se sokolským cvičišťem a sokolovnou /viz též str.277/.
  19. Rokle u Svášků - podélná rokle, svažující se od sokolovny mezi ulicí Košuteckou a silnicí z obce na Sytnou k domu čp.60 /do roku 1983 majetek a obydlí rodiny Sváškovy/ při křižovatce ulic Košutecké a Stromkové, kdysi úvoz, vlivem počasí stále se snižující cesta zemědělců na pole splavování hlíny při deštích a tím vznik uvozu, později rokle.
  20. Na skále - dnešní ulice K zámečku.
  21. Kovářova rokle - podélná rokle, svažující se z místa též Kovářka mezi ulicí K zámečku a lesem u zámečku. Končí na levé straně silnice do Plzně u rodinného domu čp.96 ne- daleko mlýnského jezu.
Je snad téhož původu jako Rokle u Svášků, odstavec 19.
  22. U křížku - u dolního cípu lesíku na svahu Sytné nad obcí při křižovatce tří polních cest stál asi do roku 1950 nízký železný kříž s tělem Kristo- vým na betonovém podstavci /soklu/. Ještě dnes se tomu místu a okolí říká "u křížku".
  23. Pod zámečkem - skály, pole, chaty a budovy po obou stranách silnice z Radčic do Plzně, nad nimiž na skále stojí Lob- kowiczský zámeček.
  24. U jezu, U mlýna - jez na Mži u bývalého mlýna čp.40 a okolí při silnici z Plzně nedale- ko vjezdu do obce /viz též str.174 a 168/.
  25. Pod zahradami - břeh řeky Mže za zahradami used- lostí čp. 73, 74, 24, 25, 26, a 27, kdysi místo odpočinku a koupání místních občanů.
  26. U mostu - okolí dřevěného mostu na Mži.
  27. V zátočině - zátočina řeky Mže pod zahradami rodinných domů čp.124,208/209,213, kdysi místo letního odpočinku a kou- pání místních občanů.
  28. V jezeře, V jezare - mokřina na levém břehu Mže při ús- tí Malesického potoka za zahradami domů čp.246,E 43,dnes travnaté mís-

to, kudy prochází stezka, vedoucí dále při břehu potoka k silnici do Křimic.

Místo je součástí křimického katastrálního území a tamní občané je nazývají "v jezare".

29. Na Sytné - Sytná, starý název návrší nad obcí, kudy prochází silnice do Plzně-Košutky.

Staré názvy, označující místa v polích, lukách a lesích, zvláště potřebné pro zemědělce při určování polních prací a plánování osevu.

Některé z těchto názvů se používají dosud.

Čísla uvedená před názvy míst jsou totožná s čísly na přiloženém katastrálním plánu a označují polohu popisovaného místa.

1. Pod Kyjovem - dříve pole místních zemědělců, dnes část obce, ohraničená ulicemi V podlesí, Na jívách, Rolní a Zahrádkářů.
2. Harantovo břicho - část lesa Dolního Kyjova tvaru obdélníku nad ulicí V podlesí na území radčickém. Tvoří zde výběžek dolní části lesa /viz též str.237/.
3. U hniličky - do roku 1955 stála na okraji pole u lesa hruseň zvaná hnilička.
4. Ke Kyjovu - pole, rozkládající se až k okraji lesa Dolního Kyjova.
5. Mezi cesty horní,
Mezi cesty dolní - svažité pole, které dělila cesta vedoucí k lesu na horní a dolní část. Roku 1975 byla zrušena a zaorána a obě části pole tak zceleny v jeden lán.
6. U šípku horní - na okraji mírně svažitého pole u lesa rostly šípkové keře.
7. Na hlíně, též
Na hliništi - hlinitá pole.
8. V cihelně,
též U cihelny - pole v blízkosti cihelny, zrušené roku 1947.
9. Za křížem - na poli, uvedeném v odstavci 7 názvem Na hlíně, stál do roku 1935 dřevěný kříž. Dřevo věkem ztrouchnivělo, padlý kříž byl odstraněn a už neobnoven, ale označení pole zůstalo stejné.
10. U trní nahoru - okraj mírně svažitého pole u lesa byl zarostlý trnkovými keři.

11. V kopaninách, též Kopaniny horní a Kopaniny dolů - původ názvu není znám. Snad zde byla půda horší kvality zvaná kopanina, propůjčovaná poddaným za plat. Byla získána mýcením v lesnaté krajině a obdělávána motykami, tedy kopáním. Původ názvu je tedy možno hledat ve feudální době roboty.
12. U trní dolů - na okraji mírně svažitého pole u horního cípu obecního /dnes Radčického/ lesa rostly velké trnkové keře.
13. U jámy horní, U jámy dolní - mezi mírně svažitými poli byla kdysi upravena vodoteč /strouha k odvodnění pozemku/, která ústila do rokle v lese a dělila pole na část horní a dolní.
14. Pod křížem, - viz odstavec 9 "Za křížem"; mírně svažité pole nedaleko bývalé cihelny, dotýkající se svým horním okrajem pole, uvedeného v odstavci 9.
15. Ve staré cihelně - dnes stromy a křovinami zarostlý pozemek, kde v letech 1913 až 1947 stála a pracovala soukromá cihelna, a vedlejší pole.
16. U šípku dolů - na okraji svažitého pole u lesa rostlo mnoho šípkových keřů.
17. Na kamení - pole, pojmenované podle množství kamenů v orné půdě.
18. Na klínci - bývalá pole měla tvar klínu. Roku 1939 byl zde vybudován hřbitov.
19. Pulavnice Na šajbě - název používaný od nepaměti; byla zde pole pülláníků, zvaná pulavy. - Ještě před osmdesáti lety byla na stráni nad potokem /v dnešním Radčickém lese/ střelnice plzeňské vojenské posádky. Před násypy v lese dosud viditelnými byly stavěny terče - odtud název: z německého die Scheibe vzniklo lidové označení místa "šajba" /viz též str.250/.
20. Na hůrkách - návrší nad původní částí obce, nižší část Sytné. Dnes je zde ulice Na Hůrkách, několik zdejších polí bylo před lety upraveno na sokolské cvičiště a postavena zde sokolovna.
21. U křížku - místo při dolním cípu lesíka nad obcí podle silnice z Radčic na plzeňskou Košutku nedaleko parkoviště před sokolským cvičištěm, kde asi do roku 1950 stál od nepaměti železný

- křížek, a jeho okolí.
22. Za kovárnou - pole, ohraničené ulicí Ke Kovářce, třešnovým sadem na Sytné, silnicí a lesem u zámečku, v letech 1963 a 1964 využité jako výzkumné pole ke zjištění kvality cizích sadeb brambor /viz též str.284/.
23. Lesík - podlouhlý lesík o rozloze asi 150 arů, svažující se z vrcholu Sytné k sokolskému cvičišti podél silnice z Radčic do Plzně-Košutky /viz též odstavec 21/.
24. Kaliště - svažité pole mezi lesíkem a Radčickým lesem na Sytné a odtud k lesu u zámečku s /údajně/ naplavenou lehkou půdou.
25. Na bábino - cíp polního lánu tvaru trojúhelníku vlevo od cesty z Radčic do Plzně Košutky na okraji Radčického lesa. Starý název dokazuje, že pole v minulosti patřilo staré ženě ze selského rodu, který pole vlastnil /náleželo statku čp.12 v dnešní ulici V Radčicích/
- U kaččí louže - na protější straně cesty je mělká zarostlá prohlubeň na ploše asi dva ary. Kdysi, během deštivého počasí, vznikala zde rybníček, v němž se koupaly divoké kachny.
26. Na skále - kamenité pole při okraji Radčického lesa nad cestou k Plzni-Košutce a chatovou osadou na návrší Sylvánu.
27. Sytná k lesu - rozlehlé pole, rozkládající se v místě mezi Radčickým lesem a polní cestou na Sytné - Sylvánu.
28. U srnčí jámy - pole při okraji Radčického lesa, kde příroda vytvořila rozlehlou rokli.
Asi roku 1925 se objevila v obecním /dnes Radčickém/ lese srnka, zaběhlá sem z některé nedaleké obory a v této rokli byla rolníkem Václavem Haschem, řečeným Hemr /nar.1871/, z čp.29 v dnešní Jilmové ulici, zastřelena. Výskyt srny v obecním lese byl v té době ojedinělý, protože vysoká zvěř se v tomto lese nezdržovala. Jméno Hemr je zkomolené jméno původního majitele usedlosti Haschovy z konce 18.století, který

- se jmenoval Michael Helmer.
29. Na velkých kusech, též Velký kus - rozlehlé lány polí při východním okraji horního cípu Radčického lesa.
30. Hromovské - vzdálené pozemky mezi starou karlovarskou silnicí a horním cípem Radčického /dříve obecního/ lesa, kdysi přidělované chalupníkům. Protože pole leží o 60 metrů výše než jihozápadní část Radčic a jsou tedy snadněji zasažitelná hromy a blesky, byla snad proto nazvána Hromovskými. V poli za karlovarskou silnicí pramení Radčický potok, který hromovskými poli protéká.
31. U silnice - rozlehlá pole rozdělená starou silnicí z Plzně do Chotíkova ve dvě nestejně části. Jakost půdy je zde velmi nízká.
32. Pod silnicí - pole, rozkládající se v minulosti za obcí radčickou mezi silnicí do Malesic a řekou Mží, tam, kde jsou dnes zahrady a domy čp. 208/209, 213, E 68, E 11, E 43 a 246.
33. Bačina - původně asi Bažina. Je to část pole tvaru čtvrtkruhu, jehož úsečku tvoří koryto řeky Mže. Rozkládá se na pravém břehu řeky na protější straně zahrádek bytového domu čp. 208 v Rolní ulici až k ohybu řeky k jihozápadu naproti usedlosti čp. 1 v Jilmové ulici.
V době jarních záplav bylo pole rozbahněno na způsob bažiny. Křivímičtí zemědělci toto místo nazývají "Úpaly".
34. Jahlovka přední, původně asi Jaklovka - původ názvu není znám. Snad byl kdysi majitelem pole sedlák Jáhl nebo Jahel, jehož jménem bylo pole nazváno, či spíše podle jáhlů, t. j. obilky prosa obecného /Panicum miliaceum/, které v těch místech pro získávání jahel k obživě nebo prosa ke krmení pěstovali.
Pravděpodobné však je odvození názvu od jména Jakl - Jaklovka, jak je uvedeno v odstavci 23 místních názvů z roku 1713 /viz str. 112/.
35. Jahlovka dolejší nebo zadní - totéž jako u Jahlovky přední v odstavci 34.

36. Býkovka - pole nebo louka, které používal do roku 1946 obecní pastýř. Název pozemku je odvozen od plemenného býka, kterého pastýř choval v chlévě pastoušky čp.13 v dnešní Prašné ulici a na "býkovku" jej vyváděl na pastvu.
37. Spasek - travnatý pozemek s jakostně méně dobrou půdou, kdysi spásaný dobyt-
kem.
38. Přední louky - louky v přední části lučních po-
zemků.
39. Dlouhé louky, též Na dlouhé - kdysi louky značné délky, dnes roz-
lehlá pole.
40. Jamovaté - pole, kdysi louky s prohlubeninami
- jamami. Odtud jamovaté louky.
41. Palouky - bývalé obecní louky, které byly
pronajímány dražbou.
42. Pod hrází - malé louky, zcelené přeložením vo-
doteče /strouhy/ pod bývalým Lobko-
wiczským rybníkem.
43. Pod rybníkem, též Na velkých
kusech, nebo
Přední na vel-
kých kusech - rozlehlé pole pod bývalým Lobko-
wiczským rybníkem.
44. Pod rybníkem u hráze - pole v sousedství bývalého Lobko-
wiczského rybníka.
45. Pod rybníkem v hlavách, též
Hlavy, nebo Do-
lejší na vel-
kých hlavách - vzdálenější pole pod hrází bývalé-
ho Lobkowiczského rybníka.
46. Za ovčínem pod silnicí - pole, kde jsou dnes soukromé zahra-
dy, chaty nebo zahradní domky.
47. Za ovčínem přední - při staré silnici z Křimic do Plz-
ně stojí na levé straně velká po-
dlouhá budova se zelenou střechou.
Je to bývalý ovčín, patřící rodu
Lobkowiczů z Křimic. Proti němu na
opačné straně silnice se rozkládala
radčická pole, k nimž se jezdilo
polní cestou kolem hráze rybníka
a ovčina.
48. Za ovčínem dolejší - totéž jako Za ovčínem přední, od-
stavec 47.
49. Za dráhou - pole za železniční tratí z Plzně
do Křimic. Tento pozemek současně
s pozemky Za ovčínem přední /odst.

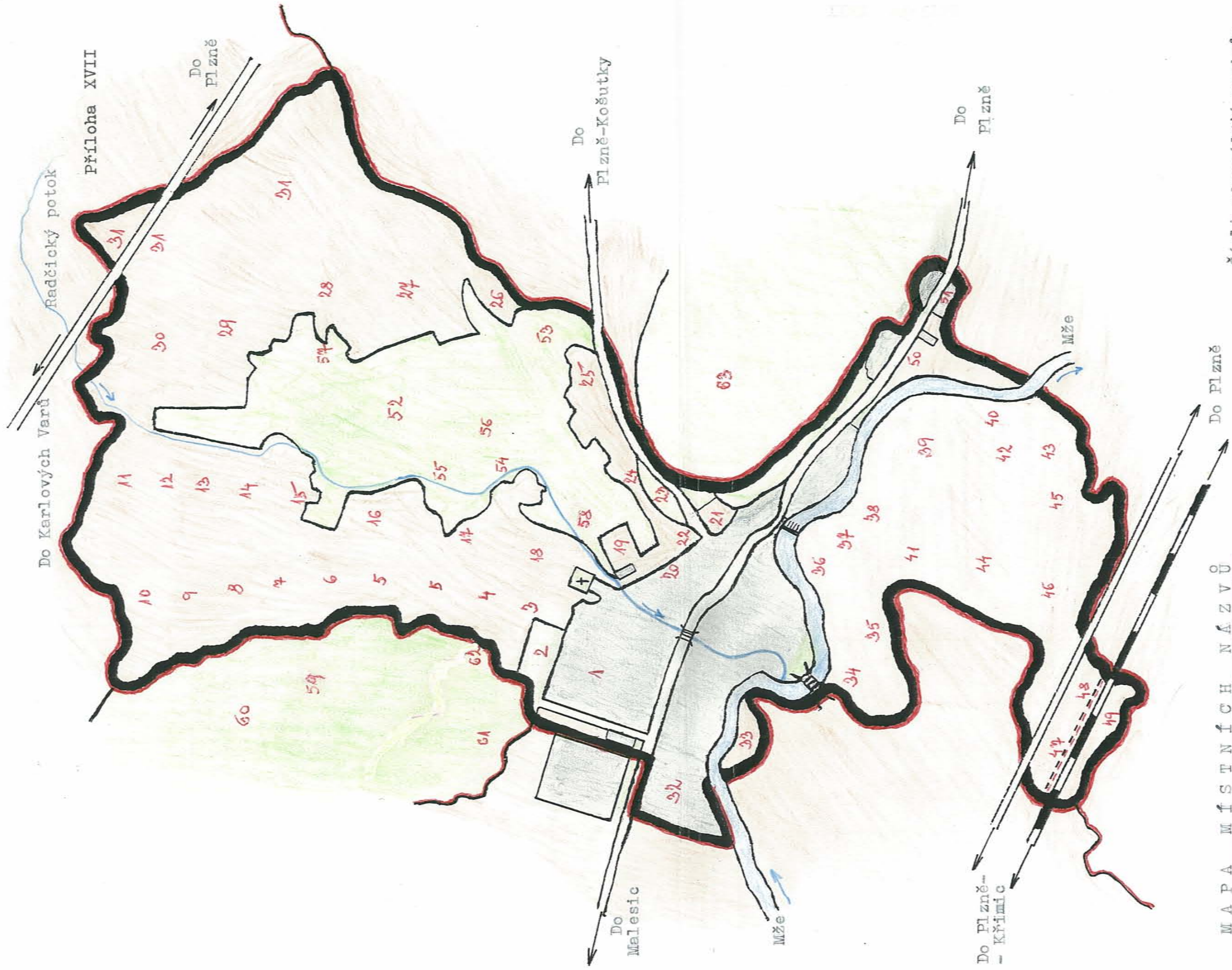
- 47/ a Za ovčínem dolejší /odst.48/ byly roku 1969 vyměněny s křimickým státním statkem za polní pozemky v místě Pod silnicí /viz odstavec 32/ u Radčic a katastrální plány obou obcí v tom smyslu opraveny.
50. Pod zámečkem farské - pole u silnice do Plzně pod Lobkowiczským zámečkem, které bylo majetkem fary u kostela sv. Jiří v Malesicích. Kněží z této fary vyučovali v radčické škole náboženství a naše obec patřila a dosud patří do farnosti malesické.
51. Na Mazínách, tento název je mírně zkomolen. Správně má znít Na Mazínách - starý název pozemku u silnice do Plzně pod Lobkowiczským zámečkem /vyskytuje se již v obecních záznamech na počátku 18. století/. Stojí zde objekt přečerpací stanice /vodárny/ Škodových závodů v Plzni a dva bytové domy jejích zaměstnanců.
Název místa je odvozen od jména selského rodu Mazínů, majitele pole, který síděl v Radčicích již v 16. století, neboť jeden z jeho příslušníků, Jan Mazín, je uveden v seznamu radčických občanů roku 1533.
52. Obecní les - les, který byl do roku 1976 obecním lesem na katastrálním území radčickém, se svým jihozápadním okrajem dotýká obce. Od roku 1976 je nazýván Radčickým lesem /viz též str. 282/.
53. Rokle spadlých koní - bývalý pískový lom v obecním /dnes Radčickém/ lese. Roku 1938 se zde do lomu /rokle/ zřítíl pískem naložený vůz i s koňským potahem a oba koně zahynuli /viz též str. 282/.
54. Srnčí potok - lidový název středního toku Radčického potoka v obecním /dnes Radčickém/ lese, kam chodí bezpochyby srnčí zvěř pít.
55. 56. Kozí pec - nedaleko Srnčího potoka na výšině v obecním /dnes Radčickém/ lese stojí skalní seskupení obrovských balvanů, zvané Kozí pec. Proč se tak nazývá, není známo.
Do přední stěny plochého balvanu vytesali dva chlapci z Radčic, kteří zde často s přáteli tábořili, tento nápis:

V upomínku
Bárta
Pressl
Radčice 1924.

57. Srnčí rokles - rokles při severovýchodním okraji obecního /dnes Radčického/ lesa, kde příroda vytvořila rozlehlou rokli. Asi roku 1925... dále viz odstavec 28.
58. V jamách - část Radčického lesa na levém břehu potoka naproti chatové osadě za hřbitovem má zvlášť členitou lesní půdu se směsí křovisk a plevele různých druhů a vysokými smrky. Koryto Radčického potoka je zde poslední částí jeho toku, která má i v době déle trvajících sucha čistou chladnou vodu. Voda v potoce mizí v dolní části ulice V břížkách a v horní části ulice Na jívách.
59. V hrobech - tak je nazývána severovýchodní část lesa Dolního Kyjova, kde bylo prastaré pohřebiště mohylového lidu v době kolem roku 1300 př.n.l. Ještě dnes jsou zde patrné nízké pahorky - zbytky mohyl /viz též str. 239/.
60. Les Dolní Kyjov - rozkládá se na ploše asi 70 hektarů katastrálního území malesického a svým jižním okrajem se dotýká radčické obce, jejíž občané často využívají jeho klidné a tiché prostředí k příjemným procházkám /viz též str.236/.
61. U kapličky v Kyjově - okolí Mariánské kaple v lese Dolním Kyjově. Kaple stojí ve vzdálenosti 10 až 15 minut chůze od okrajových domků Radčic v horní části Rolní ulice /viz též str.237/.
62. U dubu - na pokraji lesa stál vzrostlý rozložitý dub.
63. Les u zámečku - na jihovýchodním konci obce se dotýká zahrad místních občanů les u Lobkowiczského zámečku, kdysi zámecká obora /viz též str.155/.

Ve starých listinách a knihovních záznamech z roku 1713 jsou uváděny tyto místní názvy:

1. V příkopech - místo není známo.

M A P A M Ě S T N Í C H N Á Z V Ů
radčického katastrálního
území

M 1 : 25.000

Číslo odpovídající popisům
na straně 104-110

- zastavěné plochy a zahrady
- pole a louky
- lesy a zarostlé plochy
- hranice katastrálního území

2. U hruštičky - místo není známo; snad je totožné s místem zvaným U hniličky /viz odstavec 3, str.104/.
3. U ovčína - okolí bývalého Lobkowiczského ovčína v Křimicích, dnes jednopatrové podlouhlé budovy, stojící při hranici radčického katastrálního území a staré silnice z Křimic do Plzně /viz též odstavec 47 - Za ovčínem přední, str.108/.
4. Na zahrádkách - místo není známo.
5. Za zahradami - místo není známo; snad je totožné s místem zvaným Pod zahradami /viz odstavec 25, str.103/.
6. U pískového lomu - jde pravděpodobně o okolí bývalého obecního lomu u pozdějšího Štěrbova mlýna při silnici z Radčic do Plzně /viz též str.174/.
7. Za hospodou - týká se snad pozemků za panskou hospodou /dnešní hostinec U Fišerů čp.15 v ulici V Radčicích/, tam, kde dnes stojí domy čp.76 a 256, rozkládající se od dnešní ulice Prašné k Radčickému potoku.
8. Pod skalami - dnes Pod zámečkem; okolí silnice pod Lobkowiczským zámečkem, u osady rekreačních chat a silnice pod skalami od chat k bývalému mlýnu /viz též odstavce 50 a 51, str.109/.
9. Na Babě - asi totéž jako Na bábino, str.106.
10. Vlčí jámy - místo není známo; snad je totožné s členitou půdou v Radčickém lese, kde se říká V jamách /viz odstavec 58, str.110/.
11. Za hliništěm - pravděpodobně dnešní název V cihelně nebo U cihelny /viz odstavec 8, str.104/.
12. Na Sitném - dnes Na Sytné, t.j. na návrší nad obcí, kudy prochází silnice do Plzně Košutky /viz odstavec 29, str.104/.
13. Na Kališti - pole na Sytné /viz Kaliště, odstavec 24, str.106/.
14. Na Hůrce - pole v místech, kudy prochází dnešní ulice Na Hůrce a rozkládá se rozlehlé cvičiště se sokolovnou /viz odstavec 20, str.105/.
15. Pod rybníkem - pole pod panským rybníkem /viz odstavec 43, 44 a 45, str.108/.

16. Pod Kyjovem - pole, rozkládající se na rozlehlém pozemku od lesa Dolního Kyjova k silnici z Radčic do Malesic, tam, kde dnes stojí Nové Radčice /viz též odstavec 2, str. 101/.
17. Pod Plzní - asi označení polí při jižním okraji radčického katastrálního území blíže Plzni.
18. Za kovárnou - pole nad dnešní ulicí Ke Kovářce /viz též odstavec 22, str. 106/.
19. Bačina - totéž jako v odstavci 33, str. 107.
20. Kotcův kout - louka, rozkládající se snad v koutě /rohu/ nějakého většího zemědělského pozemku, jejímž majitelem byl rolník Kotec.
21. Proti pastoušce - louka nebo loučka, rozkládající se poblíž pastoušky čp. 13 /v dnešní Prašné ulici/, snad na pravém břehu Radčického potoka.
22. Zahrádka - místo není známo.
23. Jaklovka - louka, související asi s polnostmi, uvedenými v odstavci 34 a 35 na straně 107. Majitelem byl asi rolník Jakl.
24. Široké louky - viz odstavec 38 a 39, str. 108.
25. Dlouhé louky - viz odstavec 38 a 39, str. 108.
26. Mazíny, též Na Mazínách - louka /904 korců/ a pole /411 korců/, pojmenované podle majitelů Mazínů, kteří sídlili v Radčicích už v 1. polovině 16. století /viz též odstavec 51, str. 109/.
27. Batčina - jde asi o pozemek jménem Bačina /viz odstavec 33, str. 107/.
28. Židovka - asi totéž jako odst. 37-39, str. 108.

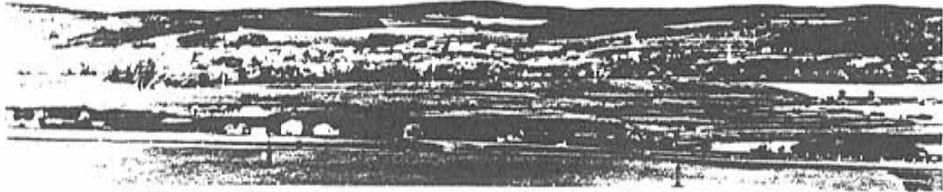
Lidové názvy míst, používané /současně s předešlými/ v době kolem roku 1790:

1. U řady jam - místo není známo. Rozloha louky /Liniengruben/ 443 korců.
2. Na Holým vrchu - místo není známo. Rozloha louky 1119 korců.
3. Na Průhonu - okolí polní cesty, vycházející od Mariánské kapličky v lese Dolním Kyjově mezi pole k lesu Hornímu Kyjovu nad Malesicemi.
4. Na Jamovaté - viz odstavec 40, str. 108.
5. Na Kopanínách - viz odstavec 11, str. 105.

6. Za Botikov-
ským
/hinter Bo-
tikner/ - místo není známo. Rozloha pole
807 korců.
7. Allda,
správně má
být Alldas =
to vše - místo není známo. Rozloha pole
84 korců.

Pole Na hliništi,
vpravo část křovinami zarostlého
pozemku bývalé cihelny

Radčice r.1972

Obec Radčice leží před námi krásná, klidná, jakoby spokojená, od východu a severu chráněná návrším Sytnou a lesem Dolním Kyjovem, na ostatních stranách pak řekou Mží a lány polí, rozprostírajících se až k Plzni, Křimicům a Malesicům. Věkem starobylá a historicky cenná zve nás k návštěvě, chystají se přivítat nás dechem svých zahrad, dvorů, domů a ulic a úsměvy svých obyvatel.

Nuže, neváhejme, vstupme do obce a vydejme se přímo do středu její původní části - k základní škole, která se od doby svého vzniku až do let po druhé světové válce nazývala školou obecnou. U ní začneme svou procházku. To proto, že škola je základem života, kolébkou vzdělanosti a místem prvního kroku malého občana do života. Má tedy právo být první zastávkou našeho putování.

Směr procházky budiž řízen podle přiloženého plánu obce s vyznačenou osou pochodu. Bezpečně nás dovede na místa, která si zaslouží naší pozornosti. U nich postůjme, zamysleme se krátce nad jejich historií a významem pro obec, zapamatujme si to, co nás zajímá, to ostatní přenechme zájmu druhých. Ale každopádně dbejme, aby žádné z uvedených míst nebylo opomenuto, neboť jejich minulost dohromady tvoří dlouhou a významnou historii celé obce.

A tu přece chceme znát!

Zkrácený popis událostí v českém školství,

.....

které předcházely povolení k postavení
obecné školy v Račicích.

Za vlády císařovny říše Římsko-Německé, arcivévodkyně rakouské, královny české a uherské Marie Terezie došlo roku 1774 k rozsáhlé školní reformě, kdy vrchní dozor nad školami převzal stát a ustanovena povinná návštěva školy pro děti od 6 do 12 až 13 let a navíc opakovací hodiny nedělní od 18. až 20. roku věku. Při každém farním chrámu měla být škola triviální čili obecná /z latinského slova trivium = nízký, všední/ o jedné nebo dvou třídách s učebními předměty: náboženství s jeho dějinami a mravoukou, čtením, psaním, počítáním, navedením k rozšafnosti /společenské chování, rozvážnost, logická přemýšlivost/ a hospodářstvím.

Tímto Tereziánským školním řádem byl v rakouských zemích dán podnět ke vzniku obecné školy, v níž nastala bezohledná germanizace /poněmčování/ českého žactva, zvláště za pozdějšího císaře Josefa II., syna Marie Terezie.

Teprve roku 1848 vzniklo pro záležitosti školské a církevní Ministerstvo vyučování a osvěty. V každé rakouské zemi byla správa škol převedena na zemské školní úřady a po jejich zrušení roku 1854 připadla politickým, t.j. správním úřadům zemským.

Za rok poté vydala rakouská vláda t.zv. konkordát /latinské slovo concordia = svornost/, t.j. vládní nařízení, jímž byly školy svěřeny do péče církvím. Vliv obcí na vnitřní vedení školy byl vyloučen, do jejich pravomoci spadalo jen školní hospodaření. Ze škol bylo odstraněno každé čistě vědecké vyučování a míra vědomostí omezena na obsah čítanek.

Už roku 1848, po revolučních bouřích, kdy český národ žádal rovnoprávnost s ostatními národy rakousko-uherské říše a své české politické a kulturní vyžití, byla uznána důležitost českého jazyka ve školách a v šedesátých letech 19. století byly mnohé hlavní, t.j. vyšší školy, přeměněny na školy české /dosud byly všechny vyšší školy u nás německé/. Zemským zákonem z 18. ledna 1866 byla prohlášena rovnoprávnost obou zemských jazyků, češtiny a němčiny, ve školách národních. Ale jen jeden jazyk směl být vyučovacím a druhému jazyku mohlo být vyučováno teprve od třetí třídy čtyřtřídní školy.

Státním základním zákonem z 21. prosince 1867, říšskými zákony z let 1868 a 1869 a zákony zemskými, byla škola oddělena od církve, věda a vědecké učení prohlášeny svobodnými a ve školách národní rovnoprávnost, vrchní vedení škol převzal stát a tím i obce. Do škol byli připuštěni učitelé a žáci různého náboženského vyznání.

Od roku 1891 bylo v obecných školách vyučováno těmito předměty: náboženství, češtině, psaní, počtům, přírodopisu a přírodopytu, zeměpisu a dějepisu, kreslení,

zpěvu, u chlapců tělocviku a u dívek ručním pracem. Mimořádnými předměty byly němčina, hra na housle, ruční práce řemeslnické, u dívek tělocvik.

Povinná návštěva školy byla v té době osmiletá.

Od roku 1876 už také v celé říši pracovaly mateřské školy pro děti do šesti let.

1. Obecná /později národní a základní/ škola, lékařská stanice, studna u obecné školy.

Škola je základem života, vzdělanost cestou k úspěchům a usilovné činnosti ve prospěch vlastní i všeho lidstva. Rozšiřuje obzory jedince, který se tak stává důležitým článkem obrovského soukolí, které se nazývá "lidská společnost".

Již v době, kdy obrození českého národa dosahovalo vrcholu v revolučním roce 1848, bylo nejenom touhou, ale i snahou mnohých českých obcí získat povolení k postavení vlastní obecné školy. Tehdy počet dětí v rodinách daleko převyšoval počty dnešní, a tak zástup jedinců školní docházkou povinných dosahoval mnohde 70 až 90 žáků, docházejících do školy v obci sousední, takže učitelskému sboru tamní školy působilo nemalou starost velké množství žactva, které sem přicházelo ze dvou či tří vesnic vedlejších. Děti na cestě do školy a právě tak i na cestě zpáteční, která leckde trvala hodinu i déle, trpěly nevlídností počasí, únavou a někdy i zraněním při překonávání nahodilých překážek.

Stejně tak bylo tomu v Račicích /dnes v Radčicích/ v minulých stoletích. V těch dobách navštěvovaly račické děti dvoutrídni farní utrakvistickou školu v Malesicích /latinské slovo utraquis = obojí; v utrakvistické škole se vyučovalo oběma zemskými jazyky - českým a německým/. Roku 1872 byla tato škola podle nového zákona z roku 1866, který nařizoval, že v každé škole smí být vyučováno jen jedním z obou jazyků - česky nebo německy, změněna na školu s vyučovacím jazykem německým, protože v obci měli občané německé národnosti většinu /roku 1890 bylo v Malesicích 234 občanů českých a 334 občanů německých/ a české děti z Račic byly převedeny do české čtyřtrídni národní školy v Křimicích.

Návštěva této školy byla však dětem ztěžována nepříznivým počasím, hlavně pak neschůdnou cestou v době povodní, kdy do Křimic vodou rozvodněné Mže se dostat nebylo vůbec možno /oba křimické mosty byly postaveny v letech 1910 a 1912 s povolením plného provozu o rok později, dřevěný most v Račicích spojil oba břehy Mže roku 1896/. Děti tak vynechávaly školní docházku po mnoho dní v roce. Proto rodiče žádali obecní zastupitelstvo, aby u nadřízených úřadů vymohlo povolení k postavení obecné školy v Račicích. Obecní zastupitelstvo vyhovělo a roku 1890 za starosty Josefa Čechury, rolníka, majitele statku čp.25 v dnešní ulici Družstevníků /statek stál naproti

pozdější škole na opačné straně silnice. Byl v květnu 1943 úplně zničen výbuchy bomb při bombardování obce. Obnoven nebyl, zbyla jen malá budova vejminku, která dosud stojí a má číslo popisné 25/ požádalo zemskou školní radu v Praze o povolení samostatné školy v Račicích nebo celoroční expozitury /pobočky/ křimické školy podle zákona z roku 1870.

Zemská školní rada vyhověla a povolila usnesením ze dne 14. prosince 1890 číslo 18879 z.š.r. podle § 2 zákona z 19. února 1890 a zemského zákona číslo 22 v Račicích /tehdy měla obec 381 obyvatel a 50 čísel popisných/ celoroční pobočku obecné školy křimické. Jako vyučující byl určen podučitel /v tehdejší době byl učitel správcem školy a podučitel byl jemu podřízený učitel/ čtyřtřídní školy v Křimicích. Samostatnou školu zemská školní rada pro nedostatek podmínek nedovolila. Pobočka byla otevřena pravděpodobně v sále hostince U Jílků, podlouhlém a prostorném přístavku s vlastním vchodem u obytné budovy statku čp.27 Vojtěcha a Anny Jílkových /v dnešní ulici Družstevníků/, domku, jehož velká místnost, sál, byla pro vyučování v Račicích nejvhodnější, a který je dnes označen číslem popisným 86 /viz též str.205/.

Ale už roku 1893, kdy byl starostou obce Martin Kristl, rolník a majitel statku čp.11 /v dnešní ulici V Radčicích/, zažádalo obecní zastupitelstvo znova o povolení k postavení a otevření obecné školy v Račicích.

Tentokrát s úspěchem. Dne 12. ledna 1894 povolila račickým občanům zemská školní rada postavení a otevření jednotřídní obecné školy.

Z nařízení okresní školní rady v Plzni byla v Račicích zvolena první místní školní rada. Jejím předsedou se stal Martin Kristl jakožto starosta obce a jejími členy

Martin Jílek	, rolník z čp.26 v dnešní ulici Družstevníků,
Vojtěch Jílek	, rolník z čp.27 v dnešní ulici Družstevníků,
Antonín Frank	, chalupník z čp.22 v dnešní Košutecké ulici,
František Štěrba,	mlynář z čp.40 /mlýn/ v dnešní ulici V Radčicích.

Ihned po svém ustavení hledala místní školní rada vhodné místo pro stavbu školy a našla je. Shodou okolností prodával rolník Jan Hauer /nar.1848/ z čp.18 /v dnešní ulici V Radčicích/ zemědělskou usedlost, která byla svou polohou pro postavení školy velmi výhodná, neboť stála skoro uprostřed obce. Místní školní rada po krátkém jednání s majitelem statek koupila za 2.800 zlatých rakouského čísla, dala zbořit stodolu a tak získala místo pro stavbu školy na jejích základech.

Plán a rozpočet stavby vyhotovil okresní architekt inženýr Antonín Müller a stavitel Vojtěch Kapsa, oba z Plzně. Stavba byla rozpočtena na 16.103 zlatých 81

krejcarů, plán i rozpočet okresní školní rada v Plzni, jejímž předsedou byl tehdy c.k. místodržitelství rada Lev rytíř Hansgirk a okresním školním inspektorem profesor Josef Weger, schválila. Dne 9. dubna 1896 zadalo

Radčická základní škola
roku 1992

obecní zastupitelstvo provedení stavby bratřím Antonínem a Jiřím Tomáškovým /Antonín byl mistrem tesařským v Újezdě, Jiří mistrem zednickým v Doubravce/ za 12.750 zlatých. Výkopy základů byly započaty na jaře 1897 a pak nová budova školy na místě stodoly rychle narůs-

tala až do června 1898, kdy po posledních vnitřních úpravách byla v pondělí 11. července 1898 kolaudována a shledána schopnou přijmout žactvo i učitelský sbor.

Postavení školy bylo provedeno v době panování J.V. císaře a krále Františka Josefa I. Hlavou církve římskokatolické byl tehdy papež Lev XIII. a v Českém království kardinál František de Paula hrabě Schönborn, arcibiskup pražský. Předsedou zemské školní rady byl c. k. tajný rada Karel hrabě Coudenhove, c. k. komoří a místodržitel království Českého. Nejvyšším zemským maršálkem byl kníže Jiří Lobkowitz.

Podle výnosu zemské školní rady č. 20184 ze dne 3. července 1898 byla škola s číslem popisným 51 otevřena počátkem září k zápisu prvních žáků a v pátek 16. září téhož roku překročilo její práh prvních 48 žáků z Račic, aby usedli do lavic ve třídě, kde všecko vonělo novotou.

Zde jsou jména prvních žáků račické školy:

Anna Kecková	, čp. 43,	Karolína Salcmanová,	čp. 9,
Barbora Rausová	, " 41,	Markéta Cubrová	, " 6,
Barbora Cubrová	, " 6,	František Hauer	, " 3,
Josef Hauer	, " 3,	Kateřina Kecková	, " 43,
Anna Hauerová	, " 31,	Marie Krausová	, " 19,
Marie Salcmanová	, " 9,	Marie Vávrová	, " 50,
Karel Schödel	, " 20,	Barbora Fišerová	, " 15,
Kateřina V clavová,	" 9,	František Jílek	, " 26,
Anna Karlová	, " 46,	Otakar Kesl	, " 23,
Marie Tančausová	, " 33,	Anna Pechová	, " 18,
Martin Vočadlo	, " 49,	Josef Vávra	, " 50,
Marie Wollmutová	, " 45,	Anna Vočadlová	, " 49,

Václav Cubr	, čp. 6,	Anna Wollmutová	, čp. 45,
Kateřina Fišerová	, " 15,	Antonín Fišer	, " 15,
Markéta Hauerová	, " 38,	Martin Hauer	, " 31,
Josef Klein	, " 18,	Marie Houdková	, " 30,
Anna Krausová	, " 19,	Anna Šašková	, " 34,
Josef Kristl	, " 6,	Martin Šucha	, " 33,
Josef Tančaus	, " 33,	Anna Vávrová	, " 50,
Jaroslav Černý	, " 51,	Josefa Keslová	, " 23,
Adolf Ježek	, " 49,	Alžběta Jílková	, " 52,
Anna Kabátová	, " 20,	Václav Beránek	, " 18,
Václav Kesl	, " 23,	Josef Šlais	, " 15,
František Raus	, " 41,	Marie Fišerová z Kotíkova.	

Správce školy byl jmenován Josef Černý, definitivní učitel z Dýšiny v okrese plzeňském /dnes Plzeň-sever/, rodák z Klabavy v okrese rokycanském, přísný, ale spravedlivý muž. Jeho roční služné činilo 500 zlatých s funkčním přídatkem 80 zlatých. Bydlel ve školním bytě ve zdejší škole s manželkou Kateřinou, industriální učitelkou, a synem Jaroslavem. Školní byt měl vchod a čtyři okna do zahrádky u školní budovy v dnešní ulici Na zábradlí. Další čtyři okna bytu hleděla na průjezdni silnici /dnešní ulici V Radčicích/ pod velkým nápisem na průčelní zdi ŠKOLA ZÁKLAD ŽIVOTA. Byt měl dva pokoje a kuchyň.

Postavení a otevření obecné školy v Račicích následovala významná slavnost svěcení školy, kterou její první správce Josef Černý popsal ve školní kronice takto:

"Slavnost svěcení školy se konala na den sv. Václava 28. září 1898. Útulná dědinka naše oblékla se k tomu dni v roucho sváteční. Nebylo jediného příbytku, který by nebyl ku slavnosti z venku opraven, většina jich pak ozdobena byla prapory v barvách národních. Mezi nimi mile vyjímala se škola s níž vlály mohutné prapory barev národních /české, bílo-červené - pozn. autora/ i říšských /žluto-černé, t.j. barvy vládnoucího rodu Habsburského - pozn. autora/.

Již časně zrána toho dne ohlašovaly rány z hmoždýřů /hmoždýře byly v dělostřelbě nejstarší z hrubých palných zbraní o krátké, ale prostorné hlavní - pozn. autora/, že přiblížil se toužebně očekávaný den. O osmé hodině seřaděm slavnostní průvod, který se odebral ku slavným službám Božím do farního chrámu Páně v Malesicích, kdež byla o 9. hodině sloužena slavná mše svatá.

Hned po poledni scházeli a sjížděli se vzácní hosté ze všech stran. Zvláštního lesku dodali slavnosti vzácnou přítomností osvědčení přátel školy pp. JUDr. Václav Peták, purkmistr královského města Plzně, P. Martin Páchl, sídelní kanovník a vikář vejprnický, P. Jindřich Mates, farář z Malesic, profesor Josef Weger, c.k. okresní školní inspektor, profesor Josef Čipera, Josef Škarda, náměstek starosty okresního zastupitelstva plzeňského - jakož i deputace místního odboru Národní jednoty Pošumavské z Malesic, Hospodářské besedy z Škvrňan a m.j.

O 2.hodině odpolední hnul se průvod od školní budovy s hudbou v čele k místní kapli, kdež vld.pan vikář Pachtl modlil se litanie a modlitby před svěcením školy.

Pak navrátil se průvod ke školní budově, kdež se roze-
stavil v kruh kolem slavnostně vyzdobené tribuny, na níž
vystoupil nejprve starosta obce p.Vojtěch Jílek, aby u-
vítal přítomné jménem obce a provolal slavnosti "Na
zdar!" Pak v delší řeči družička Marie Čechurová líčila
účel školy a na konci prosila pana vikáře o vysvěcení
budovy. Nato vystoupil na tribunu pan kanovník P.M.Pa-
chl a v delší krásné řeči vylíčil, jaký úkol má škola,
jak toho úkolu dosáhne a kdo má k tomu působiti. Mnoho
zlatých slov bylo tu proneseno; kéž by všechna byla
padla na půdu úrodnou. Po té ujal se slova slov.purk-
mistr král.města Plzně p.JUDr.Václav Peták a ve vzletné
řeči vlastenecké kladl váhu na vyučování jazykem mateř-
ským. Řeč jeho setkala se s velkým nadšením a byla pro-
vázena častým potleskem. Pak promluvila ještě družička
Marie Salcmanová, jež děkovala jménem školní mládeže
všem, kdož jakýmkoliv způsobem ku zřízení a postavení
školy působili a vyslovila dík všem vzácným hostům za
jejich přítomnost.

Řeči obou družiček působily tak mocně, že si mnohé oko
zaplakalo.

Na to vykonáno vlastní svěcení školy. Po něm zahrála
hudba "Kde domov můj?" a odebrala se pak do místností
besedních, kdež uspořádán byl odpoledne koncert, večer
pak věneček ve prospěch učebných pomůcek školních, jež
vynesly 20 zlatých.

Vzácní hosté pak shromáždili se po slavnosti ve škol-
ní budově, kdež setrvali při přátelské zábavě. Při této
proneseno mnoho významných připitků, jež setkaly se se
všeobecným souhlasem. Též na Ústřední Matici školskou
tu pamatováno. Vybralo se v její prospěch 10 zl.48 kr.
a mimoto ve prospěch školní knihovny 6 zl.30 kr."

Skončila Slavnost svěcení školy a škola se dala do
práce. Ke splnění všech úkolů měla ty nejlepší podmín-
ky.

Řídící učitel J.Černý působil v místní škole do roku
1912, kdy byl přeložen na pětitřídní obecnou školu
v Chrástu.

Posloupnost řídících učitelů a ředitelů radčické školy.
.....

Josef Č E R N Ý ,

narozen 16.prosince 1861 v Klabavě okres Rokycany.

Do Račic byl přeložen z trojtřídní české obecné školy
v Dýšině u Plzně, kde působil do konce školního roku
1897-1898 jako učitel. Na zdejší škole nastoupil 31.čer-
vence ve funkci učitele a správce školy a za necelých
deset let, 10.října 1907 se stal definitivním řídícím
učitelem.

Říd.uč. Josef Černý
a mladý učitel
Václav Stuna r. 1906
žitými požitky.

Dne 3. března 1912 byl řídící učitel Josef Černý jmenován definitivním řídícím učitelem na pětitřídní obecné škole v Chrás-
tu u Plzně, kam se 28. března té-
hož roku z Račic odstěhoval.

V době činnosti prvního
správce školy byla v lednu 1905
na předchozí žádost místní
školní rady podle přípisu c.k.
okresní školní rady v Plzni
a povolením zemské školní rady
otevřena v obecné škole račické
druhá postupná třída na dobu
potřeby. Z toho důvodu bylo ra-
čické škole přiděleno jedno
místo zatímního učitele 2. třídy
s náležitými požitky. O dva ro-
ky později, v lednu 1907, byla
druhá zatímní postupná třída
z rozhodnutí nadřízených úřadů
prohlášena třídou definitivní
a jedno místo zatímního učitele
2. třídy změněno v místo defini-
tivního učitele 1. třídy s nále-

Václav D A R D A ,

narozen 20. února 1876 v Záluží okres Blovice, zemřel asi
v září 1914 na ruské frontě v Opoli /Polsko/.

Václav Darda
zástupce
řídícího učitele
r. 1912

Do Račic byl přeložen z dvou-
třídní obecné školy v Černí-
cích u Plzně, kde působil jako
definitivní učitel 2. třídy
a do zdejší obecné školy na-
stoupil 12. srpna 1907. V břez-
nu 1912 byl jmenován defini-
tivním učitelem 1. třídy a zá-
stupcem řídícího učitele. Po
odchodu řídícího učitele Jose-
fa Černého do Chrás-
tu u Plzně 28. března 1912 zastupující
správce školy až do příchodu
nového řídícího učitele Tomá-
še Kuchynky, který zde nastou-
pil 1. září 1912, a zastupoval
ho nadále v krátkých údobích
jeho pozdějších onemocnění.

Dne 27. července 1914 na-
stoupil V. Darda válečnou vo-
jenskou službu. Se svou jed-
notkou odjel na ruskou frontu,

odkud, na pozdější dotaz místní školní správy, oznámilo
c.k. velitelství 4. setniny 7. domobraneckého pluku, že ná-

hradní záložník Václav Darda, učitel račické obecné školy, byl dne 8. září 1914 v Opoli v ruském Polsku raněn a od té doby je nezvěstný.

Pravděpodobně svému zranění podlehl a byl pohřben neznámo kde.

Tomáš K U C H Y N K A ,

narozen 10. září 1862 v Útušicích v okrese plzeňském, zemřel 11. dubna 1916 v Račicích, pohřben byl v Malesicích.

Do Račic byl přeložen z jednotřídní obecné školy ve Štítově, okres Blovice, kde působil jako řídící učitel, a v téže funkci nastoupil v račické škole dne 1. září 1912. V prosinci 1915 ukončil pro nervové onemocnění na zdejší škole svou činnost /při vyučování byl postižen náhlým nervovým záchvatem/ a 11. dubna 1916 zemřel.

Tomáš Kuchynka r. 1914

Václav Novák r. 1917

Václav N O V Á K ,

narozen 7. srpna 1866 v Hosticích u Volyně v okrese strakonickém.

Do Račic byl přeložen jako řídící učitel dne 1. května 1916 ze čtyřtřídní obecné školy ve Skvrňanech, kde působil jako definitivní učitel 1. třídy. Roku 1922 nervově onemocněl a následkem této vleklé choroby požíval dva roky dovolené.

Protože se jeho zdravotní stav nelepšil, byl k vlastní žádosti ke dni 1. září 1924 dán do výslužby a 30. září téhož roku se odstěhoval do vlastního domu v Zátiší u Skvrňan, kde v klidu a příjemném prostředí prožíval zbytek svého života.

Josef S O U K U P ,

narozen 1. února 1886 ve Vejprnicích, okres Plzeň, zemřel 13. prosince 1966 ve Vejprnicích a byl pohřben na tamním hřbitově.

Josef Soukup r. 1929

Do račické obecné školy nastoupil 22. listopadu 1920 jako zatímní učitel, když byl na začátku téhož měsíce jako nadporučík ruských legií po skončení první světové války a návratu domů přeložen do zálohy. Před odjezdem do vlasti se v Rusku oženil a manželku Alexandru ruské národnosti, zdravotní pracovníci, si přivezl do Račic, kde se ubytovali v domě Terezie Jílkové čp. 52 v dnešní Stromkové ulici.

V době, kdy se na právě otevřených bojištích 1. světové války ozvaly první výstřely, vyučoval Josef Soukup jako definitivní učitel 1. třídy ve druhé třídě obecné školy v Újezdě u Klatov, odkud 26. července 1914 nastoupil válečnou vojenskou službu u 35. pěšího pluku v Plzni, s nímž, po krátkém výcviku, odjel na východní /ruskou/ frontu.

Dne 2. července 1917 byl v bitvě u Zborova českými vojáky, dobrovolnými příslušníky československého revolučního vojska na Rusi, zajat a za dva týdny se stal jedním z nich. Nedlouho potom, 1. srpna 1917, byl zařazen k 7. Tatranskému pluku jako poddůstojník kulometné čety, v níž se jako příslušník jednotky pozdějšího generála R. Gajdy zúčastnil všech bojů až po Irkutsk, odkud byl odeslán k 11. pluku Františka Palackého a povýšen na důstojníka kulometné roty ve funkci instruktora. Po příjezdu československého vojska do Vladivostoku /přístav na pobřeží Tichého oceánu/ se stal, jako příslušník tamní posádky v hodnosti nadporučíka velitelem strážní roty na Ruském ostrově, kde působil až do odjezdu vladivostocké posádky portugalskou lodí Tras os Montes do vlasti.

Po opuštění armády požádal ministerstvo školství o přijetí do některé obecné školy v západních Čechách, kde, nedaleko Plzně, bylo jeho rodiště. Žádosti bylo vyhověno a Josef Soukup se stal učitelem v obecné škole v Račicích.

Dnem 1. září 1924 byl definitivní učitel J. Soukup jmenován definitivním řídícím učitelem račické obecné školy, když byl během dvou minulých let zastával povinnosti správce školy za onemocnělého řídícího učitele Václava Nováka, který k tomu dni odešel do důchodu, z Račic se odstěhoval a uvolnil tak Josefu Soukupovi byt ve školní budově.

Ve funkci správce místní obecné školy působil J. Soukup do 31. března 1941, kdy byl ve svých 55 letech

poslán na trvalý odpočinek. Protože musel svému nástupci Václavu Randovi uvolnit školní byt, přestěhoval se s rodinou do malého nájemného bytu v podkroví domu čp. 157 /v dnešní Stromkové ulici/, kde bydlel do konce druhé světové války roku 1945.

V září téhož roku se přestěhoval do svého rodiště Vejprnic, kde se stal řídícím učitelem v tamní obecné škole. Zde 13. prosince 1966 zemřel a byl pohřben na vejprnickém hřbitově.

Otilie ROSYPALOVÁ ,

narozena 14. května 1904 v Plzni.

Otilie Rosypalová r. 1941

Zatímní řídící učitelka dvoutřídní obecné školy v Dolních Nezdicích, okres Přeštice, byla k 1. červenci 1935 přeložena do radčické obecné školy jako definitivní učitelka. Do Radčic dojížděla ze svého bydliště v Plzni.

Po odchodu řídícího učitele Josefa Soukupa do důchodu se snížil stav učitelského sboru tak, že byla zrušena třetí třída a zbývající dva definitivní učitelé Jaroslav Hrabě a Otilie Rosypalová vyučovali nadále ve dvou třídách. Zastupováním řídícího učitele ve správě školy byla dnem 1. dubna 1941 pověřena O. Rosypalová.

Výnosem zemské školní rady ze 17. března 1941 byla O. Rosypalová zproštěna k vlastní žádosti definitivního učitelského místa v obecné škole v Radčicích, avšak povinnosti řídícího učitele zastávala do 1. července 1941, kdy radčickou školu opustila a nastoupila v chlapecké obecné škole v Klášterní ulici v Plzni.

Václav R A N D A ,

narozen 4. června 1904 v Záluží u Plzně.

Jako řídící učitel obecné školy v Tatiné u Nekmíře v plzeňském okrese byl k 1. červenci 1941 na vlastní žádost přeložen do radčické obecné školy, kde se stal zatímním řídícím učitelem, o málo později řídícím učitelem definitivním.

Roku 1949 byl na obecních školách zrušen titul "řídící učitel", nahrazen titulem "ředitel" a obecné školy se nadále nazývaly národními školami.

Ředitel V. Randa, v té době už nemocen vleklou chorobou, těšil se novému titulu do 1. prosince 1954, kdy

Václav Randa r.1942

kdy, ze zdravotních důvodů, pře-
dal správu školy svému podříze-
nému učiteli Antonínu Hlavnič-
kovi, ale ve škole učil dál jako
definitivní učitel do 17. listo-
padu 1957, kdy rozvázal pracovní
poměr a přestoupil do jiného
zaměstnání. Ve školním bytě
však bydlel až do roku 1961, kdy
získal ubytování v domě čp.45
/v dnešní ulici V Radčicích/, do
něhož se s manželkou a čtyřmi
dospělými dětmi přestěhoval.
Asi za čtyři roky nato se s man-
želkou, když jeho děti byly
již dříve z Radčic odešly, od-
stěhoval do Plzně.

Antonín H L A V N I Č K A ,

narozen 12. listopadu 1921 v Plzni.

Roku 1954 byl na vlastní žádost přeložen do Radčic z obce Křížovatka u Chebu, kde působil jako ředitel na tamní národní škole. Ve zdejší škole nastoupil 1. září téhož roku ve funkci definitivního učitele a dnem 1. prosince 1954 převzal správu školy od dosavadního ředitele Václava Randy, který pro vleklou chorobu a častou nepřítomnost v zaměstnání nemohl se svým povinnostem správce školy zcela věnovat. Do Radčic se přestěhoval s manželkou Marií, učitelkou, a synem Hynkem.

Protože ředitelský byt ve škole byl v době příchodu A. Hlavničky do Radčic obsazen a nebyla naděje, že bude brzy uvolněn, ubytovali se manželé Hlavničkovi v nájemním bytě v domě čp.24 /v dnešní ulici V Radčicích/ a roku 1961 se přestěhovali do právě uvolněného bytu ve škole.

Když místní stavební družstvo v čele s předsedou ředitelem Antonínem Hlavničkou dostavělo roku 1970 bytový dům čp.208/209 v dnešní Rolní ulici, získali manželé Hlavničkovi v čp.208 přízemní byt, do něhož se přestěhovali a bydlí zde dosud.

Dne 1. září 1958 nastoupila v místní obecné škole jako definitivní učitelka Marie Hlavničková, manželka ředitele školy Antonína Hlavničky, která do té doby učila na národní škole v Malesicích.

Když roku 1981 Antonín Hlavnička odešel do důchodu, převzala funkci ředitelky místní základní školy jeho manželka Marie, do té doby učitelka dvou prvních postupných ročníků této školy.

Antonín a Marie H L A V N I Č K O V I
roku 1976 a 1983

Marie H L A V N I Č K O V Á ,

narozena 12.ledna 1928 v Trhových Svinech, okres České Budějovice.

Ostatní viz výše - Antonín Hlavnička.

Po odchodu manželově do důchodu působila M.Hlavničková ve funkci ředitelky místní základní školy v letech 1981 až 1984, kdy i ona se rozloučila se školou a předala funkci ředitelky své nástupkyni M.Tomsové z Plzně.

Marcela T O M S O V Á ,

narozena 10.ledna 1944 ve Svaté Barboře u Radnic, okres Rokycany.

Roku 1983 byla přeložena do radčické základní školy z 31.základní školy v Plzni-Borech ve funkci učitelky a rok nato, 1.července 1984, převzala funkci ředitelky po odchodu Marie Hlavničkové do důchodu.

Počátkem roku 1990 požádala Marcela Tomsová o přeložení na některou ze základních škol ve vnitřním městě Plzni z osobních důvodů /bydlí v Plzni-Borech a do Radčic musí denně v časných hodinách ranních dojíždět autobusem ČSAD/. Její žádost byla kladně vyřízena a v červnu 1990 ukončila ředitelka Marcela Tomsová svůj pracovní poměr v základní škole v Radčicích a svou funkci řádně předala své nástup-

Marcela Tomsová r.1987 kyni Anně Kristlové z Radčic.

Anna KRISTLOVÁ ,

narozena 3.července 1935 v Radčicích,okres Plzeň,bydlí v Radčicích ve vlastním domě čp.189 v Jarní ulici.

Anna Kristlová r. 1984

Po ukončení studií se stala učitelkou ve 3.základní škole v Plzni,Husovo náměstí,a roku 1982 byla odtud přeložena do základní školy v Radčicích ve funkci definitivní učitelky. Zde učila do června 1990 žáky prvního a druhého postupného ročníku. V červnu 1990 byla jmenována ředitelkou školy a v této funkci působila zde do konce června 1991,kdy měla v úmyslu odejít do důchodu. Ve škole však zůstala a roku 1992 nadále plní povinnosti definitivní učitelky po zrušení ředitelství v radčické škole roku 1991.

Učitelka Anna Kristlová byla poslední ředitelkou v radčické základní škole.

Mgr.Jitka Zourková
r.1993

Protože ředitelství v základní škole v Radčicích bylo roku 1991 zrušeno,byl povinnosti ředitele k této škole pověřen učitel Petr Soukup /nar.1959/, ředitel 3.základní školy v Tylově ulici v Plzni.

Funkce zástupkyně ředitele v organizačních záležitostech radčické školy byla svěřena učitelce Mgr.Jitce Zourkové /nar.1939/,která byla přeložena na zdejší školu z 3.základní školy v Tylově ulici v Plzni, bytem v Plzni. Do místní školy nastoupila 1.zářím 1991 a zprostředkovává vzájemný styk ředitele s místním učitelským sborem.

Radosti a strasti radčické školy.

V úterý 12.května 1914, v době působnosti řídicího učitele Tomáše Kuchynky,během jeho nemoci zastoupeného učitelem Václavem Dardou,došlo k politováníhodné ztrátě

mladého života, která vnesla smutek do mysli žáků i učitelského sboru. Toho dne zemřela Karolína Jílková, narozená 22. ledna 1907, žákyně prvního postupného ročníku /1. třídy/ zdejší školy, dcera zedníka Václava Jílka a jeho manželky Barbory z čp. 62 v dnešní ulici K zámečku. Ve čtvrtek 14. května 1914 ji školní mládež s učiteli doprovodila v průvodu na hřbitov v Malesicích, kde byla pohřbena.

Bylo to první úmrtí žáka od otevření zdejší obecné školy.

V době počáteční činnosti řídicího učitele Václava Nováka bylo v obci připravováno zakoupení a odhalení pomníku nebo pamětní desky velké postavě českých dějin Mistra Jana Husa, myslitele, kazatele a církevního reformátora, bojovníka za českou národní a kulturní nezávislost, autora několika latinských a českých knih a významné úpravy českého pravopisu, z něhož odstranil spřežky /sz, cz, ie a jiné/, překladatele latinsky psané bible do češtiny, původce lidového zpěvu chrámového a úpravy textů starších písní.

Tento významný český člověk byl 6. července 1415 pro svou pravdu upálen na hranici v jihu německém městě Kostnici /Konstanz/ na břehu řeky Rýna z rozhodnutí koncilu, t. j. církevního sněmu, svolaného papežem Janem XXIII, jemuž byl přítomen císař německý a král český Zikmund, lidem českým nazývaný "liškou zrzavou" pro svou vychytralost a ryšavé vousy a vlasy.

V červnu roku 1915 zasadili členové místních spolků Národní Jednoty Pošumavské, Všeodborového dělnického sociálně demokratického spolku a Sboru dobrovolných hasičů k uctění Husovy památky na návsi u Mariánské kapličky "Husův kámen" tvaru mezníku s vyrytým černým kalichem na přední straně. Současně byly kolem kapličky zasazeny tři lípy. Protože však Husův kámen nebyl důstojným památníkem a připomínkou Mistra Jana Husa, byl zanedlouho poté z návsi odstraněn a členové zmíněných spolků pomýšleli na vybudování důstojnějšího památníku. Aby bylo možné jejich plány uskutečnit, pamatovali po skončení různých kulturních a jiných akcí s určitou peněžní částkou na podporu brzkého dosažení cíle.

Původně měli v plánu postavení Husova pomníku, ale vhodné místo k tomu účelu nebylo v Račicích nalezeno. Roku 1918 nabídl spolkům své služby plzeňský sochař Jaroslav Hruška /nar. 1890/, čímž se zavázal pomník z kamene vytesat. Ovlivnění touto nabídkou hledali členové spolků znova vhodné místo pro jeho postavení a navržena byla místa dvě:

1. školka /školní zahrádka/ při silnici k mlýnu, t. j. dnešní parčík na opačné straně silnice naproti domům čp. 36 a 44 v ulici V Radčicích,
2. na návrší nad obcí, tam, kde se říká "u křížku" /viz též str. 105/.

Ale k postavení pomníku pro značné náklady, vyplývají-

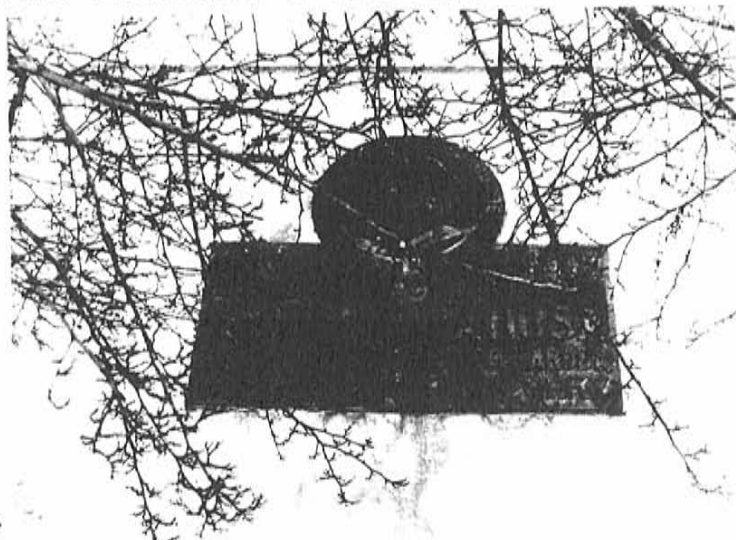
cí z tehdejší válečné drahoty, nedošlo, protože dříve jmenované spolky se nechtěly do budoucna příliš finančně vyčerpat. Bylo tedy navrženo vytesat na některém místě skal, vypínajících se nad silnicí k Plzni, nějaký vhodný nápis nebo tam upevnit desku s obrazem Mistra Jana Husa. Po delších bezvýsledných úvahách navrhl řídící učitel Václav Novák objednat pamětní desku a umístit ji na průčelní stěnu obecné školy. Jeho návrh byl přijat a záležitost tak vyřešena.

Jak již bylo dříve podotknuto, k získání peněz pro tento účel byly místními spolky pořádány zábavy a divadelní představení a finanční výtěžky z nich odevzdány komisi pro zhotovení desky. Například divadelní představení, které uspořádal roku 1917 místní Sbor dobrovolných hasičů, se vydařilo a čistý výtěžek 365 korun /rakouských/ byl odevzdán komisi k tomuto účelu.

Během několika let byla shromážděna potřebná částka a deska, kterou zhotovil plzeňský sochař Vojtěch Šíp /1885-1931/ byla v prvním roce svobodného a nezávislého Československa upevněna na průčelní zdi obecné školy mezi okny bytu řídícího učitele.

V předvečer odhalení desky, 5. července 1919, byl na návrší Sytné za účasti všech račických občanů zažehnut symbolický "Husův oheň", jehož praskot a tichý hukot vysoko šlehajících plamenů doprovázely příležitostně písně občanů. Na zpáteční cestě do vsi se přítomní zastavili u školy pod Husovou deskou zakrytou bílým prostěradlem, kde jim správce školy po krátkém projevu připomněl program slavnosti příštího dne, shromáždění zazpívalo píseň "Hranice vzplála tam na břehu Rýna" a poté se rozešlo ke svým domovům.

Následujícího dne, v neděli 6. července 1919, v 15 hodin byla deska slavnostně odhalena. Z tribuny, která byla postavena v blízkosti desky, přivítal řídící učitel Václav Novák místní občany a hosty z okolních obcí. Nato zazněla slavnostní píseň, přednesená členy pěveckého sboru BENDL z Plzně, a po něm vystoupil na tribunu profesor české reálky František Bauer z Plzně, aby pronesl slavnostní projev o životě Mistra Jana

Pamětní deska M. J. Husa
roku 1987

Husa a jeho význam pro český národ. Po projevu byla deska odhalena, pěvecký sbor BENDL přednesl opět několik

písní a slavnost byla ukončena husitským chorálem "Ktož sú Boží bojovníci" a národní hymnou "Kde domov můj?", kterou zpívali všichni přítomní.

V horní kruhové části pamětní desky je portrét Mistra Jana Husa s nápisem

Milujte se, pravdu každému přejte

a v dolní hlavní části desky čteme

1415

1919

Ku cti

Mistra Jana Husa,
učitele a vzdělavatele národa,
věnovaly místní spolky.

Léta přecházela nad školou račickou, rok od roku přicházeli noví žáci a ti starší školu opouštěli, až roku 1924 opustil její třídy i řídící učitel Václav Novák, když byl předal povinnosti správce školy svému nástupci učiteli Josefu Soukupovi. V době činnosti nového řídicího učitele byly zde roku 1937, právě tak jako na všech školách našeho státu, z rozhodnutí ministerstva školství zavedeny osmidenní pololetní prázdniny.

Úmrtí prvního prezidenta Československé republiky Tomáše Garrigua Masaryka - viz str.45.

V listopadu 1938 požádala místní školní rada o otevření třetí třídy ve zdejší škole, ale žádosti nebylo vyhověno, protože počet dětí v jedné třídě nedosáhl zákonného počtu 61 žáků.

Dne 14. března 1939 z rozhodnutí slovenského sněmu vznikl Slovenský stát závislý na Německu, české země byly obsazeny německými vojsky a přivtěleny k Německu jako protektorát Čechy a Morava. Rok nato vypukla druhá světová válka a pro náš lid nastala léta strádání.

Radčická obecná škola válkou velmi utrpěla. V noci z 13. na 14. květen 1943 byla obec omylem bombardována anglickými letadly a školní budova byla bombami, vybuchujícími v její blízkosti, velmi poškozena. Do její bezprostřední blízkosti dopadly tři pumy, každá o váze kolem 120 kilogramů. Jedna z nich vybuchla uprostřed školního dvora přímo proti vchodu do budovy, druhá do ulice mezi školu a dům čp.32 /v dnešní ulici Na zábradlí/, jehož polovinu pobořila, a třetí dopadla do vzdálenosti asi 150 centimetrů od jihovýchodního rohu budovy.

Věcné škody byly po náletu odhadovány na 120.000 korun /protektorátních/. Byl to odhad nízký, neboť v celé budově zely trhliny ve zdivu i stropech, ve druhém podlaží ze strany dvora při schodišti na půdu se zhroutil část zdi s oknem a velmi poškozen byl jihovýchodní roh budovy, na němž byl upevněn nosič sekundárního elektrického vedení, které bylo výbuchy bomb úplně zpře-

trhané.

V budově školy byla rozbita všechna okna /kromě vnitřních, která byla během teplého období v roce uložena ve sklepech/, některá i s rámy, všechny dveře, z nichž zůstaly jen třísky, všechna kamna i s komíny a větrací zařízení. Stěna mezi kuchyní a pokojem v bytě řídícího učitele /dnes mezi čekárnou a ordinací lékařské stanice/ byla vyborcena. Stropy jakoby byly nadzdvíženy a znova na zdi položeny, omítka na různých místech ve větším či menším množství odpadla. Tak zvaná španělská stěna, kterou byla rozdělena hala v prvním poschodí a utvořen tak kabinet, byla rovněž zničena. Skříně v místnostech byly roztrženy a jejich obsah ležel ve třídách z části na hromadě, z části rozmetán po podlaze, promíšen střepinami skla, úlomky zdiva a trochou hlíny, prachu a štěrku, které sem pumy při výbuchu vyhodily ze země. Prkna z pařeniště, která byla uložena na dvoře, vězela mezi zříceným zdivem na schodišti k půdě a na střeše, jejíž krytina byla sesuta a tašky většinou rozbity. Květinová zahrádka při východní straně budovy, jakož i ovocné stromy a pařeniště na dvoře byly úplně zničeny.

Zcela nepoužitelné školní pomůcky, zaznamenané ve 115 položkách, měly hodnotu 4049,75 K /korun protektorátních/ a 20 knih v ceně 285 K.

Protože k bombardování obce došlo v noci, nebyly děti ve škole přítomny. Řídící učitel V. Randa se po vyhlášení poplachu uchýlil s rodinou do sklepa, kde celý útok, trvající necelou půlhodinu, šťastně přežil.

Po náletu nebyla školní budova k dalšímu vyučování způsobilá. Mnozí z rodičů, jejichž příbytky byly také poškozeny nebo ze strachu před dalším bombardováním, odváželi své děti k dočasnému pobytu ke svým příbuzným v okolních i vzdálenějších obcích, kde navštěvovaly i tamní školy do konce školního roku. Oblast, kam se děti uchýlily, sahala od Nového Strašecí v kladenském okrese až k Milevsku u Tábora, z dětí, které zůstaly v Radčicích, část navštěvovala obecnou školu v Křimicích, ostatní do školy vůbec nechodily.

Když bylo vyučování po poškození školy přerušeno, byl řídící učitel Václav Randa zaměstnán jako pomocná síla na místním obecním úřadě. Do začátku září 1943 bylo vnitřní zařízení školy upraveno tak, že již v pondělí 6. září téhož roku bylo zahájeno vyučování všech čtyř postupných ročníků zatím v jedné třídě střídavě, t. j. dopoledne 1. a 2. postupný ročník, odpoledne 3. a 4. postupný ročník. Ale během týdne byla i druhá třída upravena tak, že už v pondělí 13. září t. r. bylo v obou třídách vyučováno jako obvykle.

Příští rok 1944 byl v životě školy poznamenán dalšími nesnázemi.

Na začátku toho roku byly, pro nedostatek uhlí, prodlouženy vánoční prázdniny a začátkem roku 1945 byl nedostatek paliva tak tíživý, že byl vydán zákaz palivo školám dodávat a dětem byly jednou týdně vydávány meto-

dicky zpracované domácí úkoly.

V březnu 1945 byli ve škole ubytováni t.zv. národní hosté. Byli to Němci, obyvatelé a civilní okupanti východních zemí, prchající před postupující armádou Sovětského svazu /SSSR/. Obsadili druhou třídu s výhledem na průjezdní silnici /dnes ulice V Radčicích/ a na údolí řeky Mže, v první třídě byly nadále vydávány úkoly. Ve středu 25.dubna 1945, po odjezdu národních hostů, byly obě učebny obsazeny příslušníky polovojenské Todtovy organizace /viz též str.267/, jejichž úkolem bylo stavět opevnění na obranu proti pronikání amerických a sovětských jednotek do nitra státu.

V té době bylo, se souhlasem nájemce Josefa Uhra, přeneseno vyučování do sálu hostince čp.86 /v dnešní ulici Družstevníků/, ale během několika dnů musel být sál vyklizen a předán k obývání menšímu útvaru - asi čtete - příslušníků zbraní SS /Waffen Schutzstaffeln = ochranné oddíly; ve druhé světové válce elitní část německých branných sil/ právě tak, jako část bytu řídícího učitele ve škole.

Začátkem května 1945, kdy osud německých armád byl zpečetěn, zmizeli ze školní budovy příslušníci zbraní SS a většina vojáků Todtovy organizace, z jejichž řad zůstalo v učebnách jen několik příslušníků, občanů jiných národností /Poláků, Jugoslávců a j./, kteří po 6.květnu t. r. z vlastní vůle odešli do sběrných táborů svých národů v Plzni.

Obě učebny byly převzaty k plnění svých úkolů, uklizeny a v pondělí 28.května 1945 zde bylo opět zahájeno vyučování. Ale práce na uvedení školy do původního stavu i zvenku byly zahájeny až v pondělí 9.června 1947; oprava musela být ukončena do začátku školního roku 1947-1948, aby mohlo být zahájeno již ničím nerušené vyučování. Celková oprava byla včas provedena, ale nápis na čelní zdi ŠKOLA ZÁKLAD ŽIVOTA, umístěný nad okny bytu řídícího učitele, již obnoven nebyl.

Na začátku školního roku 1943-1944 zrušil ministr školství Emanuel Moravec v obcích místní školní rady a nařídil hodnocení žactva známkami o 6 stupních. Dne 22.dubna 1948 vešel v platnost nový školský zákon, jímž byl zrušen název "obecná škola" a zaveden nový název "národní škola", řídící učitelé se od toho dne nazývali řediteli a žáci byli opět hodnoceni podle stupnice pěti známek.

O prázdninách roku 1948 provedla ve škole firma Ládr z Plzně instalaci vodovodního a kanalizačního potrubí a firma Rubáš z Kozolup nové elektrické vedení. Od toho roku do dnešních dnů byla škola několikrát opravována a provedeny zde moderní úpravy. Kromě drobných prací často prováděných byla roku 1966 ze tříd odstraněna dřevěná /prkenná/ podlaha a nahrazena parketami, roku 1973 upravena septiková nádrž v okrasné zahrádce u školy /v dnešní ulici Na zábradlí/, napojena kanalizace a zavedeno ústřední topení, roku 1974 vyměněno sociální zařízení a osvětlení. V létě 1988 pracovali na střeše

pokryvači a roku 1992 byla provedena úprava topného zařízení a vložkování komínů.

Dopis od ministra školství.

V červenci 1947 byl správci radčické obecné školy doručen dopis ministra školství, kde se praví:

Výnosem čj.128052/47-II/3 ze dne 6.června 1947 vyslovil ministr školství a osvěty Dr.Jaroslav Stránský k "Týdnu dětské radosti 1947" zvláštní dík a uznání obecné škole v Radčicích, Štáhlavicích, Třemošné-sklárně a měšťanské škole ve Spáleném Poříčí /žactvu a učitelstvu těchto škol/ za mimořádnou píli, úspěšnou práci, vynikající prospěch, jakož i za příkladné chování žactva.

Zmíněný výnos zní:

"Milí žáci a žákyně,

dostávám zprávy o tom, jak jste pracovali v tomto školním roce. Dovídám se, že jste se vcelku opravdově přičiňovali, abyste odstraňovali mezery ve svém vzdělání, vzniklé vinou okupace. Těší mě, že vedle učení pečujete i o to, aby z vás vyrostli nejen vzdělaní a tělesně zdatní, ale i ušlechtilí a sebevědomí příslušníci národa a státu. Za všechnu tuto práci vám a vašim učitelům děkuji a přeji vám, aby nastávající prázdniny byly pro vás dobou radostí a oddechu od školní práce. Očekávám, že všichni, zvláště pak vy, kteří jste nebo budete na venkově, pomůžete o prázdninách podle svých sil českému rolníku při zajišťování chleba pro celý národ.

Podle zpráv školních inspektorů zvláště vynikly v tomto školním roce dále uvedené školy mimořádnou píli a vynikajícím prospěchem, jakož i příkladným chováním žactva. Vyslovuji těmto školám, jejich žactvu i učitelstvu v "Týdnu dětské radosti 1947" za jejich přičinění a vynikající výsledky pracovní i výchovné svůj zvláštní dík a uznání. Zvláště děkuji těm školám, které dosáhly vynikajících výsledků za ztížených podmínek pracovních, zejména školám v pohraničí a v územích postižených válečnými událostmi.

Práce a úspěchy těchto necht jsou příkladem všem ostatním.

V Praze 6.června 1947.

Dr.Jaroslav Stránský v.r.,
ministr školství a osvěty "

V době doručení tohoto dopisu působil v místní obecné škole řídící učitel Václav Řanda a učitel Jaroslav Hrabě.

Učitelské sbory

radčické školy, které se zde vystřídaly během let /jsou uvedeny vždy po pěti letech kromě druhého a posledního data/.

- Roku 1898 : řídící učitel Josef Černý, industriální učitelka Kateřina Černá,
- 1900 : řídící učitel Josef Černý, industriální učitelka Kateřina Černá, industriální učitelka Adéla Černá,
- 1905 : řídící učitel Josef Černý, industriální učitelka Josefina Křepelová, učitel Václav Stuna, náboženství řím.kat. malesický farář dp. Jindřich Mates,
- 1910 : řídící učitel Josef Černý, učitel Václav Darda, industriální učitelka Karolina Kmochová, náboženství řím.kat. malesický farář dp. Jindřich Mates,
- 1915 : řídící učitel Tomáš Kuchynka, učitel Vratislav Procházka, učitelka Anna Kuchynková, industriální učitelka Karolina Kmochová, učitel Václav Svoboda, učitelka Anna Hranáčová, náboženství řím.kat. malesický farář dp. Jindřich Mates,
- 1920 : řídící učitel Václav Novák, učitel Josef Soukup, učitelka Terezie Rádllová, učitel Jan Votlučka, učitel Alois Ottis, učitelka Anna Uldrichová, náboženství řím.kat. malesický farář dp. Jindřich Mates,
- 1925 : řídící učitel Josef Soukup, industriální učitelka Marie Matějková, učitelka Helena Hocková, učitelka ručních prací a nauky o domácím hospodářství Gabriela Strnadová, náboženství řím.kat. malesický farář dp. Jindřich Mates,
- 1930 : řídící učitel Josef Soukup, učitel František Dienstbier, industriální učitelka Marie Matějková, učitel Antonín Barnett, náboženství řím.kat. malesický farář dp. Jindřich Mates a administrátor dp. František Toman z Chotíkova, později malesický farář dp. Bohuslav Poustka, náboženství českobrat. evang. učitelka Ruth Otterová,
- 1935 : řídící učitel Josef Soukup, učitel Vojtěch Elhota, učitelka Otilie Rosypalová, industriální učitelka Marie Matějková, učitel Josef Novák, industriální učitelka Libuše Červená, náboženství řím.kat. malesický farář dp. Bohuslav Poustka, náboženství českobrat. evang. učitelka Ruth Otterová,
- 1940 : řídící učitel Josef Soukup, učitelka Otilie Rosypalová, učitel Jaroslav Hrabě, industriální učitelka Helena Primasová-Brejchová, náboženství řím.kat. učitel Jaroslav Mach, náboženství českobrat. evang. učitelka Ruth

Otterová,

- 1945 : řídící učitel Václav Randa, učitel Jaroslav Hrabě, industriální učitelka Helena Primasová-Brejchová, později učitelka Marie Marvanová-Řežábková, náboženství řím.kat. učitel Jaroslav Mach, později učitelka Marie Kášová, náboženství českobrat.evang. Jana Otterová a dočasně diakon Bohumír Koch,
- 1950 : ředitel Václav Randa, učitel Jaroslav Hrabě, učitelka Josefa Šídlová, náboženství řím.kat. malesický administrátor dp.Karel Mendl, náboženství českobrat.evang. učitel Ebenezer Otter, náboženství československé učitelka Marie Stachová,
- 1955 : ředitel Antonín Hlavnička, učitel Václav Randa,
- 1960 : ředitel Antonín Hlavnička, učitelka Marie Hlavničková,
- 1965 : ředitel Antonín Hlavnička, učitelka Marie Hlavničková,
- 1970 : ředitel Antonín Hlavnička, učitelka Marie Hlavničková,
- 1975 : ředitel Antonín Hlavnička, učitelka Marie Hlavničková,
- 1980 : ředitel Antonín Hlavnička, učitelka Marie Hlavničková,
- 1985 : ředitelka Marcela Tomsová, učitelka Anna Kristlová,
- 1990 : ředitelka Marcela Tomsová, do června t.r., učitelka Anna Kristlová do června t.r., ředitelka Anna Kristlová od září t.r. a učitelka Jana Geslová,
- 1992 : ředitel Petr Soukup ve 3.základní škole v Plzni, Tylova ulice /viz též str.127/, učitelka Anna Kristlová, učitelka Mgr.Jitka Zourková, vychovatelka školní družiny Marie Kovandová.

Počet dětí, které navštěvovaly zdejší školu ode dne jejího otevření až po dnešní dobu /údaje platí pro začátky školních roků/.

Roku 1898 - 48 žáků,	roku 1945 - 63 žáků,
1900 - 51 " ,	1950 - 64 " ,
1910 - 84 " ,	1955 - 56 " ,
1915 - 86 " ,	1960 - 50 " ,
1920 - 89 " ,	1965 - 39 " ,
1923 - 67 " ,	1970 - 39 " ,
1925 - 52 " ,	1975 - 40 " ,

roku 1930 - 75 žáků,	roku 1980 - 39 žáků,
1935 - 67 " ,	1985 - 28 " ,
1938 - 83 " ,	1990 - 32 " ,
1.1.1939 - 104 " ,	1991 - 32 " ,
1940 - 86 " ,	1992 - 29 " .

Roku 1938 byla ve škole otevřena třetí třída pro zvýšený počet žáků, jejichž rodiče se s rodinami přestěhovali do Radčic z Malesic v důsledku okupace českého pohraničí německým vojskem a jeho připojení k Německu. Otevření třetí třídy bylo přechodné.

Jména členů místní školní rady z let 1893 a 1921.

Roku 1893, kdy bylo povoleno postavení obecné školy v Račicích, byla v obci zvolena první místní školní rada, jejímiž členy byli:

Martin Kristl	, rolník, předseda rady, starosta obce, bytem v dnešní ulici V Radčicích čp.11,
Martin Jílek	, rolník, člen, bytem v dnešní ulici Družstevníků čp.26,
Vojtěch Jílek	, rolník, člen, bytem v dnešní ulici Družstevníků čp.27,
Antonín Frank	, chalupník, člen, bytem v dnešní Košutecké ulici čp.22,
František Štěrba	, mlynář, člen, bytem v dnešní ulici V Radčicích čp.40 - mlýn,

/viz též str.117/.

Po 1.světové válce a vzniku Československé republiky byla roku 1921 zvolena místní školní rada v Račicích, první v době samostatného státu Čechů a Slováků, v níž zasedali tito občané:

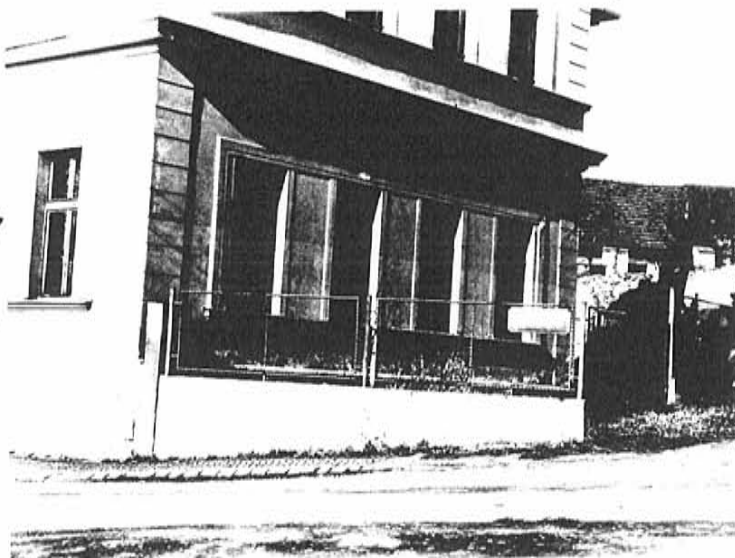
Václav Novák	, řídící učitel, předseda rady, bytem v dnešní ulici V Radčicích čp.51 - škola,
Václav Pokorný	, rolník, místopředseda, bytem v dnešní ulici Družstevníků čp.7,
Josef Moucha	, dělník, pokladník, bytem v dnešní Košutecké ulici čp.39,
Josef Soukup	, učitel, člen, bytem v dnešní Stromkové ulici čp.52,
Václav Frank	, zaměstnanec železnic, člen, bytem v dnešní ulici V Radčicích čp.15,
František Hauer	, soustružník kovů, člen, bytem v dnešní ulici K zámečku čp.63,
František Hauer	, strojívedce, náhradník, bytem v dnešní Prašné ulici čp.14,
Martin Jílek	, rolník, náhradník, bytem v dnešní ulici Družstevníků čp.26,
Matouš Vlasák	, soustružník, náhradník, bytem v dneš-

ní ulici Na zábradlí čp.32.

Lékařská stanice.
.....

V létě roku 1970 se z bytu správce školy odstěhoval ředitel Antonín Hlavnička s rodinou a dvě místnosti tohoto bytu /kuchyně a pokoj/ s vchodem z dnešní ulice Na zábradlí byly zapůjčeny radou místního národního výboru /MNV/ radčické organizaci Svazu pro spolupráci s armádou /Svazarm/ jako členská místnost a skladiště /viz též str.260/.

Pro zvýšení zdravotní péče o radčické občany uvažovala později rada místního národního výboru /MNV/ o otevření lékařské stanice v obci, aby nemocní či přestárlí občané nemuseli vyhledávat pomoc v Okresní ústředně národního zdraví /OÚNZ/ ve Skrétově ulici v Plzni a být závislí na době odjezdu autobusu

Bývalý byt správců školy,
od r.1975 lékařská stanice

jak z Radčic do Plzně a dále tramvají k dosažení OÚNZ, tak i zpět, neboť pro mnohé občany vyššího věku je podobné cestování s přestupováním příliš náročné na jejich tělesnou odolnost. Proto vyvinula úsilí o uskutečnění svého rozhodnutí a po projednání záležitosti s orgány okresního národního výboru Plzeň sever a OÚNZ pro Plzeň sever byl návrh schválen. Pro vybavení ordinace a čekárny nábytkem a ostatním zařízením byly určeny obě místnosti dříve zapůjčené místní organizaci Svazarmu v základní škole. Jako náhrada byla postižené organizaci předána nevyužitá malá budova čp.148 bývalé prodejny Jednoty v dnešní ulici V Radčicích /viz též str.259/.

Během prvního pololetí roku 1975 byly obě místnosti vyklizeny, vyčištěny, vymalovány a opatřeny nábytkem a 15.září téhož roku byla zde lékařská stanice otevřena jako součást OÚNZ Plzeň sever. Prvním lékařem, který zde ordinoval, byl MUDr.Karel Soběslavský z Plzně. Tento lékař však působil v Radčicích jen krátce a byl vystřídán MUDr.Jaroslavem Zachatým z Plzně, který zde ordinoval se zdravotní sestrou Strakovou do května 1976, kdy se Radčice staly součástí Plzně a stanici převzala do své správy Městská ústředna národního zdraví /MÚNZ/ na Denisově nábřeží v Plzni. V té době ukončil zde svou čin-

nost MUDr.J.Zachatý se sestrou Strakovou a byli nahrazeni MUDr.Karlem Sadílkem a zdravotní sestrou Radovou, kteří dojížděli do Radčic tři dny v týdnu /pondělí, středa,pátek/ do 13.prosince 1976.

MUDr.Brigita Biskupová
a zdravotní sestra
Zdeňka Medulová
roku 1987

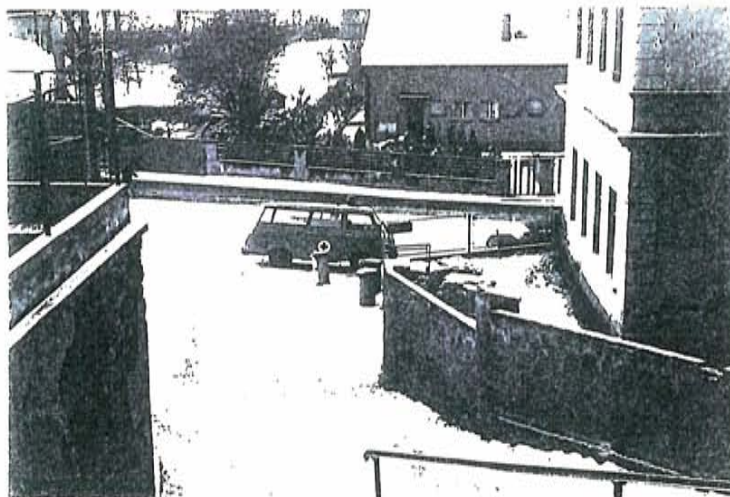
Ve středu 15.prosince téhož roku zde nastoupila ve prospěch zdraví radčických občanů lékařka MÚNZ na Denisově nábřeží v Plzni MUDr.Brigita Biskupová /nar.1940/ se zdravotní sestrou Zdeňkou Medulovou /nar.1935/,obě z Plzně, jejichž ordinační doba byla stanovena ve dnech

pondělí	od 7,00	do 9,00	hodin,
středa	" 7,00	" 9,30	" ,
pátek	" 7,00	" 9,00	" .

Ostatní dny a hodiny byly oběma zdravotním pracovnícím vyhrazeny k ordinaci v budově MÚNZ v Plzni,Denisovo nábřeží. Jejich povinnosti vůči radčickým občanům v místní lékařské stanici trvají stále a na pracoviště je dováží sanitka MÚNZ.

V říjnu 1987 došlo ke změně ordinačních hodin a dnů,protože dosavadní rozdělení pracovní doby mezi MÚNZ a místní lékařskou stanicí bylo nevyhovující:

pondělí	od 10,00	do 13,00	hodin,
pátek	" 7,00	" 9,30	" ,

Sanitka,přivázející a odvázející
lékařku se zdravotní sestrou,
před lékařskou stanicí r.1992

ale ani tato doba nebyla pro činnost obou zdravotních pracovníků vyhovující a v úterý 2. února 1988 byla pracovní doba v lékařské stanici upravena takto:

úterý od 7,00 do 9,30 hodin,
pátek " 7,00 do 9,30 " .

Tato pracovní doba v lékařské stanici radčické je dodržována dosud.

Roku 1991 došlo v lékařské stanici ke změně. Dnem 1. září odešla do důchodu Zdeňka Medulová a na její místo nastoupila v úterý 3. září zdravotní sestra Libuše Filipová /nar.1938/ z Plzně, která zde nadále působí.

Studna u obecné školy.

Pro ukojení pocitu žízně mládeže, spěchající po vyučování ze školy, právě tak, jako poskytnout škole a občanům

Studna u základní školy
r. 1992

bydlícím v blízkém okolí zdroj pitné vody, dalo obecní zastupitelstvo v srpnu 1933 u plotu školní zahrádky nedaleko vchodu do budovy vyhloubit studnu, pokrýt ji prkny a opatřit dřevěným stojanem pumpy. V srpnu 1949 byla ztrouchnivělá krycí prkna odstraněna, studna pokryta betonovými deskami a dřevěná pumpa nahrazena kovovou.

V létě 1988 bylo chemickým a bakteriologickým rozborem zjištěno, že voda v této studni je zdravotně závadná. Ke studni byla umístěna výstražná tabulka s upozorněním NEPITNÁ VODA, která asi za dva měsíce nato od studny zmizela, a voda je nadále některými občany využívána k přípravě jídel.

Za vyhloubení studny, zakoupení a úpravu pumpy zaplatil obecní úřad 901 Kč a místní školní rada přispěla obnosem 500 Kč. Od té doby patří studna obci jako "obecní studna", jedna ze čtyř obecních studen.

2. Obecní kovárna čp.23, Boží muka.

Obecní kovárna:

Už dávno nežhne výheň v obecní kovárně a po okolí se nerozléhá bušení kladiv do žhavého kovu, už dávno kolem-

jdoucího poutníka nezaplavuje pach spálené hmoty koňského kopyta při nasazování nové podkovy ani zvuk koň-

Bývalá obecní kovárna čp.23 r.1989

ského hlasu a dohadování kočího s kovářem. Obecní kovárna už dávno není pracovištěm černého řemesla a její poslední obyvatelé nebyli kováři. I když kovářský přístavek s velkými dřevěnými vraty, kde se provádělo kování koní, stál do roku 1991 přimknut ke kamenné zdi budovy, bylo do téhož roku celé to stavení, majetek Milady Hauerové /nar.1923/ bytem v ulici Na jívách čp.228, sestry roku 1989 zemřelé Anny Burešové dříve Königové, tehdejší majitelky domu, uznáno jako rodinné obydlí.

Dne 25.července 1991 stal se majitelem kovárny Jiří Hodek /nar.1950/, stavební technik, bytem v Jarní ulici čp.141, po podepsání převodní smlouvy, uzavřené jím a došavadní majitelkou. O týden později odstranil nový majitel střechu z přístavku a kovárna i svým vzhledem přestala být kovárnou.

Obecní kovárna byla jedním z nejstarších objektů v obci. Připomíná se již v 17.století a stála na výhodném místě při křižovatce silnic ke mlýnu a odbočce na návrší Sytnou, kde se rozkládala pole místních zemědělců. Měla obytný dům s přilehlou malou stodolou postavenou roku 1849 a po straně dřevěný přístavek pro kování koní s vjezdem z křižovatky. Ke kovárně patřilo pole a louka "pod skalami k Plzni" /t.j. pod Lobkowiczským zámečkem vpravo od silnice/ ve výměře 24 arů 29 metrů čtverečních a kovář měl právo držet dvě krávy.

Z kovářů, kteří zde pracovali, jsou ve starých archi-
vních dokumentech uvedeni:

Havel kovář roku 1533,
Kašpar Šilko roku 1713,
Johann Pokorný roku 1794,
Bartl /t.j. Bartoloměj/ Grubner roku 1796,

Jan Dušek roku 1874, v kovárně pracoval asi do konce století,

Václav Kesl nastoupil v kovárně po Janu Duškovi a byl zde kovářem asi do 20.let tohoto století.

Krátce po začátku 1.světové války, v neděli 26.července 1914,došlo v kovárně k požáru a zároveň byla ohněm zachváčena i vedlejší chalupa cestáře Václava Dudka čp.28 /dneš rodinný dům v Košutecské ulici/,která úplně shořela. Kovárna byla z velké části zachráněna díky račickému Sboru dobrovolných hasičů,který oheň po příjezdu na požářiště s použitím ruční stříkačky uhasil.

Kovář Václav Kesl byl prvním radčickým kovářem který v kovárně použil uhlí.

Václav Kadlec se stal radčickým kovářem po Václavu Keslovi a působil zde do srpna 1945,kdy se s rodinou odstěhoval do Piňovan jako jeden z mnoha pracovníků,kteří na výzvu československé vlády osídlovali pohraniční obce po vystěhování německých obyvatel do Německa.

Po odchodu Václava Kadlece z Radčic pronajal místní národní výbor kovárnu Karlu Hofmanovi z Plzně Bolevce kromě polí. Novému kováři však malá obecní kovárna nevyhovovala. Proto požádal národní výbor o prodej obecní pastoušky čp.13

v dnešní Prašné ulici,která byla po odchodu obecního pastýře Josefa Vojty do pohraničí nevyužita a funkce obecního pastýře zrušena,a rozhodl se zde vybudovat prostornou moderní kovárnu. Místní národní výbor na své schůzi, konané ve čtvrtek 27.června 1946,se rozhodl pastoušku prodat

a K.Hofman s rodinou se do nového domova i s nářadím přistěhoval /viz též str.269/.

Obecní kovárna byla neobydlena do 4.června 1950,kdy byla pronajata jako obytný dům se stodůlkou a později

Bývalá obecní kovárna čp.23
nenávratně mizí, duben 1993

prodána Josefu Panuškovi z čp.58 pro jeho dceru Annu a zeti Ottu Königových.

Boží muka.
.....

Ještě na začátku tohoto století stála uprostřed křižovatky dnešních ulic V Radčicích, Košutecké a Na zábradlí /mezi obecnou školou a kovárnou/ letitá Boží muka o silném dřívku /sloupu/ nahoře s kapličkou a jednoramenným kovovým křížkem na stříšce.

Kdo a kdy tato Boží muka z kamene vytesal a zde postavil není známo. Jisté však je, že zde stála mnoho desítek let místními občany udržovaná a čas od času byla jimi natřena bílou barvou nebo vápnem.

Někdy před začátkem první světové války byla Boží muka z křižovatky odnesena neznámo kam a na jejich místě upraven objemný kanál s železnou mříží k jímání dešťové vody nebo vody, vznikající táním sněhu, a jejímu odvedení kanalizačním potrubím do řeky.

Tento užitečný kanál byl, k lítosti mnoha občanů, roku 1974 radou místního národního výboru zrušen, mříž odstraněna, otvor pokryt panelem a zasypán. Na okraji vozovky u domu čp.32 byl upraven jiný kanál běžných rozměrů, který však svůj úkol zcela neplní.

Na obrázku je sloup Božích muk s kapličkou na jeho vrcholu, vedle něj stojí starosta obce Josef Pelouch /nar.1869/, rolník z čp.17.

Boží muka asi r.1906

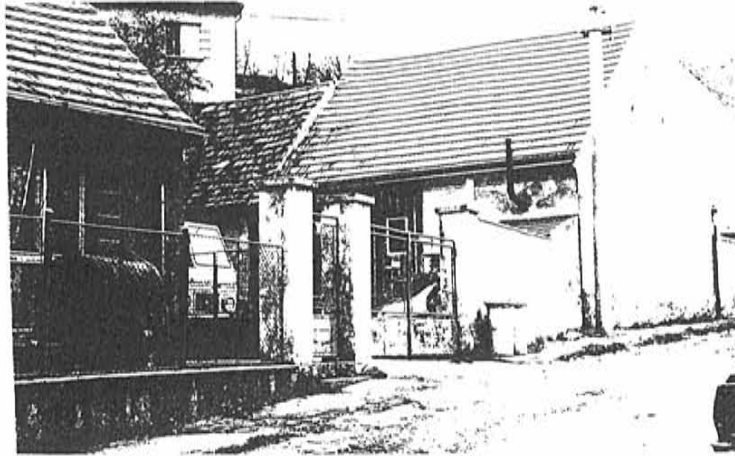
3. Usedlost čp.22 v Košutecké ulici. .....

Na procházce Košuteckou ulicí od bývalé obecní kovárny vzhůru se zastavíme u bývalé zemědělské usedlosti čp.22, která zde stála /v jiné podobě/ již před třemistý lety. Podle údajů pamětníků její majitelé tehdy provozovali živnost pomocné koňské přípráže k vytažení těžkých povozů do této příkré ulice, jediné to cesty z Radčic do Plzně.

Z majitelů, kteří ji v té době obývali, byl kolem roku 1695 chalupník Holta, podle jehož jména byla usedlost ve vsi známá jako chalupa "u Holtů". Ještě dnes se zde s menší obměnou říká "u Holdů" /viz též str.100/.

V minulém století je zde uváděn jako majitel Antonín Frank. Tento jistě vážený chalupník a občan račický byl

roku 1893, po rozhodnutí zemské školní rady v Praze povolil v obci postavení obecné školy, zvolen členem první

Usedlost čp.22 r.1988

místní školní rady /viz též str.117 a 136/.

Když roku 1946 byla opravována stodola usedlosti, byl zedníky ke zpevnění její zdi použit kamenný patník, zapuštěný do země u paty sloupu na vnitřní straně vrat k ochraně před jeho poškozením koly do dvora projíždějících povozů. V horní části patníku bylo vytesáno datum 1835.

Usedlost už dávno není zemědělským objektem. Od roku 1920 se zde vystřídalo několik majitelů, tím nynějším je Miloslav Lang /nar.1941/, řidič státního statku v Křimicích.

4. Dvojdomek čp.37 a 38 v Košutecké ulici.

Na pravé straně Košutecké ulice pod křižovatkou s ulicí K zámečku, asi dvě desítky metrů nad usedlostí čp.22, stojí za povšimnutí podlouhlý přízemní dvojdomek čp.37 a 38.

Do jeho dolní části, jejíž tabulka s číslem popisným 37 je umístěna na opačné straně domu, se do roku 1977 vcházelo dveřmi, které bezprostředně sousedily s dveřmi vedlejší horní části domu čp.38. Ale toho roku byly přeneseny i s číslem popisným majiteli Václavem Valešem /nar.1944/ a jeho manželkou Hanou /nar.

Dvojdomek čp.37 a 38
r.1992

zavřeny dráby nestáčíly dovážet ^{sociální} ~~velké~~
 Koncem roku 1930 začala velká ^{nezaměstnanost} ~~nezaměstnanost~~,
 která trvá doposud. Lidé dotávají
 papírové státní poukázky na zboží.
 Zmírají hladem a jinou. Vě vědmi byla
 velká občanská válka. Válečná vláda
 proti dělnictvu. Mnoho tisíc dělníků
 bylo zabito.

Dáváme novou podobu a bouráme pec,
 která stála u dveří. Nevíme, kdo to
 číst bude, a přesto Vás všechny pozdravíme.
 Rod Hauerů byl odjakživa při straně
 sociální demokracie, Jan Hauer, náš otec
 byl 12 let starostou obce. Naším přáním
 je, aby naši nástupci byli takového
 smýšlení.

Jan Hauer Barbora Hauerová
 otec, matka

Burňa, Jan, Marie, Jaromír, Barbora, Julie.
 děti.

Opis textu listiny,
 kterou našli roku 1977 při přestavbě bytu ve svém
 domě čp.37 v Košutecké ulici
 manželé Václav a Hana Valešovi
 pod podlahou kuchyně.
 Tento záznam napsal Jan /nar.1903/, syn bývalého
 starosty radčické obce Jana Hauera /nar.1874/.

V Račicích dne 27/3 1934.

Tento domek vystavěn byl roku 1863.
 Stavěn pro Matěje Hauera, obuvníka,
 pozemního v čísle 31 v Račicích (Jiráskovou ul.
 Myslivečkův.) Domek zdědil jeho syn Jan
 Hauer redník, jeden z osmi dětí. Před světovou
 válkou zakusili jsme mnoho hladu. Bylo
 nás 6 dětí a nebylo co jíst. Jekli jsme si
 o strub placky a kukuřičný chléb byl nám
 lahůdkou. Válka skončila p. 1918, 28. října.
 Teho roku byla země královny české prohlášena
 za Republiku Československou. Osvoboditelem
 byl nynější prezident T. G. Masaryk.
 Roku 1927 viděli jsme jej na II. Letní
 Olympiádě v Praze. Roku 1929 byla krutá
 zima, kterou ani nejstarší pamětníci
 nezapomněli. Byla bída o uhlí, školy byly

1943/ na opačnou stranu domu, kde byl upraven vchod z bezejmenné ulice, spojující křižovatku u školy s ulicí K zámečku, a dveřní otvor v Košutecké ulici zazděn.

Dům je velmi starý. Byl postaven roku 1863 jako moderní domek tehdejší doby s širokou chodbou uprostřed, která byla později rozdělena zdí po délce tak, aby v každé polovině domku /bytu/ vznikla užší chodba a místo jednoho dveřního otvoru z ulice tak vznikly dva.

Rozdělenému domu byla přidělena dvě čísla popisná. V dolní části čp.37 žil a pracoval švec Matěj Hauer s rodinou /od té doby se zde říkalo "u ševců"/, v horní

Jan Hauer r. 1934

části čp.38 bydlela rodina zedníka Vojtěcha Hauera. Obě rodiny byly zpřízněny - Matěj a Vojtěch byli bratři, a domek jim postavil dědeček Vojtěch Hauer, rolník ze statku čp.31 /v dnešní ulici V Radčicích/.

Dne 1.ledna 1874 se v dolní části domku čp.37 narodil v rodině ševce Matouše Hauera syn, který při křtu v kostele sv.Jiří obdržel jméno Jan. Po vyučení stal se Jan Hauer zedníkem a když v úterý 29.června 1920 zemřel račický starosta Josef Vočadlo /nar.1873/, zedník z čp. 56 /v dnešní ulici K zámečku/, přemožen tuberkulosou, kterou byl postižen jako voják na frontě

v první světové válce, byl v předčasných volbách zvolen starostou na funkční dobu tří let, kdy byl, roku 1923, v řádných volbách opět zvolen starostou na dobu čtyř let.

Jan Hauer byl v Račicích-Radčicích starostou plných dvanáct let. Po celý ten čas vykonával svědomitě a s pocitem odpovědnosti svou funkci za blaho obce, kterou měl rád. Proto roku 1924, po doručení úředního rozhodnutí z okresního úřadu plzeňského račickému obecnímu zastupitelstvu k úpravě jména Račice na Radčice, Jan Hauer proti tomu protestoval, avšak z vůle zemského a okresního úřadu bylo nové jméno obce potvrzeno. Ale starosta J.Hauer toto nové jméno neuznával a s ním se do konce svého života /zemřel roku 1951/ nesmířil.

Protože do roku 1932 nebyla pro obecní úřad vyhrazena úřední místnost ani postavena samostatná budova, byly schůze obecního zastupitelstva konány, podle starého zvyku, v kuchyni starostova bytu v přítomnosti jeho manželky Barbory a dům čp.37 byl tedy do toho roku správním střediskem obce právě tak, jako domy a byty starostů, představených obce a rychtářů v dobách minulých.

V neděli 12.června 1932 byla v hostinci U české lípy čp.9 provedena volba obecního zastupitelstva a starosty obce. Starostou se stal Josef Panuška z čp.58 /v dnešní ulici K zámečku/, dílovedoucí Škodových závodů

v Plzni, který následujícího dne s pomocí obecních zaměstnanců přenesl veškeré obecní písemnosti a zařízení do nově upravené obecní úřadovny čp.18 /"obecní dvůr" v dnešní ulici V Radčicích/ v zadní malé budově, kde začal úřadovat. Současně sem byla přenesena i obecní knihovna z obecné školy a umístěna ve vedlejší místnosti.

Byl to první obecní úřad /radnice/ v Radčicích /viz též str.186/.

V horní části starého domu čp.38, jehož venkovní stěnu vedle vchodu zdobí bílá tabulka se znamením červeného kříže, bydlí jeho majitelka, pracovnice českého zdravotnictví, dobrovolná zdravotní sestra v důchodu a do konce roku 1989 předsedkyně místní organizace Československého červeného kříže /ČSČK/ Marie Hauerová rozená Matějčíková, dcera nadporučíka rakouské armády Josefa Matějčíka /padl v 1.světové válce/, v naší obci známá jako Máša, narozená 6.září 1914 v Bystřici u Benešova, do roku 1986 manželka zedníka Václava Hauera /1914-1986/, syna domkáře Václava Hauera /nar.1880/ a vnuka zedníka Vojtěcha Hauera z čp.38.

Za svou dlouholetou činnost ve prospěch zdraví našich občanů obdržela Marie Hauerová během let tato vyznamenání:

Marie Hauerová
r.1987

Vyznamenání
Marie Hauerové

roku 1969 - "Pamětní medaile II.stupně" k 50.výročí vzniku Československého červeného kříže od představenstva ústředního výboru ČSČK,
roku 1977 - čestný odznak I. stupně "Zasloužilá pečovatelka ČSČK" za obětavou a záslužnou činnost,
roku 1986 - "Zlatá růže", kovářská růže s příměsí drahšího kovu od ústředního výboru Československého červeného kříže /ČSČK/ za obětavou zdravotnickou činnost,
roku 1987 - čestný odznak "Zasloužilý pracovník ČSČK",
dalších pět čestných odznaků,
tři čestná uznání, diplom a poděkování primátora města Plzně.

Na jaře 1991 byla Marie Hauerová jako dlouhodobě nemocná hospitalizována v nemocnici v Plzni Lochotíně, kde je dosud.

5. Domy čp.58 a 63 v ulici K záměčku.
 .....

Dům čp.58.
 .....

Křižovatku ulic Košutecké, K záměčku a bezejmenné cesty, souběžné s ulicí Košuteckou, tvoří prostor podobný malému náměstí. Na jeho jihozápadní straně stojí starý

Dům čp. 58 r.1990

dům čp.58 s přízemním bytem a místností v podkroví, kde koncem devadesátých let minulého století bydlel kovář Škodových závodů v Plzni Jan Mádr s manželkou Evou a rodinou, který roku 1898 dům postavil.

Jeho druhá dcera Anna /1903-1989/ se roku 1921 provdala za Josefa Panušku /1896-1974/, soustružníka, později dílenského mistra Škodových závodů v Plzni, který se přistěhoval k manželce a zde bydlel až do své smrti.

Josef Panuška byl během let v obci velmi činným a tedy zasloužilým občanem. Roku 1932 byl zvolen starostou obce a k jejímu prospěchu pracoval v této funkci do roku 1939, kdy byl, po obsazení českých zemí německou armádou, zrušen titul "starosta" a nahrazen titulem "vládní komisař". Jako vládní komisař pokračoval pak v činnosti českého představitele obce do konce protektorátu Čechy a Morava roku 1945, kdy byl, koncem května toho roku, zvolen veřejně na návsi u Mariánské kapličky /dnes ulice Družstevníků/ prvním předsedou místního národního výboru /MNV/. Koncem roku 1945 se vzdal funkce předsedy MNV a nadále věnoval svůj čas a schopnosti místnímu Sboru dobrovolných hasičů /později Sboru požární ochrany/, kde od roku 1948 působil jako vzdělavatel a čtyři roky nato jako předseda sboru. Roku 1959 se stal obecním kronikářem a v této funkci pracoval /jako důchodce/ na historických záznamech naší obce do roku 1972. Za dva roky nato, 12.února 1974, zemřel.

Jeho záslužná dlouholetá činnost ve prospěch obce byla vysoce oceněna roku 1968, kdy byl, při slavnostním zasedání okresního výboru Československého svazu požární

ochrany Plzeň-sever, vyznamenán pamětní medailí u příležitosti 50.výročí vyhlášení nezávislé Československé republiky.

Dům čp.63.
.....

Ilegalita, slovo, pocházející z latinského podstatného jména lex /t.j.zákon, ilegální = nezákonný/, je úřadům i veřejnosti skrytá a zákonem zakázaná činnost, které se za jistých okolností dopouštějí jednotlivci, skupiny nebo i celá společenství. Ruku v ruce s ilegalitou přichází odboj, t.j.bojová činnost ilegálních pracovníků, jejichž cílem je rozrušení a zničení hospodářství, snížení hodnoty měny a zeslabení obrany státu. Jeho dosažením by měla být změna vlády a zavedení jiné státní správy, to vše i za cenu života odbojových pracovníků.

Ve středu 15.března 1939 obsadila německá vojska, po předchozím osamostatnění a vyhlášení Slovenského státu 14.března 1939, české země a vzápětí nato německý diktátor říšský kancléř Adolf Hitler vyhlásil vznik nového státního útvaru, protektorátu Čechy a Morava, jako součást Německé říše. Hned poté se začaly v českých úřadech, továrnách, na železnicích, v lesích a jinde ustavovat ilegální odbojové skupiny českých vlastenců, kteří jako náplň své činnosti přijali tvrdý odpor s použitím bojových akcí, směřujících k odstranění násilí a zvláště páchané na českém národu od samého začátku okupace německými vojenskými, policejními a civilními úřady. Vzdor nebezpečí zatčení a následnému utrpení rozvraceli tyto občané hospodářství země, prováděli sabotáže na všech pracovištích, tajnými vysílačkami podávali zprávy o pohybu německých vojsk na našem území a stavu jeho hospodářství zpravodajským ústřednám spojeneckých armád Anglie, Francie, Spojených států amerických /USA/ a Svazu sovětských socialistických republik /SSSR/ a přijímali od nich návody k další činnosti. Mnozí z obavy před zatčením se uchýlovali do lesů, aby zde vstupovali do tvořících se partyzánských /záškodnických/ oddílů a se zbraní v ruce bojovali proti příslušníkům okupačních vojenských jednotek, policie a úřadů. Během několika let bylo zatčeno mnoho těchto odvážných pracovníků obvykle při činu nebo i zradou spolupracovníka či uvězněného odbojáře méně odolného vůči útrapám, jimž byl vystaven při výsleších ve vězení, mnoho zatčených bylo po rychlém rozhodnutí zvláštního soudu /Sondergericht/ popraveno, mnoho z nich zahynulo v koncentračních táborech nebo věznicích, mnozí se po porážce německých armád a obsazení Německa vojsky spojených armád po skončení 2.světové války vrátili domů s podlomeným zdravím a zde v průběhu několika let zemřeli. Málokterý z uvězněných přežil všechna ta léta temna českého národa, vrátil se zdrav do kruhu své rodiny a zde se dožil vyššího věku.

I naše malá poklidná obec Radčice má své mučedníky

/viz též str.87/. Během procházky ulicí K záměčku od domu čp.58, směřující k lesu u Lobkowiczského záměčku, postůjme před rodinným domem čp.63, který uzavírá jako čtvrtý a poslední řadu domů na pravé straně vozovky. Za

Dům čp.63 r.1992

ním ulice končí a pokračuje dále cestou do lesa.

Dům čp.63, který si zachoval původní hezký vzhled a způsob stavby z doby před osmdesáti lety, je majetkem sourozenců Boženy Tomčíkové rozené Minaříkové /nar.1916/ a Milana Minaříka /nar.1922/, učitele v důchodu, oba z Plzně. Dům koupil roku 1934 od záměčnicka Stanislava Sokola /nar.1875/ a jeho manželky Anny /nar.1880/ jejich otec, příslušník plzeňského hasičského sboru, Ladislav Minařík /nar.1896/ s manželkou Růženou rozenou Frankovou /nar.1894/ a ihned se s rodinou z Plzně do Radčic přestěhoval. Po smrti své manželky roku 1958 zde bydlel se svými dětmi do roku 1946, kdy se jeho syn Milan odstěhoval do pohraniční vsi Loučné, kde učil, a jeho dcera Božena roku 1947 do Plzně, a poté sám až do své smrti roku 1969. Od té doby je dům využíván jako dočasný útulek obou sourozenců hlavně v letním období.

Na opačné straně Českého království se v sobotu 14.března 1914 narodil Anně, manželce horníka Josefa Tomčíka /Tomczika/ v Doubravě /Dombrové/ u Orlové na Ostravsku syn, který při křtu v orlovském kostele Narození Panny Marie obdržel jméno Josef.

Po vychození základních škol vystudoval mladý J.Tomčík strojní průmyslovou školu v Ostravě a poté se stal posluchačem strojní fakulty Českého vysokého učení technického /kde, není známo/, kterou však, vzdor svému nadání, nedostudoval, když byl nucen školu po několika semestrech pro nedostatek prostředků opustit a nastoupit do zaměstnání v některém strojním podniku. Stalo se tak roku 1935 v Plzni, kde přijal místo konstruktéra ve Škodových závodech a zde mu, díky jeho schopnostem, byl po několika letech činnosti udělen ředitelstvím závodu ti-

tul "závodní inženýr". Zde, v západočeské metropoli, se seznámil s devatenáctiletou Boženou Minaříkovou z Radčic a jejich známost tři roky nato /1938/ vyvrcholila svatbou v chrámu sv. Bartoloměje v Plzni. Po svatbě se J. Tomčík rozloučil se svým malým bytem v prvním poschodí domu č. 20 na Palackého náměstí /dům byl v letech 1986-1987 zbořen při přestavbě a rozšíření náměstí v širokou ulici/ a odstěhoval se ke své manželce do Radčic, kde v domě č. 63 mladí manželé bydleli společně s rodiči Minaříkovými.

Po rozpadu Československé republiky a obsazení českých zemí německou armádou 15. března 1939, den po oslavě svých 25. narozenin, když byl podlehl silnému vlasteneckému citění, začal J. Tomčík na svém pracovišti ve Škodových závodech organizovat ilegální skupinu odporu, jejímž úkolem bylo narušování výroby vojenských zakázek v mateřském závodu a později, ve spojení se sabotážní skupinou železničářů plzeňského nádraží, znemožňování přísunu zbraní, potravin a vojsk na evropské fronty.

Po vypuknutí 2. světové války, jako znalec anglického jazyka, navázal styk s anglickou výzvědnou službou /Intelligence Service/ v Londýně. Pro správné a rychlé předávání zpráv byla mu pracovníky této výzvědné služby dopravena bedna se součástkami krátkovlnné vysílačky, která byla uložena na půdě domu, ale pro nedostatek času nebyla sestavena a tedy nikdy použita.

Roku 1942 ukrýval J. Tomčík krátký čas ve svém radčickém bytě několik uprchlých ruských vojenských zajatců, které se mu podařilo prostřednictvím ilegálních spolupracovníků a skupin železničářů převést na Slovensko. Téhož roku bylo údajně přerušeno jeho spojení s německým důstojníkem majorem Zákem /jehož otec byl Čech a matka Němka/ posádkou v Německu, jehož činnost - podávání zpráv o pohybu vojsk, dopravy vojenského materiálu a plánech přesunu na východ - byla prozrazena, svou matkou, přesvědčenou nacistkou, byl pro tuto velezrádnou činnost udán úřadům, odsouzen, a před svou nastoupenou jednotkou zastřelen.

Na jaře roku 1942 byl J. Tomčík povolán na generální ředitelství Škodových závodů v Praze, aby zde nadále plnil odpovědnější povinnosti. Přesídlil služebně do Prahy, ale spojení se svými druhy v odbojové skupině Národního revolučního výboru v Plzni, kterou vedl, se nevzdal.

V únoru 1943 byla jeho skupina odporu prozrazena německé státní tajné policii /Geheime Staatspolizei -

Josef Tomčík r. 1935

- zkratka Gestapo/, již byl J. Tomčík označen jako vedoucí odbojový pracovník některým ze zatčených odbojářů nebo zaměstnanců Škodových závodů, byl však včas varován, skrýval se nějaký čas v Praze a ve volných dnech dojížděl, vzdor nebezpečí, tajně ke své rodině do Radčic. Při jedné návštěvě, uskutečněné v prvních dnech měsíce dubna roku 1943 odtud včas uprchl, když vyskočil z okna kuchyně do zahrady, před příslušníky Gestapa, kteří přijeli služebním autem k domu, aby ho zatkli.

V zahradě našel první úkryt. Po chvíli jí proběhl k zarostlé strži Kovářce a po jejím dnu k silnici, kde se ukryl pod betonovou deskou kanálu u domu čp. 96. Zde se ukrýval asi tři dny, když mu jeho přítel Václav Beránek /nar. 1911/, mlékař z čp. 67 /ulice K zámečku/, doplnil oblečení a přinášel jídlo. Třetí den odpoledne přeplaval J. Tomčík řeku, v polích se sešel s V. Beránkem a spolu odešli ke známému odbojáři ve Skvrňanech, odkud, upraven, navzdory odměně 100.000 korun za jeho zatčení, s pomocí ilegálních skupin železničářů se mu dne 14. dubna 1943 v době, kdy ústředí Gestapa v Praze ve spolupráci se svou pobočkou v Plzni započalo s náhlým zatýkáním odbojových pracovníků, podařilo odjet vlakem přes Prahu, Hradec Králové, Ostravu a Třinec na Slovensko, kde získal útočiště u místních bojovníků za svobodu. Bylo mu poskytnuto ubytování v obci Turzovce u Čadce, kde pokračoval v plnění úkolů, směřujících k oslabení a rozvrácení válečné a politické mašinérie Německa.

Když byla na počátku roku 1944 činnost slovenské sku-

Vyznamenání J. Tomčíka

niny Tomčíkovy prozrazena, byl, po odmítnutí výzvy k odchodu do hor k partyzánům s poznámkou, že ještě nesplnil svůj úkol, pravděpodobně na udání ve svém bytě tak překvapivě a rychle zatčen, že se nestačil chopit pistole a na svou obranu vystřelit. Ze Slovenska byl převezen do věznice v Plzni-Borech, kde byl podroben nekonečným vysilujícím výslechům, a posléze do německých Drážďan

k soudu, který nad Josefem Tomčíkem dne 17. srpna 1944 vynesl rozsudek trestu smrti, který byl vykonán v drážďanské věznici v ulici Jiřího /Georgstrasse/. Zemřel stát gilotinou v ranních hodinách ve středu 6. prosince 1944 obklopen nepřáteli svými a svého národa, za jehož svobodu život svůj položil.

V době, kdy se Josef Tomčík skrýval v Praze, Plzni či Radčicích, jeho manželka Božena, pečující o dvě dcery -

piny Tomčíkovy prozrazena, byl, po odmítnutí výzvy k odchodu do hor k partyzánům s poznámkou, že ještě nesplnil svůj úkol, pravděpodobně na udání ve svém bytě tak překvapivě a rychle zatčen, že se nestačil chopit pistole a na svou obranu vystřelit. Ze Slovenska byl převezen do věznice v Plzni-Borech, kde byl podroben nekonečným vysilujícím výslechům, a posléze do německých Drážďan k soudu, který nad Josefem Tomčíkem dne 17. srpna 1944 vynesl rozsudek trestu smrti, který byl vykonán v drážďanské věznici v ulici Jiřího /Georgstrasse/. Zemřel stát gilotinou v ranních hodi-

Poslední věty pohádky,
kterou napsal do památníčku
desetileté Růženky S O K O L O V É
při návštěvě jejích rodičů v červnu 1919
v domě čp. 63 v dnešní ulici K zámku
divadelní a později filmový herec
národní umělec František K O V Á Ř Í K

A tak si myslím, se dny
tvého života budou popsány
nejvíce doborými slovy ale i
skutky.

Ráda bys věděla, za kolika
horami dle štěstí a kde na
tebe čeká?

Pošeptám ti to tajemství, abys
mohla jít a zít si to štěstí.
Něsa horami, ani za mořem
ale blízoučko, blízko je, zavě-
no v tvém srdci.

A ještě ti povím, chce-li totiž
je znát, vhlídl k tvému
srdci. Jsou to:

Láska ku Pravdě, Skromnost,
Pracovitost, Snášenlivost.

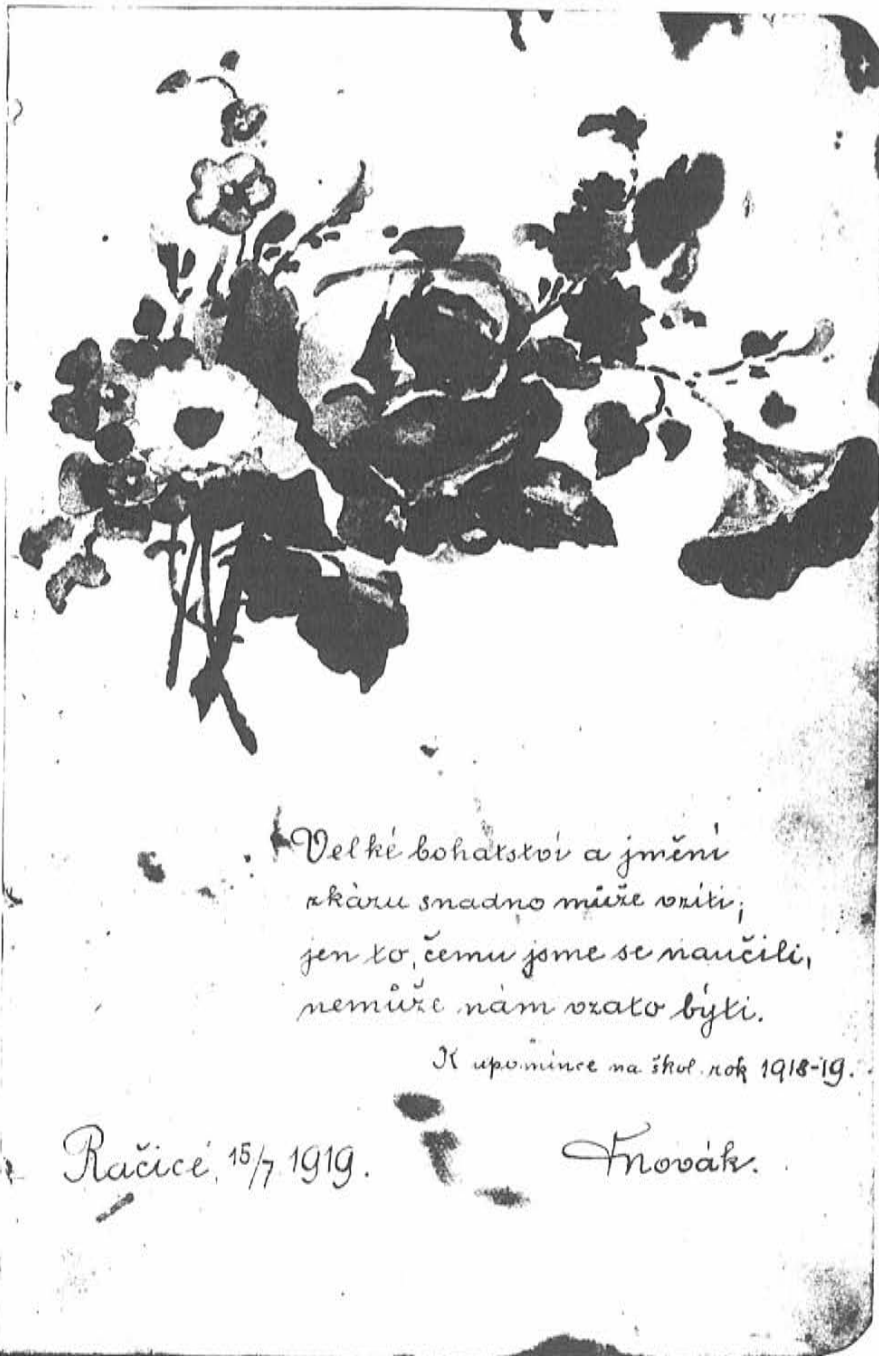
A zejména, ale nejdůležitější
klíč k štěstí, Láska k rodičům
a k bližním.

Cililililink! - Zvonček a
pohádka je konec. 23/VI 1919. F. K.

Čtyřverší s obrázkem Václava Nováka,
řídícího učitele račické obecné školy,
které vepsal a namaloval do památníčku

desetileté Růženky S O K O L O V É

z čp.63 v dnešní ulici K záměčku
v době ukončení školního roku 1918-1919
a jejího rozloučení s račickou školou
před nástupem do měštanské školy
v Plzni.

Velké bohatství a jmění
a káru snadno může vřiti;
jen to, čemu jsme se naučili,
nemůže nám vrato býti.

K upomínce na škol. rok 1918-19.

Račice, 15/7 1919.

F. Novák.

Blanku /nar.1938/ a Vandu /nar.1943/, trpěla urážkami a výhrůžkami deseti příslušníků Gestapa, kteří v době pronásledování jejího manžela se usadili v kuchyni bytu Tomčíkových, aby zde hledaného při jeho vstupu do domu zatkli. Během své přítomnosti v domě, kromě hrubých a provokačních poznámek vůči B. Tomčíkové, vyhrožovali celé obci zničením po příkladu Lidic, nebude-li J. Tomčík v dohledné době dopaden nebo nepřihlásí-li se policii sám. Po jeho zatčení na Slovensku návštěvy příslušníků Gestapa v domě čp.63 ustaly.

Konstruktor Josef Tomčík, třicetiletý slezský Čech, občan Československé republiky, zahynul, aby národ český a slovenský mohl žít, aby bezpráví se stalo právem, aby člověk odhodil slupku divokého zvířete a opět se stal člověkem. Svým hrdinným a nesmlouvavým postojem v době ponížení českého národa se stal významnou osobností radčické historie /viz též str.90/.

Po skončení druhé světové války a začátkem nového života v naší osvobozené vlasti byl Josef Tomčík vyznamenán patnácti řády in memoriam za svou ilegální činnost, významnou pro vítězné tažení osvobozeneckých armád Spojenců /Anglie, Francie, Spojených států amerických a Svazu sovětských socialistických republik/ na všech frontách.

Dávná minulost domu čp.63 je také spjata se jménem divadelního a později filmového herce, národního umělce Františka Kovářika /nar.1886/, plzeňského rodáka, který v letech 1917-1918 bydlel v tehdejších Račicích v domě čp.46 u Hoblíků, kam se uchýlil v době svého onemocnění, aby ve zdravém ovzduší této obce získal zpět ztracené zdraví /viz též str.175/.

Po návratu k svému zaměstnání ještě mnohokrát v dalších letech navštívil v Račicích některé známé rodiny, zdržel se u nich den, dva, potěšil se jejich přátelstvím a vrátil se zpět do Plzně.

V červnu 1919 navštívil rodinu Sokolových v domě čp.63, kde pobyl několik dní a během svého pobytu v pátek 27.června 1919 napsal zde 10 leté Růžence Sokolové do památníku krátkou pohádku, kterou ukončil datem a podepsal se prvními písmeny svého jména - F.K. /viz příloha/.

6. Farma kožešinové zvěře.

Na jihovýchodním konci obce při samém okraji lesa, bývalé to obory u Lobkowiczského zámečku, tam, kde končí ulice Ke Kovářce, má, vpravo od cesty, vycházející z ulice K zámečku, malý třešňový sad Marie Kadlecová /nar.1947/ z Plzně, dcera klempíře Antonína Šmída /1914-1991/, který bydlel do své smrti v ulici Ke Kyjovu čp.215.

Roku 1974 prodal její otec Antonín Šmíd, již jako důchodce, část tohoto sadu bližší obci řezníku plzeňských jatek Františku Keckovi /nar.1940/ z čp.43 v ulici V Račicích, který pozemek obehnal drátěným plotem a postavil zde dřevěné kotce /domečky s klecemi/, určené

k chovu norků a stříbrných lišek. Později se odstěhoval do Křimic, zůstal však nadále majitelem farmy a péči o zvěř, t.j. přípravu potravy, čištění klecí a j., zůstavil svému otci, tesaři v důchodu, Václavu Keckovi v čp.43.

Farma kožešinové zvěře
Františka Kecka r.1989

Během několika let zjistil F.Keck větší počet vloupání do farmy a odcizení některých cenných zvířat. Proto si opatřil psa, německého ovčáka, který stále pobíhal mezi kotci a zuřivě štěkal na kolemjdoucí. Ale ani toto opatření farmu neuchránilo, neboť se vyskytla jiná neštěstí.

Když během let Václav Keck /nar.1906/, otec Františkov, nemohl se pro svůj vysoký věk a onemocnění věnovat potřebám zvěře a majitel farmy již v Radčicích nebydlel, rozhodl se František Keck na podzim roku 1987 ukončit chov kožešinové zvěře a farmu zrušil. Zvířata byla prodána a dřevěné chovné domečky byly již v listopadu téhož roku prázdné. Podle plánu měly být zbourány a pozemek upraven v zahradu. Došlo k tomu až roku 1989, ale pozemek ještě roku 1992 v zahradu upraven nebyl.

7. Lobkowiczký zámek a obora.

Krásná je země česká. Její krásu tvoří nesčíslné množství přitažlivých krajin a líbezných přírodních zákoutí oku turistovu i místních usedlíků velmi lahodících. Jednou z nich jsou vlivem počasí zajímavě tvarované skalní stěny, zdvihající se vpravo nad silnicí z Plzně do Radčic. Na jejich vrcholu stojí nevelký zámek, který po dokončení jeho výstavby a předání majiteli byl jím pojmenován prostým jménem Zámek.

Na místě zámku stála do roku 1905 hospoda, postavená někdy v minulém století, kterou vlastnil s lesem a polní plzeňský advokát JUDr. Vladimír Wopršálek. Téhož roku hospodu koupil majitel křimického panství JUDr. Jaroslav Alois kníže Lobkowicz na Křimicích /1877-1953/, hospod-

Hospoda, předchůdce zámku,
kolem r.1900

skou budovu dal zbořit a na jejím místě postavit zámek o třech podlažích, dvou věžích zakončených kuželovitými střechami a mezi nimi, uprostřed čelní stěny, dal vyvést malý balkon, z něhož je krásný rozhled do údolí řeky Mže, na Plzeň a Křimice. Stavbou byl pověřen plzeňský stavitel Václav Pašek, který dal svému dílu podobu zámku Konopiště, kde se JUDr. Jaroslav Lobkowicz narodil. Současně se stavbou zámku byl zámecký les oplocen a stal se oborou s několika kusy vysoké zvěře.

Po dostavbě zámku roku 1906 se křimický pán s manželkou Marií, rozenou hraběnkou belgického rodu Beaufort Spontin, v zámku ubytoval a bydlel zde do smrti své matky Kunhuty, rozené hraběnky ze Sternberka, roku 1916,

Zámek r.1992

kteřá od smrti svého manžela Františka Eugena z Lobko-

wicz roku 1898 obývala zámek v Křimicích. Nedlouho poté, roku 1917, se s manželkou a dětmi přestěhoval zpět do Křimic, kde pobýval až do své smrti roku 1953.

V Zámečku se v sobotu 18. června 1910 narodil Jaroslav z Lobkowicz, pozdější zemědělský inženýr a křimický občan, který zemřel v úterý 7. května 1985 ve svém domě v Křimicích /nedaleko zámku/ po 37 letech ústrků a ponižování ze strany úřadů a byl pohřben na hřbitově ve Vejprnicích.

Asi roku 1924 pronajal JUDr. J. Lobkowicz zámeček s oborou hraběti Hanuši Emanuelu Kolovratovi Libštejnskému, který zde bydlel asi do roku 1935, a později, roku 1937, najal zámecké budovy pro umístění osiřelých dětí jako dětský domov správce t. z. v. Jubilejního domova okresního úřadu v Plzni Josef Grametbauer. V květnu 1943, v době bombardování Radčic a okolí /viz též str. 81/, byl zámeček velmi poškozen. Proto byly děti přestěhovány do jiného domova a po opravě budovy se zde ubytovalo velitelství německých jednotek plzeňského okresu. Po obsazení Plzně jednotkami 3. armády Spojených států amerických /USA/ 6. května 1945 a likvidací zbytku německé armády v městě a okolí bylo 10. května 1945 do zámečku umístěno velitelství vojsk 3. armády USA, které zde působilo do 25. září 1945, kdy vojáci USA Plzeň opustili.

Po odchodu vojáků USA z Plzně a okolí byla zde krátký čas otevřena četnická stanice a nato byly do zámečku opět přivezeny osiřelé děti. Bydlely zde do roku 1948 pod dohledem sociálního referenta okresního národního výboru /ONV/ v Plzni radčického rolníka Josefa Rumla z čp. 7 v dnešní ulici Družstevníků. Ještě téhož roku byly děti opět přestěhovány do jiného domova, zámeček s pozemky byl 1. října 1948 při revizi pozemkové úpravy převzat se souhlasem československé vlády ministerstvem zemědělství a v budově byla umístěna internátní krajská politická škola Komunistické strany Československa /KSC/, která zde během prázdninových měsíců července a srpna povolovala pobyt Pěveckému sdružení pražských učitelů. V té době koupil zámeček přidělením ministerstva zemědělství krajský výbor KSC /KV KSC/ v Plzni za 50.000 Kčs a jeho správu převzal Národní výbor města Plzně /NVmP/. Na přechodnou dobu byla zde v jedné z hospodářských budov otevřena restaurace s názvem "Restaurace u jednorožce", bývalá stodola /stála na pravé straně při vjezdu vraty do dvora/ byla zbořena, na jejím místě upraven taneční parket a blízko vrat postaveny dvě garáže, a budova zámečku nadále využívána pro různá školení a konference až do roku 1966, kdy byla upravena pro přijetí přestárlých občanů a nazvána Domovem důchodců městského ústavu sociálních služeb v Plzni.

Tento Domov byl v říjnu 1987 zrušen, důchodci přestěhováni do domova v Kotíkovské ulici v Plzni Lochotíně, objekt prodán podniku Železničních oprav a strojírny v Plzni a využit k ubytování učňů vietnamské národnosti.

Tito učňové si však v zámečku dlouho nepobyli. Za osm-

Marie Martínková, nar. 1886 ve Lhotě pod Horami u Týna nad Vltavou, dlouholetá společnice operní pěvkyně Emy Destinové, autorka řady básní a knihy vzpomínek *Strážská Černá paní*, pozdějšího názvu *Život Emy Destinové*.

MARIE MARTÍNKOVÁ - nedlouho před svojí smrtí.

Byl posmutnělý lednový den, když z Domova důchodců v Zámečku na Lochotíně oznámili zarmucující zprávu, že v pátek 28. ledna 1972 tady zemřela věku nedožitých 86 let plzeňská spisovatelka Marie Martínková. V Zámečku si pobyla jen pouhý jediný den. Z nemocnice ji sem převezli ve čtvrtek 27. ledna. Snad to byla odměna osudu, že Marie Martínková zemřela přesně ve stejný den jako před dvaadvaceti lety její velký životní idol - E. Destinová.

O několik dní později se konal pohřeb. Za pošmourného sychravého zimního dne vynášeli z obřadní síně plzeňského Ústředního hřbitova ke značně vzdálenému hrobu rakev s tělesnými pozůstatky Marie Martínkové. Ze rakev nenesli zřizenci pohřební služby, ale mužští potomci knížecího rodu Lobkowiczů - mezi nimi i nynější pražský světitel biskup Václav František Lobkowicz - byla v

době totality neobyčejně vysoká pocta, které se skromné Marii Martínkové po smrti od rodiny Lobkowiczů dostalo.

Mezi hroby na rozblácených cestičkách se tísnilo několik desítek nejbližších dlouholetých přátel mrtvé spisovatelky. Mezi nimi i starší dáma oduševnělé tváře, hraběnka Eleonora de La Rosée ze zámku Isarecku v Bavorsku, rozená kněžna Lobkowiczová. Žena Marii Martínkové srdcem nejbližší. Ta mi později napsala:

"Naše paní Martínková po smrti mé matky byla jako naše druhá matka. Všechny svoje dívčí starosti jsem k ní snesla. Jí také děkuji za čtyřicet let trvajících štěstí s mým drahým manželem. Mou velkou útěchou je naděje, že se po smrti všichni na věčnosti u Pána Boha setkáme."

JAROSLAV RIEDL

Repro z archivu autora

Plzeňský deník

náct měsíců po jejich nastěhování zámeček opustili a místo nich zde byli ubytováni polští dělníci-brigádníci téhož podniku, kteří zde bydleli do roku 1989, a od doby jejich odchodu byl zámeček do dalšího roku nevyužit. Toho roku 1990 byl přidělen Oblastnímu archivu v Sedláčkové ulici v Plzni a po úpravě místností a zařízeních měla být v budově umístěna část archiválií.

Roku 1991 byl zámeček podle zákona o navrácení majetku osobám, kterým byl za vlády Komunistické strany Československa majitelům odebrán, vrácen Ing. Jaroslavu Lobkovicovi toho času v Německu. Koncem roku 1992 je budova dosud nevyužita.

Les u zámečku, který byl kdysi znám jako Benediktinský

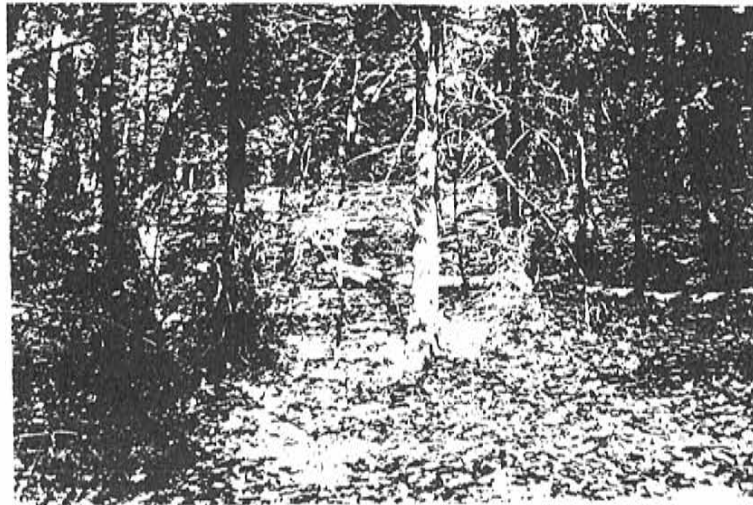
Les u zámečku r.1986

les, je bývalou zámeckou oborou, rozkládající se na ploše asi 27 hektarů. Současně s postavením zámečku byl oplocen a chováno zde několik kusů lovné zvěře. Asi ve vzdálenosti 150 metrů od zámečku, u rozcestí, z něhož vybíhá lesní stezka do Radčic a širší cesta pro jízdu kočáry vzhůru do obory a odtud na polní cestu do Plzně-Lochotína, bylo upraveno jezírko tvaru trojúhelníka na ploše asi tři arů se zlatými rybkami a přítokem čerstvé vody potrubím ze studánky, vyhloubené asi 170 metrů severovýchodně od jezírka v poli při cestě na okraji lesa.

Po pronajmutí zámečku úřadům města Plzně roku 1937 byl plot obory neopravován, rozpadal se a zvěř odtud zmizela. Později byly zbytky plotu odstraněny, les zpřístupněn veřejnosti a plot již neobnoven, právě tak, jako jezírko, které po vyschnutí studánky na poli se stalo bažinou a kolem roku 1955 bylo jeho dno již suché.

Zámeček nikdy nestál na katastrálním území radčickém, ale v jeho těsné blízkosti. Katastrální hranice vedla od obce Radčic po zalesněném okraji skal nad silnicí, blíže zámečku odbočila doprava kolem Čertovy kazatelny /viz str.161/ k silnici a dál jejím středem ke konci zvrásněné skalní stěny zvláštních tvarů /t.j. chráněné

území/,kde zaměřila doleva obloukem k cestě od zámečku a blízko ní pak zpět k silnici, kterou přešla u vodárny Škodových závodů, postavené na pozemku zvaném Na Mazí-

Les u zámečku v okolí cesty
na okraji skalního masivu r.1986

nách, a pokračovala dále podle jejího plotu k řece Mži.

Od zámečku vede k silnici cesta, odkud je pěkný pohled na údolí řeky Mže a na vodárnu Škodových závodů.

8. Vodárna Škodových závodů.

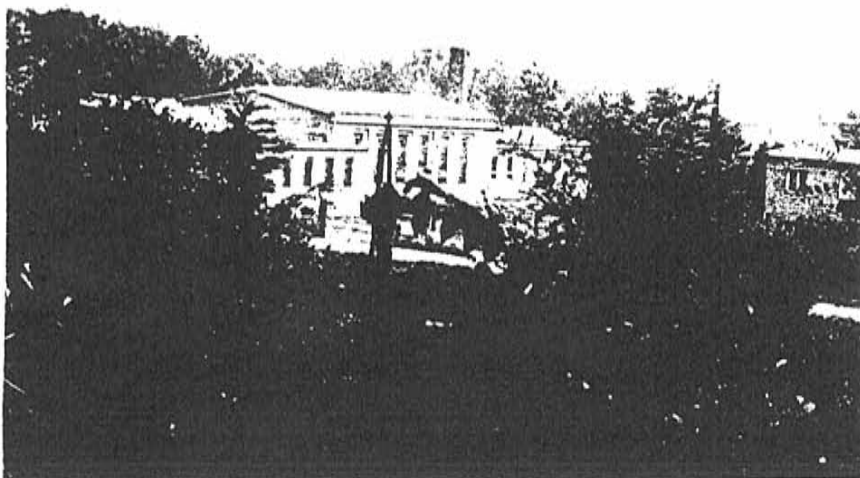
"Se vzrůstající průmyslovou výrobou, s vyššími hygienickými požadavky obyvatelstva, se vzrůstajícím počtem obyvatel Plzně a připojených obcí stoupá i spotřeba vody, ale vydatnost jejích zdrojů je stále stejná. Podzemní voda stačí krýt pouze asi 2% celkové spotřeby. Proto je pro zásobování obyvatelstva a průmyslu upravována povrchová voda z řek, potoků a vodních nádrží, které jsou závislé na dešťových srážkách. K tomu účelu jsou blízko vodních toků a nádrží budovány vodárny, které tak mají velký hospodářský význam, neboť zajišťují plynulou dodávku vody průmyslovým podnikům v potřebném množství a veškerá voda z veřejného vodovodu je dobré jakosti.

Proto koncem ledna 1957 začaly přípravné práce pro stavbu čerpací stanice, kterou měly v plánu postavit Škodovy závody v Plzni při hranici katastrálního území Radčic na nevyužitém pozemku /t.zv. Špirkově poli, kde se říká Na Mazínách - pozn. autora/ při levé straně silnice z Plzně nedaleko skal zvláštních tvarů pod zámečkem.

Během dvou let 1957 a 1958 postavily zde Vodní stavby Sezimovo Ústí moderní vodárnu s filtrační stanicí, čerpáním vody v řece Mži, strojovnou, elektrickou výstrojí, pomocnými provozy a kalovým hospodářstvím. Je plně automatizovaná, má nejnovější měřicí a registrační přístroje.

Výkonem nové čerpací a upravárenské stanice /vodárny/

ušetří Škodovy závody ročně více než 2 miliony Kčs nahrazením drahé pitné vody levnější vodou z řeky Mže

Vodárna Škodových závodů r.1992

a město Plzeň získá tak pitnou vodu pro dalších 60.000 obyvatel, t.j. asi pro 17.000 bytů."

/Zpracováno podle článku Romana Kysely, podnikového vodohospodáře Škodových závodů v Plzni, uveřejněném v deníku Pochodeň dne 14. února 1958/.

Stavba vodárny Na Mazínách byla dokončena na podzim roku 1958. Téhož roku byl postaven zaměstnanci Škodových závodů na témže pozemku pro zaměstnance vodárny obytný dům čp.172/173 o osmi bytech.

Mazíny /nesprávně Maziny/, louky, patřily před více než 500 lety Jiříkovi Pabiánkovi ze Stěnovic, plzeňskému měšťanovi, který je prodal Točníkům z Křimic a louky se tak staly majetkem račické obce. Roku 1482 koupil polovinu těchto luk plzeňský občan Tůma Kroupa za 95 kop od Václava a Jana Točníků z Křimic.

Později se dostaly louky do majetku Jana Mazína, račického sedláka /uvedeného v seznamu obyvatel usedlých v Račicích roku 1533/, a louky po svém majiteli obdržely jméno Mazíny.

Toto historické jméno však postavením vodárny zaniklo. K jeho zachování byla roku 1979 v Račicích nazvána jedna z ulic /i když nesprávně/ Na Mazínách.

9. Silnice z Radčic do Plzně.

Ještě před devadesáti lety spojovala prašná silnice, místy vlhká, blátivá, vodními prameny rozměklá, račickou obec s mlýnem, za jehož rozlehlým objektem se zužovala v úzkou cestu pro pěší. Chodec, který se tudy vydal k návštěvě Plzně, musel překonávat mírné překážky postavené v cestu balvany, kamením a štěrkem spadlým z holých skal, a dále pak pokračoval po ní cestou, na níž se napojovala cesta od zámečku. Tato část cesty byla nepohodl-

ná a mnohdy nebezpečná - na levé straně rozervané skalní stěny, na pravé kamenité koryto řeky Mže. Často zde docházelo ke zranění, občasným přepadům a oloupením. Z místa, kde se zámecká cesta připojila k polní cestě račické, již byla chůze pohodlnější po pěkné pěšině, vinoucí se v lukách poněkud vpravo od dnešní silnice a u Kalikova mlýna po dřevěné lávce do města.

Nejkratší vhodná cesta pro koňské potahy z Račic do Plzně vedla obcí křimickou do Skvrňan nebo vzhůru dnešní Košuteckou ulicí a napříč polem svaným Za kovárnou, dále pak kolem Dominikánského lesa /pozdější obory, dnes lesa u zámečku/ a polní cestou nad bývalým školním statkem /kde je dnes plzeňská čtvrť Vinice/ do Lochotína a odtud po Saském /dnes Rooseveltově/ mostě do Plzně.

Protože použití těchto cest bylo mnohdy ztrátou času, bylo na vedoucích místech plzeňského okresu rozhodnuto postavit silnici z Račic do Plzně, která by vycházela od račického mlýna a dále vedla po levém břehu Mže pod skalami, napojila se na dolní část cesty od zámečku a z místa jejího ohybu /k dnešní zoologické zahradě/ rozlehlými lány polí přímo ke Kalikovu mlýnu, kde by bylo koryto Mže překlenuto mostem. Tak by se doba jízdy povozem z Račic do Plzně zkrátila více než o polovinu.

Jak bylo rozhodnuto, tak se také stalo.

V Radčické kronice zaznamenal v únoru 1986 radčický kronikář Josef Ruml průběh prací na stavbě silnice, jak mu jej vylíčili místní pamětníci, když se roku 1930 stal radčickým občanem:

"Když byla odborníky z Okresní správy vytýčena latěmi výška návozu nové silnice, měli všichni odpovědní funkcionáři z obecního zastupitelstva obavy, že množství návozu je nad síly. Bylo započato s návozem pískovcových kamenů a materiálu, který byl získáván ze skály na levé straně vozovky za mlýnem. Ti, kdo měli koňské potahy, museli svými lehčími vozy materiál navážet do dnešní výše. Jiní občané, drobní zemědělci-chalupníci a domkáři, docházeli lámat skálu a drtit ručně palicemi pískovec na menší kusy k snadnější manipulaci.

Tato navážka byla zařízením Okresní správy vyštěrkována a parním válcem uválcována. Byla to práce těžká a záslužná, práce starousedlíků. Vykonalo jí: 12 sedláků, 4 půlsedláci a 6 chalupníků /z Račic - pozn. autora/. Tito starousedlíci pracovali zdarma, protože byli kolektivními uživateli lesů a pastvin, které jim nebyly do vlastnictví po zrušení roboty /roku 1848 - pozn. autora/ rozděleny. Tento společný majetek zůstal statkem obecním. Proto museli starousedlíci za užívání lesů a pastvin provádět výsadbu lesů a údržbu obecních cest a jiné obecní práce. Právo starousedlých bylo zrušeno roku 1919 po vzniku Československé republiky. Podle nového zákona se lesní majetek a pastviny staly obecním jměním.

Při stavbě silnice docházelo k úrazům při navážení materiálu. Nejtěžším úrazem byla zlomenina nohy Martina Kristla jako kočího ze statku čp.11 /v dnešní ulici

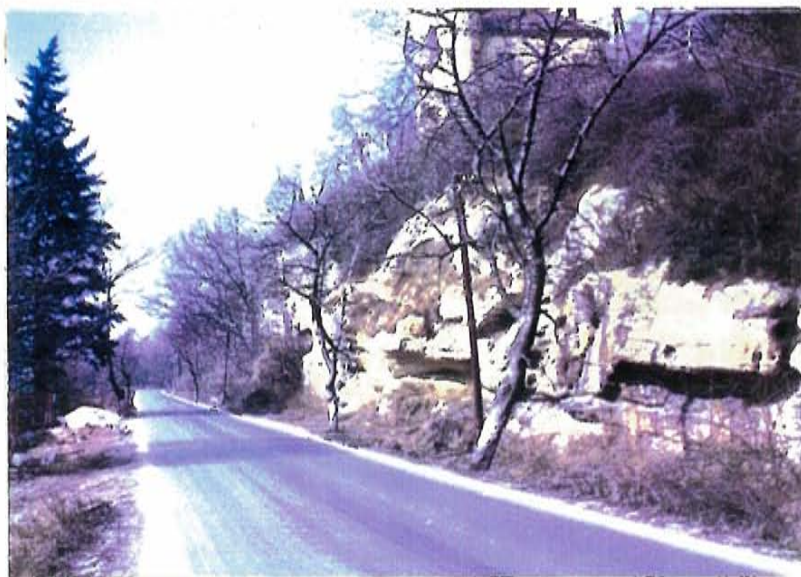
V Radčicích - pozn. autora/. Byl mladším bratrem budoucího hospodáře Františka Kristla".

Roku 1907 byly břeh řeky za mlýnem pod skalami právě tak, jako silnice obíhající budovy mlýna, zpevněny a vyrovnány štěrkem a kameny, které byly lámány ze skály v místě původního lomu /kde se kámen již kolem roku 1454 lámal/ vpravo nad silnicí z Plzně do Račic naproti mlýnu /dnes zde na nevelké plošině mezi stromy stojí chata čís. E 37/ a tentýž kámen dovážen koňskými potahy až za hranice račického katastrálního území a tam, kde je dnes osada pěti rekreačních chat pod Lobkowiczským zámečkem, byl použit k upravení základu další části silnice pod zámečkem až k napojení její vozovky na plzeňskou cestu od zámečku. Prodloužením silnice odtud až ke Kalikovu mlýnu v Plzni a roku 1905 zde postavenému mostu na řece Mži, prvního to mostu v Čechách, k jehož stavbě byl použit předpjatý beton, pro vjezd do města, vznikla tak silnice, která dosud slouží ke spojení Radčic s Plzní.

Dne 25. června 1928 provedla státní komise pracovníků ministerstva dopravy a okresního úřadu v Plzni průzkum vozovky silnice z Plzně do Radčic, Malesic a Města Touškova, byla-li by vhodná pro otevření státní autobusové linky k dopravě cestujících mezi těmito obcemi. Silnice byla shledána vyhovující pro průjezdy autobusů, ale otevření linky bylo možno provést s podmínkou, že každá ze zmíněných obcí vloží do tak zvaného záručního fondu 20.000 až 30.000 Kč podle počtu obyvatel a výše příjmů, kterých by bylo, podle potřeby, použito k opravě a úpravě vozovky té části silnice, která prochází katastrálním územím obce. Radčické obci byla vyměřena částka 25.000 Kč.

Protože radčické obecní zastupitelstvo nebylo schopno tuto částku okamžitě zaplatit, bylo otevření autobusové linky odloženo. Došlo k tomu o dva roky později, kdy v červnu 1930 zaplatil obecní úřad v Radčicích požadovanou částku do záručního fondu a ve středu 25. června 1930 začala plzeňská firma František Arazím asfaltovat okresní silnici od hranic plzeňského katastrálního území naší obcí až k hranici katastrálního území malesického /obec Malesice, tehdy okres Touškov, hejtmanství Stříbro/. Protože část radčické silnice od mlýna do vsi byla stále vlhká vyvěrající vodou z četných vrchních pramenů a působením stínů stromů, byl tento úsek zpevněn betonem.

Po této silniční úpravě nestála již žádná překážka v cestě státním autobusům, aby vyjely ke spojení obcí Plzeň, Radčice, Malesice a Touškov. Došlo k tomu v pondělí 25. srpna 1930 /viz též str. 190/, kdy naší obcí projel první státní autobus /dnes autobus ČSAD - Československé autobusové dopravy/ po zrušení dvou autobusových linek soukromých dopravců, jejichž licence, opravňující je k dopravě osob, byla jim vydána předcházejícího roku 1929.

Silnice z Plzně do Radčic
a skály - chráněné území
pod Lobkowiczským záměčkem
r. 1984

10. Skály pod záměčkem, Čertova kazatelna, záměcká vo-
dárna /čerpací stanice/.

Skály pod záměčkem.

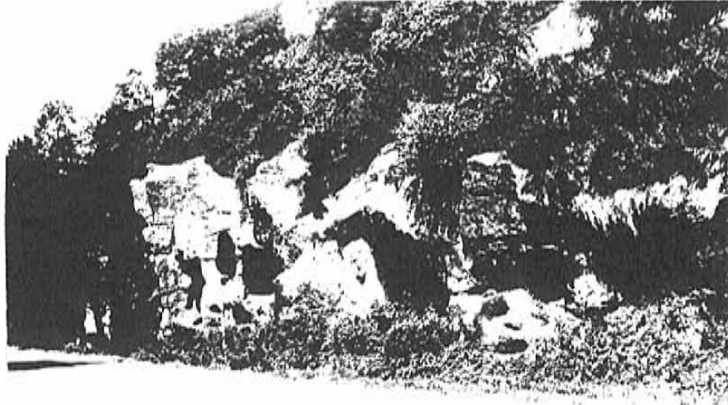
Při silnici od autobusové zastávky **POD ZÁMEČKEM** do Radčic /zastávka, to je malá čekárna s obvyklým znamením, stojí nedaleko vjezdu ze záměcké cesty na silnici u vodárny Škodových závodů/ se na pravé straně silnice zdvihá do výše asi 15 metrů zvrásněná skalní stěna v délce asi 60 metrů, na jejímž stromy a keři zarostlém temeni stojí zámek Záměček, a v níž zub času vyhlodal zajímavé pitoreskní tvary.

Tato skála je součástí obrovského podzemního skalního karbopermského masivu, jehož vznik se klade do doby před 250 miliony let. Tento masiv vychází ze zalesněné výšiny Krkavce /severně od Plzně/, prochází návrším Sylvánu /u Plzně-Košutky/ a Sytné /nad Radčicemi/, pod Lobkowiczským záměčkem se dotýká plzeňské silnice a zaniká mezi domky Radčic.

Skály tvoří arkosa - živcový psamit, t.j. usazená písčité hornina, pískovec s hojnými zrny živce. Jako odrůda pískovce je složena z šedého křemene, masově červeného orthoklasu /t.j. hlinítekřemičitan draselný chemického vzorce $KAlSi_3O_8$ / často proměněného v kaolin, a ze šupinek slídy, které jsou stmeleny hliníovým vazivem. Arkosa se vyskytuje v útvaru uhelném, spodním triasovém a třetihorním, hlavně poblíž žulových shluků.

Pro své stáří /250 milionů let/ a tvarovou krásu byly skály v září 1986 v úseku od záměčku až k bývalému mlý-

nu čp.40 prohlášeny Státním chráněným územím a přístupy

Skály pod zámečkem r.1988

k nim opatřeny zelenými tabulkami se státním znakem a nápisem.

Čertova či Žižkova kazatelna.
.....

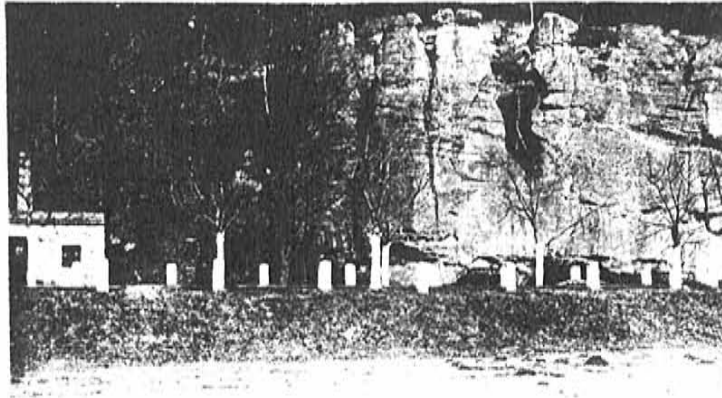
Tak je od nepaměti zván skalní útvar na konci zvrásněné skalní stěny pod zámečkem při jejím ohybu do obrovského výklenku s osadou pěti rekreačních chat. Je to trojdílný útvar, který v sousedství korun vysokých stromů budí dojem řečniště či kazatelny.

Lidová pověst o kazatelně, která vznikla v dávných dobách, praví:

Při obléhání Plzně /asi roku 1423/ husitskými vojsky vyjel vrchní hejtman Jan Žižka z Trocnova z tábora, rozloženého na poli později zvaném Na Mazinách /kde dnes stojí vodárna Škodových závodů/ na obhlídku síkú svého vojska, které se marně pokoušelo ztéci pevné hradby města. Na jedné skále u Radčic, odkud byl pěkný rozhled na postavení vojsk, se setkal s ďáblem, přestrojeným za myslivce. Dábel ho oslovil a nabídl mu pomoc při dobytí Plzně s podmínkou, že mu Žižka po proniknutí do města vydá jednoho plzeňského mladíka, kterého by zaučil svému řemeslu. Žižka v myslivci hned poznal ďábla a nabídku odmítl se slovy: "Jako poctivý voják raději v boji podlehnu, než abych pomohl ďáblu ke křesťanské, třeba i nepřátelské duši!" Vytasil meč a ďábla zahnal.

Od té doby se tomuto skalnímu útvaru říká Čertova nebo Žižkova kazatelna.

Čertova kazatelna a skály za ní v rozsáhlém skalním výklenku byly od nepaměti místem vycházek občanů z okolních obcí nejenom v době, kdy na místě zámečku stála hospoda, ale i v době, kdy Radčice byly spojeny s Plzní silnicí. Výletníci vylézali na vrchol skal až k plotu hospody a obory, odpočívali zde i při jejich úpatí, a do tvrdého pískovce vyrývali svá jména. To vše do doby, kdy se zde objevily chaty se zahrádkami, uzavřenými plotem.

Zámecká vodárna a Čertova kazatelna
r. 1931

Zámecká vodárna. .....

V blízkém sousedství Čertovy kazatelny při úpatí kmenů vysokých stromů /asi uprostřed mezi kazatelnou a krajní rekreační chatou číslo E 59/ stál do roku 1986 malý neudržovaný domek tvaru krychle s rovnou střechou a komínem o půdorysu 2,5 x 2,5 metrů, postavený současně se zámečkem. Bylo v něm umístěno čerpadlo poháněné zpočátku benzinovým motorem, asi od roku 1928, po zavedení elektrického proudu do Radčic, elektromotorem. Čerpalo vodu ze studny, nad níž domek stál, potrubím do nádrže, postavené v lese nad zámečkem, která pak samospádem napájela vodovodní potrubí zámečku.

Po zavedení vodovodu z plzeňské vodovodní sítě do zámečku zůstala stavba vodárny nevyužita, chátrala, až během let 1986-1987 zmizela, pravděpodobně rozebrána na stavební materiál soukromníky, ale studna zůstala. Její kruhový prostor zůstal otevřen, betonový kryt byl odsunut stranou. Studna o průměru 1 metru byla asi 5 metrů hluboká, vyzděná cihlami a opatřená železným žebříkem, po němž bylo možno sestoupit až ke dnu. Voda po odstranění vodárenského domku se zde už nevyskytovala, zato však na dně mnoho nečistot - stavební zbytky po rozebrání domku, suché listí, úlomky větví stromů, jejichž koruny se tyčí nad studnou do výše okraje skal, a jiný odpad.

Koncem roku 1991 byla studna uzavřena betonovým poklopem a pravděpodobně majiteli chat zavežena zemí.

11. Skalní výklenek u Lobkowiczského zámečku. .....

I když v Radčické kronice čteme záznam řídícího učitele místní obecné školy Josefa Soukupa z roku 1923, který zní: "Letošním rokem zavládl čilý stavební ruch v tiché naší vsi. Za mostem k Malesicům /je míněn most na Radčickém potoce při křižovatce ulic V Radčicích a Na jívách - pozn. autora/ vyrostlo několik domků.

Stavební ruch zavládl i v obcích sousedních. Následkem toho oživil se znovu lom u zámečku, který za určitý poplatek ročně pronajal A. Salcman, nikdy se zde nelámá kámen ke stavebním účelům a nemůže tedy toto místo být nazváno lomem. Snad v době, kdy zde došlo k výstavbě chat pro odpočinek a upravování zahrádek, musely nevelké části skal či povětrnostními vlivy ohlazených balvanů ustoupit úpravě terénu.

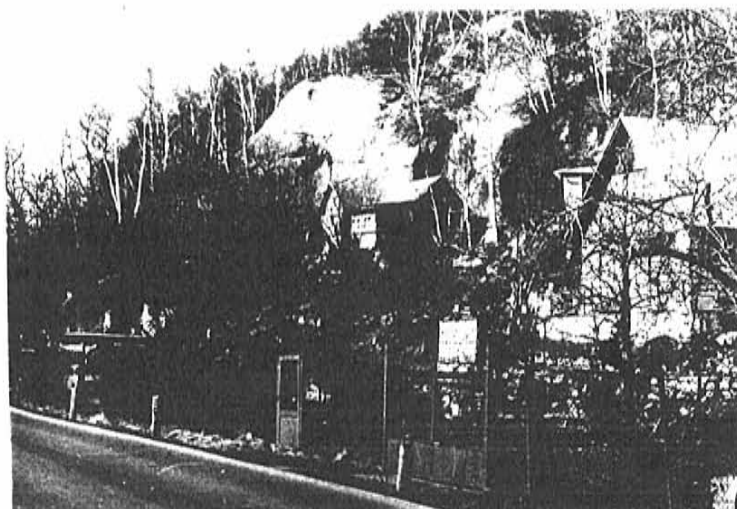
Ve skalách u Radčic se kámen ke stavebním a jiným účelům těžil již roku 1454 /viz též str. 10/ a to nad silnicí, na jejíž opačné straně stojí budovy bývalého mlýna. Mnohem později, roku 1923, pronajalo račické obecní zastupitelstvo starý lom Martinu Salcmanovi, statkáři z Bolevce /dnes Plzeň-Bolevec/, který jej krátkodobě pronajímal zájemcům o stavební kámen.

Vylamováním a odvážením kamene, zvláště při stavbě silnice z Račic do Plzně roku 1907 a pozdější výstavby domků v Račicích-Radčicích se skála vzdálila od silnice. Po několika letech zde ruch ustal a hluboce zvrásněné skalní stěny zarostly keři a stromy /viz též str. 174/.

12. Chaty pod zámečkem, lávka "pode mlejnem".

Chaty pod zámečkem.

Oblé skalní útvary v rozlehlém výklenku pod zámečkem, staršími občany Radčic nazývané "prasečími oušky", byly dlouho nevyužité, až si jich roku 1936 všiml důchodce Eduard Soukup /nar. 1884/ z Plzně, vejprnický rodák, dostavil se na radčický obecní úřad a zde si pronajal nevelké ploché místo na skalnatém svahu pod obrovským balvanem /na jehož zaoblené ploše lze zahlédnout několik tvrdým předmětem vyrytých nápisů dnes již nečitelných/ ve výšce asi deseti metrů nad úrovní silnice blíže jejího ohybu k bývalému mlýnu. Místo upravil, z cihel po-

Chata čís. E 21 r. 1989
/uprostřed obrázku/

stavil schodiště k plošině, kde vybudoval malou chatu, která zde stojí dosud. Za pronájem místa platil obecnímu úřadu v Radčicích 40 Kč ročně.

Tato první zde postavená chata má číslo E 21.

Roku 1937 bylo povoleno dalším zájemcům postavení chat na pronajatých místech v lomu za roční poplatek 100 Kč. Šlo o tak zvané víkendové chaty, t.j. malé domky, určené ke krátkodobému pobytu o sobotách a nedělích.

Roku 1940 zde stály již tři chaty, jejichž majiteli byli:

v chatě číslo E 16 Antonín Rojík,
E 21 Eduard Soukup,
E 19 Ing. Vít a Jindřich Klíma
s přáteli,

všichni z Plzně, a před chatou E 19 k silnici bylo pěkně upravené hřiště na odbíjenou.

Během let změnilly chaty své majitele a tak v dnešní době, t.j. v září roku 1992 jsou jejich vlastníky:

v chatě číslo E 16 Růžena Machtová,
E 21 Břetislav a Miloslava Nejedlých,
E 19 Jindřich Klíma,

všichni z Plzně, a k nim v posledních letech přibyly další dvě rekreační chaty s čísly a majiteli:

E 23 Jiří a Drahomíra Bystřických
z Plzně,
E 59 Ing. Josef Fús z Holovous,

všechny s hezky upraveným okolím. Avšak hřiště pro odbíjenou už zde od roku 1943 není. Toho roku v květnu, během 2. světové války, při bombardování Radčic dopadla na hřiště těžká bomba, úplně je zničila a těžce poškodila chatu E 19. Hřiště už obnoveno nebylo, na jeho místě stojí chata E 23 se zahrádkou.

"Perníková chaloupka" říká se ještě dnes chatě č. E 16, do jejíhož hotového štítu namaloval A. Rojík obraz Ježíšky, sázející do pece Jeníčka a Mařenku, dílo, které dnes již chatu nezdobí. Ke zvýšení zajímavosti místa postavil na téměř skalního balvanu nad chatou nízký kamenný kříž, který zde nepředstavuje žádnou tragickou událost.

Lávka "pode mlejnem".

.....

Pod chatou E 16 se silnice stáčí doprava k bývalému mlýnu čp. 40. Vlevo od jejího ohybu, ve vzdálenosti 25 až 30 metrů, tam, kde pravý břeh vybíná nad hladinu v podobě nízkého nevelkého poloostrovku do proudu řeky a na levém břehu, kde štíhlý kmen zdvihá korunu stromu nejvýše nad ostatní porosty, jsou místa, která spojovala dřevěná lávka pro chodce, postavená 23. dubna 1959 vojáky, příslušníky vojenského útvaru 5924 v Plzni, patrona místního jednotného zemědělského družstva /JZD/.

Dva roky sloužila lávka pracovníkům JZD ke zkrácení cesty na pole, rozprostírající se na pravém břehu Mže,

kteřou dříve museli překonávat v době dvojnásobné dneš-

Místo postavení lávky r.1989
/poloostrůvek uprostřed obrázku/

ní ulicí Družstevníků, po dřevěném mostě na pravý břeh
Mže a dále polními cestami a stezkami až na určené mís-

Místo postavení lávky r.1989
/úpatí kmene nejvyššího stromu/

to v polích "pod zámečkem", nazývaných Přední louky
a Dlouhé louky.

Místu a lávce se tehdy říkalo "lávka pode mlejnem".

V únoru 1961 došlo na Mži po náhlém tání sněhu k zvý-
šení hladiny a několikadennímu zaplavení okolních luk
a polí. Lávka pode mlejnem byla povodní silně poškozena,
její zbytky odstraněny a víc už obnovena nebyla.

13. Zřícené balvany, protiletectvé úkryty.

Zřícené balvany.

V místech mezi chatovou osadou u Lobkowiczského zámečku a bývalým mlýnem čp.40 se dotýká řeka Mže levým břehem nejkrásnějšího úseku silnice z Radčic do Plzně. Nad ní, na opačné straně vozovky, se tyčí v délce asi 120 metrů rozeklaná skalní stěna, z jejíž tváře čas ve spolupráci s počasím uvolňoval balvany různých velikostí a vrhal je ke kořenům stromů, kterým zde při úpatí skal dala vyrůst celá desetiletí, a jejichž kmeny se snažily pádu kamenů na vozovku zabránit.

Ne vždy se jim to podařilo.

Tak náhlá obleva spojená s deštěm a táním sněhu uvolnila v úterý 15.ledna 1968 v těchto místech v mírně převislé skále velké balvany o váze několika tun, které spadly na silnici a zatarasily ji. Příští den byly pracovníky silniční údržby z vozovky odtaženy na břeh řeky, tam, kde se Mže odpoutává od silnice a žene se korytem do polí. Veškerá doprava byla v těch dnech na silnici zastavena a řízena z Plzně do Radčic přes Křimice a opačně.

Balvany mechem porostlé leží na břehu řeky, který byl v dubnu 1992 v dalším úseku silnice oddělen od vozovky zábradlím, zvaném svodidlo.

Skála, z níž r.1968 spadly na silnici balvany, r.1987

Balvany, odstavené ze silnice, na břehu řeky, r.1987

K dalšímu sesuvu velkých balvanů ze skal na silnici došlo ve středu odpoledne 27. července 1988, kdy, uvolněno vydatným celodenním deštěm, spadlo z prostřední části délky skalní stěny sedm balvanů, z nichž největší vážil několik tun a nejmenší několik set kilogramů. Svalily se po krátkém svahu na úpatí skal, rozdrtily několik keřů a stromů, do asfaltového povrchu silnice vyryly mělké rýhy a zatarasily polovinu vozovky. Pracovníci silnic odtáhli balvany na kraj vozovky mezi zbytky keřů na úpatí skal.

Aby bylo zabráněno opětovnému ohrožení provozu na silnici pod skalami, byl nebezpečný úsek opatřen z obou stran dopravními značkami "Padající kamení", tehdejší obvodní národní výbor Plzeň 3 rozhodl o uvolnění postižené části skalní stěny výbušninami a spadlé balvany odvést na skládku k bývalé cihelně, pozemku v polích severně od obce /viz též str. 251/.

Odstřel skal, pouze v místě druhého sesuvu, prováděli od 2. května 1989 příslušníci vojenské posádky plzeňské, kameny a rozdrčené balvany s ostatními nečistotami odvážela těžká nákladní auta k bývalé cihelně.

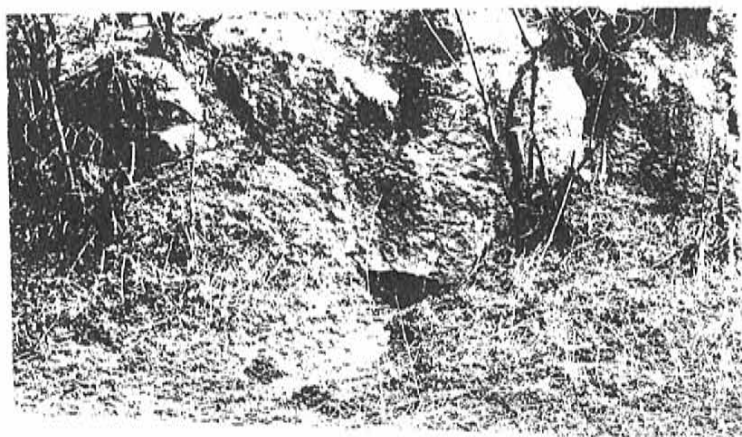
Při odstřelování skal spadl na vozovku balvan o váze několika tun, překulil se po jejím povrchu a zastavil se v korytě řeky Mže, kde vytvořil skalnatý ostrůvek uprostřed vodního toku. Aby nezacychoval plovoucí větve, trávu a jiné nečistoty, které by se mohly stát nežádoucí přehradou vodnímu proudu, byl později pracovníkem povodí Vltavy v Plzni pomocí pneumatického kladiva rozbit na několik kusů. Jsou ve vodním proudu dobře viditelné, zarůstají mechem, zadržují nečistoty a mění se v malý ostrůvek.

Část balvanů
spadlých na silnici r. 1988

Protiletectké úkryty.

Odstraněním přední vrstvy skal nad silnicí zanikly některé dutiny, tunely a prohlubeniny, které kdysi vznikly cestou přirozenou nebo byly upraveny a zpevněny radčickými občany, kteří se zde v letech 1943 až 1945 koncem druhé světové války ukrývali v době náletů a bombardování Plzně a Radčic letadly bojujících armád. Dva otvory - vchody do jeskyně-úkrytů jsou stále ještě patrné ve skále naproti mlýnskému jezu.

Vchod do jeskyně-býv.
protiletického krytu u silnice
nedaleko jezu r.1992

14. Mlýn čp.40 a obecní lom u mlýna, mlýnský jez.

Mlýn čp.40 a obecní lom u mlýna.

Přestože první pokusy s drcením obilí byly prováděny již v dobách pravěku a mlýnky, spojené se zařízením k prosívání meliva na sítích, používali staří Římané a Řekové, u nás se první mlýny objevily s příchodem Keltů /ve 4.století př.n.l./. Byly to primitivní rotační mlýnky sestavené ze dvou kamenů, z nichž horní, pohyblivý, se otáčel kolem osy pomocí rukojeti umístěné v boční stěně.

Protože tyto mlýnky vyhovovaly svému účelu, převzali je po vytlačení Keltů z našeho území germánští Markomané a po nich slovanské kmeny, které mlýnky zachovali pro budoucí pokolení. I radčický mlýn, který ve 2.pololetí minulého století započal svou činnost při řece Mži nedaleko okrajových domků račických, drtil zrna mezi dvěma kameny po způsobu mlýnů keltských.

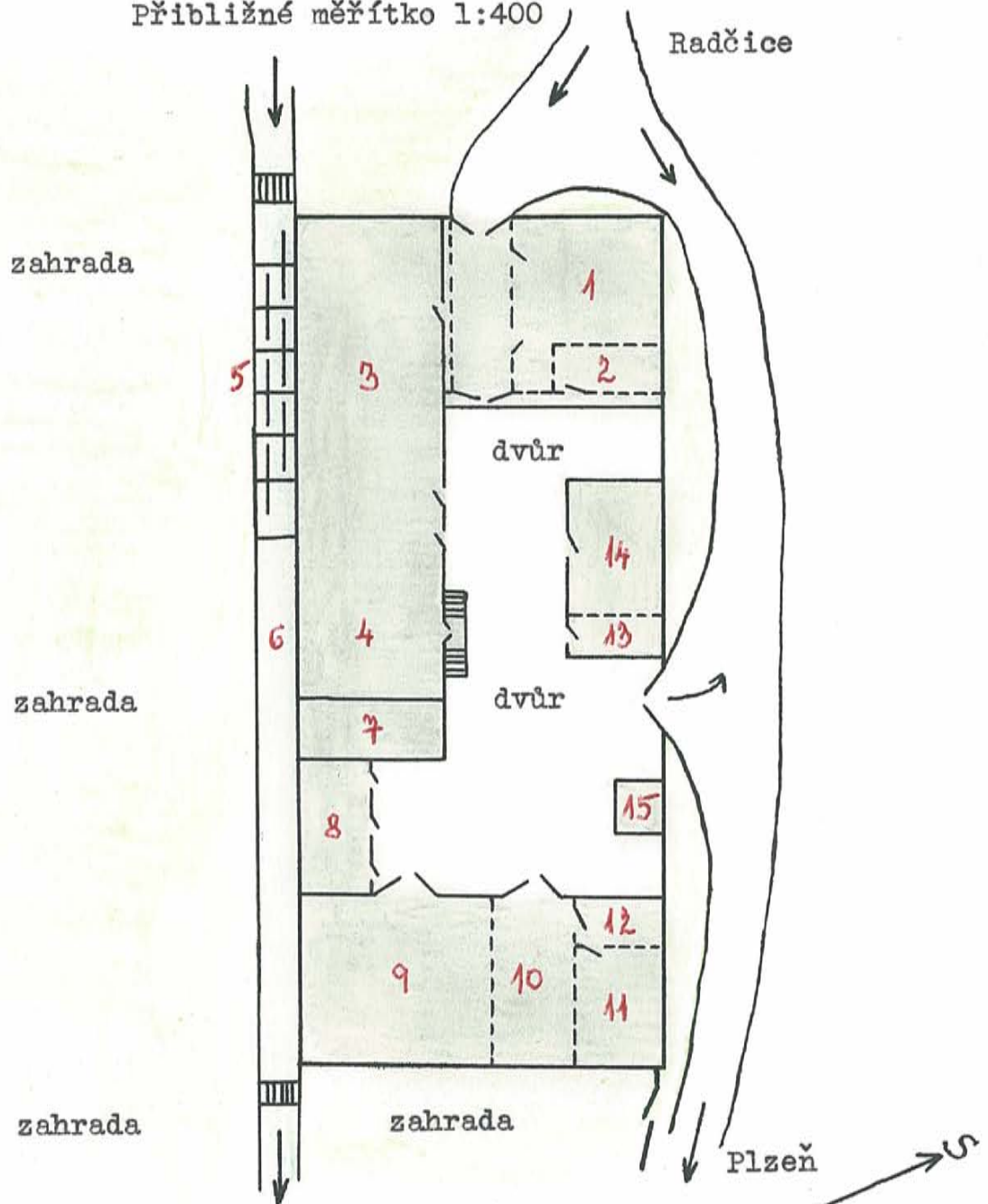
Souhrn budov bývalého mlýna v Radčicích stojí na plochém travnatém pozemku u silnice z Radčic do Plzně pod zarostlým skalnatým svahem obklopen zelení stromů a ohraničen na jižní a jihozápadní straně korytem řeky Mže, která tu velkým obloukem spěje od obce ke skalám a osadě rekreačních chat u zámečku a odtud rozlehlými polními lány k Plzni. Budovy mlýna s okolní bohatou přírodou tvoří jeden z nejhezčích obrázků radčické obce.

Mlýn byl postaven v letech 1861 až 1862 pravděpodobně mlynářem Karlem Šteklm /Carl Stekl/ z Plzně, který byl také jeho prvním majitelem. Pamětník mlýna z doby první světové války /1914-1918/ architekt Ing.Zbyněk Štěrba z Prahy Krče /zemřel v září 1991 ve věku 82 let/, který

Plán mlýna v Radčicích

do r.1935

Přibližné měřítko 1:400

1 obytný dům	9 stodola
2 pekárna	10 kůlna
3 mlýnice I	11 chlév
4 mlýnice II	12 řezárna píce
5 do r.1887 mlýnská kola	13 úpravna dobytčí píce
6 od r.1887 nízkotlaká turbína	14 stáj
7 náhon /vodní kanál/	15 hnojiště
8 otevřená kůlna	
9 kurník a chlívky	

v račickém mlýně prožíval v péči babičky Eleonory a dědečka Františka Štěrby, mlynáře, v době svých studií prázdniny, soudil, že vodní právo pro původní mlýn pochází snad z konce 18. století /t.j. z doby kolem roku 1790/. Avšak v účetní knize račické "Gemeinde Rechnung Rat-schitz" z let 1790 až 1863, uložené v městském archivu v Plzni, čteme v českém záznamu o příjmu z roku 1861:

Kontrakt přes tu smlouvu na mlejn	3,36	F1
Žádost toho mlejna a od práce 2 kolky atd. .	4,59	"
Od berního úřadu z vytáhnutí čísla k tomu placu na ten mlejn a kolků	4,41	"

a roku 1862:

Od mlynáře za 1 díl pole na Mazinách	32,60	F1
--	-------	----

Z těchto záznamů vyplývá, že mlýn byl postaven v letech 1861 a 1862 a že toho roku už začal pracovat.

Avšak první mlynář svůj mlýn dlouho nedržel. Asi roku 1875 mladý mlynář František Štěrba /nar. 1850/, syn truhlářského mistra Sylvestra Štěrby v Kralovicích na Plzeňsku, s manželkou Eleonorou rozenou Řihovou /Rzihovou, nar. 1849/, dcerou mlynáře Jakuba Řihy v Malešicích u Týna nad Vltavou, jej koupili po své svatbě s finanční pomocí rodičů a zde se natrvalo usadili.

Po deseti letech usilovné práce nahradil mlynář Štěrba, středně vysoký silný muž s krátkým pěstěným plnovou-

Račický mlýn asi r. 1898.
Vpředu zprava: mlynář F. Štěrba
se syny Františkem a Ladislavem

sem, mlýnské kameny válci a mlýnská kola v náhonu nízkotlakou turbínou o výkonu 30 KW. Kromě přestavby dvou-podlažní mlýnice, kde se mlelo, a šalandy /přízemní místnost s vchodem z průjezdu, sousedící s dnešním vchodem do domu/, kde bydleli a se stravovali zaměstnanci, dal upravit v přízemí obytného domu pekárnu s vchodem ze dvora, ze které povozník rozvážel chléb výborné jakosti

čís. 5/8. 1854.

Čís 164

Slavný
obecní úřad
Račicích!

Ant. Šerba majitel mlýna
Račicích

žádá se na dělení
na provolení a
postavení turbíny
pro jeho mlýna dle
přiložených návrhů

J. H. Šerba

Hlavní obecni úřad.

Ti mým mlýně v Račicích za
mým tím postavit na místě kol
vodních turbín, ale přiloženého
náčrtem a dovedl v tomto hlavně
obecní úřad předat se mým
mým svolení k provedení termín

Račicích dne 10. října 1917

J. J. Křížek

do okolních obcí, a dílnu k úpravě všech druhů výrobků pro své krupařství v Plzni /dílna byla upravena v jižní části mlýnice, t.j. v budově, která dosud stojí a na plánu mlýna je označena "mlýnice II"/. K dopravě výrobků byly používány jutové pytle se znakem mlýna, na zdi obytného domu nad silnicí byl vyveden nápis VÁLCOVÝ MLÝN FRANTIŠKA ŠTĚRBY.

Mlynář F. Štěrba s rodinou na dvoře mlýna asi r.1910

Budovy mlýna byly zděné. Do mlýna přijížděly vozy s obilím ze silnice k vratům a jimi průjezdem /dnešní chodbou od domovních dveří/ na dvůr. Průjezd procházel dvoupodlažním obytným domem a byl vydlážděn "kočičími hlavami", t.j. velkými oblázky. Vpravo od vjezdu do dvora stála mlýnice, která byla na úrovni horních podlaží spojená chodbou s obytným domem, takže v mlynářově bytě v prvním poschodí bylo při mletí pocíťováno chvění, zvláště pak v noci. Mlynář Štěrba vnímal chod mlýna i ve spánku a jakákoliv porucha ho probudila. Průjezdem projížděly povozy s pytli obilí na dvůr a prázdné vozy pro rozvoz mlýnských výrobků.

Hospodářské budovy s postranním výjezdem na silnici /druhá vrata ve zdi dvora/ obklopovaly dlážděný dvůr, kde se procházely slepice, perličky a krůty, ve chlévech přežvykovaly krávy a chročtala prasata, ve stájích stály dva páry koní, v holubnicích, upevněných pod střechou stáje hnízdili holubi.

Ke krmení domácí zvířeny byly využívány zbytky jídel a mlýnský odpad z mlýnice.

Mezi řekou a mlýnem se rozkládala travnatá zahrada s ovocnými stromy, kde převažovaly švestky, a několika úly, o které pečovala mlynářka Eleonora, neboť včelí med byl její chloubou.

Kromě běžných pokrmů té doby předkládala manželka mlynářova jako zvláštnost na stůl čerstvý chléb s máslem ve mlýně stlučeným a tvarohem, nebo s máslem a medem. Občas o svátcích a nedělích, jako jídlo sváteční, pokládala na stůl pekáče se zapečenými holoubaty.

Současně s výstavbou mlýna byl mezi mlýnicí a řekou /v bezprostřední blízkosti zdi mlýnice/ upraven náhon,

Mlýn od jihovýchodu r.1984,
stodola se střechou zčásti zřícenou

jímž se hnala voda od jezu ke kolům, později k turbině, a za mlýnicí spěchala zpět do řeky. Koryto náhonu bylo široké tři metry.

Jez byl dřevěný a byl proložen dlažebními kameny. Na jaře každého roku byl prohlédnut a případná poškození odstraněna. Tak byl stále udržován v bezvadném stavu /viz též str.174/.

K mlýnu patřilo 5 hektarů polí a luk na Mazínách /pod Lobkowiczským zámečkem vpravo od silnice do Plzně, tam, kde stojí vodárna Škodových závodů/, které mlynáři pomáhali obdělávat někteří sedláci z Račic.

Mlynář František Štěrba zemřel asi roku 1917. Majitelkou mlýna se stala jeho manželka Eleonora, ale provoz

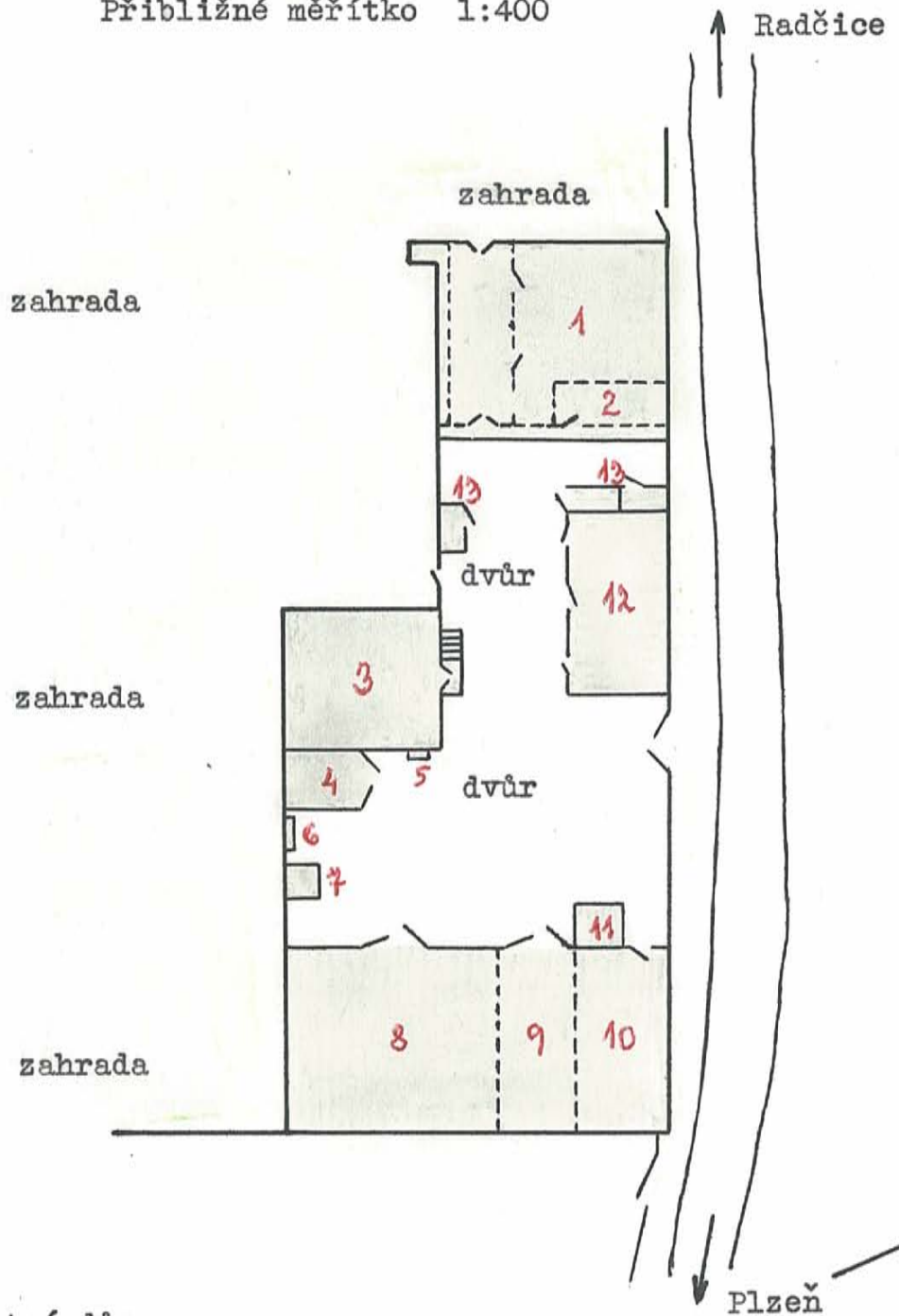
Mlýn r.1987,
vzadu obytný dům

mlýna nadále řídil její nejstarší syn Ladislav, který po několika neúspěšných letech a po dohodě s matkou pro-

Plán mlýna v Radčicích

r.1992

Přibližné měřítko 1:400

- 1 obytný dům
- 2 prádelna
- 3 bývalá mlýnice
- 4 kůlna
- 5 králíkárna
- 6 králíkárna
- 7 kurník

- 8 bývalá stodola
- 9 kůlna
- 10 chlév-komora
- 11 kůlna
- 12 dílna-truhlárna
- 13 dřevníky

najal mlýn mladému mlynáři Ladislavu Pižlovi z Bolevce. V té době si mlýn vyráběl elektrický proud o napětí 150 V v malé vodní elektrárně, jehož přebytky mlynář poskytoval některým místním zemědělcům v době potřeby.

V sobotu 5. února 1927, v době, kdy do Radčic elektrický proud dosud zaveden nebyl, konaly se v hostinci U české lípy šibřinky při elektrickém osvětlení, k němuž vedení postavila firma J.K. Rudolf /podnik vlastnili bratři Jindřich a Karel Rudolfovi/ z Plzně. Byla to reklama budoucího veřejného osvětlení celé obce, které zařizovala Západočeská společnost elektrárenská. Proud poskytl nájemce mlýna Ladislav Pižl a toto první elektrické osvětlení tanečního sálu a v Radčicích vůbec bylo přítomnými přijato s nadšením.

Nájemce mlýna L. Pižl dlouho v Radčicích nevydržel. V sobotu 8. října 1927 zemřela majitelka mlýna Eleonora Štěrbová a devět dní nato, 17. října, odešel z Radčic mlynář L. Pižl do věznice v Plzni-Borech, když byl předtím odsouzen okresním soudem v Plzni k trestu odnětí svobody /na jak dlouho není známo/ za neplacení dlužných peněžních částek radčickým občanům. Do mlýna se už nevrátil.

Neobydlený a tichý mlýn po celé dva roky pustl, až 16.

Mlýn se zahradou r.1984,
obytná budova, od severozápadu

listopadu 1929 byl s celým hospodářstvím v dražbě prodán. Pole a louky koupili radčičtí občané - strych, t.j. 0,288 hektaru, polí za 5000 až 6000 Kč, louky za 8000 až 9000 Kč. Mlýn, vydražený na 450.000 Kč koupila jedna z dcer mlynáře Štěrby statkářka J.Kozinová ze Staňkova a ihned jej pronajala mlynáři Aloisu Rejmanovi.

Ale ani tento mlynář dlouho v Radčicích nepobyl. V sobotu 12. října 1935 v časných hodinách ranních se zřítila hlavní část mlýnice, narušená otřesy a činností vody v pískovcových základech. Při zřícení budovy nedošlo na štěstí ke zranění či usmrcení lidí. Protože znovupostavení mlýnice a obnovení činnosti mlýna by si vy-

žádalo velké náklady, prodala majitelka J.Kozinová mlýn malesickému mlynáři Františku Soukupovi za 200.000 Kč, ale nový majitel mlýnící z konkurenčních důvodů už postavit nedal a tak mlýn v Radčicích trvale domlel.

Po dvou letech prodal F.Soukup radčický mlýn Václavu Vokurkovi, mlynáři z Plzně, který zde ale žádné opravné práce nepodnikal a roku 1939 prodal chátrající mlýn společným podnikatelům Josefu Hanzelínovi a Karlu Pilvovskovi, majitelům největší autodopravy v Plzni. Na dobu tří let staly se hospodářské budovy bývalého mlýna skladištěm automobilových součástek a přepravovaného zboží. Na budovách provedli oba společníci firmy některé opravy a v srpnu 1941 dokonce dali opravit i mlýnský náhon. Avšak vzdor veškerému zájmu radčické veřejnosti o znovuvybudování mlýna ustala zde činnost obou autodopraců a mlýn prodán majiteli kamenosochařského závodu Emanuelu Egermaierovi z Plzně, který si vnější i vnitřní prostory mlýna upravil na výrobu pomníků, hrodek a dlažby. Po dva roky pracovali zde zaměstnanci kamenosochařského závodu, z něhož se do okolí rozléhalo klepání a bušení kladiv a svištění leštiček kamene.

Po uplynutí této doby ztichlo mlýnské údolí a mlýn opět změnil majitele. Stal se jím Ing.Rudolf Kamenický, majitel továrny na elektrické stroje v Plzni se svým společníkem N.Vichrem z Prahy a budovy starého objektu změnil ve skladiště elektrických strojů a jejich součástek.

Nový majitel mlýna Ing.R.Kamenický byl podnikavý muž. Po zjištění síly vodního proudu řeky Mže se rozhodl vybudovat poblíž jezu na pozemku mlýna moderní vodní elektrárnu a k uskutečnění svého záměru dal vypracovat projekt. Část elektrické energie měla být spotřebována v budovách mlýna, přebytek pak měl být dodáván do veřejné elektrické sítě.

V úterý 9.února 1943 se do mlýna či skladů elektrotechnického zboží dostavila z Prahy státní komise, která měla na místě rozhodnout o vybudování elektrárny. K následnému jednání v Praze o postavení elektrárny v Radčicích však nedošlo pro nedostatek stavebních hmot a mimořádné válečné události.

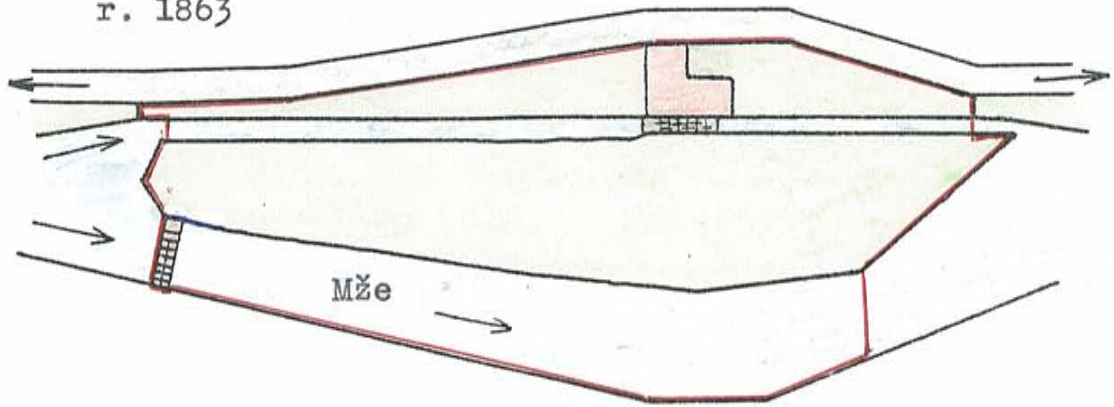
Na jaře roku 1948 odešel společník R.Kamenického natrvalo do ciziny a jeho majetek, polovinu mlýna, převzal okresní národní výbor Plzeň-sever do své správy a prostory mlýnských budov pronajal dočasně jako sklady Zápa-dočeskému autodružstvu v Plzni.

Roku 1958 zemřel Ing.R.Kamenický a jeho potomci prodali v dědictví převzatou polovinu bývalého mlýna manželům Emanuelovi a Marii Vachovcovým z Radčic /původem z Měčina u Přeštic/, kteří druhou polovinu majetku získali koupí od okresního národního výboru Plzeň-sever. Po stavební úpravě obytného domu se manželé Vachovcovi do mlýna nastěhovali. Nový majitel později při úpravě zahrady mlýnský náhon zasypal.

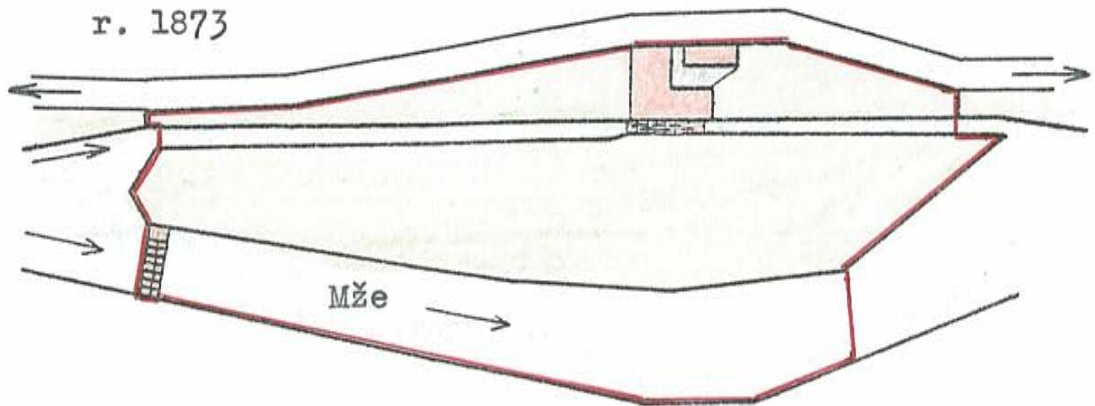
Roku 1986 zemřela Marie Vachovcová a její manžel Emanuel /nar.1913/ žije v bývalém mlýně dosud sám.

Proměny radčického mlýna.

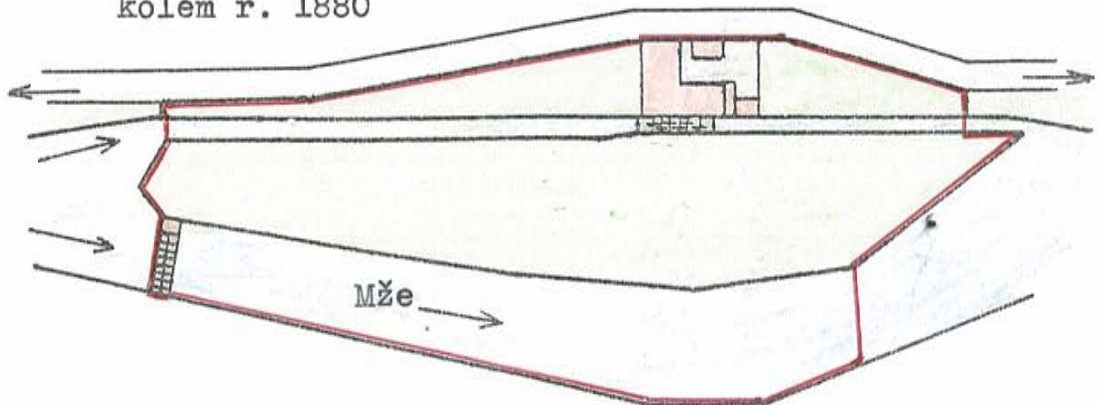
r. 1863

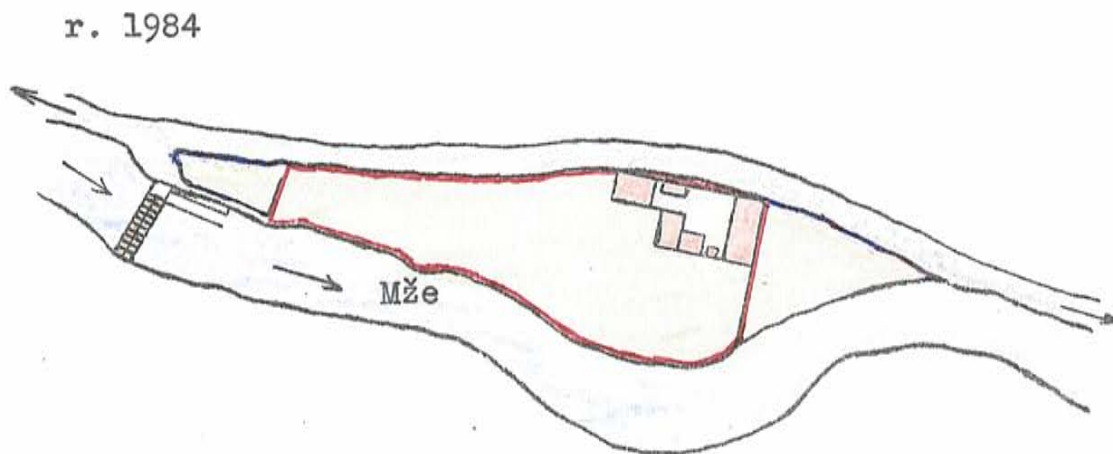
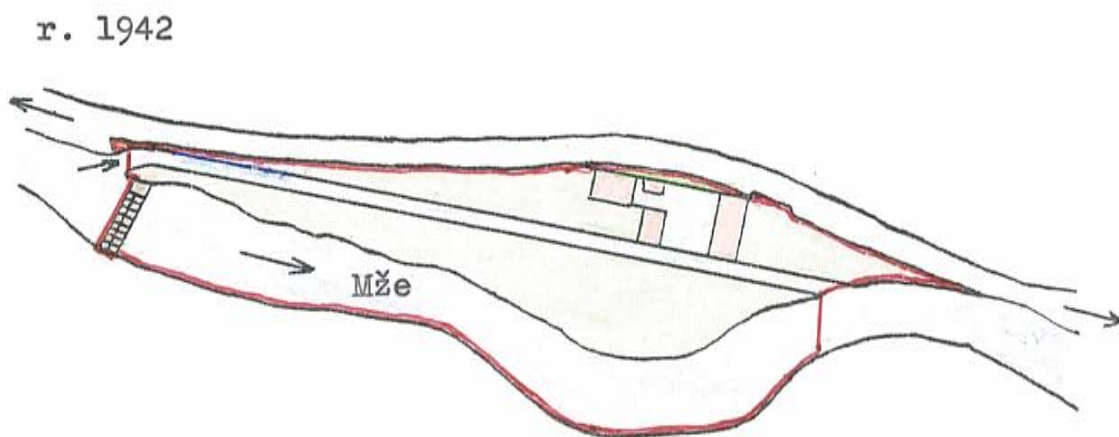
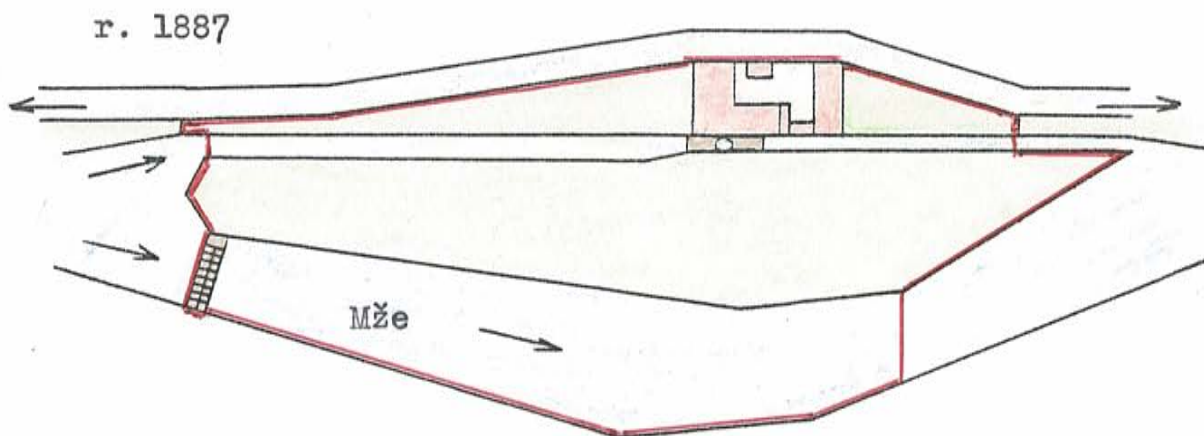

r. 1873

kolem r. 1880

Na opačné straně silnice naproti bývalému mlýnu stojí na svahu ve výši asi sedmi metrů nad vozovkou, ukrytá v zeleni stromů a keřů, chata čís. E 37, jejímž majitelem je od roku 1977 důchodce Petr Janovič /nar. 1921/ z Plzně, Koperníkova 45. Chatu zde, v bývalém obecním lomu, postavil roku 1939 Adolf Prokopec /nar. 1893 / z Radčic, původně řezník, později dělník různého zaměstnání.

Tento obecní lom, který obyvatelům naší obce poskytoval již roku 1454 kámen ze skalní stěny v úseku od místa, kde se koryto Mže pod skalami dotýká silnice až k místu naproti jezu, byl ve velkém množství zdrojem stavebního materiálu při výstavbě mlýna v letech 1861-1862 a v letech 1906-1907 při stavbě silnice z Račic do Plzně.

V době postavení chaty lom již k těžbě kamene využívaný nebyl, skalnaté svahy zarostly stromy a keři tak, že málokterý chodec, procházející kolem po silnici, pozná, že kdysi zde člověk vylamoval stavební kámen ku prospěchu svému i své obce.

Mlýnský jez.

Mlýnský jez na řece Mži byl vybudován ze dřeva a proložen dlažebními kameny. Zatímco v době plné činnosti mlýna byl každoročně opravován a tak udržován v bezvadném stavu, po zrušení mlýna roku 1935 již opravován nebyl a v květnu 1943, v době bombardování Radčic /viz též str. 81/ velmi utrpěl výbuchy bomb, které dopadly nedaleko řečiště do pole. Proto také v únoru 1946 byl již poškozen a vodou téměř rozebrán, v důsledku čehož poklesla hladina vody v řece a v mnohých studních v obci se projevil nedostatek vody.

Dne 12. ledna 1948 proběhlo na tehdejším národním výboru /MNV/ v Radčicích jednání s majitelem bývalého mlýna Ing. R. Kamenickým z Plzně ohledně opravy jezu, ale ten z různých důvodů opětné postavení jezu z vlastních nákladů odmítl. Proto se 15. června 1949 MNV usnesl, že dá jez opravit sám a na jeho obnovu získal od tehdejšího krajského národního výboru /KNV/ v Plzni částku 300.000 Kčs. Rok nato, v červnu 1950, bylo postavení nového jezu zahájeno. Práce byla zadána tesařskému mistru Janu Čečilovi /1886-1971/ z Vochova a byla prováděna dobrovolně místními občany. Vyčištění řečiště pod jezem provedla firma Stavoprap z Plzně.

V létě 1984 postavili pracovníci Povodí Vltavy v Plzni průtokové zařízení /vodní ochoz a propust/ u jezu. Je to betonové koryto pro regulovatelný průtok vody na levém břehu řeky, postavené v místě, odkud vycházela strouha mlýnského náhonu, jehož vstup byl při poslední opravě jezu zabetonován. Úkolem tohoto zařízení je zabránit vzednutí hladiny řeky nad jezem, převedení přebytku vody ochozem pod jez, udržovat hladinu na stejné výši a tak snížit nebezpečí záplavy a podmáčení zemědělské půdy v okolí Radčic.

Jak ukázalo několikeré vzednutí hladiny řeky a velké

záplavy v příštích letech, nové průtokové zařízení u jezu svůj úkol nesplnilo a tak náklady na jeho vybudování byly využity zbytečně.

15. Dům čp.46, Boží muka.

Dům čp.46.

Nedaleko jezu na samém začátku obce v ulici V Radčicích stojí jako druhý v pořadí dlouhý přízemní dvojdomek čp.46 a 45. Starý vesnický domek minulých století s řadou oken, s úzkým dvorkem mezi ním a skálou, na němž, zdá se, není nic pozoruhodného.

A přece !

Postojíme-li čelem k jeho části, označené číslem popisným 46, a zahledíme-li se do druhého okna zprava, pak se jím podíváme do světničky, v níž se v době první svě-

Dům čp.46 r.1986

tové války díval přes silnici na klidný, ale rychlý tok řeky Mže, která se tu levým břehem dotýká vozovky, plzeňský rodák František Kovářík /1886-1984/, divadelník a později filmový herec, vyznamenaný roku 1976 udělením titulu "národní umělec", výrazná to postava českého herectví.

Přišel do tehdejších Račic na jaře roku 1917 postižen nemocí chudých - tuberkulózou a současně tělesně i duševně zesláblý z nezdravého prostředí továrního pracoviště Škodových závodů v Plzni, kde během války ještě s jinými herci plzeňského divadla pod dohledem vojenských hlídek nuceně pracoval na válečných zakázkách. A do té malé zemědělské vesnice se uchýlil, aby tu delším pobytem získal ztracené zdraví. Ubytoval se v domě čp.46 ve světničce, kterou mu pronajali majitelé domu Martin a Marie Hoblíkovi. K úplné spokojenosti mu stačil stůl, židle, postel, skříň z roku 1883 a malá káminka válcového tvaru.

Při prosté leč zdravé selské stravě a čistém svěžím

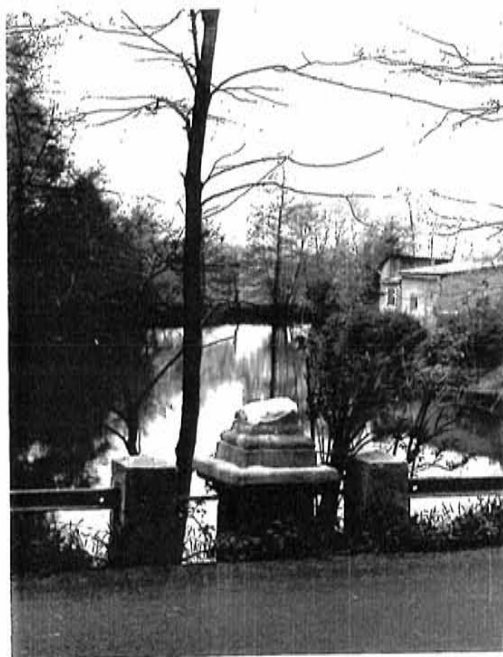

vzduchu, v klidu a přátelském poměru k račické mládeži, nevyhýbaje se práci úměrné jeho silám, prožil zde osmnáct měsíců, během kterých si opatřil z Prahy několik desítek knih obsahu zábavného i poučného, ve své světničce otevřel soukromou knihovnu pro dospělé i mládež a stal se tak prvním místním knihovníkem v první veřejné knihovně v obci.

Na podzim roku 1918 se vrátil do plzeňského divadla zdrav a po celý svůj život pak rád vzpomínal na tu "kouzelnou vesničku", kde za tak krátkou dobu našel své ztracené zdraví a prožil mnohé z nejhezčích chvil svého života.

Boží muka.
.....

Na břehu řeky Mže, která se naproti domu čp.46 dotýká neširoké silnice /dnešní ulice V Radčicích/, je na kovovém pásu mezi dvěma patníky upevněn nízký pískovcový kvádr /sokl/ asi 60 centimetrů vysoký, podstavec to Božích muk, na němž jsou vyryta data 1735 /pravděpodobné datum vzniku a jejich postavení v obci/ a 1816 /pravděpodobný rok první opravy - data osobně vyčetl z kvádrů autor/.

Podstavec Božích muk
r.1986

Tato Boží muka jsou uvedena v seznamu plzeňských kulturně historických památek 2.kategorie v odboru kultury Magistrátu města Plzně podle oznámení Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni ze dne 18.ledna 1964. Záznam zní:

Boží muka na kraji obce, Československý stát, MNV Radčice.
Číslo kartotéky 1566-Radčice.

Kamenná Boží muka: hranolový sloup, na něm kapličkový nástavec s reliefem ze života Kristova. Barokní práce z roku 1733. Opraveno roku 1840 a 1890.

Pracovníci Národopisné společnosti československé v Praze provedli ve svém díle "Plzeňsko" z roku 1934, díl IV., k obrázku Božích muk radčických tento záznam:

Kamenná Boží muka, stojící za mlýnem při silnici nad řekou Mží. Letopočty 1733 - 1846 - 1904.
Ve výklencích /v kapličce na sloupu - pozn. autora/ Kristus na kříži a po stranách plastické obrazy Panny Marie a sv.Křištofa.

Pověst: Spadl prý zde kdosi do vody.

Boží muka r.1983

muk uplynulo už více než šest let a tato stará historická památka nebyla dosud uvedena do původního stavu.

V únoru 1986 otřesy, působenými po celá desetiletí blízko projíždějícími povozy a později těžkými nákladními auty a jinými vozidly všeho druhu, se ulomil těsně nad podstavcem hranolový sloup /dřík/ asi dva metry vysoký, nesoucí na vrcholu miniaturní kapličku s dvou-ramenným křížkem na stříšce, a spadl do řeky. Po několika dnech byl sloup v přítomnosti hlídky veřejné bezpečnosti /policie/ pracovníky Stavebního podniku města Plzně z vody vytažen a převezen k opravě do dílny historických objektů téhož podniku. Po skončení opravy bude opět na podstavec nasazen, upevněn, a celá Boží muka budou přemístěna na jiné bezpečnější a klidnější místo v obci.

Od doby poškození Božích

16. Parčík u řeky Mže, první transformátor, Jan Baxa.

Parčík u řeky Mže.

Při ohybu řeky Mže naproti domům čp.44, 43 a 36

Parčík u řeky Mže r.1988

v ulici V Radčicích byl do roku 1922 úzký pruh půdy

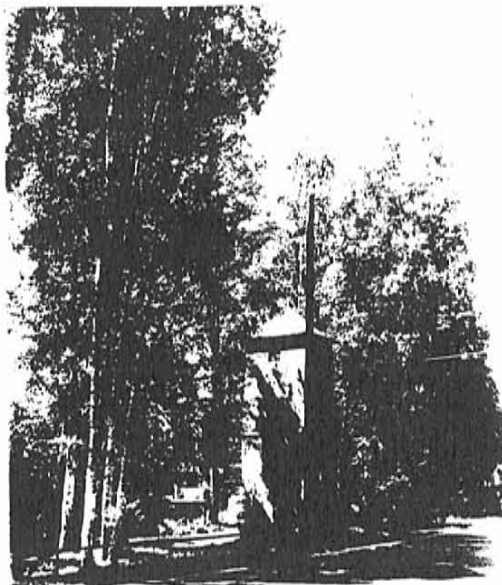
tvaru protáhlého trojúhelníku, využívaný jako školní zahrádka, užívaná k učební činnosti žáků, ohraničený silnicí a na opačné straně širokou cestou, která u vrat ve vysoké zdi usedlostí čp. 73 a 74 vybíhá ze silnice a končí pod parčíkem v řece. Tudy byli kdysi přiváděni koně místních zemědělců do řeky k večernímu plavení.

Koncem srpna 1922 byl na tomto pozemku postaven pomník k uctění památky padlých a zemřelých vojáků z obce račické v 1. světové válce /1914-1918/ a kolem upraven květinový záhon. Slavnostní odhalení pomníku bylo provedeno v neděli 3. září 1922 /slavnost s popisem pomníku je uvedena v části "Pomníky u hřbitova" na straně 245/. Pomník zde stál do 4. června 1936, kdy byl z rozhodnutí obecní rady přemístěn do tak zvaného parčíku za kovárnu /viz též str. 179/, upraveném v létě 1933 školními dětmi na nevyužitém svahu mezi obecní kovárnou čp. 23 a domkem čp. 49 v dnešní ulici V Radčicích /dnes je pozemek zahrádkou či sadem a patří k bývalé kovárně čp. 23/.

Ve čtvrtek 10. listopadu 1938, v pohnuté době, kdy české pohraniční kraje byly obsazeny německými vojsky a připojeny k Německu, zasadily školní děti s třídními učiteli hezkou mladou "lípu svobody" na místě, kde dříve stál pomník padlých v parčíku u řeky nedaleko transformátoru.

První transformátor. .....

Ve dvacátých letech tohoto století byl v našich zemích zaveden elektrický proud do všech obcí, které ještě blahodárnost elektřiny nepoznaly a kde se ještě svítilo petrolejovými lampami, lucernami a svíčkami. Roku 1927 byly na řadě Radčice a proto již na jaře toho roku bylo v obci započato se stavbou transformátoru elektrického proudu. Místo pro stavbu bylo vyhlédnuto a připraveno na úzkém pozemku nedaleko pomníku padlých vojáků v 1. světové válce naproti domům čp. 43 a 36 /v dnešní ulici V Radčicích/ a zde byl během roku transformátor postaven. Současně s ním byly postaveny sloupy a nataženo vedení k přívodu elektrického proudu od Vochova do Radčic.

Transformátor r. 1928

Transformátor, první vysoká štíhlá stavba toho druhu v obci jakož i elektrické vedení byly dokončeny v říjnu 1927 a zbývalo jen pro-

vést rozvod do bytů. K tomu došlo začátkem příštího roku 1928, takže v obci se poprvé v neděli 14. března 1928 rozsvítily pouliční lampy, a v bytech zazářily žárovky o týden později - 21. března téhož roku s příchodem jara. Stavbu elektrického vedení provedla firma J.K. Rudolf z Plzně.

Jan Baxa.
.....

Na opačné straně cesty k vodní hladině Mže za parčíkem v samém sousedství vodního toku, vlastnil od roku 1972 rozlehlý pozemek, bývalou louku, kterou koupil od rolníka Josefa Rumla z čp.7, důchodce Jan Baxa /nar. 1912/, kdysi sládek městského pivovaru v Mostě. Na břehu řeky si postavil obytnou chatu, kam se ještě téhož roku nastěhoval. Jako náruživý včelař postavil nedaleko chaty včelín o šesti úlech, jako dobrý zahrádkář zasadil na pozemku několik ovocných stromů, vykopal studnu a pěstoval zeleninu.

Kromě prací na svém pozemku se staral i o krásu zeleného okolí transformátoru /viz výše/. Půdu parčíku

Parčík a cesta do řeky r.1984

zryl, nadále upravoval, zasadil zde několik smrků a bříz, zasel trávu a o parčík každý rok, až do své smrti, pečoval. Jeho péči přerušila v polovině dubna 1987 náhlá a silná srdeční nevolnost, které o několik dní poté podlehl. Zemřel v pondělí 20. dubna 1987.

17. Hledání uhlí /vrty/, parčík za kovárnou, dům čp.24.
.....

Hledání uhlí /vrty/:
.....

O tom kdo, kde a kdy vynalezl zemní vrtání není nikde zmínka. Ale je znám starý způsob provádění průzkumu zemních vrstev ve snaze dosáhnout pramenů vody, jak je psáno v archivních listinách, týkajících se vrtaných studní ve starém Egyptě a v Číně. Řecký historik Olym-

piodóros, žijící v 5. století n.l. v egyptských Thébách, zaznamenal v první polovině 5. století, že v Egyptě jsou vrtány studny, z nichž vyvěrá voda, která se užívá k zavlažování polí.

V Číně byly na mnohých místech nalezeny studny vrtané v dávných dobách do hloubky až 1000 metrů k čerpání slané vody. Podobná studna byla roku 1726 vyvrtána ve starém kartusiánském klášteře v Lillers ve francouzském správním obvodu Pas de Calais. Svůj nynější název mají artéské studny po francouzském kraji Artois, kde se tento způsob dosažení vody z křídového útvaru v hlubinách země užíval již v dávných dobách.

Tohoto způsobu pronikání do spodních vrstev země použil koncem 16. století v téměř kraji francouzský vynálezce nového druhu keramického zboží fajansového Bernard Palissy /1519-1589/, který, ve snaze nalézt vrstvu vhodné keramické hlíny, přizpůsobil zemní vrtání průzkumu hornin v hlubinách země, o němž, jako první, psal odborná pojednání. Nedlouho poté se tento způsob zemního vrtání rozšířil do sedmnácti států Evropy včetně Rakouska a tedy i do Českého království.

Během doby byly vrtné soupravy modernizovány a v 19. století se k vrtání země už používal nebozez s velmi tvrdým diamantovým hrotem. V Čechách byl poprvé použit roku 1874 při hledání uhelných slojí v okolí Českého Brodu, kdy vrt dosáhl hloubky 684 metry.

Na začátku 20. století byly na mnohých místech naší země provedeny vrty na uhlí, zvláště pak v době největšího jeho nedostatku a potřeby - během 1. světové války. Je samozřejmé, že se nemohly vyhnout ani Radčicům.

A to proto, že domy staré části Radčic, stojící v ulicích Ke Kovárce, K zámečku, Stromkové a Košutecké, byly postaveny na skalnatém podloží pískovce zvaném arkosa, která se vyskytuje v útvaru uhelném, spodním triasovém a třetihorním /viz též str. 160/. Tento skalní útvar vytváří mohutnou zemní vrstvu, která od Lobkowiczského zámečku k Radčicům vychází v délce 300 až 400 metrů na povrch země a zdvíhá se jako mohutná rozeklaná stěna na pravé straně silnice k bývalému mlýnskému jezu a odtud pod povrchem země, místy prorážející k jejímu povrchu do obce až ke křižovatce ulic Stromkové a Prašné.

Protože Radčice jsou místem ležícím na okraji uhelné pánve radnicko-nýřánské a skalní útvar arkosy by mohl být důkazem přítomnosti uhlí v jejích hlubinných vrstvách, byly na několika místech obce již v době 1. světové války provedeny artéské vrty, jejichž výsledky měly být důkazem přítomnosti uhlí a ukázkou mohutnosti jeho vrstev, a na podkladě příznivých výsledků měly podpořit vyhloubení těžních jam a vznik uhelných dolů v Radčicích. A to v době, kdy hospodářství země a domácnosti trpěly nedostatkem tohoto paliva v důsledku zvýšené výroby válečného materiálu a jeho dopravy po železnicích na evropská bojiště a přesuny vojsk.

Na čtyřech místech obce byly provedeny artéské vrty, při jejichž soupravách, jako dočasní dělníci, byli za-

městnání někteří račičtí občané. Když byly v hloubce pěti až dvouset metrů nalezeny vrstvy černého uhlí, naši občané se velmi zaradovali, neboť z vyvrtané zeminy si vzácné a na jejich poměry drahé uhlí vybírali a využívali ho doma k topení /viz František Dienstbier: Vlastivěda Radčic, zpracovaná roku 1933/.

Výsledky vrtání nebyly asi uspokojivé, protože v obci žádné těžební zařízení postaveno nebylo, nebo situace na

Dům čp.73 r.1992,
v jehož zahradě byl proveden artéský vrt
frontách i v zázemí už byla taková, že nedovolovala po-
stavení a vybavení nových dolů.

Zahrada domu čp.73 r.1992

Zkusmé vrtání však později v okolí Plzně pokračovalo. Tak po předcházejícím zkusmém vrtání, provedeném roku 1918 v Křimicích, byla vrtná souprava převezena opět do Račic a vrtná věž během roku 1919 postavena na čtyřech místech katastrálního území račického. A to na poli

rolníka Josefa Peloucha z čp.17 rozprostírajícím se při polní cestě nad Račickým potokem /v dnešní ulici Na jívách/, další vrt byl proveden v dnešní osadě pod Lobkowiczským zámečkem, kde, jako pozůstatek vrtu, zůstalo vlhké místo - studánka, která byla později vyhloubena ve studnu a dnes je součástí zahrádky před chatou čís. E 23. Třetí vrt byl uskutečněn v zahradě domu čp.73 Ing. Václava Pokorného, úředníka úrazové pojišťovny v Praze /dům stojí v dnešní ulici V Radčicích/ a poslední vrt byl proveden na plochem vlhkém pozemku levého břehu Mže při ústí Malesického potoka na území Křimic u hranic račické obce.

Z vrtu, provedeného v zahradě za domem čp.73, vytryskl během činnosti vrtné soupravy pramen nakyslé šumivé vody /asi kyselka s větším množstvím rozpuštěného kysličníku-oxidu uhličitého CO₂/, který však po delší době vtání zmizel v zemi.

Všechny vrty dosáhly hloubky kolem 600 metrů a v zemi zjištěno několik silných vrstev uhlí /viz Pamětní kniha obecné školy v Račicích z let 1898 až 1925/.

Od té doby uplynulo již více než 70 let a těžní jáma v naší obci dosud vyhloubena nebyla, ani postaveno důlní zařízení. A to ku prospěchu čistoty a dosud zdravého ovzduší v Radčicích.

Parčík za kovárnou.

Asi v srpnu roku 1933 byl nevyužitý svah mezi obecní kovárnou čp.23 a domkem čp.49, oba v dnešní ulici V Rad-

Zahrádka u domu čp.23 r.1992,
kdysi "parčík u kovárny"

čicích, školními dětmi za dohledu učitelů vyčištěn, staré akáty vykáceny a příštího roku, v dubnu 1934, na stupňovitě upravené stráni zasázeny keře a zasetá tráva. Celé místo bylo ohrazeno hezkým nízkým plotem s vchodem z průjezdní silnice /dnešní ulice V Radčicích/.

Ve středu a ve čtvrtek, 3. a 4. června 1936, byl k úpatí svahu přemístěn pomník padlých vojáků, radčických občanů, v 1. světové válce /1914-1918/ z pozemku /parčíku/ u řeky Mže /viz též str. 177/ kamenickou firmou Karel Doubek z Plzně a postaven zde na upravené rovině blízko vchodu z vozovky silnice. Okolí pomníku pěkně upravil a květinami vyzdobil zahradník Václav Bouzek z Plzně a celý pozemek vstoupil do vědomí občanů jako "parčík za kovárnu".

Pomník padlých v parčíku za kovárnou r. 1936

V sobotu 16. května 1959 byl pomník padlých převezen z parčíku k místnímu hřbitovu a postaven na upraveném záhonu po straně hřbitovních vrat /viz též str. 245/. Parčík za kovárnu byl zrušen a prodán majitelům bývalé kovárny manželům Königovým a jimi přeměněn v zahradu s ovocnými stromy /viz též str. 141/.

Dům čp. 24.
.....

První radiofonický koncert z prozatímní vysílací stanice v Praze Kbelských se konal pro členy vlády, diplomaty a zástupce tisku v březnu roku 1923. Pravidelné vysílání Československého rozhlasu bylo zahájeno necelé dva měsíce nato - 18. května 1923.

Když se toho roku poprvé ozval z éteru hlas, který označil první československý vysílač názvem Radio Praha, bylo mnoho těch, kteří neodolali, v prodejních elektrospotřebičů, elektrodílnách či právě otevřených prodejních prvních radiových přijímačů zakoupili malou krabici s radiem, zvaným "kristalka", s dvěma páry sluchátek, a s nedočkavostí člověku vlastní spěchali domů, aby radio napojili na elektrickou síť a nedávno postavenou anténu. Pak usedli, nasadili si sluchátka na uši, dotykem konce jemného spirálového pérka z oceli, mědi nebo stříbra, zasazeného v úzké skleněné trubičce s držátkem, si vyhledali příslušnou stanici v záhybech lesklého umělého krystalu sirníku olovnatého /PbS/ zvaného galenit, to vše ukryté ve skleněném válečku nazvaném galenitový detektor, a oddali se blaženému poslechu hudby, rozmarnému povídání či zpráv.

V těch dvacátých letech se v Radčicích radio neobjevilo, lidé dále četli zprávy v novinách a poslouchali hudbu z gramofonových desek.

Až přišla léta třicátá.

Roku 1901 se ve statku čp. 25 v dnešní ulici Družstevníků v rodině zahradníka Hynka Zíbara narodil chlapec, jemuž se při křtu dostalo jména Václav. Po vychození obecné školy v Račicích a měšťanky v Plzni se mladý Václav vyučil zámečnickem a poté se stal dělníkem v České zbrojovce ve Strakoněch, kde po zapracování

nastoupil do vývojové dílny a po několika letech, jako mechanik vývoje leteckých motorů, působil ve funkci mistra na tomtéž pracovišti.

Roku 1933 vláda Velké Británie požádala prostřednictvím vlády Československé republiky ředitelství České zbrojovky o vyslání odborníka, který by v Londýně provedl výměnu třílistových vrtulí na anglických stihacích letadlech za dvoulistové, dodané z Československa, a přispůbil otáčení vrtulí ke střelbě z kulometu.

Do Londýna byl vyslán Václav Zíbar, který tam v plné činnosti ztrávil několik týdnů. Před svým návratem do vlasti ho na letišti navštívil anglický král Jiří V., který provedl inspekci vykonané práce, V. Zíbarovi poděkoval a podal mu ruku. V. Zíbar před odjezdem z Londýna zakoupil v jednom obchodě s elektrospotřebiči radiový přijímač, rozebral ho na části a tak ho převezl do Radčic k svému švagrovi obchodníku Josefu Hajajsovi /nar. 1900/ v čp.24 v dnešní ulici V Radčicích, kde ho opět

Dům čp.24 r.1992

sestavil, uvedl do chodu a švagrovi věnoval. Jakou mělo radio značku není známo.

Bylo to první radio v Radčicích, které k Hajajsovům přitahovalo denní návštěvníky z celé vsi.

18. Obecní dvůr čp.18, obecní knihovna, autobusová zastávka.

Obecní dvůr, obecní knihovna.

Při křižovatce ulic V Radčicích a Družstevníků stojí neudržovaný a neobydlený přízemní domek s dvorem a vej-
mínkem bývalé hospodářské usedlosti, od konce devadesátých let minulého století zvané "obecní dvůr".

Uvedený domek čp.18 v ulici V Radčicích byl do roku 1895 obytným domem statku rolníka Jana Hauera /nar. 1848/, potomka starého rodu, jehož otec František a děd

Michael již v 18. století a na začátku 19. století v uvedeném statku hospodařili. Tehdy obecní zastupitel-

Obecní dvůr čp.18 r.1992

stvo statek koupilo, dalo zbořit stodolu, na jejím místě postavit obecnou školu a dvůr na straně školy uzavřít plotem. V té době rostl již ve dvoře v blízkosti malé obytné budovy, pravděpodobně vejminku, mladý stromek jírovce /kaštan koňský, maďal/, zasazený zde kolem roku 1890 /věk stromu je určen odhadem/, který se v pozdějších letech mocně rozrostl, kmen se rozdělil ve dvě hlavní větve a obě si vytvořily samostatnou rozložitou korunu. Stojí zde dosud a jeho koruny každého roku

Kaštan v obecním dvoře r.1989

v květnu či červnu hojně kvetou velkými bílými květy v květenství lata, které se tvarem podobá krátké mohutné svíci. Protože se tehdy dvůr stal majetkem obce, je od té doby nazýván "obecním dvorem".

Aby obytný dům a vejminek bývalého statku nezůstaly nevyužity, pronajal obecní úřad asi roku 1896 přední místnosti domu čp.18 Západočeskému konzumnímu družstvu v Plzni, které zde, po vnější a vnitřní úpravě, otevřelo obchod se smíšeným zbožím, u místních občanů známý jako konzum nebo krám. Další místnosti a vejminek přidělilo jako byty potřebným občanům nebo obecním zaměstnancům.

Křestní list rolníka Jana Hauera

z Račic čp.18 v dnešní ulici V Radčicích

Křestní list.

Království české.

Okres

Districtus

Místo narození

Locus natiuitatis

Nr. Exh. 113.

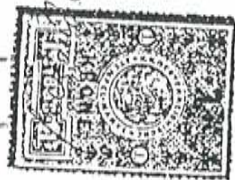
Křestní knihy sv. 2. 1842 str. 16

Liher baptiz. tom. fol.

Testimonium baptismale

Právní Račice

Den, měsíc a rok Dies, mensis et annus	J m e n o Nomen		Nabozenství Religio	Otec Pater	Matka Mater	Kmotři Patrini	Bába Obstetrix
	narození natiuitatis	pokřtění baptismi					
29. 30. ledna roku 18		Jana	Řecká	František Hauer rolník z Račicích čp. 18 man. 249 Michael Hauer rolník z Račicích a František Jurec řezal. z Račic čp. 18	Anna manželka dobra Josef Zanawoche rolníka z Račic čp. 45 v Račicích rozené Hauer z Račic čp. 18	Jan Jurec kněz, potěpanský v Račicích, metropolitní + + + p. p. Anna Jurec selka z Račic	Dosa Dosa

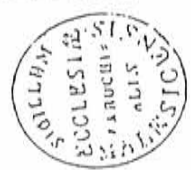

z Račic dne 26. února 1901

Dáno od úřadu

Datum in officio

Jan Hauer
farář

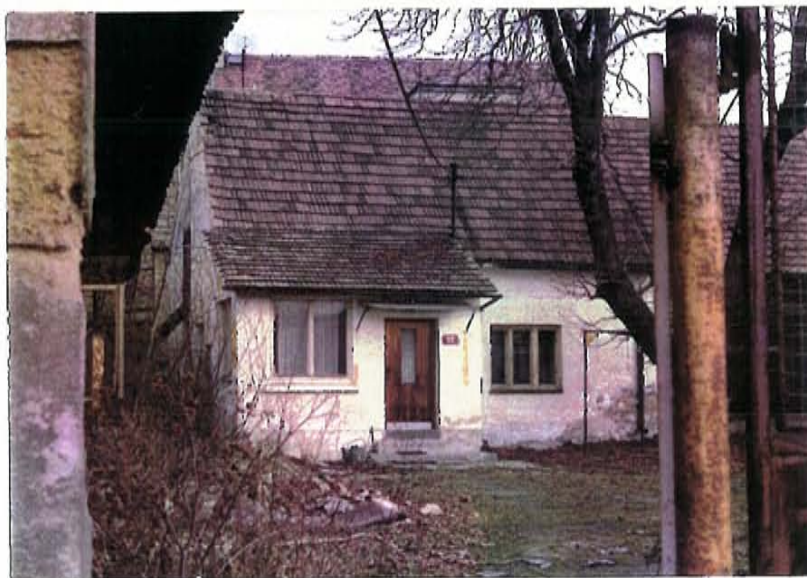

Titulum a baptizato kni. sv. 2. 1842 sv. 2. 1842 str. 16

Roku 1910 byl v Račicích ustaven Sbor dobrovolných hasičů na ochranu obecního i soukromého majetku proti požárům. Za půl roku po svém vzniku, na jaře 1911, zakoupil Sbor v Praze ruční stříkačku taženou koňmi a ostatní pomůcky k hašení požárů. Umístil je, z rozhodnutí obecní rady za úřadování starosty Josefa Peloucha /1869 až 1948/ z čp.17, v jedné z prostorných kůlen obecního dvora.

Ruční stříkačka račického sboru byla první hasičskou stříkačkou v tehdejší plzeňské okrese. V době jejího uložení v obecním dvoře se na zdi domu čp.18 nad vraty do dvora objevila tabulka s nápisem "Hasičská zbrojnice" /viz též str.38/.

Roku 1923 byl v obecních volbách po tříletém období zvolen starostou opět Jan Hauer, zedník z čp.37 /v dnešní Košutecké ulici/ a hned nato při prvním zasedání obecního zastupitelstva poprvé uvažováno o upravení a otevření kanceláře obecního úřadu v domě čp.18 v obecním dvoře /viz též str.145/. Ale teprve 13.června 1932 byly obecní knihy a kancelářské zařízení přeneseny do nové obecní úřadovny, upravené v bývalém vejminku /zadním

Bývalý obecní úřad a knihovna,
dnes obytný domek v obecním dvoře
r. 1989

domku/ obecního dvora, který je dnes označen orientačním číslem 22. Zároveň byla sem přenesena i obecní knihovna z obecné školy. Téhož dne začal zde úřadovat právě zvolený starosta Josef Panuška, dílovedoucí Škodových závodů v Plzni, bytem v čp.58 v dnešní ulici K zámečku /viz též str.146/.

V červnu 1930 zakoupil Sbor dobrovolných hasičů novou motorovou ruční stříkačku s hadicemi a umístil ji v hasičském skladišti na místě staré ruční stříkačky, která byla vyvežena, rozebrána, kovové součásti prodány, podvozek však opraven a použit jako předvozek k nové stříkačce.

Roku 1938 byla v obecním dvoře postavena nová pros-

Bývalá hasičská zbrojnice
v pozadí obecního dvora
r. 1987

torná kůlna pro účely civilní obrany /CPO/ a do ní stříkačka přestěhována.

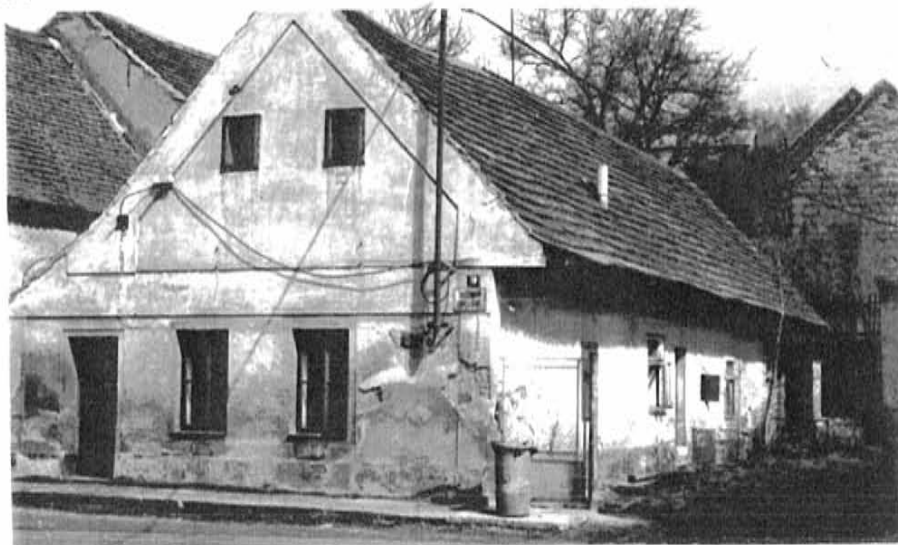
Tato kůlna, bývalá hasičská zbrojnice, byla využívána do roku 1980, kdy pro potřeby tehdejšího Sboru požární ochrany byla v Jilmové ulici na místě staré zámečnické dílny /též kovárny/ jednotného zemědělského družstva Radčice postavena nová moderní zbrojnice a veškeré hasičské potřeby z obecního dvora včetně nového moderního hasičského auta /stříkačky/ byly sem převezeny. Auto bylo darem Městské inspekce požární ochrany v Plzni místnímu požárnímu sboru.

V témže roce, na podzim roku 1938, byla u můstku nad potokem /v dnešní ulici V Radčicích/ dostavěna nová prodejna Západočeského konzumního družstva /ZKD/ čp.148, jejíž dvě místnosti - prodejna a sklad, byly připraveny pro přestěhování zrušené prodejny v obecním dvoře čp.18, a přestěhování v několika dnech provedeno.

Příštího roku, 2. března 1939, bylo započato s opravami obecního domu čp.18, kde na místě bývalého konzumu byly upraveny dvě místnosti s vchodem z ulice jako obecní knihovna - v široké podlouhlé předsíni, a obecní úřadovna starosty Josefa Panušky - velká místnost za knihovnou. Obecní knihy a zařízení jakož i obecní knihovna byly sem hned po skončení prací přeneseny z malé budovy bývalého vejminku v pozadí dvora, kde byl upraven byt pro obecního strážníka.

Vzhledem k velmi zhoršené mezinárodní situaci ve střední Evropě, zvláště pak v českém pohraničí, a na obranu našeho státu proti rozpínavosti západního souseda, fašistického Německa, nařídil prezident republiky Dr. Edvard Beneš mobilizaci vojáků v záloze do čtyřiceti let věku, zatímco starší ročníky byly povolány do zbraně svolávacími lístky. Během noci byly v obecním dvoře a v obou hostincích /U české lípy a ve Staré hospodě u Fi-

šerů/ otevřeny výzbrojní a výstrojní stanice. Vystrojování záložních vojáků bylo provedeno rychle a v naprostém klidu.

Bývalý obecní úřad a knihovna
r. 1989

Čtrnáct dní po obsazení Českých zemí německými vojsky a vzniku protektorátu Čechy a Morava v hranicích Německé říše, byla ve středu 29. března 1939 provedena revize knih v obecní knihovně a rok nato, v září 1940, bylo z nařízení německých úřadů z celkového množství 1064 svazků vyřazeno 237 děl českých, anglických, francouzských a židovských spisovatelů, takže v knihovně zbylo 827 knih. Po tragické noci z 13. na 14. května 1943, kdy anglický svaz bombardovacích letadel omylem svrhl na Radčice a okolí asi 400 bomb a zničil či poškodil řadu budov v obci /viz též str. 85/, bylo mnoho knih zničeno a více než 100 svazků vyřazeno. V té době měla knihovna 922 knihy /v době obsazování českého pohraničí německým vojskem na podzim roku 1938 byly z Malesic, které se staly pohraniční obcí v německých Sudetech naproti Radčicům na české straně hranic, odvezeny knihy z české obecní knihovny a uloženy v knihovně naší obce. Po skončení druhé světové války a obnovení samostatnosti a nezávislosti československého státu roku 1945 byly tyto knihy vráceny obecní knihovně v Malesicích. V Radčicích je převzal malesický knihovník Josef Krpejš /1907-1976//. I místnost, kde byly knihy v policích uloženy a půjčovány, nebyla v dobrém stavu. Některá okna v domě byla tlakem vzduchu vyražená, v ostatních chyběly skleněné tabulky /z nedostatku skla po častém bombardování Plzně a okolí/, místnost nebylo možno v chladném období vyhřát, i když se v kamnech topilo. Proto byla knihovna v lednu 1945 na dobu jednoho měsíce uzavřena a místnost opravena.

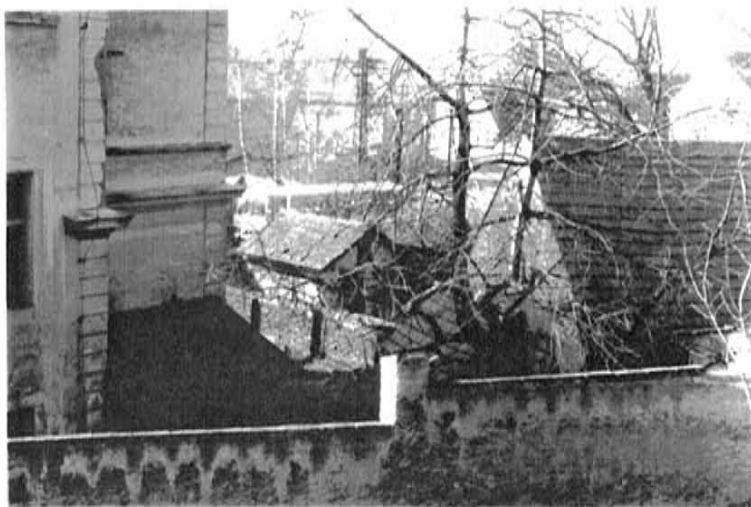
Po skončení druhé světové války byla v úterý 11. září 1945 na schůzi místního národního výboru /MNV/ zvolena nová místní školní a knihovní rada a knihovníkem učitel radčické obecní školy Jaroslav Hrabě /nar. 1916/ z čp. 67

/v dnešní ulici K zámečku/; své funkce se ujal v květnu 1946. V té době bylo z knihovny vyřazeno 40 knih a sešitových vydání s obsahem propagujícím fašismus nebo odporujícím českému cítění. Naproti tomu byly do knihovny vráceny knihy, které byly odtud v září 1940 odstraněny a některými čtenáři v obci po dobu trvání protektorátu Čechy a Morava doma uschovány. Knihy, ukládané do polic, byly roztrženy na zábavné, naučné a knihy pro mládež. Brožury byly uloženy do příruční knihovny. Vydátnou pomoc při třídění knih poskytli knihovníkovi místní mladí občané Václav Wočadlo /nar.1927/, František Šmídl /nar.1930/ a Božek Kašpar /nar.1920/.

Roku 1950 po prohlídce knihovny, kdy zde bylo pro čtenáře připraveno 1419 knih, kterou provedl okresní knihovnický inspektor Jaroslav Kuba a předseda okresní osvětové rady Pavel Holc, oba z okresního národního výboru Plzeň sever, byl knihovně udělen titul "vzorná vesnická knihovna" potvrzený diplomem, který se po několika letech ztratil.

V pondělí 23.června 1952 byl dosavadní knihovník Jaroslav Hrabě zproštěn funkce, protože byl služebně přeložen z radčické národní školy jako ředitel do národní školy v Čemínech. Novým knihovníkem se stal Jaroslav Kadlec /nar.1915/ z čp.3 /v dnešní Jilmové ulici/, technický úředník Škodových závodů v Plzni, a knihovna přenesena do nové úřadovny místního národního výboru /MNV/, upravené v bývalém hostinci U české lípy čp.9 /v dnešní ulici V Radčicích/ současně se zařízením a písemnostmi MNV.

V lednu 1942, v době protektorátu Čechy a Morava /1939 až 1945/ byl v rohu dvora u plotu školní zahrádky a ohradní zdi při průjezdní silnici /dnes ulice V Radčicích/ opraven malý domek, kde byla otevřena sběrna mléka. Rolníci a chalupníci vlastníci krávy byli povinni odevzdat ročně státu mléko v množství 1000 litrů od každé krávy,

Uprostřed bývalá sběrna mléka
v obecním dvoře r.1990

a to proto, že dnem 19.ledna téhož roku byl zrušen jeho

volný nákup a prodej byl vázán na "potravinové lístky". Podle těchto lístků měl dospělý člověk nárok na jednu osminu litru a děti na půl litru mléka denně.

Na sběr a odvoz mléka dohlížel obecní strážník.

Autobusová zastávka. .....

Do pondělí 15.července 1929 neměly Radčice autobusové spojení s okolními obcemi /ani nádraží ČSD, protože tudy železnice nikdy nevedla/. A tak občané navštěvovali sousední obce pěšky, na kole nebo v povozech tažených koňmi.

To pondělí po udělení koncesí projely Radčicemi první dva autobusy - velký, asi pro 40 osob firmy Václav Sýkora Plzeň, a malý, pro 20 cestujících firmy František Nekola Plzeň. Jezdily na lince Plzeň-Radčice-Malesice a zpět. Jedna jízda z Radčic do Plzně stála 2 Kč, týdenní jízdenka /na šest dní, t.j. pondělí až sobota/ 10 Kč.

Tyto autobusy jezdily na uvedené lince jen krátce a rok nato /1930/ se v Radčicích objevil "státní" autobus Československé autobusové dopravy /ČSAD/ a soukromý autobus firmy Josef Jangl Plzeň, oba na lince Plzeň-Radčice-Malesice-Touškov-Čemín-Toužim a zpět při stejné

Autobus firmy J.Jangl Plzeň
v zastávce u konzumu r.1931

ceně jízdenek jako u zrušených linek firem Sýkora a Nekola.

Protože firma Jangl neplatila požadované dávky a daně z provozování dopravy, byla jí licence odebrána, linka zrušena a autobus zabaven. Od 21.února 1933 projížděl naší obcí pouze státní autobus ČSAD.

Zároveň s otevřením autobusových linek určilo obecní zastupitelstvo jako zastávku autobusů místo uprostřed obce po obou stranách silnice u prodejny Západočeského konzumního družstva v čp.18-obecní dvůr a Mariánské kapličky /na dnešní křižovatce ulic V Radčicích a Družstevníků/.

Ve středu 19.června 1974 byla tato zastávka zrušena

a převedena k nové, v minulých dnech dobudované, zastávce u zahrady domu čp.71 při křižovatce ulic V Radčicích a Jilmové pro směr Radčice-Plzeň, pro směr opačný, Radčice-Malesice, před křižovatkou ulic V Radčicích a Na jívách u zahrady bývalého statku čp.12.

19. Náves, Mariánská kaplička, veřejná mostní váha.
.....

Náves.
.....

Ulice Družstevníků při křižovatce s ulicí V Radčicích je široká a tvoří prostranství tvaru trojúhelníku, které už po mnohá desetiletí je nazýváno návší.

Není to název prastarý, protože původní název "náves" patřil ještě v minulém století také rozšířené části dnešní Jilmové ulice od křižovatky s ulicí Na Mazinách k řece Mži /viz též str.214/. Ale pravděpodobně v polovině minulého století stával se středem obce prostor kolem Mariánské kapličky, postavené kolem roku 1850, mezi usedlostmi zámožných sedláků a chalupníků čísel popisných 17, 18, 25, 26, 30, 7 a 8. Stála tu kaplička, byl tu hostinec U české lípy čp.9, vyhledávané středisko výměny zkušeností místních rolníků, kulturního vyžití občanů /taneční zábavy, divadelní hry, přednášky aj./ a sídlo místních zájmových a tělovýchovných organizací. Byl zde konzum /prodejna Západočeského konzumního družstva/, později obecní úřad čp.18 s obecní knihovnou, prodejna láhvového piva v čp.25 a řeznictví hostince U české lípy. Byly zde konány tábory lidu, slavnosti Staro-

Náves r.1989

českých mají, odtud vycházeli a dosud vycházejí velikonoční koledníci-rachtači za koledou, v sobotu 26.května 1945 byla zde provedena první řádná volba členů místního národního výboru /MNV/ veřejným hlasováním zvlášť o každém kandidátu. Tehdy byl prvním předsedou MNV zvolen bývalý starosta a v době protektorátu Čechy a Mora-

va vládní komisař Josef Panuška z čp.58 /v dnešní ulici K zámku/.

Prostranství u Mariánské kapličky bylo, jakožto střed obce, právem nazýváno návsi.

Mariánská kaplička.

Mariánská kaplička s věžičkou a zvonkem, s obrazem Panny Marie s dítětem a obrazem Ježíše Krista /t.zv. Srdcem Ježíšovým/ na oltářníku, byla postavena někdy kolem roku 1850.

Podle oznámení Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody v Plzni ze dne 18.ledna 1964 byla kaplička do seznamu kulturně historických památek druhé kategorie Západočeského kraje zapsána takto:

Číslo kartotéky:
1565 - Radčice,

Kaple na návsi:

obdélná s pseudobarokním štítem /pseudo = nepravý, t.j. slohová podobnost po způsobu slohu pravého. Vzniklé dílo je umělecky dobově nepřírozené.

Baroko je umělecký sloh, používaný od konce 16.století do konce 18.století -
- pozn. autora/.

Mariánská kaple r.1986

Sochy kol ní : Sv.Barbora, sv.František, sv.Josef, sv.Václav.

Kaple je z 19.století, sochy z 18.století.

Seznam kulturně historických památek je uložen v odboru kultury Magistrátu města Plzně, Škroupova 5, Plzeň.

Národopisná společnost československá uvádí v díle Plzeňsko, díl IV., vyd.v Praze roku 1934, o kapličce, že "rázovitá kaplička se zvoničkou je vystavěna ve slohu pozdně románském, který vznikl oživením jeho asi v prvních desetiletích 19.století i na venek. O původu stavby nemluví žádné místní ani příslušné farní prameny, i staří pamětníci mlčí.

Vrchol portálu zdobí kamenný kříž s Kristem, po stranách Matka Boží a sv.Jan, vše ploché, primitivního výrazu.

V zadní barokní zdi sv.Václav, asi odjinud přinesený. Uvnitř jsou obrazy lidového malíře na plátně a sošky ze dřeva různé velikosti, asi odjinud získané.

Starý zvonek s plastickým obrazem bohorodičky s nápisem: Anno domini 1721. Sit nomen domini benedictum."

Roku 1858 byl do račické knihy účtů /Gemeinde Rechnung Ratschitz/, uložené v Archivu města Plzně, Veleslavínova 19, proveden tento záznam:

za vápno na kapliče , 4 měřice ..... 0,40 fl,
roku 1859

na kapličku 2 věrtele černého vápna ..... 0,42 fl,
" " 9 měřic bílého vápna ..... 0,89 "
za barvu na dveře u kapličky ..... 0,65 "
do kapličky 4 svíčky ..... 0,95 "
zedníkovi za 4 dny práce na kapliče .... 3,36 "

/1 měřice je 62,4 litru, 1 věrtel je 23,4 litru/,
roku 1860

za tašky na kapličku Kristlovi ..... 0,20 fl,
oprava P.Marie ..... bez udání
poplatku.

Znamenají snad tyto záznamy dobu postavení kapličky?

Původní zvonek s datem 1721 a nápisem /viz výše/ byl v pátek 3.dubna 1942, v době protektorátu Čechy a Morava, z nařízení německých úřadů sejmuto z kapličky, aby byl odvezen do pražského vltavského přístavu v Libni a odtud s mnoha jinými českými zvony dopraven lodí po Vltavě a Labi do Hamburku /v Německu/, roztaven a kovu použito k výrobě hlavně vražedného nástroje - děla pro jedno z evropských bojišť. Do věžičky byl zavěšen méně vzácný zvonek ze hřbitovní márnice, který o dva měsíce později postihl stejný osud.

Po skončení druhé světové války byl původní vzácný zvonek s datem 1721 nalezen na dně přístavu v Praze Libni, kam ho čeští přístavní dělníci s mnoha jinými zvony při nakládání na loď do Hamburku v nestřežené chvíli ponořili. V říjnu 1945 byl převezen do Radčic a zavěšen do věžičky márnice na místním hřbitově. Do kapličky na návsi byl zavěšen zvonek jiný, který toho roku 1945 zakoupila a obci věnovala zbožná selka Anna Jílková rozená Podlesáková z čp.27 /v dnešní ulici Družstevníků/.

Čas od času se tento zvonek rozezní rukou důchodkyně Olgy Opavové /nar.1920/ z čp.177 ve Stromkové ulici "umíráčkem" při úmrtí radčického občana a do ulic obce, do dvorů i zahrad nejstarší části Radčic, zapadá jeho smutný hlas po dobu 10 až 15 minut /viz též str.81/.

Zvonit v době úmrtí místních občanů ve věžičce zdejší kapličky bylo začato z nedostatku jiné možnosti /v obcích, kde stojí kostel, zvoní kostelník umíráček malým zvonek na kostelní věži/ pravděpodobně po postavení kapličky v minulém století. V té době bylo její nejbližší okolí upraveno jako květinový záhon a ještě v třicátých letech tohoto století tu byly vysazeny okrasné hlohy a lípy.

Veřejná mostní váha.
.....

U Mariánské kapličky na okraji vozovky průjezdní silnice /dnešní ulice V Radčicích/ byla ve středu 1. listopadu 1967 zrušena a odstraněna stará obecní mostní váha pro svůj zchátralý stav. Byla užívána již v letech kolem roku 1915 za mírný poplatek obci místními zemědělci k vážení nákladů na povozech tažených koňmi, později na nákladních autech. Její vahadlo se stupnicí bylo umístěno v podélné budce u zdi kapličky.

Nová moderní mostní váha k vážení povozů či aut s náklady byla postavena současně s nízkým domkem čp.149 k potřebě jednotného zemědělského družstva v ulici Družstevníků /viz též str.209/.

20. Hostinec U české lípy a řeznictví, sídlo obecních představenstev a knihovna, první pohřeb žehem, první auto v Radčicích.
.....

Hostinec U české lípy a řeznictví.
.....

Roku 1896 mladý rolník Vojtěch Keck /nar.1873/, potomek starého selského rodu, který působil v tehdejších Račicích už roku 1700, převzal při dosažení plnoletosti rozlehlý dvůr s hospodářskými budovami a obytným domem čp.8 /v dnešní ulici Družstevníků/ od svého otce Františka a stal se tak jedním z mála vlastníků největších statků v obci. Díky svým schopnostem se brzy na svém dvoře zapracoval a za peníze, získané prodejem zemědělských plodin a domácích zvířat, dal v letech 1903 a 1904 postavit v blízkosti svého obytného domu /na nároží dnešních ulic V Radčicích a Družstevníků/ hostinec, který, jako dobrý Čech a vlastenec, pojmenoval "hostincem U české lípy".

Hostinec U české lípy r.1932,
muž v tmavých šatech je Vojtěch Keck,
vedle něj stojí jeho syn Václav

Hostinec byl postaven na místě menšího statku čp.9, který V.Keck koupil asi roku 1900 po smrti sedláka Matouše, posledního z rodu Pokorných, a od té doby se statku čp.8 říkalo "u Matoušů" /viz též str.100/. Nový hostinec byl zaznamenán v pozemkové knize Okresního soudu v Plzni s číslem popisným 9.

Avšak Vojtěch Keck sám se živnosti hostinské nevěnoval a ještě téhož roku 1904 hostinec pronajal Josefu Plachetkovi z Horní Břízy, který se zde stal prvním hostinským.

Asi roku 1909 otevřel V.Keck při hostinci řeznictví v přízemí budovy s vchodem z dnešní ulice Družstevníků

Bývalé řeznictví v budově čp.9 r.1988

a pronajal je řezníku Janu Nechutnému z Plzně. Hostinský Josef Plachetka a řezník Jan Nechutný se hned nato do Račic přestěhovali.

Pravděpodobná posloupnost hostinských a řezníků U české lípy:

Hostinští: 1904-1906 Josef Plachetka,
1906-1919 Václav Hrdlička,
1919-1930 Josef Vlček,

řezníci : 1909- Jan Nechutný,
-1930 Bedřich Grygar.

Mezi obytným domem statku čp.8 a hostincem U české lípy uzavírala široká vrata vjezd do dvora a zahrady hostince. Hned za vrata zdvihal svou rozložitou korunu do výše obou střeš obrovský kaštan /jírovec/ a stál zde do roku 1924, kdy byl poražen, průjezd zastavěn jako součást hostince a obě budovy tak spojeny. V nové přístavbě bylo postaveno jeviště v úrovni sálu a hlediště bylo upravováno přistavením židlí do sálu.

Bylo to první divadelní jeviště v Radčicích, které bylo, právě tak jako hlediště a ostatní místnosti hostince, osvětlováno lampami, jejichž hořáky byly plněny plynem acetylenem, vyvíjeným v zásobnících lamp působením vody na karbid vápníku /CaC₂/. Roku 1925 došlo poškozením plynovodné trubice k úniku plynu jedné z lamp, k na-

hromadění acetylenu v místnosti a následnému výbuchu, který způsobil vyražení všech oken v hostinské místnosti.

Roku 1919 vznikly v obci dva tělovýchovné spolky: tělocvičná jednota Sokol a Dělnická tělocvičná jednota /DTJ/. I když tělocvičná jednota /TJ/ Sokol měla své sídlo ve Staré hospodě u Fišerů a DTJ v hostinci U české lípy, jejich členové, po dohodě obou spolkových představenstev, cvičili v zimě a v době nepohody v sále hostince U české lípy, v jehož držení se po dnech střídali /viz též str.41/. Až roku 1932 TJ Sokol přenesla své hodiny tělocviku do sálu nové budovy Staré hospody u Fišerů čp.15 /v dnešní ulici V Radčicích/.

Roku 1930 převzal hostinec a řeznictví Václav /nar. 1908/, syn sedláka Vojtěcha Kecka, a zde se svými pomocníky sestrou Marií provdanou Köhlerovou /nar.1906/ a vyučeným číšníkem Jordanem Romanuttim /nar.1909/, italského původu, pracoval /viz výše fotografie Hostinec U české lípy r.1932/. Pro snadnější spojení s dovozci nápojů a potravin dal si Václav Keck v červenci 1932 zavést do hostince "státní" telefon číslo 695 a ve čtvrtek 16.června 1932 jej uvedl do provozu i pro veřejnost za poplatek 1 Kč pro místní, t.j.plzeňský, hovor, meziměstský hovor byl počítán podle vzdálenosti volaného účastníka.

Byl to první veřejný telefon v Radčicích.

V té době stála již před hostincem u vozovky průjezdní silnice /dnešní ulice V Radčicích/ malá benzinová čerpací stanice o jednom stojanu.

V pátek 23.září 1938 ve 22 hodin, v době vrcholení napjaté národnostní situace v českém pohraničí, nařídil prezident Dr.Edvard Beneš mobilizaci záložních vojáků do čtyřiceti let věku a ostatní k nástupu do vojenské služby po doručení svolávacích lístků. Během noci byl sál hostince U české lípy využit jako výstrojní a výzbrojní stanice. Stejně vystrojení záložníků se konalo ve Staré hospodě u Fišerů a v obecním dvoře.

Během bombardování obce v době 2.světové války, v noci ze 13. na 14.květen 1943, byl hostinec U české lípy zasazen bombami a obytná část budovy úplně zničena. V troskách zahynul hostinský Václav Keck s manželkou Kamilou, otcem Vojtěchem, služebnou Františkou Pajerovou a třemi podnájemníky, manžely Václavem a Annou Kovářikovými se synem Václavem. Mírněji poškozená část hostinská byla opravena, ale hostinec, řeznictví a benzinová čerpací stanice tu již obnoveny nebyly.

Roku 1951 koupil tehdejší místní národní výbor /MNV/ od majitele Vojtěcha Kecka /nar.1896/, rolníka z čp.8, bratra zemřelého hostinského Václava Kecka, zbytek hostince a po provedení opravy a úpravy místností, chodby a venkovních zdí sem dal v červnu 1952 přenést zařízení a písemnosti ze své dosavadní úřadovny v obecním dvoře. K rychlé informaci radčických občanů byl v neděli 20.července 1952 v kanceláři místního národního výboru zapojen prozatímní místní rozhlas se šesti tlapači na různých místech obce a v sobotu 19.dubna 1958 uveden do

stálého provozu.

Radčická radnice čp.9 /vpravo/
r.1989

Od listopadu 1989 bylo v budově sídlo Úřadu městské části Plzeň-Radčice a od roku 1991 Úřadu městského obvodu 7 Plzeň-Radčice.

Označení sídla radčického obvodního úřadu na čelní zdi budovy čp.9
r. 1992

Místnosti bývalého řeznictví byly v letech 1952 až 1967 využity jako kanceláře jednotného zemědělského družstva Radčice, kde pracoval předseda a účetní družstva a konaly se zde porady představenstva /viz též str.210/.

Obecní knihovna.
.....

Veřejné půjčování knih v Radčicích má dlouhou tradici. Koncem minulého století byly to některé místní spolky, které svým členům i nečlenům půjčovali knihy ze svých knihoven. V letech 1917 až 1918 si v domě čp.46 /v dnešní ulici V Radčicích/ otevřel veřejnou půjčovnu knih herec plzeňského divadla František Kovářík, když se zde uzdravoval po zhoubném onemocnění. Po celý rok půj-

čoval ze svých padesáti svazků díla poučná i zábavná dětem i dospělým a stal se tak prvním radčickým knihovníkem /viz též str.175/. Po jeho odchodu z Račic si občané krátký čas vypůjčovali knihy opět ve spolkových knihovnách až do středy 5.listopadu 1919,kdy byla v obci ustavena veřejná obecní knihovna a místní spolky tuto knihovnu dobrovolně podpořily svými knihami, které ochotně přenesly do jejích přihrádek. Knihy byly umístěny ve školním kabinetu a funkci knihovníka převzal řídicí učitel Václav Novák. Všechny přípravné práce, spojené s knihovnou, vykonal správce školy sám.

Knihovna byla pro veřejnost otevřena v sobotu 1.října 1921. V té době bylo v přihrádkách uloženo 544 knih a během prvního měsíce od otevření knihovny bylo vydáno 35 členských průkazů.

Do roku 1932 si občané vypůjčovali knihy v obecné škole. Toho roku v červnu byla knihovna přenesena z obecné školy do prvního samostatného obecního úřadu v obecním dvoře čp.18,kde byly občanům půjčovány knihy zpočátku v zadní,později v přední budově do června 1952.

Roku 1951 zakoupila rada místního národního výboru /MNV/ budovu bývalého hostince U české lípy čp.9 a rok poté svůj úřad do této opravené a pěkně upravené budovy z domu čp.18 v obecním dvoře přestěhovala.

Současně s přenesením písemností a zařízení MNV do budovy čp.9 byla sem také přenesena obecní knihovna a knihy uloženy do polic v první místnosti úřadovny před kanceláří národního výboru.

V pondělí 23.června 1952 byl na místo knihovníka Jaroslava Hraběte,učitele místní školy,který byl přeložen do Čemín jako ředitel tamní národní školy /viz též str.188/, zvolen knihovníkem Jaroslav Kadlec,technický úředník Škodových závodů v Plzni /viz též str.217/.

Roku 1961,v době,kdy obecní knihovna nabízela čtenářům 1900 svazků zajímavého čtení,vzdal se dlouholetý knihovník Jaroslav Kadlec funkce a knihovna byla do ledna 1962 uzavřena. V úterý 30.ledna téhož roku převzal knihovnu technický úředník konstruktér Škodových závodů v Plzni v důchodu Jan Burián /nar.1892/ z čp.145 /v dnešní ulici Na Mazínách/ a působil zde do své smrti roku 1971,kdy povinnosti knihovníka převzal Ing.Josef Ulman /nar.1901/,technický pracovník Škodových závodů v Plzni v důchodu,švagr Jana Buriána,a pracoval zde jako knihovník do roku 1973. Po odchodu Ing.J.Ulmana z knihovny stala se knihovnicí Zdeňka Kalinová /nar.1930/,žena v domácnosti,z čp.231 /v dnešní ulici Na jívách/. V té době bylo v knihovně 2200 knih různého obsahu.

V květnu 1976 se staly Radčice součástí Plzně a místní knihovnu převzala jako svou pobočku městská knihovna,která zde od té doby doplňuje knihy ze svých zásob. V té době byl místní národní výbor zrušen a v budově začal pracovat občanský výbor číslo 25 obvodního národního výboru Plzeň 3. Dne 24.listopadu 1990 skončil občanský výbor svou činností a dům s knihovnou převzal do své správy Úřad městské části Plzeň-Radčice,jehož název

od poloviny roku 1991 zní Úřad městského obvodu 7 Plzeň Radčice.

Knihovnice Z.Kalinová se vzdala koncem roku 1977 funkce, knihovna byla pro nevyhovující prostředí zrušena a knihy převezeny do městské knihovny v Plzni. Teprve po šesti letech, v lednu 1983, bylo 2232 knih vráceno z plzeňské městské knihovny do knihovny v Radčicích. Byly umístěny v původní upravené místnosti v budově čp. 9. Knihovna byla veřejnosti otevřena v pondělí 28.ledna 1983, kdy se stala knihovnicí důchodkyně Jaroslava Krystlová /nar.1923/ z čp.133 v ulici Na Mazínách. Po onemocnění v lednu 1992 vzdala se J.Krystlová své knihovnické funkce, kterou 1.února 1992 převzala její snacha Alena Krystlová /nar.1948/, ředitelka místní mateřské školy, bytem v Rolní ulici čp.142.

První pohřeb žehem.
.....

V době od roku 1919 do roku 1933 bydlela v obytné části hostince U české lípy čp.9 rodina technického úředníka Josefa Čálka, zaměstnance Škodových závodů v Plzni, jehož manželka Růžena začátkem roku 1929 těžce onemocněla a 17.prosince téhož roku v plzeňské nemocnici zemřela.

Byla jako první občan radčický zpopelněna v plzeňském krematoriu.

První auto v Radčicích.
.....

První český automobil, který nesl hrdý název "President", vyjel roku 1898 v moravském městě Kopřivnici z dílen "vozovky", t.j.továrny na kočáry a železniční vagony, která přizpůsobila svou výrobu světovému požadavku a obchodní nutnosti a nastoupila cestu k vývoji a výrobě kvalitních automobilů. V prvních letech Československé republiky přijala vozovka jméno Tatra, kterým byly označovány automobily, vyjíždějící odtud do světa, v němž si svou kvalitou získaly tu nejlepší pověst.

Bývalý statek čp.16 /vlevo/ r.1993

Poněkud stranou od budovy čp.9 na protější straně ulice V Radčicích, v sousedství hostince U Fišerů, stojí bývalý statek čp.16, který si kolem roku 1926 od majitele Václava Pokorného, rolníka z čp.7 /v dnešní ulici Družstevníků/ pronajal plzeňský obchodník František Bouček. Do usedlosti se nastěhoval a stodolu bývalého statku přebudoval na krouhárnu zelí. Později, roku 1933, usedlost od Václava Pokorného koupil.

Aby mohl snadno a bezpečně dovážet své zboží na plzeňské trhy, případně je dodávat do obchodů, koupil si F. Bouček roku 1933 malé lehké nákladní auto značky Tatra. Bylo to první auto, jehož majitelem se stal radčický občan, a dva roky nato už bylo ve zdejší obci 17 soukromých aut.

21. Ulice Družstevníků, usedlosti /statky a domy/ čísel
popisných 25, 8, 7, 6, 86, 27, 53:

Ulice Družstevníků.

Není v Radčicích ulice, kde by bylo tolik zajímavostí hodných zaznamenání, jako v ulici Družstevníků, která je jednou z nejstarších ulic v obci.

Dnešní ulice Družstevníků asi r.1910

Její prašná vozovka vybíhá z návsi od Mariánské kapličky /při křižovatce s ulicí V Radčicích/ a končí za křižovatkou s Jilmovou ulicí na t.zv.navážce u dřevěného mostu na Mži. Je zde šest statků a jedna chalupa, jeden bývalý hostinec a jeden mini-hotel.

Bývalý statek čp.25.

Na začátku ulice Družstevníků vlevo od Mariánské kapličky, za kouskem země, porostlém trávou, plevelnými rostlinami, keři a mladými akáty s břízkami, které jsou čas od času vysekávány, aby při svém vzrůstu nepoškodily vedení elektrického proudu, stojí kamenná zeď, kdysi součást velkého obytného domu, stájí a chlévů rozsáhlé hospodářské usedlosti čp.25 Josefa Čechury, kolem roku 1890 starosty obce, později, ve třicátých a na počátku čtyři-

cátých let sklad a prodejna piva manželů Václava a Marie Dvořákových z Plzně, majitelů statku.

Tato usedlost byla v noci z 13. na 14. květen 1943, v době druhé světové války, při bombardování obce úplně zničena a pro vysokou finanční částku, kterou by bylo nutno vynaložit k jejímu znovupostavení, už obnovena nebyla. Jejím pozůstatkem je malý domek, bývalý vejminek statku, který jediný z budov hospodářství zůstal neporušen. Má číslo popisné 25 a je dodnes obýván.

Statek čp.8.

Statek čp.8 s krásnou, leč neudržovanou, bránou se sochou ležícího lva na vrcholu a kovovými vraty s příjezdem z návsi a vedlejší brankou pro pěší, byl po více než 290 let majetkem selského rodu Kecků. Dnes zde soukromě hospodaří rolník Ing. František Houdek, zemědělský inženýr agronom, manžel vnučky poslední majitelky z rodu Kecků Barbory rozené Turnwaldové /nar. 1903/, manželky roku 1953 zemřelého Vojtěcha Kecka /nar. 1896/.

Další o statku čp.8 viz str.194.

Statek čp.8 r.1991

Statek čp.7.

Od budovy vejminku statku čp.8 táhne se pás vysoké cihlové zdi s železnými vraty, nad jejímž vrcholem přerůstají do ulice větve obrovského ořešáku vlašského /*Juglans regia*/, jehož věk se odhaduje na 65 až 70 let. Za ním se rozkládá zahrada se sadem asi 15 vzrostlých ovocných stromů převážně jabloní. Patří ke statku čp.7, který již v minulých staletích patřil selskému rodu Pokorných, z něhož v daleké minulosti vzešlo několik místních konšelů a představených obce.

V minulém století byla na místě zahrady louka, rozkládající se až k potoku /v dnešní Jilmové ulici/, majetek to sedláka Jana Hauera, vlastníka statku čp.18 /v dnešní

ulici v Radčicích/, který roku 1895 ukončil svou rolnickou činnost a statek prodal obecnímu úřadu /místní školní radě/ k postavení obecné školy /viz též str.117/. Současně s polnostmi prodal i louku mladému hospodáři ze statku čp.7 Václavu Pokornému /nar.1868/, který dal pozemek na straně ulice oplotit zdí a v místě dnešních vrat postavit vysokou bránu k projíždění povozů. Brána /viz obrázek "Dnešní ulice Družstevníků asi r.1910" na straně 200/ byla roku 1912 zbourána a nahrazena prostými vraty. Asi v té době byly v zadní části louky zasaženy stromy a přední část upravena jako zelinářská zahrada.

Dne 1.ledna 1988 prodal majitel statku čp.7 celou usedlost, t.j. obytný dům, bývalý vejmínek, dvůr, hospodářské budovy a zahradu jezdeckému oddílu tělovýchovné jednoty Sokol v Radčicích jako součást vedlejšího dvora čp.6, kde měl oddíl stáje /viz též str.203/. Přizemní obytný dům a přední polovinu zahrady užívá podle dohody, uvedené v kupní smlouvě, až do své smrti bývalý majitel statku, který zde sám prožívá své stáří - Josef Ruml, rodák skvrňanský, 86 letý vdovec-důchodce, od roku 1930, kdy se do statku přišel, do roku 1952 s manželkou Jaromírou rozenou Pokornou řídící rolník, od roku 1952

Statek čp.7 r.1989

(nar.1905/), samostatně hospodačel jednotného zemědělského družstva /JZD/ v Radčicích a v letech 1954 až 1969 velmi úspěšný předseda téhož družstva, který je přivedl k tak mimořádnému rozkvětu, že tři roky po sobě, v letech 1957, 1958 a 1959, obdrželo putovní standartu okresního národního výboru /ONV/ Plzeň-sever jako nejlepší družstvo v okrese. Předseda J.Ruml byl za svou činnost roku 1957 odměněn čestným uznáním rady ONV Plzeň-sever za vzornou organizaci práce ve žních, při výmlatu a výkupu obilí. Současně mu byla předána plaketa ministra zemědělství "Za vynikající výsledky v zemědělské výrobě" a roku 1967 byl vyznamenán medailí "Vynikající

Josef Ruml r.1988

pracovník zemědělství a výživy" předsednictvem krajského národního výboru /KNV/ v Plzni.

Od roku 1962 do roku 1986 plnil neméně odpovědně povinnosti obecního kronikáře.

Na podzim roku 1940, vedení snahou urychlit co nejvíce sklizeň brambor, postavili rolníci Josef Ruml a Vojtěch Keck /nar.1873/ ze sousedního statku čp.8 v zadní části zahrady statku čp.7 podle projektu Ing.Dr.Hönicha z Prahy naklíčovnu ranných brambor k urychlení jejich zakořenění a vzrůstu.

Prostor dřevěného domku-naklíčovny pojal až 50 metrických centů bramborové satby, která zde byla uskladněna na lískách již na podzim a ponechána při teplotě 2°C do ledna příštího roku, kdy byla teplota zvýšena vytápěním na 10°C k udržení vlhkosti ve vzduchu. Brambory postupně klíčily, utvořily tuhé klíčky a po vsazení do polní půdy rychle zakořenily a uspišily sklizeň nejméně o tři týdny.

Naklíčovna byla první stavbou toho druhu v západních Čechách /viz též str.242/.

Na podzim roku 1952 byl v Radčicích zatčen vzdělaný rolník a tajemník plzeňského Svazu velkostatkářů Emilián Winter /nar.1907/ ve svém statku čp.12 v dnešní ulici V Radčicích za údajný protistátní postoj, jehož vedlejší činností byla spolupráce s Českým hydrometeorologickým ústavem v Plzni ve funkci pozorovatele změn teplot a množství dešťových srážek v Radčicích, jejich zaznamenávání a zasilání na udané adresy.

Aby pozorování počasí v naší obci nebylo přerušeno a tím i přetržen řetěz žádaných zpráv, ujal se pozorovací stanice Josef Ruml. Venkovní speciální meteorologický teploměr "minimum - maximum" a srážkoměr s odměrným válcem přenesl se souhlasem hydrometeorologického ústavu na svou zahradu a od té doby dodnes sleduje, zaznamenává, zjištěné údaje zpracovává a výsledky na zvláštních tiskopisech každý týden odesílá Českému hydrometeorologickému ústavu v Plzni, Státnímu statku v Křimicích, plzeňské Hvězdárně a planetáriu, Zkušebnímu a kontrolnímu ústavu zemědělství v Plzni, dlouhodobé údaje pak Archivu města Plzně a konečně místnímu kronikáři k záznamu celkového měsíčního počasí do obecní kroniky.

V letech 1991 a 1992 došlo v zadní polovině zahrady statku k úplnému vykácení do té doby J.Rumlem pečlivě ošetřovaných dospělých ovocných stromů vybraných odrůd /jabloní a hrušní/ každý podzim přinášejících svému majiteli nádherné zdravé a chutné ovoce členy jezdeckého oddílu, kteří zahradní pozemek využívají jako výběh pro koně.

Statek čp.6.
.....

Sousedním dvorem statku čp.7 je statek čp.6, který byl od nepaměti až do začátku druhé světové války /1939-1945/ základnou pro pořádání průvodů při slavnostech Staročeských májů, které se konaly z podnětu některého

Křestní list rolníka Vojtěcha Pokorného

z Račic čp.6 v dnešní ulici Družstevníků

Deutsches Reich
Sudetengau

Erzdiözese Prag (Deutscher Anteil)

Bezirksvikariat: *Mies*

(Ahnen-Nr. ....)

Zahl *336*

Geburts- und Taufschein

Auszug aus der Geburtsmatrik
des unterfertigten
röm.-katholischen Seelsorgeamtes

Band *11*, Blatt *100* für *Raschitz*

Geburtstag	Geboren am <i>21. Oktober</i> ^{<i>1826</i>}	Eintausend <i>acht</i> - hundert <i>sechs und zwanzig</i>
Tauftag	Getauft am <i>26</i> "	
Geburtsort	<i>Raschitz</i> <i>Kudčice</i> Nr. <i>6</i>	Amtsgericht: <i>Pusa Pleš</i> Landkreis: <i>Pusa Pleš</i>
Taufname	<i>Walter Vojtěch</i>	
Familien-Zuname	<i>Pokorný</i>	
Religion	römisch-katholisch	Geschlecht <u>männlich</u> ~~weiblich~~
		Eheliches — legitim. unehel. Kind der Eltern:
Vater	<i>Josef Pokorný, Lehmann aus Raschitz und wu. in Mies + Maria Pokorný Lehmann in Kutschitz und in Blatná eine geborene Pokorný aus Tabor.</i> <i>Josef Pokorný, náčelník Račic mář. syn + barůnek, Panského v Městečku Račicích Matušany roč. 1891</i> Alle römisch-katholisch!	
Mutter	<i>Marie Wil. Lehmann aus Miesler Lehmann aus Miesler und Fr. Anna Lehmann Miesler aus Miesler</i> <i>Marie manž. dcera Václava Schillera, sedláka z Krámské a. n. roč. 1891, Miesler.</i> Alle römisch-katholisch!	
Das Sakrament der Taufe empfangen nach römisch-katholischem Ritus		
Taufender Priester <i>Walter Hájek, Admin. Praxos</i>		
Taufpate <i>Walter Hájek, Vikar Miesler, Kath. Vikar Suchbát</i>		
Geprüfte Geburtsassistentin <i>Josef Hájek</i>		
Firmung am	Sakrament der Ehe am	In der Kirche in
Ledig, verheiratet mit:		
Anmerkung		

Bezeugt durch Amtssiegel und Unterschrift:

vom k. u. k. Pfarramt Miesler
am *23. Sept. 1940.*

Rudolf Anton Pietsch
Pfarrm. u. Excurr. Adm.

Nr. 1100 — Druck und Verlag: Buchverlag Egerland, Merano, Meranbuchverlag

z radčických zájmových spolků, obvykle jednu neděli v květnu nebo na začátku června. Zde, na dvoře "u Lukášů", se krojovaní účastníci průvodu shromažďovali a pak za zvuků různých pochodů, kterými hudební kapela zvyšovala slavnostní ráz dne, vycházeli ze statku, aby prošli obcí /pravděpodobně dnešní ulicí Družstevníků do ulice Jilmové a ulicí V Radčicích/ na náves k Mariánské kapliče, kde se odbyvala hlavní část slavnosti /viz též str.65/.

Statek čp.6 patřil již v 16.století selskému rodu Lukášů, ale už v polovině 19.století byl majetkem Vojtěcha Pokorného, jehož dcera Markéta /nar.1865/, svobodná, nervově chorá, si zde ve věku 74 let podřezala břitvou žíly na rukách a zemřela. Její starší sestra Anna /nar.asi 1860/ se kolem roku 1880 provdala za Vojtěcha Šimandla /nar.asi 1857/, jejichž syn Antonín /nar.1883/, pozdější inženýr chemie, zpočátku sládek /Betriebsleiter/ pivovaru v Berlíně /Německo/ a po návratu do Prahy sládek pivovaru v Praze-Bráníku, se stal po smrti otcově majitelem statku. Tento pozdější technický ředitel Ing. Antonín Šimandl byl roku 1944 za protistátní činnost příslušníky německé tajné státní policie /Gestapo/ v Praze zatčen, ihned odsouzen a popraven.

Po smrti Ing.A.Šimandla se majitelkou statku stala jeho dcera Dagmar, později provdaná Krausová /nar.1925/ a syn Antonín, elektroinženýr Škodových závodů v Plzni, který správu statku předal své sestře.

Roku 1952 byl statek převzat předsednictvem jednotného zemědělského družstva Radčice a rok nato, jako jedna z provozoven družstva, se stal první družstevní drůbežárnou v Radčicích s chovatelkou slepic Jaromírou Rumlovou /nar.1905/. Slepice zde byly chovány ve stájích s nevyhovujícím výběhem a hrabaništěm a proto již roku 1955 byla vybudována nová drůbežárna u lesa Dolního Kyjova nad křižovatkou dnešních ulic Na jívách a V podlesí /viz též str.242/. Po převezení slepic do nové drůbežárny byly stáje statku čp.6 přebudovány na výkrmnou vepřů, která však byla roku 1976 současně se zánikem jednotného zemědělského družstva zrušena.

Počátkem roku 1977 byl statek předán radčické tělovýchovné jednotě Sokol /TJ Sokol/ a v dubnu téhož roku po úpravě bývalých stájí sem umístěno 9 koní jezdeckého oddílu TJ Sokol v Plzni-Bolevci, protože tamní hospodářství se stájem bylo, podle plánu výstavby města, zbouráno. Hned nato byly bývalé stáje - výkrmná vepřů v čp.6 členy jezdeckého oddílu vyčištěna a přestavěna na stáj s boxy pro ustájení koní.

Dočasné cvičiště pro veškerý výcvik jezdců a koní si členové oddílu upravili na louce za dřevěným mostem na Mži. Když se později stal jezdecký oddíl součástí TJ Sokol Radčice, začali členové oddílu cvičit s koňmi na horní části cvičiště jednoty nad obcí u sokolovny čp.200 v ulici Na hůrkách /viz též str.280/. Cvičiště za dřevěným mostem však zůstalo nadále v majetku oddílu. Když na jaře roku 1990 prohlásil výbor oddílu svou pěkně vybudovanou a upravenou společenskou místnost, která

vznikla zbouráním vnitřních zdí a tak spojením prostorů bývalého vejminku a komory statku čp.7 s vchodem ze dvora, za veřejnou a na místě půdy této budovy dal postavit a zařídit několik pokojů pro hosty, nazval svůj

Statek čp.6 r.1992

podnik jménem Pension Cita a hostům umožnil, podle jejich přání, projíždky na koních na zmíněném cvičišti za dřevěným mostem.

Roku 1991 požádala majitelka statku Dagmar Krausová, bytem v Plzni, o vrácení statku do vlastnictví své rodiny. Její žádosti bylo vyhověno a jezdecký oddíl převedl své ústředí a veškerý provozní materiál se šesti koňmi do vedlejšího statku čp.7, který je od roku 1988 jeho majetkem /viz též str.202/. Po převzetí rodinného majetku pobývá D.Krausová často ve statku čp.6, zvláště pak o svátcích či sobotách a nedělích.

Hostinec čp.86.

Naproti statku čp.6, na opačné straně ulice, je nízký podlouhlý domek, na jehož střechu a zdi již mnoho let nesáhla ruka řemeslníka, aby je uvedla do pěkného stavu. Domek je od roku 1946 majetkem plzeňského občana JUDr. Oldřicha Pechmana z Plzně-Borů, má číslo popisné 86 a do roku 1950 zde byl hostinec, který dal postavit pravděpodobně ve 2. polovině 19. století rolník František Jílek /nar. asi 1840/ se synem Vojtěchem /nar. 1868/ při svém statku čp.27 /viz též str.207/.

Když v prosinci 1890 povolila zemská školní rada v Praze otevření celoroční jednotřídní pobočky čtyřtřídní křimické obecné školy v tehdejších Račicích, učilo se od středy 16. září 1891 do července 1898 pravděpodobně v sále tohoto hostince. Dne 16. září 1898 byla školní třída v hostinci zrušena, sál vrácen svému účelu a račičtí školáci poprvé vstoupili do své právě dostavené obecné školy, aby usedli do lavic ve třídě, kde

všechno vonělo novotou /viz též str.118/.

Bývalý hostinec čp.86 r.1986

Hostinec, v němž se během let vystřídali čtyři hostinští, byl zrušen roku 1950 z rozhodnutí rady místního národního výboru /MNV/ a je využit jako obytný domek s bytem o dvou místnostech, kde do února 1991 bydlela poslední hostinská Marie Petrásková /nar.1909/. V bývalém sále bylo do roku 1987 skladiště obchodního domu Prior v Plzni. Toho roku byla místnost vyklizena a je do dnešního dne nevyužita. Po úmrtí Marie Petráskové roku 1991 zůstal domek neobydlen.

Roku 1928 prodal rolník Vojtěch Jílek /nar.1868/ hostinec velkostatkáři Josefu Mašínovi z Čemín, dům obdržel číslo popisné 86 a za osmnáct let nato /roku 1946/ připadl koupí JUDr. Oldřichu Pechmanovi z Plzně-Borů, který je jeho majitelem dosud.

Posloupnost hostinských v čp.86:

Vojtěch Jílek, majitel, rolník a hostinský z čp.27, /v té době měl hostinec stejné číslo popisné jako statek majitele - 27/ do roku 1928,

nájemce Jaroslav Hasman 1928-1938, majitel Josef Mašín, velkostatkář z Čemín,

Vchod do sálu bývalého hostince čp.86 r.1986

nájemce Josef Uher 1938-1946, majitel Josef Mašín,
velkostatkář z Čemín,
" Marie Petrásková 1946-1950, majitel JUDr. Oldřich
Pechman z Plzně-Borů.

Statek čp.27.
.....

Poslední v řadě domů na levé straně ulice, který v záplavě slunečních paprsků září bělostí svých zdí, stojí obytný dům statku čp.27 s vysokou branou a starobylými dřevěnými vraty, jimiž se vjíždí do rozlehlého dvora.

Statek čp.27 r.1989

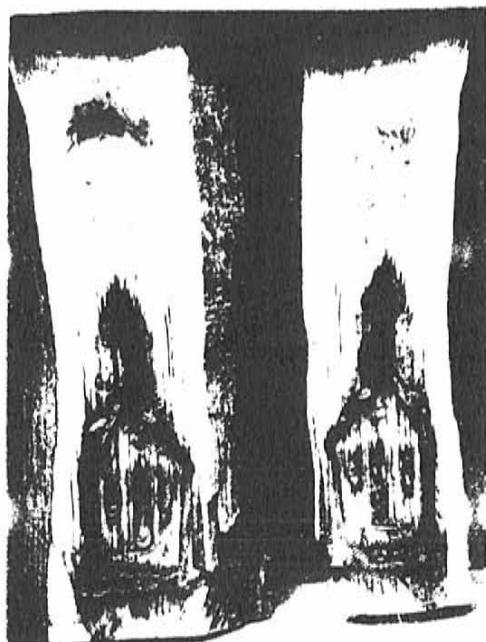
Naproti obytnému domu stála do léta 1990 v sousedství vysokých vrat dvora nízká podlouhlá budova vejminku. Tento domek byl toho roku 1990 zbořen a na jeho místě během dvou let vyrostl nový moderní rodinný dům.

Statek je od nepaměti sídlem selského rodu Jílků, z něhož na začátku 19.století /kolem roku 1810/ vzešel Vavřinec Jílek, který byl v letech kolem roku 1847 konšelem místního obecního zastupitelstva a jehož rodové jméno se několikrát objevuje v záznamech o obecním zastupitelstvu už v 18.století.

Někdy v druhé polovině 19.století přistavěl sedlák František Jílek /nar.kolem roku 1843/ k venkovní zdi obytného domu svého statku nízkou přízemní budovu hostince s výčepem a sálem, kde ho koncem století vystřídal v obsluze hostů jeho syn Vojtěch /nar.1868/ a později vnuk Vojtěch /nar.1898/ až do roku 1928, kdy byl hostinec pronajat Jaroslavu Hasmanovi, hostinskému ze Štěnovic, a téhož roku prodán velkostatkáři z Čemín Josefu Mašínovi.

Asi v létě roku 1922 přivezl tehdejší rolník Vojtěch Jílek fůru dřeva k topení ze svého lesa /tento soukromý les byl součástí obecního lesa/. Kmeny borovic a jasanů, silné jako paže dospělého člověka, byly na dvoře

statku rozřezány na polena v délce asi 30 centimetrů a pak štípány na polínka dvěma muži z čeledi. Avšak jedno jasanové poleno odolávalo síle muže i ostří sekery a rozpúlit je nebylo možno ani při zvýšeném úsilí štípajícího. V domnění, že ostří sekery brání suk, pootočil čeledín poleno o 90 stupňů a jednou ranou je lehce rozštípl. Rozpadlo se ve dva stejné kusy a na bílé ploše obou částí dřeva se objevil tmavohnědý obraz kapličky s věžičkou, vchodem a dvěma okny po stranách.

Kaplička v dřevě jasanu
asi r. 1922

Mnoho dohadů kolovalo tehdy mezi lidem račickým o původu obrazu kapličky ve dřevě jasanu. Vyprávělo se, že před lety odpočíval pod mladým jasanem neznámý voják. Z dlouhé chvíle zbavil část kmene kůry a do dřeva vyřezal obraz kapličky. Během let obrázek zhnědl, zarostl

dřevem a pokryl se kůrou.

Pravděpodobnější však je, že do mladého kmene byl sekerou proveden zásek a do bílého dřeva vypálen obraz kapličky jako pozemkové hraniční znamení, které časem do kmenu zarostlo.

Oba kusy dřeva byly manželé Jílkovými zachovány, očištěny a uloženy do zasklené skřínky, která byla zavěšena na zeď v předsíni vejminku. V létě 1990, v době před jeho zbouráním, byla skřínka se vzácným obsahem přenesena do obytného domu.

Dům čp.53 - Mini hotel.

Tam, kde se setkává ulice Družstevníků s Jilmovou ulicí stojí dům čp.53. Byl postaven roku 1915. Prvním jeho majitelem byla Anna Božková /nar.1899/, budoucí manželka dělníka Vojtěcha Lohra /nar.1898/, jejichž syn Vojtěch /nar.1930/, dělník Škodových závodů v Plzni, bytem tamtéž, jej roku 1986, jako neobydlený, prodal číšníkovi Ludovítu Kúrovi /nar.1943/ z Plzně.

Během tří let provedl nový majitel vnitřní a vnější úpravu domu, vnější zdi na straně do ulice opatřil nápisem HOTEL a na zeď, obrácenou k jihozápadu, umístil velké sluneční hodiny a heslem římského básníka Quinta Flacca Horatia /65 př.n.l. až 18 n.l./ "CARPE DIEM", t.j. "užívej" nebo "využij dne". Práce dokončil na jaře roku 1990 a dům nazval Mini-hotelem. Skladba barev na vnějších zdech hotelu /bílá, oranžová, černá/ je sladěna

tak, že dům v pohledu z cesty od dřevěného mostu /z navážky/ skýtá malebný pohled.

Mini-hotel čp.53 r.1990

Nedaleko rohu jihozápadní zdi stál do května 1991 vysoký 110 let starý jilm-vaz, který téhož roku, jako jiné stromy tohoto druhu v Radčicích, zahynul, když byl před rokem napaden virem grafiosou /viz též str.263/. Majitel hotelu dal strom porazit a z jeho dřeva vyrobit zábradlí před vchodem do budovy a vkusné lavičky pro potřeby hotelu.

Ludovít Kúr byl spolupracovníkem státní cestovní kanceláře Čedok v Plzni a k pobytu v hotelu přijímal převážně cizince ze západních států, především německé národnosti, a to od května 1990, kdy obdržel licenci k provozování hotelových služeb.

V září 1991 zmizel L. Kúr z Radčic, když byl Mini-hotel pronajal majoru Michaelu Edwardovi Crimensovi /nar. 1947/, důstojníku armády Spojených států amerických, který sem občas přijíždí s manželkou Roswithou E.Crimensovou z Německa, kde je posádkou. Trvale bydlí v Lindenstrasse 7a, 6370 Oberursel/Ts.

Dnem 1.července 1992 se stal major M.E.Crimens majitelem Mini-hotelu. V jeho nepřítomnosti řídí provoz podnik Ivana Válková z Plzně /nar. 1959/.

22. Kancelář jednotného zemědělského družstva /JZD/,
"rejdiště" - hřiště - výběh pro dobytek - dílna JZD.

Kancelář jednotného zemědělského družstva /JZD/.

V sousedství statku čp.27 v ulici Družstevníků, blíže k řece Mži, stojí malé nízké stavení tvaru ležícího kvádrů čp.194, na jehož čelní zdi je na omítce vytvořen nápis JZD a datum jeho postavení 1967. Je to bývalé ústředí JZD v Radčicích s úřadovnou a zasedací místností.

Domek byl postaven na půdě bývalé zahrady zemědělské usedlosti čp.6 rodiny Šimandlových. Současně s jeho stavbou byla roku 1967 vybudována značným nákladem před kanceláří mostní váha o nosnosti 250 metráků /q/ pro potřebu družstva. Vážení nákladů bylo a dosud je provádě-

děno z místnosti úřadovny /viz též str.194/.

Kancelář JZD čp.194 r.1989

JZD třetího typu bylo v Radčicích ustaveno na schůzi místních zemědělců, která se konala v pátek 17. října 1952 ve Staré hospodě u Fišerů čp.15 /v dnešní ulici v Radčicích/, které se zúčastnili i místní zahrádkáři. Po ustavení družstva byli do představenstva zvoleni tyto zemědělci:

František Jílek	, předseda	, bytem v ulici Družstevníků čp.26,
František Konopásek	, člen výboru,	bytem v ulici V Radčicích čp.17,
František Houdek	, " "	, bytem v ulici Družstevníků čp.30,
Marie Eretová	, " "	, bytem v Jilmové ulici čp.4,
Marie Dudková	, " "	, bytem v Košutecké ulici čp.28,
František Jílek	, člen revizní	komise, bytem v ulici V Radčicích čp.66,
Jiřina Beránková	, " "	komise, bytem v ulici Družstevníků čp.5,
Josef Pytlík, cestář	, " "	komise, bytem v Jarní ulici čp.90.

Na začátku své činnosti mělo družstvo 24 členů včetně představenstva. Původní kancelář JZD, kde úřadoval předseda a účetní družstva, byla zařízena a otevřena ve čtvrtek 1. ledna 1953 ve druhé místnosti vejmínku statku rolníka Josefa Rumla čp.7 v dnešní ulici Družstevníků /vejmínek byl roku 1988 předán jezdeckému oddílu TJ Sokol v Radčicích podle smlouvy o prodeji statku majitelem J. Rumlem. Členové jezdeckého oddílu jej přestavěli v pěknou klubovnu/. Roku 1958 byla kancelář přestěhována do místnosti bývalého řeznictví v budově místního národního výboru čp.9 /viz též str.197/, do níž se vcházelo z návsi /dnešní ulice Družstevníků/. Zde pracoval předseda s účetním družstva do roku 1967, kdy byla kancelář přestěhována do nové úřadovny čp.194. V té době

družstvo obhospodařovalo 282 hektarů zemědělské půdy, t.

JZD Radčice v prvomájovém průvodu se standartou okresního národního výboru r.1959

j. 124 hektarů bývalé obecní a 158 hektarů členské zemědělské půdy. V této rozloze je započítáno 213 hektarů orné půdy, ostatní jsou louky.

Po sedmi letech činnosti, 1. ledna 1974, došlo ke sloučení družstev z obcí Radčice, Vochoň, Kozolupy a Bděněves v jedno velké družstvo s ústředím ve Vochoňě a jeho předsedou se stal předseda JZD Kozolupy Václav Fleišman z Doubravy.

V sobotu 1. května 1976 byly Radčice sloučeny s Plzní a nadále se psaly a dodnes píší Plzeň-Radčice. Veškeré polnosti na radčickém katastrálním území převzal státní statek v Plzni-Křimicích, jehož zaměstnanci obdělávali radčická pole do roku 1991, kdy mnohá z nich převzali do svého vlastnictví, podle restitučního zákona, občané, jimž roku 1952 byla půda předsednictvím jednotného zemědělského družstva v Radčicích, podle zákona, odejmuta, družstvem využívána a později, po zrušení radčického JZD a připojení Radčic k Plzni, převedena do majetku státního statku v Křimicích.

Posloupnost předsedů JZD Radčice:

v letech 1952-1952	František Jílek	, bytem v ulici Družstevníků čp.26,
1952-1953	Marie Prokápková	, bytem v Košutecké ulici čp.37,
1953-1953	František Houdek	, bytem v ulici Družstevníků čp.30,
1953-1954	Josef Pytlík	, bytem v Jarní ulici čp.90,
1954-1971	Josef Ruml	, bytem v ulici Družstevníků čp.7,
1971-1972	Vladimír Jílek	, bytem v ulici Družstevníků čp.27,

v letech 1972-1973 Jaroslav Václavek, bytem v Piňovanech.

"Rejdiště" - hřiště - výběh pro dobytek JZD.

Budova bývalé úřadovny jednotného zemědělského družstva /JZD/ stojí v čele rozlehlého oploceného pozemku, který se dotýká budov bývalého statku čp.27 a řeky Mže. Tento obecní pozemek, kromě zahrady při statku čp.27, zahrád bývalých statků čp.6 a 17, byl od nepaměti znám jako "rejdiště", místo zábavných her místní mládeže, cvičení tělovýchovných spolků, Sboru dobrovolných hasičů a tělocviku v rámci školní výuky. Asi od roku 1924 byl po dobu několika let využíván jako výběh pro hřibata všech zemědělců v obci, kteří si jej sami obehnali plotem z dřevěných tyčí /klád/ a později, po zrušení výběhu, si zde radčická mládež upravila "plácek" nesoucí hrůdý název "fotbalové hřiště", kde se utvářely talenty hráčů - budoucích reprezentantů Radčic, členů fotbalového družstva místního Sportovního kroužku, založeného roku 1930 /viz též str.46/. V únoru 1948 se rozhodla rada místního národního výboru /MNV/ prodat část tohoto pozemku tělovýchovné jednotě Sokol v Radčicích, na němž si její členové upravili cvičiště, které také užívali požárníci /hasiči/ a škola.

Avšak uvedené organizace cvičily zde pouhých deset let, neboť v dubnu 1958 byla tato plocha předána jednotnému zemědělskému družstvu Radčice výměnou za jiný rozlehlý pozemek k výstavbě moderního cvičiště "na hůrkách", dnes v ulici stejného jména /viz též str.279/, a upravena na výběh pro dobytek JZD. A konečně za dalších deset let, v listopadu 1958, zrušilo představenstvo JZD výběh a dalo zde postavit podlouhlou otevřenou kůlnu ocelové konstrukce s rozlehlou střechou na podpěrách pro ukládání zemědělských strojů, aby netrpěly vlivem počasí, a také pro lepší vzhled obce, v jejímž okolí byly stroje "pod širým nebem" porůznu nastálo po mnoho let ukládány. Volné prostranství, rozšířené o zrušené zahrady statků čp.6 a 17 bylo využito k uložení různého materiálu a k provádění oprav zemědělských strojů a aut.

Po převzetí majetku jednotného zemědělského družstva státním statkem v Křimicích roku 1976 stal se tento pozemek majetkem křimického státního statku.

23. Dřevěný most na Mži, památný topol.

Dřevěný most na Mži.

Radčický most na řece Mži je dřevěný. Přichází se k němu místem nádherné přírody po široké cestě, stíněné vysokými starými topoly rozložitých korun, s hladinou tmavé vody, probleskující mezi větvemi keřů, které zde tvoří téměř neproniknutelný zelený porost vydatně vyživovaný naplavenou půdou, stále zavlažovanou vodou řeky Mže. Tento hustý val zeleně je pravým rájem ptactva,

které zde nachází bezpečí, klid a hojnost potravy v hejnech stále se rodícího hmyzu.

Most spojuje předmostí, zvané "navážka", s břehem pravým, jehož polnostmi vede široká rozježděná polní cesta

Most na řece Mži r.1990

od mostu k plzeňské silnici, která byla kdysi hlavní silnicí z Křimic do Plzně. Z Radčic vine se k mostu široká cesta jako pokračování ulic Družstevníků a Jilmové po "navážce", půdě, která byla v minulosti každoročně odplavována proudy vod při jarních záplavách nebo vzdutou hladinou řeky Mže po dlouhodobých deštích, a opět doplňována navážení kamenů a zeminy a upravována.

Pevný most, který by vyhovoval koňské dopravě, byl zde, podle sdělení pamětníků, postaven v letech 1896-1897 na místě brodu a lávky pro pěší. Stál na dubových pilotech s vozovkou, sestavenou z dřevěných trámů, které byly často prohlíženy a vadně vyměňovány, a u obou břehů podpíranou kamennými prsními zdmi. Dřevěné zábradlí bylo pečlivě udržováno a s velkou odpovědností opravováno hlavně pro bezpečnost chodců.

Most byl během let několikrát ledovými krami a povodněmi poškozen a vždy dobře opraven, na příklad roku 1975, kdy byl přestavěn a rozšířen. V pozdějších letech byly zde provedeny menší opravy, až v letech 1987 a 1992 byly během rozsáhlejší úpravy vyměněny vadné trámy ve vozovce mostu a obnoveno zábradlí.

Památný topol.

Předmostí a břehy řeky u mostu jsou silně zarostlé travinami, keři a letitými topoly, mezi nimiž je procházka z obce příjemná, a které jsou vyhledávanou doménou ptactva a hmyzu. Na "navážce" je krátká odbočka z cesty mezi keře k vodní hladině. Je to povlovný sestup do vody, který kdysi využívala čeleď místních statků k večernímu plavení koní.

Na protějším pravém břehu nedaleko mostu, po straně

k ohybu cesty k plzeňské silnici, stál do roku 1967 asi tři sta let starý mohutný topol, považovaný za památný strom. Už dávno v minulých letech vyprávěli pamětníci,

Slepé rameno Mže u mostu
r.1988

že v dobách roboty /t.j.do roku 1848/ vykonávali svou pracovní povinnost na polích křimického panství za řekou také sedláci a chalupníci z tehdejších Račic. V době oběda, kdy nebylo dovoleno opustit panská pole, scházeli se robotníci pod tímto topolem, kde usedali do jeho stínu a zde pojídali pokrm, který jim přinášely manželky nebo děti, přicházející z Račic po lávce na Mži.

V létě roku 1967 si hrály radčické děti za mostem u topolu. Do úpatí jeho mocného kmene, kde byl zachvácen trouchnivinou, vyhrabaly dutinu, ze suchých větviček zde upravily hraničku a zažehly oheň. Po několikerém rozdělení ohně v dutině narušily plameny vnitřní stěny kmene a zeslabily jej tak, že jednoho dne po silném nárazu větru se v místě zeslabení zlomil a starý strom se skácel k zemi. Na jeho místě byly zasaženy dva mladé topoly, které dnes již dosahují úctyhodné výšky.

Zásahem dětí byly tak Radčice připraveny o jednu z historických zajímavostí.

Památný topol
r. 1931

24. Jilmová ulice - dolní část, domy čp. 1, 4, 3:
.....

Jilmová ulice - dolní část.
.....

Jilmová ulice není dlouhá. Na její pěknou asfaltovou

vozovku se přichází z předmostí /"navážky"/ u řeky Mže, kde, do jejího koryta nedaleko mostu, ústí Radčický potok, jehož voda v době dešťů a tání sněhu se sem žene od mostu v ulici V Radčicích /viz též str. 14/ úzkým korytem při levé straně vozovky.

Tato ulice je pravděpodobně první radčickou ulicí, která zde vznikla před mnoha sty lety výstavbou obydlí, později chalup a statků na březích potoka, nejstarších to usedlostí v obci. Svědčí o tom přiložený obrázek z počátečních let dvacátého století, který je fotografickou kopií obrázku z knihy "Průvodce po Plzni a okolí" od profesora Felixe Vondrušky, vydané v srpnu 1918, pod nímž je tato část obce /která měla téhož roku asi 525 obyvatel a 70 čísel popisných/, fotografovaná z předmostí, označena jako "Račice - náves".

Dnešní Jilmová ulice
kolem r.1910

Dům čp.1.
.....

Usedlost čp.1 /vlevo/
r. 1988

Řeka Mže tu, při ústí Radčického potoka, tvoří široký oblouk a nad ním, na levém břehu, stojí budovy bývalé zemědělské usedlosti, které při pohledu ze břehu od dřevěného mostu, skýtají malebný obrázek. Jejich předchůdkyně roku 1771, v době číslování domů a zemědělských usedlostí ve vsích na Plzeňsku, provedeném z rozhodnutí římsko-německé císařovny a české královny Marie Terezie, obdržely číslo popisné 1, jímž je dnešní usedlost, majetek zemědělského pracovníka Zdeňka Hasche /nar.1943/, označena dodnes.

Dům čp.4.

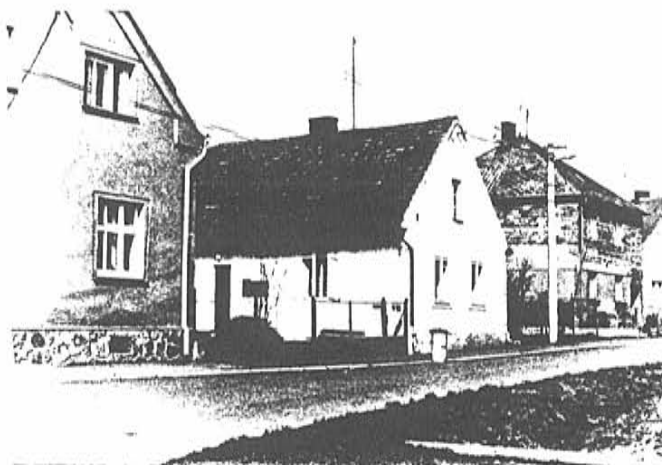
S pozemkem usedlosti čp.1 sousedí pozemek a dům čp.4, z jehož střechy, jako posledního domu v obci, byly roku 1948 odstraněny došky.

V době druhé světové války, kdy v květnu 1943 došlo omylem k bombardování Radčic anglickými letadly, byla přední část střechy starého domu poškozena a došky nahrazeny taškami. Zadní část střechy však zůstala nadále pokryta doškami, které v lednu 1948 byly strženy a také taškami nahrazeny.

V pozdějších letech byl starý dům přestavěn v dnešní moderní sídlo Marie Wollmutové /nar.1922/, když byl její manžel Václav 20.prosince 1992 ve věku 78 let zemřel.

Dům čp.3.

Asi uprostřed dolní části Jilmové ulice stojí přízem-

Dům čp.3 r.1989

ní domek čp.3 se zahrádkou plnou pestrých květin, jehož bílé zdi při plném slunečním záření svítí odraženými paprsky do daleka. Od nepaměti se zde říkalo "u hrnčírů" nebo "u Hrnčírů". Snad proto, že již roku 1533 zde žil a pracoval hrnčír Václav a později jeho potomci hrnčírři, nebo je tento název odvozen od jména Hrnčír, bývalého majitele domu.

Zde bydlel do roku 1988 Jaroslav Kadlec /nar.1915/,
 technický úředník Škodových zá-
 vodů v Plzni v důchodu, který zde,
 ve svém domě, prožil s manželkou
 Jarmilou rozenou Wollmutovou
 /nar.1921/ 35 let svého života
 ve spokojenosti, avšak stále v pl-
 né činnosti pro blaho obce až do
 své smrti roku 1988.

Jaroslav Kadlec
 r. 1980

Za svou veřejnou činnost kromě
 diplomů a čestných uznání obdr-
 žel roku 1977 vyznamenání III.
 stupně za rozvoj tělovýchovy
 a sportu v obci a roku 1978 me-
 daili k 30.výročí sjednocené tě-
 lovýchovy.

Obě vyznamenání se, bohužel, ne-
 zachovala.

25. Jilmová ulice - horní část, kravín, hasičská zbroj-
 nice, kaplička Archanděla Michaela, kamenný kříž.

Jilmová ulice - horní část.

Jilmová ulice se ve své horní části nad křižovatkou
 s ulicí Na Mazinách dvojnásobně rozšiřuje a její podél-
 ná část před domy čp.132, 104 a 84 je upravena jako
 dlouhý a široký záhon osetý trávou, z něhož vyrůstá ně-
 kolik dospělých okrasných i ovocných stromů. Výše, nad
 hasičskou zbrojnicí, je upravený podélný parčík s okras-
 nými jehličnatými stromy.

Na protější straně ulice za mělkým korytem Radčického
 potoka a chátrající kamennou zdí stojí nízká prostorná
 a dlouhá budova průjezdního kravína státního statku
 v Křimicích.

Kravín.

Kravín, severovýchodní část
 r.1984

V květnu 1961 bylo asi uprostřed horní části ulice Jilmové koryto potoka překlenuto můstkem a do staré kamenné zdi, zděného to plotu zahrad statků čp.8 /vjezd z dnešní ulice Družstevníků/ a čp.10 /vjezd z dnešní ulice V Radčicích/ proražena průrva, která byla upravena k uzavření širokými vraty. V zahradách byl odstraněn

Kravín, jihozápadní část
r. 1984

dělicí plot, ovocné stromy pokáceny, a půda připravena pro stavbu kravína jednotného zemědělského družstva Radčice. Stavba, ihned započatá podle nejnovějších plánů, rychle narůstala a 14. června 1962 byla dokončena. Do nového, moderně zařízeného kravína bylo převedeno stádo 82 krav, které byly do té doby ustájeny v chlévech okolních statků.

V prostorném kravíně je možno chovat až 110 kusů dobytka.

Hasičská zbrojnice.

Naproti kravínu, na opačné straně ulice blíže ke křižovatce s ulicí V Radčicích, stojí budova hasičské zbrojnice, dosud bez čísla popisného /viz též str. 40 a 187/. Stojí na místě kovárny a zámečnické dílny jednotného zemědělského družstva /JZD/ Radčice a později státního statku Křimice, která byla roku 1965 přestavěna ze staré stodoly z roku 1946.

Roku 1977 byla dílna radou obvodního národního výboru /ONV/ Plzeň 1 koupena od státního statku, během příštího roku provedena dokumentace k její přestavbě na tehdejší "požární" zbrojnici, začátkem roku 1979 byly na budově zahájeny stavební práce a příštího roku 1980 přestavba dokončena. Zbrojnice byla uvnitř zařízena a po převezení veškerého majetku místního požárního /hasičského/ sboru z obecního dvora čp.18 v ulici V Radčicích v sobotu 22. listopadu 1980 slavnostně otevřena.

Při této příležitosti převzali zástupci místní požární ochrany /hasičů/ čestné uznání od rady národního výboru města Plzně jako vysoké ohodnocení činnosti sboru

a jako dar od Městské inspekce požární ochrany v Plzni novou motorovou stříkačku PPS 12, která byla ihned dopravena na své místo v prostorné garáži nové budovy.

Hasičská zbrojnice má dvě garáže, v přízemí pohotovostní služebnu a v druhém podlaží klubovnu. Místnosti jsou vytápěny akumulacími kamny a v budově je úplné sociální zařízení.

Tento významný den radčických požárníků /hasičů/ byl ukončen slavnostní schůzí u příležitosti 70.výročí založení Sboru dobrovolných hasičů v tehdejších Račicích roku 1910 /viz též str.38/.

Hasičská zbrojnice r.1987

Kaplička Archanděla Michaela.

Nevelké podlouhlé prostranství nad hasičskou zbrojnicí u křižovatky Jilmové ulice s ulicí V Radčicích je upraveno jako parčík a osázeno okrasnými stromy a keři.

V březnu 1973 byly zde zahájeny výkopové práce k položení kanalizačního potrubí. Při hloubení příkopu byly v zemi objeveny základy zdiva kapličky Archanděla Michaela, která zde stála již roku 1795 podle záznamů z téhož roku, uvedených ve staré obecní knize účtů Gemeinde Rechnung Ratschitz, uložené v Archivu města Plzně.

K tomu roku je v knize o kapličce zapsáno:

Za opravu kaple Archanděla Michaela ve vsi Račice bylo zapláceno:

- truhláři Johanu Krblovi /nebo Krbkovi - poznámka autora/ z Chotíkova za celou práci, totiž zasažení oltáře a nových mřížových dveří ..... 7,33 fl.
- malíři pokojů Norbertu Církovi /nebo Církovi - pozn. autora/ za vymalování celé kaple a sošek uvnitř ..... 9,13 fl.
- právě tak, jako zedníkovi za práce u kaple ... 2,6 fl.

- za opatření kalicha bylo zapláceno ..... 1,9 fl.
- za zhotovení pásků a jinou práci v této kapli ..... 1,48 fl.
- za zakoupené železo zapláceno ..... 0,28 fl.

a roku 1796 je zde záznam:

- pro kapličku 2 světla se svíčkami ..... 0,20 fl.

/Záznamy jsou psány německy rukou úředníka panské kanceláře - správce či administrátora a některá slova nejsou dobře čitelná/.

Od roku 1850, to jest v době po postavení Mariánské kaple na návsi /v dnešní ulici Družstevníků - viz též str.192/, není již v účetní knize Gemeinde Rechnung Rat-schitz o kapličce Archanděla Michaela zmínka. Středem obce se stala náves kolem nové kapličky a proto snad byla starší kaple zanedbávána, léta chátrala, rozpadávala se, její základy kalné vody jarních a podzimních dešťů zanesly zemí, takže ve dvacátých letech tohoto století nezůstala zde ani známka po jejím zdivu. Až roku 1973 byly její zbytky v zemi objeveny, jak je výše uvedeno.

Kamenný kříž. .....

Poblíž kapličky Archanděla Michaela při průjezdní silnici /dnešní ulice V Radčicích/, tam, kde dnes stojí prodejna časopisů a novin a kovový přístřešek stanice autobusů, chráněn z obou stran kmeny dvou vzrostlých akátů, stával kamenný kříž z roku 1906, upevněný na vyšším podstavci s tmavou skleněnou deskou a věnováním. Někdy v padesátých letech tohoto století byl kříž neznámým pachatelem pobořen a teprve v květnu 1966, při úpravě ulice a zvýšení její vozovky, místními občany opraven, přenesen do ulice Na jívách a tam postaven mezi mladé břízy nedaleko mostu na pravém břehu potoka při křižovatce dnešních ulic V Radčicích a Na jívách /viz též str.257/.

26. Zastávka autobusů, dům čp.71. .....

Zastávka autobusů. .....

Do roku 1974 měly Radčice dvě autobusové zastávky, obě při průjezdní okresní silnici, dnešní ulici V Radčicích. Od roku 1929 autobusy, projíždějící obcí, stavěly u Mariánské kapličky na křižovatce dnešních ulic V Radčicích a Družstevníků /viz též str.190/, znamená druhé zastávky stálo od roku 1967 nedaleko transformátoru elektrického proudu při křižovatce dnešních ulic V Radčicích a Rolní.

Na jaře 1974 bylo z podnětu rady místního národního výboru /MNV/ začato s pracemi u zahrady domu čp.71 v dnešní ulici V Radčicích /zahrada se rozkládá na pozemku při křižovatce ulic V Radčicích a Jilmové/ na

úpravě místa k postavení nové autobusové zastávky, jejíž výstavba byla dokončena začátkem června téhož roku. Tato zastávka pro směr jízdy Radčice-Plzeň je kryta přístřeškem a u zahradního plotu plechovou stěnou. Před ní je zavěšeno šest zasklených vývěsních tabulí /skříněk/ místních spolků a prostor pod přístřeškem, kde stály dvě stále poškozené a po opravě opět poškozované lavice, byl do poloviny května 1991 zajištěn průchozím zábradlím.

V květnu 1991 byla tato zastávka autobusů Československé autobusové dopravy /ČSAD/ rozšířena o zastávku pl-

Autobusová zastávka r.1991,
stojí zde autobus MHD

zeňských městských autobusů /městské hromadné dopravy - MHD/ a průchozí zábradlí pod přístřeškem odstraněno zároveň se zbytky lavic.

Na protější straně ulice, na chodníku u zahrady statku čp.12, nedaleko křižovatky ulic V Radčicích a Na jívách je vyznačena obvyklým znamením zastávka autobusů ČSAD pro směr Radčice-Malesice a konečná zastávka autobusů MHD u vývěsní tabule nad Radčickým potokem.

Ve středu 19.června 1974 byly trvale zrušeny obě dosavadní zastávky a od toho dne zastavují autobusy jen v uvedené zastávce při křižovatce ulic V Radčicích, Jilmové a Na jívách.

Dům čp.71.
.....

Dům čp.71 v ulici V Radčicích v sousedství autobusové zastávky je bývalou chalupou, v minulých letech přestavěnou na rodinný dům, který obývá jeho majitel akademický sochař Břetislav Holakovský, narozený roku 1926 v předlicích, do roku 1990 místopředseda krajské organizace Svazu českých výtvarných umělců v Plzni.

Za jeho uměleckou činnost byl mu roku 1987 udělen titul "zasloužilý umělec".

Některá jeho drobná díla jsou trvale umístěna na zahradě a dvoře jeho domu. Svou výtvarnou činnost provozuje na dvoře nebo v atelieru, přestavěném ze staré sto-

doly, naproti domu na opačné straně dvora.

Dům čp.71 r.1989

27. Domy čp.80 a 81 v ulici V Radčicích.

Dům čp.80.

Nároží ulic V Radčicích a dolní části ulice Ke Kyjovu tvoří přízemní dům čp.80 se zvýšeným suterénem a vchodem z ulice V Radčicích. Do roku 1952 byl zde obchod se smíšeným zbožím /t.zv.koloniál/ s malou benzinovou čerpací stanicí o jednom stojanu na okraji vozovky. Roku 1952 zmizelo z ulice benzinové čerpadlo, prodejna byla ještě s jinými soukromými obchody v obci zrušena a doprostřed prodejní místnosti postaven žehličí mandl pro veřejnost, který v obchodě už před deseti lety stál.

Tento dům si během roku 1923 postavil pekař František Jílek z Nové Hospody, kde zrušil své pekařství a do nového domu se přestěhoval. V nízkém přízemku /suterénu/ si zařídil pekárnu a pekl zde chléb, který radčičtí ob-

Domy čp.80 a 81 r.1992

čané hodnotili jako "zrovna ne nejlepší".

Bylo to první pekařství v Radčicích.

Pekař František Jílek pekl zde chléb do roku 1931. Příštího roku 1932 prodal dům manželům Josefu a Janě Liškovým /J.Liška,nar.1900 v Radčicích,J.Lišková rozená Lavičková,nar.1908 v Křimicích/,kteří se do domu z Křimic přestěhovali,dům si podle svých představ upravili,zařídili zde obchod se smíšeným zbožím a před domem postavili benzinovou čerpací stanici s jedním stojanem.

Pekař František Jílek se téhož roku odstěhoval do Křimic.

Dům čp.81.
.....

Dům čp.81 stojí v ulici V Radčicích v sousedství domu čp.80 /viz fotografie na straně 222/ a jeho majitelkou je Marie Kačínová /nar.1916/. Místo,na němž byl postaven,bylo roku 1925 zaznamenáno do Radčické kroniky jako jedno z prvních nalezišť lidských koster,pozůstatku to pravěkého osídlení,na území naší obce.

Záznam zní:

"Při kopání základů domku vdovy Terezie Jílkové č.81 přišlo se na lidské kosti. Správce školy /řídící učitel místní obecné školy Josef Soukup - pozn.autora/,který náhodou k staveništi přišel,oznámil nález památkovému úřadu v Plzni. Hned druhý den dostavil se sem známý odborník J.Čtrnáct,který horlivým a při tom opatrným kopáním našel několik celých koster lidských,z nichž jedna byla pozorně vyzvednuta a celá i se zemí odvezena do plzeňského muzea.

Fotografie její je uložena ve školním kabinetu. Vedle koster nalezeny četné úlomky nádob /obětnic/."

Terezie Jílková bydlela tehdy v dnešní Stromkové ulici čp.52 a základy k novému domu kopal v té době její třicetiletý syn František.

Citovaný záznam provedl roku 1925 tehdejší kronikář obce Josef Soukup,řídící učitel zdejší obecné školy.

Veškeré pátrání ve školním kabinetu,které provedl autor tohoto díla roku 1988,aby získal fotografii výše uvedené kostry,bylo marné. Fotografie byla asi během let z kabinetu odnesena a zpět už nevrácena.

28. Domy čp.77, 165 a 108 v dolní části ulice Ke Kyjovu.
.....
...

Dům čp.77.
.....

Druhý dům na levé straně dolní části ulice Ke Kyjovu ve směru od křižovatky s ulicí V Radčicích k řece Mži má číslo popisné 77. Je to přízemní dům s rozlehlou zahradou,který vlastní a kde bydlí se svou rodinou Jitka

Kristlová /nar.1948/, učitelka mateřské školy v Pernar-

Jitka Kristlová r.1975

vyslovena domněnka, že jde o kostry vojáků.

ci, která je po své matce Augustě Hrabákové rozené Jungmannové příslušnicí rozvětveného rodu Jungmannů, z něhož vyšel přední buditel českého národa minulého století, zakladatel novočeského spisovného jazyka Josef Jungmann /1773-1847/.

Při kopání základů k tomuto domu, který si roku 1922 stavěl tesař Václav Kristl /nar.1898/, bylo v zemi nalezeno mnoho lidských koster, které ležely v řadě obličejem k východu v hloubce 40 centimetrů pod ornici, kolem koster "jako humus černé". Přivolaní znalci usoudili, že kostry pocházejí asi z desátého století n.l. /po Kr./. Protože mezi nimi nebyly kostry dětí ani nádoby, byla

Dům čp.77 r.1992

V okolních místech, kde byly dříve či později kopány základy budoucích domů /na př.čp.66 a 89 v ulici V Radčicích/, byly také nalezeny lidské kostry s nádobami, nářadím a kamennými mlýny, pocházející z doby kolem desátého století n.l. /po Kr./.

Dům čp.165.

Další velký nález byl učiněn v sobotu 26.července

1947 na staveništi domu čp.165 v téže části ulice Ke Kyjovu, domu, který stavěl pro svou rodinu Václav Berka

Dům čp.165 /první zleva/
r.1989

/nar.1923/, údržbář Škodových závodů v Plzni, zeť bývalého úspěšného dlouholetého starosty obce a později předsedy místního národního výboru Josefa Panušky /viz též str.146/. Byl zde objeven pravěký hrob českého původu ještě z prvních počátků Radčic, kdy pohřbívání bylo prováděno podle starých slovanských zvyků u cest a na rozcestích do mělkých hrobů bez rakve, obličejem k východu. U hlavy kostry byly nalezeny stříbrné náušnice.

Vzhled tohoto hrobu a způsob uložení těla potvrzuje, že vznik české vsi Radčic je možno klást do 9. až 10. století n.l. /po Kr./. Jsou tedy Radčice jednou z nejstarších vsí, které vznikaly v době prvního osídlování Plzeňska českými kmeny.

Dům čp.108.

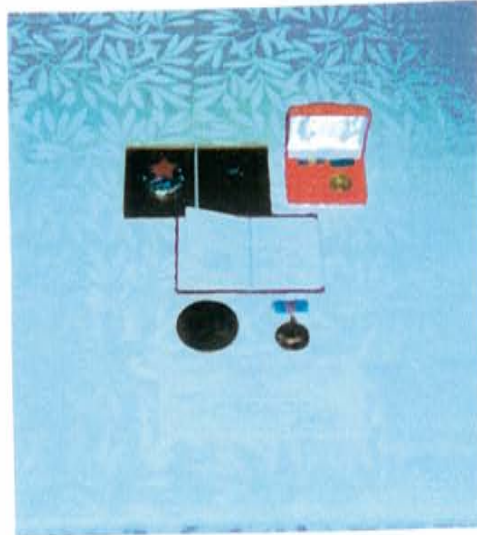
.....

Na opačné straně ulice naproti domu čp.165 stojí pří-

Dům čp.108 /uprostřed/ r.1988

zemní dům čp.108 s pokojíkem v podkroví. Bydlel zde v kruhu rodiny do své smrti roku 1983 Václav Pelíšek /nar.1921/, zaměstnanec Československých státních drah /ČSD/ v Plzni, vyznamenaný k 9.květnu 1970 u příležitos-

Vyznamenání V.Pelíška

ti 25.výročí osvobození Československa pamětní medailí vlády České socialistické republiky /ČSR/ za dlouhou a obětavou práci v národních výborech, roku 1980 čestným titulem "Nejlepší pracovník dopravy" a v ostatních letech čestnými uznáními a odznaky za veřejnou činnost ve prospěch obce.

V domě bydlí nadále jeho manželka Růžena Pelíšková rozená Hlávková /nar.1926/, majitelka domu.

29. Ulice Na Mazínách, sportovní kroužek Radčice a fotbalové hřiště, dům čp.87 v Jarní ulici.

Ulice Na Mazínách.

Ulice Na Mazínách /správně by mělo být Na Mazínách/ je nejkrásnější ulicí radčickou. Čistá, upravená, lemovaná dlouhými pásy zeleně s ovocnými i okrasnými stromy a keři po obou stranách asfaltové vozovky a betonovými chodníky, s pěkně upravenými rodinnými domy a zahrádkami, skýtá chodci, který se rád dívá kolem sebe, utěšený pohled.

Ulice začíná křižovatkou s ulicí Jilmovou, protíná dolní částí ulic Ke Kyjovu a Jarní a končí v Rolní ulici, odkud pokračuje v přímém směru úzkou cestou pod korunami vysokých stromů na levém břehu řeky Mže, oddělena na pravé straně ploty zahrad posledních domů obce.

V místech od křižovatky s Jilmovou ulicí až po ulici Ke Kyjovu a dolů k řece Mži rozkládala se před 2000 až 3000 lety prastará osada, jejíž obyvatelé pohřbívali své mrtvé v přílehlé části nynější ulice Ke Kyjovu, v Rad-

čicích, Jarní a Rolní a v místě, kde dnes stojí budovy

Ulice Na Mazinách před křižovatkou
s Rolní ulicí r.1986

a skleníky zelinářského střediska státního statku Křimice za obcí pod lesem Dolním Kyjovem /viz též str.233/.

Tato stará osada, kterou kolem roku 350 př.n.l. obsadili Keltové, zanikla v polovině 1.století př.n.l. vytlačení Keltů germánskými Markomany z Čech a zdejší kraj zůstal do 6.století n.l. liduprázdný.

Sportovní kroužek Radčice - hřiště.

Ještě na začátku roku 1930 se v místě prastaré osady, která stála v místě mezi dnešní ulicí Na Mazinách, Ke Kyjovu a řekou Mží, rozkládala pole.

Téhož roku se v naší obci ustavil sportovní kroužek SK Radčice, který sdružoval mladé muže, jejichž sportovní duch prahl po uplatnění svých sil a talentu ve dvou po-

Ulice Na Mazinách r.1993

pulárních hrách: fotbalu a ledním hokeji.

Zatímco hokejové družstvo hrálo své zápasy na zamrzlém toku řeky Mže v místě od zátočiny u prvního transformátoru k mlýnskému jezu /v dnešní ulici V Radčicích - viz též str.46/, fotbalisté si upravili hřiště na polích mezi dnešními ulicemi Na Mazínách, Ke Kyjovu a řekou Mží, kde během léta sehráli mnoho zápasů a několik turnajů s převládajícími úspěchy.

Jako příklady sportovního klání členů kroužku buďtež uvedeny:

V únoru 1941 byl na zamrzlé řece Mži nad mlýnským jezem sehrán hokejový turnaj družstev Radčic, Křimic, Vochova a Vejprnic. Vzdor usilovné snaze nepodařilo se Radčickým dosáhnout nejvyšší mety. Zvítězilo družstvo Vochova a odneslo si cenu turnaje.

Střídavé štěstí i výkon radčických fotbalistů byl zaznamenán roku 1933, kdy v neděli 21.května se na místním hřišti na pozvání místních fotbalistů utkalo 13 mužstev o první cenu - pohár vítězství. Dopoledne toho dne se všechna mužstva odebrala v průvodu k pomníku padlých za kovárnou, aby zde položením věnce uctili památku radčických občanů, zemřelých během první světové války /1914-1918/ a odpoledne nastoupili na hřiště, aby zde divákům předvedli svou fotbalovou vyspělost.

V pozdních odpoledních hodinách se radovali domácí. Družstvo SK Radčice mezi třinácti soutěžícími družstvy obsadilo první místo a mezi své trofeje uložilo další - pěkný pohár.

Neuplynuly ani dva měsíce od dosažení tohoto výrazného úspěchu a v turnaji o Kodetův pohár /věnovaný příznivci fotbalového klání velkoobchodníky bratry Jindřichem a Karlem Kodetovými z Plzně/, který opět uspořádal místní sportovní kroužek, se radčické mužstvo umístilo mezi čtrnácti soutěžícími na třetím místě.

V druhé polovině třicátých let došlo v místě dnešní ulice Na Mazínách k výstavbě rodinných domků. V té době zmizelo fotbalové hřiště, jeho plocha byla zorána a přeměněna v zahrady. Fotbaloví nadšenci si upravili nové hřiště na úhuru pod lesem Dolním Kyjovem v místě dnešní křižovatky ulic Jarní a Zahrádkářů.

Ale ani zde se dlouho nehrálo. Roku 1939 ustala fotbalová činnost kroužku a jen hokejové družstvo hrálo ještě několik zimních období, až v dubnu 1943 ukončil sportovní kroužek Radčice svou činnost a pokladní hotovost 500 K /korun protektorátních/ věnoval obecní knihovně na nákup knih /viz též str.46/.

Jména hráčů sportovního kroužku Radčice:

Václav Krýsl	čp. 9,	Václav Kovářík	čp. 9,
Josef Bauer	z cihelny,	Josef Vlasák	" 32,
Karel Bárta	čp.55,	Antonín Keck	" 43,
Jaroslav Bárta	" 55,	Václav Wollmut	" 2,
Václav Vlček	" 9,	Josef Keck	" 44,
František Jílek	" 26,	Jaroslav Vočadlo	" 62,
Miloslav Kalabza	" 68,	Antonín Šmíd	" 22,

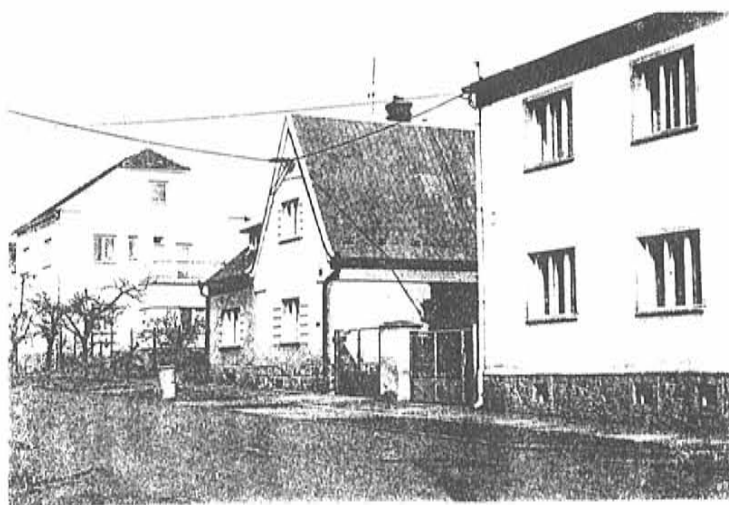
František Bauer z cihelny,	Václav Dudek	čp.28,
František Eret	Jaroslav Strejc	" 21,
Ladislav Dubský	František Hynek	" 45,
Otto Jílek	Václav Frank	" 15.

Dům čp.87 v Jarní ulici.
.....

Třicet let, bohatých na události, uplynulo od toho jasného mrazivého dne měsíce ledna roku 1899, kdy Václav Klement, spolumajitel továrny Laurin a Klement v Mladé Boleslavi, kde se vyráběla první česká jízdní kola, vyvezl se svými mechaniky před vrata továrny první český motocykl, výsledek to neúnavné a houževnaté práce jeho společníka, ředitele a mechanika Václava Laurina, a všech zaměstnanců dílny pro výrobu součástí a stavbu motocyklů, aby tento právě se zrodivší výrobek na mladoboleslavské silnici vyzkoušel. Zkouška dopadla výborně, což u tvůrců nového stroje vyvolalo nesmírné nadšení.

Již za třicet let po této události jezdilo na našich silnicích mnoho motocyklů a to nejen naší české výroby. Ve dvacátých letech tohoto století si v českých obchodech mladí milovníci rychlé jízdy mohli koupit motocykly cizích značek podle svého "gusta", ale většina z nich však sáhla po českém stroji. Motocykly se nejenom dovážely, ale také vyvážely, a to ve značném množství. Po mladoboleslavské továrně Laurin a Klement to byly výrobky České zbrojovky ve Strakonici, která svými motocykly značky ČZ úspěšně konkurovala cizím výrobkům.

I v naší obci se koncem dvacátých let objevil první motocykl. Jeho majitel si v létě roku 1928 vybral v autodílnách firmy Koren v Doubravce silný stroj zahraniční výroby značky Indian a silou jeho motoru o dvou válcích o obsahu 750 cm³ jako červený blesk /motocykl měl červenou barvu a po obou stranách lesklé nádrže po barevném obrázku hlavy Indiána s péřovou čelenkou na hlavě/ doprovázený náležitým rachotem bouřícím z jeho výfuků, projel od Plzně Radčicemi, za potokem zpomalil, od-

Dům čp.87 /uprostřed/ r.1992

bočil vlevo do ulice /dnešní dolní část Jarní ulice/ a zastavil před domem číslo popisné 87. Řidič vypnul motor, stroj postavil na stojánek a vešel do domu, aby se rodině pochlubil tou krásou.

Karlu Sedláčkovi /nar.1899/, lakýrníkovi a malíři písma, se splnil jeho sen. Krásný a výkonný motocykl mu sloužil do roku 1949.

Byl to první motocykl v Radčicích.

Motocykly značky Indian vyráběly a vyvážely v letech 1901 až 1953 čtyři firmy ve Spojených státech amerických /USA/, z nichž uvádím alespoň jednu: Indian Motorcycle Co, Springfield, Massachusetts, a anglická firma Division of Associated Motor Cycles, Ltd., London S.E.18 v letech 1954 až 1962 v Londýně.

Do Československa dovážela tyto motocykly firma Ing. Mařík v Praze, který byl zato příznivci motorizmu nazván "otcem Indiánů".

30. Bytový dům čp.208/209, druhý transformátor elektrického proudu, zastávka autobusů.

Bytový dům čp.208/209.

Rolní ulice je poslední radčickou ulicí, spojující řeku Mži s lesem Dolním Kyjovem na severozápadním konci obce a svou dolní částí prochází pohřebištěm prastaré osady, dávno zaniklé. Severozápadní okraj její horní části od ulice V Radčicích k lesu byl do roku 1976 hranicí katastrálního území samostatné obce Radčice, dnes je hranicí městského obvodu 7 Plzeň-Radčice.

V části ulice mezi řekou Mží a ulicí V Radčicích stojí dlouhý dvoupodlažní dům s rovnou střechou, označený čísly popisnými 208 a 209, s dvěma vchody z Rolní ulice.

Bytový dům čp.208/209
a druhý transformátor r.1992

Již roku 1947 projednával místní národní výbor /MNV/ v Radčicích návrh na stavbu bytových domů, dříve známých jako činžovní domy, podle plánu stavební obnovy obce. Ale teprve roku 1968 bylo v obci místními občany ustaveno stavební družstvo, jehož úkolem bylo svépomocí postavit dvě spojené dvoupodlažní budovy, každou o šesti bytech. Jako vhodné místo pro stavbu bylo určeno pole v dnešní dolní části Rolní ulice, kde byl dům v letech 1968 až 1970 postaven a ihned obydlen /pole bylo před rokem 1950 soukromým majetkem a součástí křimického katastrálního území. Roku 1969 bylo, po dohodě místního národního výboru Radčice se státním statkem v Křimicích, vyměněno za jiný radčický pozemek blíže Křimic a katastrální plány obou obcí v tom smyslu opraveny - viz též str.108, odstavec 49/.

Dům je první stavbou toho typu v obci a zatím jedinou, nepočítáme-li úřední budovy Zelinářského střediska státního statku Křimice, které stojí na rozlehlém pozemku pod lesem Dolním Kyjovem na katastrálním území křimickém v samém sousedství Radčic, a bývalou kancelář jednotného zemědělského družstva čp.194 v ulici Družstevníků.

Druhý transformátor elektrického proudu.

Při křižovatce ulic Rolní a V Radčicích, nedaleko bytového domu čp.208/209, byl roku 1958 postaven druhý transformátor elektrického proudu pro t.zv. novou část Radčic, t.j. nové rodinné domky v ulicích Rolní, Jarní, V podlesí, Zahradkářů a Na Mazinách, a roku 1961 byl elektrický proud do všech těchto domů zaveden. Současně bylo rozšířeno veřejné osvětlení o 31 světelných těles a nataženo 2800 metrů drátu elektrického vedení.

Autobusová zastávka.

Nedaleko transformátoru při křižovatce ulic V Radči-

Křižovatka ulic V Radčicích
a Rolní r.1988

cích a Rolní byla roku 1967, postavením obvyklého znamení, uvedena do provozu zastávka autobusů Československé státní automobilové dopravy /ČSAD/ podle přání občanů, dojíždějících za prací do Plzně nebo Malesic, a bydlících v t.zv. nových Radčicích. V té době byla v obci využívána další zastávka u Mariánské kapličky na křižovatce dnešních ulic V Radčicích a Družstevníků /viz též str.190/. Roku 1974 byly obě tyto zastávky zrušeny a autobusy stavěly a nadále zastavují jen na zastávce při křižovatce ulic V Radčicích a Jilmové /viz též str. 220/.

31. Holubník v Rolní ulici čp.190, Zelinářské středisko státního statku Křimice, archeologické vykopávky.

Holubník v Rolní ulici čp.190.

Rolní ulice je ulicí pěkných rodinných domů, stojících

Rolní ulice r.1987

na pravé straně vozovky, jdeme-li od křižovatky této ulice s ulicí V Radčicích vzhůru k lesu Dolnímu Kyjovu. Druhý dům od křižovatky je rodinný dům čp.190, který si v letech 1960 až 1962 postavil truhlář Karel Havlíček /nar.1916/.

Dům je dvoupodlažní, obklopený zelení ovocných stromů, okrasných keřů magnolie /šácholán/ a záhony pestrobarevných květin. Za ním, na rozhraní nevelkého dvora a zahrady, se tyčí do výše asi tři a půl metru sloup s krásně vypracovaným dřevěným holubníkem na vrcholu pro hnízdění čtyř párů holubů.

Postavil jej podle starých plánů selských holubníků minulého století v červnu a srpnu 1987 majitel domu, v té době již důchodce, Karel Havlíček.

Holubník, zhotovený z vybraných prken a trámů, je natřen bezbarvým lakem a je dobře viditelný z chodníku

Holubník na dvoře domu
čp.190 r.1987

Rolní ulice i z vozovky ulice V Radčicích.

Zelinářské středisko státního statku Křimice.
.....

Při vstupu do horní části Rolní ulice z křižovatky s ulicí V Radčicích se vlevo od vozovky za skupinou tří domů typu OKAL rozkládají rozsáhlé skleníky Zelinářského střediska státního statku v Křimicích s vchodem a vjezdem ze silnice z Radčic do Malesic.

Na poli státního statku Křimice pod lesem Dolním Kyjovem v samé blízkosti Radčic /na katastrálním území křimickém/ byly v květnu 1982 zahájeny výkopové práce na základech budov a skleníků Zelinářského střediska na celkové ploše asi pěti hektarů. S postupem doby stavební ruch nabýval na síle a rychlosti, takže už v srpnu

Zelinářské středisko r.1986

1984 bylo zahájeno zasklívání skleníků skupinou mladých dělníků vietnamské národnosti, kteří se u nás, po dohodě naší a vietnamské vlády, učili sklenářskému řemeslu.

V květnu 1985 na poli vlevo od silnice do Malesic naproti staveništi za posledním radčickým domem a zahra-

dou byla zahájena výstavba čistírny odpadních vod Zelinářského střediska a v pátek 1. listopadu 1985 byla slavnostně otevřena první část skleníků pro pěstování rychlené zeleniny.

Středisko má, kromě skleníků o ploše 1,2 hektaru, linku

Skleníky Zelinářského střediska,
pohled z Rolní ulice, r. 1986

na posklizňovou úpravu polní zeleniny, administrativní budovu s kuchyní a jídelnou pro zaměstnance statku, kotelnu na zemní plyn a garáže.

Kromě těchto provozů byla v červnu 1985 na poli mezi skleníky a lesem zahájena stavba nové krouhárny a konzervárny zelí, která byla dokončena v listopadu 1987 a hned uvedena do provozu.

Začátkem roku 1986 pracovalo již Zelinářské středisko naplno a v lednu téhož roku byla do obchodů v Plzni dodána první rychlená zelenina, v dalších měsících kromě zeleniny i karafiáty různých barev a vůní.

Do celkové stavební investice /32 milionů Kčs, investor Státní statek Křimice, dodavatel Zemědělské stavby závod 04 Plzeň/ byla také zahrnuta výstavba tří dvou-podlažních bytových domů typu OKAL pro zaměstnance střediska. Stavba těchto domů byla zahájena roku 1988 na volném pruhu země mezi skleníky a vozovkou Rolní ulice /viz fotografie Skleníky Zelinářského střediska/ nedaleko křižovatky s příjezdem z Rolní ulice, které jsou, jako bytové domy, majetkem radčické obce.

I když v minulých desetiletích pracovaly v Radčicích malé krouhárny zelí /na př. v bývalé zemědělské usedlosti čp.16 v ulici V Radčicích a v čp.130 v ulici Ke Kyjovu, které po uvedení Zelinářského střediska do provozu byly zrušeny/, je toto rozlehlé Zelinářské středisko prvním velkým zelinářským závodem v bezprostředním sousedství naší obce, které se dotýká nejenom hranicí svého rozlehlého pozemku, ale i výrobním a obchodním významem.

Archeologické vykopávky.

Během počátečních prací při hloubení základů a úpravy povrchu vyměřené plochy pro výstavbu Zelinářského střediska, byly v zemi, v místech, kde dnes stojí administrativní budova, skleníky a bytové domy, v hloubce 40 až 50 centimetrů nalezeny předměty z pradávných dob. Podle šetření pracovního kolektivu předhistorického oddělení Západočeského muzea v Plzni, vedeného PhDr. Darou Baštovou, jde o předměty a hroby pocházející z období, počínající pozdní dobou bronzovou a končící mladší dobou železnou v rozmezí let 1200 až 900 př.n.l. /př.Kr./, mladší dobou železnou-halštatskou v letech 800 až 500 př.n.l. /př.Kr./ a laténskou v letech 500 př.n.l. /př.Kr./ až 0.

Žárový hrob
ze starší doby železné

Byla zde objevena další část rozsáhlého pohřebiště, navazující na hroby odkryté na staveništích jednotlivých domů v obci a v dolní části Rolní ulice v letech minulých.

Během průzkumu tohoto pohřebiště, který v letech 1982 až 1986 provedly pracovnice Západočeského muzea v Plzni, bylo na staveništi Zelinářského střediska odkryto 424 hrobů, kde byly nalezeny některé předměty velké historické hodnoty, z nichž je třeba se zmínit o nejcennějších:

- ženský žárový hrob s dvěma bronzovými jehlicemi, které byly používány ke spínání látkového oděvu, pocházející z pozdní doby bronzové, asi 800 let př.n.l. /př.Kr./,
- keramická zoomorfní černě malovaná nádoba na čtyřech nožkách, zdobená býčí hlavičkou, pocházející z doby kolem roku 700 př.n.l. /př. Kr./,
- zlatá náušnice košíkového tvaru o váze zlata 24 karátů, pocházející z 5.století př.n.l. /př.Kr./,
- kostra keltského bojovníka s mečem, ochranným štítem a opaskem s železnými kroužky, pocházející z 3.století př.n.l. /př.Kr./.

Odkryté pohřebiště z dávných dob v Radčicích je jed-

Keramická nádoba ozdobená
býčí hlavičkou asi z r.700 př.n.l.

ním z nejvýznamnějších nálezů v západních Čechách. Hroby v době svého vzniku byly přikryty násyp-mohylami, které během doby a později prací na poli /orbou/ zmizely a byly srovnány s okolím, takže zbyla kamenná nebo dřevěná hrazení v hloubce asi půl metru pod povrchem ornice.

32. Les Dolní Kyjov, Mariánská kaple v lese D.Kyjově.
.....

Les Dolní Kyjov.
.....

Nad obcí, která od 13.století nese jméno Malesice, rozkládá své dvě části k severu les Kyjov, širokým pruhem polí rozdělený na Horní a Dolní Kyjov. Radčické ob-

Les Dolní Kyjov /vlevo/,
Radčický les /vpravo/ r.1986

čany zajímá více Kyjov Dolní, jehož stromy od nepaměti vyrůstaly na půdě pokryté trouchnivějícími listy a v posledních desetiletích i jehličím, místy porostlé travou, lesními bylinami a keři různých druhů na ploše asi 70 hektarů /rozloha byla odhadnuta z plánu města Plzně o měřítku 1 : 15.000 z roku 1980/ katastrálního území malesického. I když les nebyl nikdy majetkem obce radčické /až na nepatrný jeho výběžek u severního okraje obce nad ulicí V podlesí zvaném Harantovo břicho, majetek to sedláka Vavřince Kremra, zvaného Harant, z čp.31 - viz též str.104/, přimyká se k jejím okrajovým domům a svou blízkostí silně proniká do vědomí místního lidu, který v jeho tichém a vůněmi prosyceném prostředí prožíval mnohdy příjemné chvíle a tak vždy pociťoval a často využíval jeho blahodárnou blízkost.

Ještě před sto lety zde smrky a borovice nerostly. Lesní půdu tehdy pokrýval stín rozložitých korun dubových velikánů a teprve kolem roku 1900 objevily se na některých místech lesa jehličnaté stromy, které dnes počtem převažují nad stromy listnatými.

Své jméno převzal les od hradu Kyjova, který byl postaven roku 1300 vladykou Dēpoldem z Malesic na skále v severní části horního lesa. Hrad byl obýván do poloviny 15.století, pak opuštěn, když se panstvo přestěhovalo do tvrze v Malesicích, kterou později dalo přestavět v pohodlný zámek. Hrad, nikým neobýván a neopravován, chátral, až roku 1503 byl již pustý. Dnes jedinou známkou po bývalé pevnosti je zde dochován do zalesněné skály vytesaný příkop 4 metry hluboký a 14 metrů dlouhý, stále patrný, a informační tabule, upevněná na kmeni stromu.

Mariánská kaple v lese D.Kyjově.

Rolní ulice končí na okraji lesa Dolního Kyjova a odtud pokračuje dále cestou, procházející celým lesem, z jehož severní části vybíhá do polí a míří k Chotíkovicům.

Asi po deseti až patnácti minutách chůze po vstupu do lesa a krátké stezce, vybíhající z cesty doleva v místě, kde se její směr odklání doprava, stojí na úpatí zalesněné stráně nad nevelkou mýtinou v příjemném lesním zátiší "poutní kaple Panny Marie, Matky Boží milosti" s věžičkou a zvonkem.

Vnitřek kaple je prostorný. Na ploše 5 x 4 metry stojí zde tři řady lavic po dvou sedadlech před oltářem a pod úzkým otvorem ve stropě, jímž je provléknuto lano, zavěšené na táhle zvonku ve věžičce.

Již před více než 130 lety stál na místě kaple dospělý dub. Svě větve rozkládal do široka a vrhal tak na stezku, vinoucí se kolem, v horkých dnech léta chladivý stín. O nedělích a svátcích byly tu příjemné procházky v tichém prostředí místními občany hojně využívané.

Na kmeni dubu visel od nepaměti starý obrázek Panny Marie s dítětem. V létě roku 1868 objevil se na jeho

místě nový větší obraz Panny Marie Pomocné s dítětem,

Obraz
Panny Marie Pomocné
r. 1936

který na strom místo starého obrazu vlastnoručně zavěsila z vděčnosti za nápadné uzdravení svého čtyřletého synka Karla hraběnka Johanna Schönbornová, rozená princezna Lobkoviczová, z nedalekého malesického zámku, kde žila se svým manželem Karlem hrabětem ze Schönbornu, jehož rodu celá ves a panství malesické náležely. Obraz namaloval neznámý, snad italský malíř olejovými barvami na plechu podle slavného obrazu Madony německého malíře Lukáše Cranacha staršího, skutečného jména Lukas Sunter /nar.1472 v Kronachu, zemř.1553 ve Výmaru/. Rám obrazu zhotovil malesický truhlář František Tumpach.

V letech kolem roku 1890 chodíval tudy procházkou student theologické fakulty Karlovy univerzity v Praze Karel

Kašpar, pozdější doktor theologie, kardinál a kníže arcibiskup pražský, syn řídicího učitele Jana Kašpara z Křimic, když prožíval dobu prázdnin doma u svých rodičů. Často sedával u paty dubu pod obrazem Panny Marie v tichém rozjímání a těšil se příjemnému prostředí lesa.

Na tom místě dal jeho otec později postavit poutní kapli, zasvěcenou Panně Marii Pomocné. Součástí kaple se stal dub, jehož kmen byl obezděn tak, aby část kmene s obrazem byla uvnitř kaple a zadní část na vnější straně zdi.

Kaple byla postavena v létě roku 1894. Její vysvěcení provedl plzeňský vikář Martin Pachtl v neděli 16.zářní téhož roku. Zvonek ve věžičce, který kapli věnovala choť zvonáře Pernera v Plzni, obdržel při svěcení jméno Johanna na věčnou pamět dárkyně ob-

Mariánská kaple
v lese D.Kyjově r.1986

razu.

V noci z 10. na 11. červenec 1991 se neznámý zloděj vloupal do kaple, sejmul obraz Madony z oltáře, v kapli zanechal nepořádek a s obrazem zmizel. Roku 1992 je kaple stále bez svého oltářního obrazu - Panny Marie s dítětem. Na jeho místo při výročních pobožnostech /obvykle v polovině srpna k svátku Narození Panny Marie/ je nad oltářní stůl zavěšována zarámovaná fotografie, černobílá kopie ukradeného obrazu, kterou dal zhotovit radčický kronikář a předal jej Kristině Ždimerové /nar. 1920/ z čp. 130 v ulici Ke Kyjovu a Jarmile Kadlecové /nar. 1921/ z čp. 3 v Jilmové ulici, které o fotografii, čistotu a pořádek v kapli pečují.

Kříž, stojící poblíž
Mariánské kaple v lese
Dolním Kyjově r. 1986

Na konci mýtiny, západně od kaple, tyčí se nad stezkou vysoký dřevěný kříž s tělem Kristovým. Byl zde postaven v srpnu 1936 u příležitosti pouti, konané ke kapli z obcí ze širokého okolí, a návštěvy pražského arcibiskupa T. Dr. Karla Kašpara, který toho dne, 15. srpna 1936, kříž vysvětil.

Tělo Krista namalovala olejovými barvami na pozinkovaný plech malířka Kamila Keplová z Plzně, narozená 20. října 1872 v Plzni, zemřela 5. února 1951 v Plzni.

33. Mohyly v lese Dolním Kyjově.

Po obou stranách cesty z Chotíkova k Radčicům, vyšlepané obuví mnoha poutníků v severní části lesa Dolního Kyjova, jehož plochu pokryl před desítkami let vysoký porost jehličnatých stromů, zdvihají se mezi štíhlými kmeny smrků zřetelné nízké pahorky, zbytky to mohyl pražského pohřebiště osady dávných našich předků.

Kolem roku 1865 bylo zde odkryto 63 kamenných mohyl z doby bronzové, t. j. z let 1500 až 1200 př. n. l. /př. Kr. / Daleko později, při průzkumu mohyl, podniknutého zde asi roku 1910, povoleného a podporovaného malesickým hrabětem Schönbornem, majitelem lesa, byly v mohylách nalezeny uzavřené bronzové kruhy, bronzové jehlice, nožik a kostěná pilka.

V době pozdější, asi ve dvacátých letech tohoto století, byl zde objeven železný kroužek, nádoby vyrobené na

Jan Nepomucký K A Š P A R ,
ředitel obecné školy v Křimicích.

Zasloužil se o postavení
Mariánské kaple v lese Dolním Kyjově.

O modlitbu prosí
JAN NEP. KAŠPAR,
ředitel škol v. v.
* 15. VIII. 1843 Chvalenice, + 15. V. 1925 Hradec Králové.

Můj Ježíši,
milosrdensví!

Nejsladší
Srdce Marie,
buď
spása ná!

Milým byl
Bohu
i lidem,
pamatka
jeho
zůstane
požeh-
nanou.
(Sir. 15, 1.)

Kaple P. Marie
v les : kyjovském u Křimic,
jeho přičiněním
zbudovaná.

Ve Chrasli u Chrudimě
svě očekává
slavné
zmrtychvstání.

POLOHA

MOHÝL

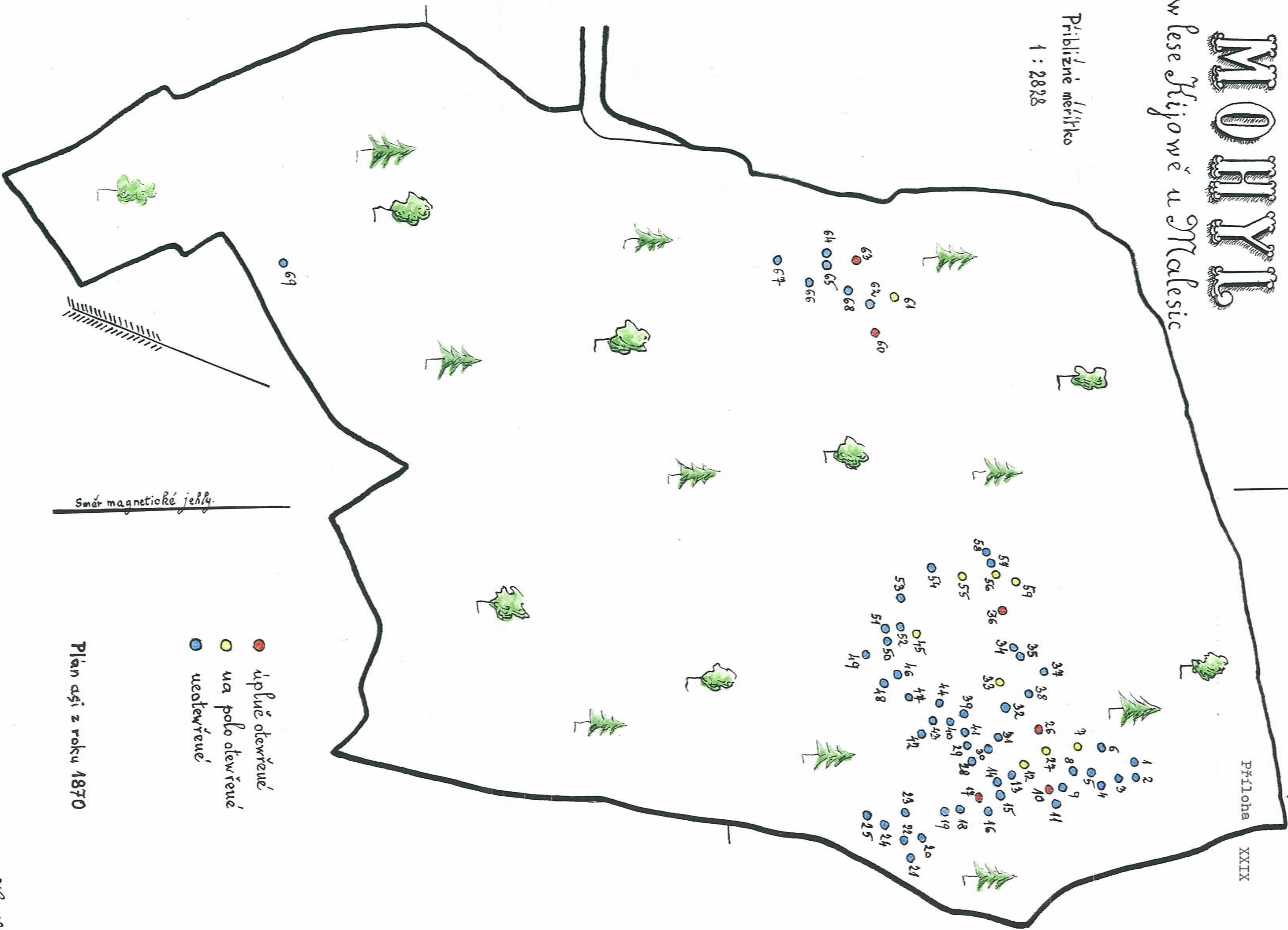
w lese Hljiowě u Maalesic

Přibližné měřítko

1 : 2828

Příloha XXIX

Směr magnetické jehly.

- úplně otevřené
- na polo otevřené
- uzavřené

Plan asi z roku 1870

Flauer

Mohyly v lese D.Kyjově
r. 1992

hrnčířském kruhu /v Evropě byl poprvé použit kolem roku 1000 př.n.l./ a dvě mince z doby římského císaře Konstantina /vládl kolem roku 320 n.l./.

Velká mohyla v lese
Dolním Kyjově r.1992

Tyto předměty, právě tak, jako nálezy v pravěkých hrobech v Radčicích, jsou dokladem osídlení okolí místa naší obce již v době před více než 3500 lety a přítomnosti výprav římských vojenských jednotek nebo kupců, procházejících naším krajem /viz též str.3/.

34. Dům čp.162 v ulici Ke Kyjovu - první televizor.
.....

Ulice V podlesí je na samém severním konci obce pod lesem Dolním Kyjovem a tvoří spojnici ulic Rolní a Na jívách s křižovatkami ulic Jarní a Ke Kyjovu.

Televize je moderním prostředkem informací,propagan--

dy, kultury a sportu, určených široké vrstvě občanů.

Prvním vědcem, který se zabýval problémem elektrického přenosu obrázku na dálku, televizí, byl německý inženýr polského původu Paul Nipkow /1860-1940/, který roku 1884 ve Spojených státech amerických /USA/ vynalezl snímací kotouč, sloužící k rozkládání obrazu na světelné body. Tento základ k dalšímu výzkumu televizního přenosu převzali univerzitní profesor J.L. Baird v Anglii a C.F. Jenkins v USA, kteří Nipkowovo zařízení zdokonalili a roku 1925 je poprvé prakticky použili. Nadále pak pracovali společně na vývoji barevné televize.

Po druhé světové válce /1939-1945/ došlo k velkému rozmachu televize, takže na začátku padesátých let už ve světě stálo mnoho televizních vysílačů.

V Československu byl však tento sdělovací prostředek předveden již roku 1948 návštěvníkům Mezinárodní rozhlasové výstavy v Praze. V červenci téhož roku byl vyzkoušen i bezdrátový a hromadný přenos obrazu na dálku ze sportovních a tělovýchovných her. Náš první televizní vysílač o výkonu 1 kW vyvinul Vojenský technický ústav a umístil ho v prostorách bývalé restaurace u rozhledny na Petříně. Avšak pokusné vysílání pro celou naši zemi bylo zahájeno 1. května 1953 a pravidelné relace o rok později. V této době začal tehdejší národní podnik Tesla vyrábět první československé televizory. Základem těchto přístrojů byl radiový přijímač, uložený ve skřínce, v jejímž horním levém rohu /při pohledu na čelní desku přístroje/ byla umístěna malá obrazovka rozměru 150 x 200 milimetrů a v pravé polovině reproduktor radia.

Dalším důležitým datem naší televize byl 11. únor 1955, kdy se uskutečnil první televizní sportovní přenos, při němž byl poprvé s úspěchem vyzkoušen tříkamerový přenosový vůz při utkání československého hokejového mužstva se švédským mužstvem IF Lexand.

Dům čp. 162 r. 1988

Prvních majitelů televizních přijímačů nebylo v té době mnoho a tak se kolem jejich přístrojů usazovali,

kromě rodinných příslušníků, i známí a přátelé.

Jedním z těchto prvních šťastlivců byl radčický občan automechanik Antonín Tille /nar.1925/, který s manželkou Blankou /nar.1930/ zakoupil v březnu 1958 jeden z výše popsaných televizorů značky TESLA 4002 A-b v Plzni a přivezl jej do svého bytu v rodinném domě čp.162, který stojí při křižovatce ulic V podlesí a Ke Kyjovu, jehož majiteli byli zedník Jaroslav Havel /nar.1907/ s manželkou Annou /nar.1907/, tchán a tchyně Antonína Tille. Hned nato byla na střeše domu vztyčena první televizní anténa v obci.

Zpočátku byly s příjmem obrazu potíže, ale během doby byly odstraněny a první televizor v Radčicích svým výkonem plně uspokojoval majitele i přizvané diváky.

35. Drůbežárna jednotného zemědělského družstva /JZD/
 Radčice - předklíčovna ranných brambor.

Z ulice V podlesí vchází se do ulice Na jívách kolem dvou mohutných prostorných novostaveb rodinných domů, dosud bez čísel popisných. Za nimi, na mírném návrší ne- daleko okrajových stromů lesa Dolního Kyjova, stojí nízký podlouhlý domek s mnoha okny - bývalá to drůbežárna

Bývalá drůbežárna JZD r.1989

JZD Radčice, dobře viditelná z horní části ulice Na jívách.

Roku 1953 byly upraveny klenuté stáje ve statku čp.6 /v dnešní ulici Družstevníků/, umístěny zde slepice členy JZD vychované z kuřat, a statek tak přeměněn v drůbežárnu /viz též str.204/. Protože však zarostlý dvůr statku jako výběh pro velké množství slepic nestačil, rozhodlo se počátkem roku 1955 představenstvo JZD postavit novou drůbežárnu na vhodném pozemku, který patřil člence družstva Barboře Jílkové z čp.31 /v dnešní ulici V Radčicích/. Tento pozemek byl u občanů Radčic znám jako "Harantovo břicho", pojmenovaném po bývalém majiteli statku čp.31 Vavřinci Kremrovi, otci Barbory Jílkové, jemuž přátelé přezdívali Harant /byl silné, mírně otýlé

postavy/. Drůbežárna pro 350 slepic s výběhem o rozloze půl hektaru a krytým hrabaništěm byla postavena z panelových tvárníc. Protože stála vysoko nad obcí, byla obcany nazvána slepičím hradem.

Chovatelkou slepic byla představenstvem JZD opět potvrzena Jaromíra Rumlová z čp.7 /v dnešní ulici Družstevníků/. Ještě téhož roku 1955 bylo z drůbežárny dodáno obchodu 21.000 vajec, následujícího roku již o dvanáct tisíc více.

V lednu 1962 byl v radčickém družstvu zrušen chov slepic a do domku bývalé drůbežárny převezeno zařízení ze zrušené naklíčovny ranných brambor Josefa Rumla a Vojtěcha Kecka, postavené roku 1940 na zahradě statku čp.7 /v dnešní ulici Družstevníků/, a domek využit jako naklíčovna bramborové satby /viz též str.203/.

36. Ulice Na jívách, parčík na Pelouchově jámě, ulice V břízkách.

Ulice Na jívách.

Zrod ulice Na jívách je možné klást do poloviny dvacátých let tohoto století, neboť v té době byly zde zakoupeny první pozemky a započato se stavbou domů. Tehdy se polní cestě, vedoucí po pravém břehu potoka, říkalo "na hývách" nebo také "na hýtě", a jezdili tudy zemědělci na svá pole u lesa Dolního Kyjova a do okolí cihelny.

Parčík na Pelouchově jámě.

V místě, kde se horní část ulice Na jívách rozbíhá do dvou stran v podobě písmene Y, tam, kde se odbočka vpravo setkává s ulicí Stromkovou u náhradního můstku na potoce a levá přímá odbočka míří k ulici V podlesí, byla do roku 1959 rozlehlá stráž, která zde rozvířala svou náruč do hloubky několika metrů. Vznikla na pozemku, který od nepaměti patřil ke dvoru čp.17 /v dnešní ulici V Radčicích/ a kolem roku 1900 rolníku a dlouholetému starostovi radčické obce Josefu Pelouchovi /nar.1869/. Proto byla nazývána "Pelouchovou jámou".

Kdysi, když celistvost tohoto níže položeného Pelouchova pozemku nebyla ještě strží narušena a voda v době dešťů odtud odplavovala zem a do tohoto místa splavovala písek z okolních polí, stavebníci nových radčických domů jej zde za určitý poplatek majiteli těžili a používali ho k betonování. Protože stavební ruch v obci skoro nikdy neustával, vznikla zde prohlubeň, jejíž dno klesalo do hloubky úměrně s rozestavěností rodinných domků.

Když kolem roku 1948 ustala zde těžba písku, byla stráž obcany využita jako obecní odpadiště, kam byly odhazovány nečistoty a veškeré nepotřebné předměty. Z hygienických i estetických důvodů byla tato odpadní jáma /v té době již v majetku jednotného zemědělského družstva -

JZD/ při úpravě cesty "na hývách" roku 1959 zavážena a její likvidace dokončena roku 1961.

Parčík v ulici Na jívách r.1989

Roku 1968 se rozhodli členové místního Českého zahrádkářského svazu /ČZS/ přeměnit tento nevyužitý pozemek v malý park. Upravili jeho povrch, zasadili sem okrasné keře a stromy, zasadili travu a uprostřed parku tvaru trojúhelníku o rozloze 23 arů upravili místo pro lavičky.

Park nemá dosud jméno a je nazýván "parkem v ulici Na jívách" nebo "parkem na Pelouchově jámě".

Ulice V břízkách.

U parku na bývalé Pelouchově jámě v ulici Na jívách se vozovka rozbíhá do dvou směrů. Zvolme vozovku, která obchází park po pravém břehu potoka a končí u můstku, kde se setkává s ulicí Stromkovou. Odtud pak pokračujeme v chůzi podle potoka ulicí, spíše však cestou, v břízkách ke hřbitovu.

Ulice V břízkách je lemována po obou stranách vysokými letitými břízami, které v parném létě poskytují chladivý stín, posílený vlhkostí studené vody potoka, která se žene od hřbitova a chatové osady k obci úzkým korytem, vyhlodaným do měkké půdy v těsné blízkosti cesty.

Do roku 1939, kdy byl v Radčicích postaven a upraven hřbitov /viz též str.248/, plnila tato cesta úkol vozové cesty do polí a do obecního /dnes Radčického/ lesa. V této i pozdější době byl povrch cesty málo vyvýšen nad hladinu potoka, jehož voda se v době deštů či tání sněhu vylévala z koryta na cestu, činila ji neschůdnou a jen těžko sjízdnou pro svůj rozbahněný povrch.

Ve snaze odstranit tento nedostatek a zpřístupnit cestu ke hřbitovu v každé době, dal radčický obecní úřad v polovině dubna 1942 cestu zvýšit navezením popele popelářskými auty z Plzně. Současně byly po obou stranách cesty ke zpevnění jejího základu a břehu potoka zasázeny dobrovolnými pracovníky Janem Buriánem /nar.1892/

z čp.145 /v dnešní ulici Na Mazinách/ a Jaroslavem Mar-

Ulice V břízkách r.1988

tínkem /nar.1911/ z čís. E 2 /v dnešní ulici Na Hůrkách/ mladé břízky, které v obecním /dnes Radčickém/ lese vykopali a k úpravě cesty přivezl Josef Vlasák /nar. 1906/ z čp.32 /v dnešní ulici Na zábradlí/.

Konečná úprava cesty byla pak provedena roku 1961 členy místní organizace Českého zahrádkářského svazu /ČZS/ navežením a zaválcováním štěrku do jejího povrchu současně se zavezením "Pelouchovy jámy" /viz též str. 244/.

37. Pomníky: vojáků, padlých v 1. světové válce a občanů, zahynulých při bombardování Radčic roku 1943, hřbitov.

Pomníky: vojáků, padlých v 1. světové válce a občanů, zahynulých při bombardování obce roku 1943.

Cestou V břízkách přicházíme ke hřbitovu. Po obou stranách širokých železných vrat a úzkého vchodu /branky/ pro chodce stojí dva pomníky. Po levici přicházejícího poutníka pod korunami stromů tyčí se pomník, postavený k památce padlých vojáků, radčických občanů, v první světové válce v letech 1914 až 1918, na opačné straně je nevysoký pomník, postavený zde k památce radčických občanů, kteří zahynuli násilnou smrtí po dopadu bomb na

některé usedlosti v obci roku 1943 v době druhé světové války.

Roku 1920 rozhodl se učitelský sbor račické obecné školy navěky zachovat památku místních občanů, padlých za cizí zájmy na evropských bojištích během první světové války v letech 1914 až 1918. Se souhlasem a s pomocí obecního zastupitelstva byl zvolen "výbor pro postavení pomníku", jehož předsedou se stal řídící učitel Václav Novák. Během dvou let byl s různými obtížemi /sbírkou, dary různých institucí a pod./ získán obnos 13.000 Kč, za něž byl akademickým sochařem Vojtěchem Šípem /1885-1931/ v Plzni dohotoven pomník z hořického pískovce, na němž už nějakou dobu pracoval. Jména pad-

Pomník padlých vojáků
r. 1987

lých a zemřelých vojáků vyryl do třech bílých mramorových desek, upevněných na třech stranách podstavce pomníku. Na horní ploše podstavce stojí původní socha v nadživotní velikosti, představující mladou republiku po vítězném boji, která drtí nohama větévku germánského dubu a sype květiny na hrob padlých českých vojáků.

Pomník byl původně postaven v malém parčíku u řeky Mže při vjezdu do Radčic od Plzně před domy čp.43 a 44 /v dnešní ulici V Radčicích/ a zde odhalen v neděli 3.září 1922 za účasti všech místních spolků ve stejnokrojích i občanských oděvech, žactva zdejší obecné školy a velmi četného zástupu občanů místních i z okolí, hlavně z Plzně /viz též str.178/. Pomník zde stál do roku 1936, kdy byl z rozhodnutí obecní rady přemístěn

do t.zv. parčíku za kovárnou /viz též str.182/ čp.23 /v dnešní ulici V Radčicích/ a odtud v květnu 1959 z příkazu místního národního výboru /MNV/ převezen ke hřbitovu a zde postaven.

Jména padlých a zemřelých vojáků, uvedená na deskách pomníku:

Matěj Bošek,
František Brabeneo,
Václav Darda, učitel,
Josef Honzík,
Martin Honzík,
Ladislav Hrdlička,
Václav Jílek,

Petr Kaiser,
Alois Nový,
Václav Nový,
Josef Rada,
Václav Rataj,
František Raus,
Arnošt Boháč,
František Sušanka,

Jan Šmídl,
Josef Štádler,
Emil Vočadlo,
Josef Vočadlo,
Josef Wollmut,
Josef Vopat,
Hynek Zíbar.

O postavení pomníku se zasloužili příbuzní padlých vojáků a tyto místní spolky račické: Čtenářsko-hospodářská beseda, Sbor dobrovolných hasičů, Všeodborový spolek dělnický, Národní jednota pošumavská, Tělocvičná jednota Sokol a Dělnická tělocvičná jednota /DTJ/.

Protějškem pomníku padlých vojáků je pomník, postavený zde k věčné památce šestnácti místních občanů, kteří zahynuli v době protektorátu Čechy a Morava /v době druhé světové války 1939-1945/ při bombardování obce v jednu hodinu v noci ze 13. na 14. květen 1943, a čtyř občanů, kteří byli v posledních letech války umučeni v koncentračních táborech - táborech smrti v Německu, nebo zahynuli později na následky mučení. Těmto čtyřem občanům bylo roku 1965 uděleno čestné občanství in memoriam v naší obci.

Pomník byl zhotoven z vhodného kusu kamene, který vyhledal, doporučil a přivezl z místa bývalého lomu v Rad-

Pomník obětí bombardování
Radčic r.1943, foto r.1984

čickém lese /viz též str.282/ s několika pomocníky Josef Vlasák /nar.1906/ z čp.32 v dnešní ulici Na zábradlí. Kámen byl postaven nedaleko vrat do hřbitova, opatřen bronzovou deskou se jmény obětí a v sobotu 13.srpna 1960 odhalen za hojně účasti místních občanů.

Na bronzové desce jsou uvedena tato jména:

Oběti bombardování:

Barbora Kovandová,
Helena Kovandová,
Miroslav Kovanda,
Václav Kovářík,
Václav Kovářík,
Anna Kováříková,
Josef Kocáb,
Ferdinand Novák,

Anna Wirthová,
Vojtěch Keck,
Václav Keck,
Kamila Kecková,
Františka Pajerová,
Josef Salcman,
Anna Salcmanová,
Marie Šimandlová,

Oběti věznění:

Josef Tomčík,
Martin Hoblík,
Alois Tupý,
Václav Štefl.

Všichni jmenovaní, až na manžely Salcmanovy a M.Šimandlovou, pohřbené v Rokycanech, byli uloženi k věčnému

odpočinku na zdejšíh hřbitově.

Hřbitov.
.....

Brankou vedle širokých železných mřížových vrat se vchází do hřbitova.

Hřbitov má rozlohu 1925 čtverečních metrů a koncem roku 1992 je zde 231 hrobek a hrobů včetně dětských. V rohu, vpravo od vrat, stojí hřbitovní kaple nebo také

Vchod do hřbitova r.1987

márnice či komůrka s plochou střechou a věžičkou se zvonkem. Má dvě místnosti: márníci a pitevnu.

Hřbitov r.1988

Uprostřed hřbitova byl v úterý 16.června 1941 postaven pracovníky firmy Kamenosochařský závod Emanuel Egermeier z Plzně vysoký žulový kříž, který v neděli 28.září téhož roku vysvětil děkan Josef Štefek z Vejprnic.

Hřbitov byl vybudován na jaře roku 1939 a v červenci téhož roku otevřen. Stavbu provedl stavitel V.Jílek z Plzně na pozemcích, které byly koupeny od místních ob-

čanů Barbory Jílkové z čp.35 /dům stál v dnešní ulici Prašné, tam, kde je dnes dům čp.256/ a Josefa Peloucha z čp.17 /v dnešní ulici V Radčicích/.

Prvním občanem, pohřbeným na tomto hřbitově, byla Barbora Hauerová, pětadesátiletá manželka zedníka Jana Hauera z čp.37 /v dnešní Košutecké ulici/, kdysi dlouhodobého starosty obce /viz též str.144/.

Při bombardování obce v noci z 13. na 14.května 1943 /viz též str.82/ byla výbuchy bomb na polích v blízkosti hřbitova povalena část severovýchodní a severozápadní zdi, kříž uprostřed hřbitova byl v půli přeražen a několik pomníků poškozeno. Až po skončení války, ve čtvrtek 25.dubna 1946, byl žulový kříž místními občany opraven, znova postaven a k zá-

Žulový kříž uprostřed hřbitova r.1988

kladu jeho podstavce bylo uloženo pouzdro s pamětním zápisem se stručným vylíčením událostí posledních let, které sepsal učitel místní obecné /dnes základní/ školy Jaroslav Hrabě z čp.67 /v dnešní ulici K zámečku/.

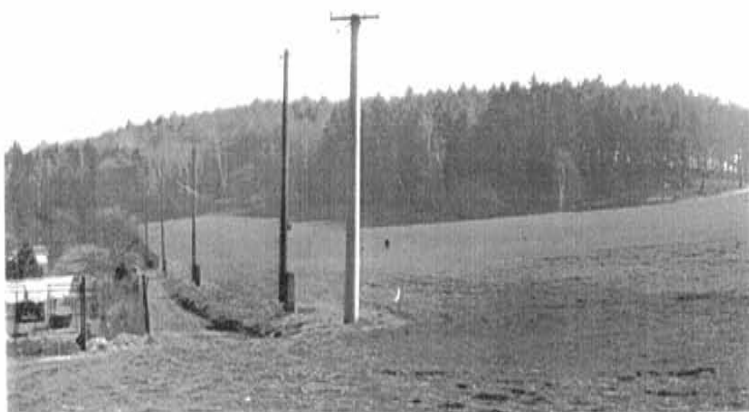
Do vížky hřbitovní kaple byl v říjnu 1945 zavěšen vzácný zvonek, nesoucí datum 1721 a latinský nápis Sit Nomen Domini Benedictum /Buď jméno Páně požehnáno/, který od doby postavení Mariánské kaple na návsi /při křižovatce dnešních ulic V Radčicích a Družstevníků - viz též str.192/ v polovině minulého století zdobil svou starobylostí její věžičku. Z této kaple oznamoval svým jasným hlasem veřejnosti úmrtí zdejšího občana až do 3.dubna 1942, kdy, v době protektorátu Čechy a Morava, z nařízení německých úřadů byl, s mnoha jinými zvony z chrámů, kaplí a zvoníc českých měst a vesnic, sejmut a s ostatními odvezen do Prahy-Libně. Zde čekal ve skladisti na převoz lodí po Vltavě a Labi do Hamburku v Německu, aby byl ve zdejších hutích rozlit a jeho ušlechtilý kov použit k výrobě hlavně děla či houfnice a tak pomáhal zabíjet lidi na některé z evropských front. Díky českým přístavním dělníkům, kteří mnohé z těchto zvonů, a mezi nimi i radčický, v nestřežených chvílích ponořili na dno vltavské vody v přístavu, byl zachráněn, po válce, v říjnu 1945, z vody vytažen a místní národní výbor /MNV/ v Radčicích správou přístavu vyzván, aby si zvonek z Libně odvezl.

Do Prahy byl vyslán obecní zaměstnanec František Kratochvíl /nar.1904/ z čp.13 /v dnešní ulici V Radčicích/, zvonek přivezl a z rozhodnutí MNV zavěsil do věžičky kaple na hřbitově, kde byl do roku 1993 zcela nevyužit.

Jeho místo v Mariánské kapli na návsi zaujal jiný zvoněk, který hned po skončení války /8.května 1945/ zakoupila v Plzni selka Anna Jílková ze statku čp.27 /v dnešní ulici Družstevníků/, a který do dnešních dnů plní povinnost zvonění umíráčku /viz též str.193/.

38. Střelnice "na šajbě".

Stromková ulice končí na vyvýšenině nad Radčickým potokem, tam, kde stojí rodinné domy čp.177, 263 a 270. Za nimi, na úbočí vrchu Sytné, se rozkládá lán pole, které je na straně severovýchodní a východní obklopeno výběžkem Radčického lesa a jeho soukromými okrajovými částmi. Po

vlevo vzadu les "na šajbě" r.1989

dolním okraji pole, jako pokračování Stromkové ulice, vede od domu čp.177 cesta, uzavřená z levé strany /naproti hřbitovu/ ploty rozlehlých zahrad. Cesta mizí v lese, v jehož horní části pod vrcholem stoupání, ještě tehdy, kdy tato půda nebyla zalesněna, byla ještě v době vzniku Československé republiky, vojenská střelnice, postavená zde rakouskou c. a k. posádkou plzeňskou v dávné minulosti. Střílelo se z místa nízké meze, ještě dnes patrně nedaleko okraje lesa, východním směrem k terčům, postaveným po třech v popředí dvou nasypných valů, za nimiž se kryli cílní. První val byl vzdálen od střelců sto metrů. Zdvihal se a dosud se zdvihá nad lesní cestou, vedoucí k vrcholu návrší Sylvánu, druhý val za cestou s malou odchylkou v tomtéž směru dvěstě metrů od střelců. Valy jsou od zalesněné půdy dobře rozeznatelné.

Vzhledem k tomu, že se zde střílelo do terčů, začali lidé tomu místu říkat "na šajbě" /původ názvu je v německém významu die Scheibe, česky terč/. Tento název je ještě dnes starousedlíky užíván.

Po skončení první světové války, asi roku 1920, byla stará střelnice zrušena a později zalesněna.

V úterý 23.dubna 1946 bylo započato s osázením pěti políček nad "šajbou" o celkové ploše 7014 čtverečních metrů /t.j. 70,14 arů/, získaných radou místního národního výboru /MNV/ výměnou za louky od soukromých zemědělců. V několika dnech zde bylo zasázeno dobrovolnými

pracovníky asi 8.000 boroviček, které během let dorostly do výše a síly dospělých zdravých stromů.

39. Cihelna, střelnice Svazarmu.

Cihelna.
.....

Uprostřed mezi cestou V břízkách a křižovatkou ulic Na jívách a V podlesí, nebo také mezi domy čp.178 a 218,

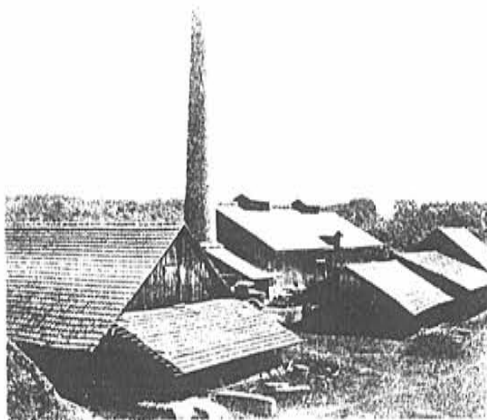
Cesta k cihelně r.1989,
vpravo dům čp.178

vybíhá z obce do polí cesta, směřující k severovýchodu, která asi po čtvrt hodině chůze končí v místě, kde se říká "v cihelně".

"Cihelna" je rozsáhlý pozemek obdélníkového tvaru, přímo sousedící s cípem obecního lesa. Je zarostlý keři a stromy a dělí se ve dvě části. V části jihovýchodní, kde se do pahorkovitého terénu vchází z polní cesty, která zde končí, stály do roku 1970 zbytky pecí a vysoký

komín bývalé cihelny. Severozápadní část, budící dojem propadlé půdy - prolákliny, tvoří pěkná čtvercová travnatá rovinka v hloubce asi deseti metrů pod úrovní okolních polí. Zde se těžila hlína pro výrobu cihel.

Cihelna byla postavena roku 1913, kdy pole s hlínou vhodnou k výrobě cihel, zakoupili od rolníka Josefa Peloucha z čp.17 /v dnešní ulici V Radčicích/, tehdejšího starosty obce, plzenští podnikatelé Václav Hrdlička

Cihelna r.1940

a František Sedlák, a vybudovali zde prosperující cihelnu, která v příštích letech, zejména v době nového česko-

slovenského státu /t.j. v době kolem roku 1925/ vyráběla ročně až 750.000 cihel.

Jeden ze záznamů v Radčické kronice z roku 1928 praví, že "v radčické cihelně byla vybrána každá vyřazená cihla. Cena za 1000 cihel stoupla z 270 Kč na 330 Kč s dovozem do Radčic".

Koncem třicátých let skončil v cihelně pracovní ruch,

František Komárek
r. 1940

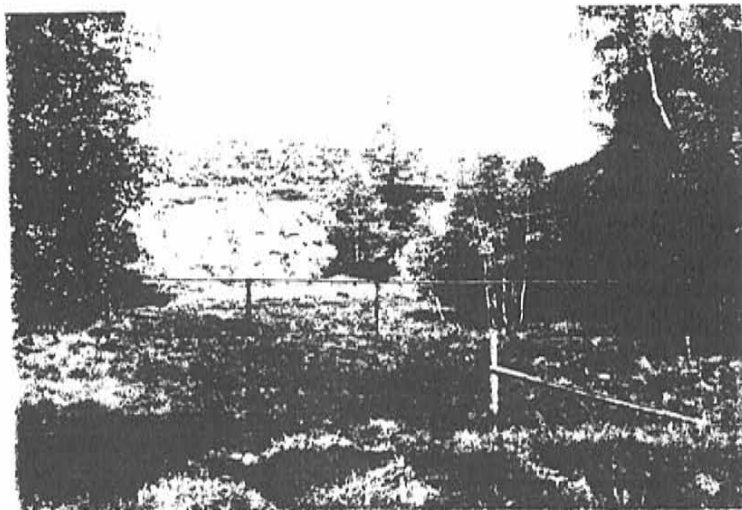
cihelna byla ve čtvrtek 28.března 1940 v dražbě prodána Marii Šindelářové z Domažlic za 150.000 K /korun protektorátních/. Několik let nato stal se majitelem cihelny její strýc František Komárek /nar.1890/ z Plzně, který zde pokračoval ve výrobě cihel až do své smrti roku 1947. Protože jeho potomci neměli o výrobu cihel zájem, zastavili zde práci, zařízení prodali a budovy s pecemi ponechali na pospas přírodě. V červnu 1970 byly odstraněny zbytky pecí pro-

rostlé křovisky a plevelnými rostlinami a poražen vysoký komín.

Cihelna zmizela a s ní i tehdejší jediný průmyslový podnik v Radčicích.

Střelnice Svazarmu. .....

Ve středu 25.června 1969 sešli se v místě bývalé cihelny členové radčické organizace Svazu pro spolupráci s armádou /zkratka Svazarm/, vedeni předsedkyní Boženou Brázdovou /nar.1942/ z čp.185 v ulici Ke Kyjovu, upravili si hliniště /místo, kde se dříve těžila cihlářská hlína/

Střelnice Svazarmu na
bývalém hliništi r.1989

a postavili zde zařízení pro upevnění terčů k nácviu strelby a ostatní branné výchovy. Místo nazvali "Střelnicí Svazarmu" pro střelbu z armádních vzduchovek.

Asi roku 1980 předala B. Brázdová svou funkci Zdežku Loubkovi /nar. 1957/ z čp. 79 v ulici Ke Kyjovu, právě zvolenému předsedovi organizace a odstěhovala se do Chříče u Kralovic.

Koncem roku 1987 ukončil Svazarm v Radčicích svou činnost pro nezájem členů o práci v jednotlivých funkcích. Tak skončil i branný výcvik na střelnici a jen závěsy pro terče zde stále zůstávají, opuštěny, aby ještě nějaký čas dokazovaly bývalou činnost radčických střelců /viz též str. 137/.

Střelnice stichla. Jenom zemědělský traktor či nákladní auto nebo náhodný chodec poruší ticho a klid bývalé cihelny.

40. Ulice Na jívách, obecní sad "ve stromkách", domy čp. 100 a 94, sauteční lešení, dům typu OKAL, březová alej a kamenný kříž.

Ulice Na jívách.

Při návratu z bývalé cihelny vstoupíme opět do ulice Na jívách a vydáme se prašnou vozovkou po pravém břehu potoka ke křižovatce s ulicí V Radčicích. Čestou mineme

Ulice Na jívách r. 1987

parčík na zavežené "Pelouchově jámě" /viz též str. 243/ a zahledíme se na vysoký svažité levý břeh potoka, kde stojí, kromě několika rodinných domů, nízká podlouhlá stavba mateřské školy, k níž hlavní vchod je ze Stromkové ulice a její popis na straně 275.

Obecní sad "ve stromkách".

Celý svažitý pás levého břehu potoka od můstku na křižovatce ulice Na jívách a Stromkové /levý břeh se

svažuje k potoku z výšky asi šesti metrů od zahrad rodinných domů ve Stromkové ulici/ právě tak, jako oba

Bývalý obecní sad "ve stromkách",
dnes park r.1992

ploché břehy ve střední části ulice, byly dříve nazývány "ve stromkách". V letech 1934, 1948 a 1951 zde bylo vysázeno celkem 250 ovocných stromů, které dávaly ročně větší či menší množství úrody podle přízně počasí, až roku 1981 byl tento obecní sad změněn v park. Třicet i více let staré stromy, švestky napadené virovou chorobou zvanou šárka /t.j. neštovice švestek/ a jabloně starých neprodejných odrůd, byly vykáceny, půda urovnána a osázena parkovými jehličnatými a listnatými stromy a keři. Střední plochá část ulice osázena nebyla, neboť dva pozemky za potokem /na levém břehu/ byly prodány jako stavební parcely a postaveny zde rodinné domy čp. 261 a 236 se zahradami.

Dům čp.236 r.1987

Smuteční lešení. .....

V místech, kde se dnes rozkládají zahrady domů čp.261 a 236 na levém břehu úzkého koryta Radčického potoka, bylo v sobotu 15.května 1943 postaveno dlouhé smuteční

Smuteční lešení /v ulici Na jívách/
r.1943

lešení /katafalk/ pro vystavení šestnácti rakví s pozůstatky místních občanů, kteří zahynuli v jednu hodinu v noci v pátek 14.května 1943 při bombardování Radčic anglickým leteckým svazem, který přiletěl od severu a omylem na obec a okolí svrhl na 400 bomb, určených Škodovým závodům v Plzni.

Odtud vyšel v neděli 16.května 1943 průvod několika tisíc občanů místních i z okolních obcí, aby doprovodili zemřelé na místní hřbitov k poslednímu odpočinku /viz též str.86/.

Rodinné domy čp.100 a 94. .....

Na opačné straně ulice naproti rodinným domům čp.261 a 236 odbočuje z ulice Na jívách ulice Zahrádkářů. Ne-daleko křižovatky těchto ulic, za úzkou, dosud nezastavěnou parcelou /zahradou/, stojí dům čp.100, níže od křižovatky jako druhý v pořadí dům čp.94. Oba domy jsou obklopeny zelení rozlehlých zahrad.

Rodinný dům čp.100 si postavil v letech 1929 až 1930 v tehdy moderním stylu Jaroslav Štika, člen orchestru městského divadla v Plzni /dnes divadlo J.K.Tyla/. Od roku 1950 zde bydlel až do své smrti 4.září 1989 Václav Neužil /nar.1921/, člen činohry plzeňského divadla J.K.Tyla a filmový herec, nositel vyznamenání "Za statečnost", které obdržel za účast v bojích na barikádách v Praze v době povstání pražského lidu proti německým okupantům, a medaile "Za vynikající práci", která mu byla udělena roku 1965 u příležitosti 100.výročí otevření Státního divadla v Plzni /dnes J.K.Tyla/.

Václav Neužil byl manželem Jaroslavy, dcery Jaroslava

Dům čp.100 r.1988

Štíky, která zde dosud bydlí.

Rodinný dům čp.94 byl první "vilou" v obci, kterou si zde, "na hývách", postavil v létě roku 1928 úředník plzeňské spořitelny Josef Köhler a to v době, kdy v Radčicích přibývalo rozestavěných rodinných domů.

Tehdy se platilo za 1 čtvereční sáh /t.j.3,6 m²/ pozemku 30 Kč.

Březová alej a kamenný kříž.
.....

Ulice Na jívách je při křižovatce s ulicí V Radčicích

Březová alej v ulici Na jívách
r.1984

poznamenaná alejí krásných vysokých bříz, které zde, na pravém břehu Radčického potoka, zasázel v dubna 1942 technik konstruktér Škodových závodů v Plzni Jan Burián /nar.1892/ se Zdeňkou Hasmanovou /nar.1908/, později

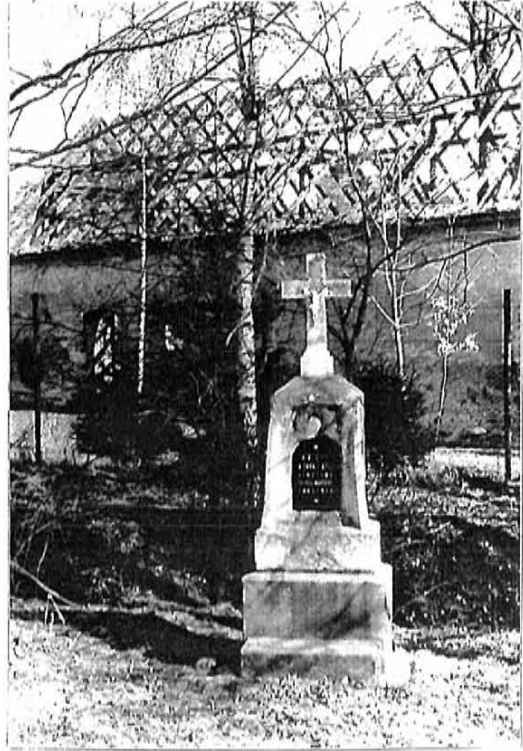
provdanou Buriánovou, z čp.145 /v dnešní ulici Na Mazinách/, s několika dětmi z místní obecné /dnes základní/ školy.

Ve stínu těchto stromů nedaleko křižovatky stojí kamenný křížek s tělem Kristovým na vysokém podstavci s tmavou skleněnou deskou, na níž je proveden nápis:

Ku cti a chvále Boží
věnováno od obce Račické roku 1906.

Do roku 1991 bylo na desce uvedeno "obce Radčické" místo "Račické". Jméno naší obce se do roku 1924 psalo Račice, po tomto datu Radčice. Chyba v nápisu vznikla omylem při opravě křížku roku 1966, kdy byl, jako velmi poškozený, místními občany opraven a přenesen z místa dnešní malé prodejny tabáku, novin a časopisů, stojící v sousedství zastávky autobusů, do ulice Na jívách.

V říjnu 1991 byla skleněná deska s nápisem rozbita rukou dítěte vrženým kamenem, během listopadu obnovena a v nápisu uvedeno správné jméno "obce Račické". Deska byla začátkem prosince téhož roku opět do podstavce kříže upevněna.

Kamenný křížek
v ulici Na jívách r.1984

Dům typu OKÁL.
.....

Dům typu OKÁL r.1989

Na opačné straně ulice naproti březové aleji stojí za sebou, rovnoběžně s ulicí V Radčicích, dva nové domy čp. 267 a 268. Druhý v pořadí, který má čp. 268 a vchod z ulice V Radčicích, jehož majitelkou je Libuše Cunová, je domem typu OKAL 117/38°, první dům tohoto typu, postavený zde roku 1983.

41. Stará a nová prodejna Jednoty a most na Radčickém potoce, Svaz pro spolupráci s armádou /Svazarm/.

Stará a nová prodejna Jednoty, most na Radčickém potoce.

Roku 1938 byl zrušen obchod se smíšeným zbožím Zápa- dočeského konzumního družstva /ZKD/ v domě čp. 18 /v dnešní ulici V Radčicích - viz též str. 187/ a pře- stěhován do nevelkého domku čp. 148 v téže ulici nedale- ko mostu nad Radčickým potokem, jehož čelní stěna je do- dnes nad vchodem označena velkými písmeny ZKD.

Bývalá prodejna čp. 148
r. 1992

V době přestěhování obchodu byla část vozovky prů-

Most na Radčickém potoce r. 1989

jezdni silnice /dnešni ulice V Radčicích/ na mostě nad Radčickým potokem úzká tak, že její šířka dovoľovala

Dolní strana mostu
na Radčickém potoce r.1992

průjezd bez překážky jen jednomu širšimu vozidlu mezi zábradlím mostu. I když po dobu mnoha let požadovali občané její rozšíření, teprve roku 1972 došlo ke splnění jejich přání. V červenci, srpnu a září téhož roku byl most přistavěn a přestavěn a vozovka rozšířena o jeden dopravní pruh.

Během let s počtem přibývajících domů a tím i domácností v obci přestala malá prodejna čp.148, která roku 1954 přešla do majetku družstevního podniku Jednota v Malesicích a roku 1960 lidového spotřebního družstva v Plasích, svému účelu vyhovovat. Proto v březnu 1972 se rozhodlo ředitelství Jednoty postavit novou moderní a prostornou prodejnu v Radčicích se samoobslužným nákupem. S pomocí místního národního výboru /MNV/ vyhledali zástupci Jednoty vyhovující pozemek, a to zahradu

Prodejna Jednoty čp.237
v ulici V Radčicích r.1984

statku čp.11, sousedící s prodejnou čp.148, a po delším jednání s majitelkou statku Marií Kristlovou zahradu koupili.

Ještě téhož roku byl pozemek pro stavbu upraven a započato s kopáním základů. Stavba byla prováděna s pomocí občanů /t.zv.občanskou svépomocí/, trvala dva roky a 23.listopadu 1974 byl v nové prodejně čp.237 zahájen prodej.

Svaz pro spolupráci s armádou /Svazarm/.

V prosinci 1951 vznikla volbou výboru na ustavující schůzi, uspořádané v sále hostince U Fišerů čp.15, nová radčická organizace Svaz pro spolupráci s armádou /Svazarm/, jehož prvním předsedou se stal Josef Vávra /nar.1932/ bytem v čp.78 v dnešní ulici Ke Kyjovu, zámečnický Škodových závodů v Plzni. Úkolem této organizace bylo připravit mladé muže cvičením, bojovými hrami a střelbou ze vzduchovek do terčů na náročnou vojenskou službu.

Vzhledem k tomuto druhu členského zaměstnání, hlavně střelby z vojenských vzduchovek, byla činnost Svazarmu dospívajícími hochy vyhledávaná. Po dvaceti letech činnosti měl místní Svazarm 57 členů, z toho 8 žen a 25 hochů a dívek ve věku do 15 let /viz též str.252/.

V létě 1970, kdy stála v čele organizace předsedkyně Božena Brázdová /nar.1942/ z čp.185 v dnešní ulici Ke Kyjovu, povoláním školnice v místní základní škole, se ze školního bytu odstěhoval ředitel školy Antonín Hlavnička s rodinou a dvě místnosti bytu s vchodem z ulice Na zábradlí byly zapůjčeny Svazarmu jako členská místnost a skladiště. Roku 1975 byla Svazarmu zapůjčena uprázdněná bývalá prodejna Jednoty čp.148 /v dnešní ulici V Radčicích/ do té doby nevyužitá a obě školní místnosti po vystěhování svazarmovského majetku upraveny na lékařskou stanici, která byla v září 1975 otevřena /viz též str.137/.

Roku 1980 se předsedkyně B.Brázdová odstěhovala s manželem Janem do Chříče u Kralovic a jejím pokračovatelem ve funkci předsedy se stal Zdeněk Loubek /nar. 1957/, kovář Škodových závodů v Plzni, bytem v ulici Ke Kyjovu čp.79. Po dobu sedmi let plnil tento předseda v čele organizace své povinnosti. Roku 1987 po odstoupení několika členů výboru a nemožnosti jeho doplnění z řad členů pro jejich nechuť k výkonu funkcí, ukončil koncem toho roku Svazarm v Radčicích svou činnost.

Opuštěný domek čp.148 byl pronajat základní organizací Svazarmu Colos, Motocross Team v Plzni, který jej využívá jako skladiště dodnes. Dveře a okna domku byly opatřeny mřížemi, opraveno elektrické vedení a nad vchodem se objevila tabule se jménem nového uživatele. Roku 1990, po zrušení organizací Svazarmu, zmizel z tabule, umístěné nad vchodem do skladiště, název Svazarm, ale domek dosud užívá organizace Colos, Motocross team v Plzni. Majitelem toho domu je Václav Tomášek, bytem v Plzni, Severní ulice č.58.

42. Statek čp.12, staré jilmy - vazy.

Statek čp.12.

Naproti prodejně Jednoty čp.237, na opačné straně ulice V Radčicích, se rozkládá rozlehlá zahrada a dvůr bý-

Statek čp.12 /vlevo/ r. 1983

valého statku s hospodářskými budovami, zřícenou stodolou /v létě roku 1982 byla bleskem zapálena a vyhořela/ a obytným domem čp.12, který stojí nedaleko křižovatky s Prašnou ulicí. Je to jeden z nejstarších a nejhezčích statků v obci, jejichž věk se počítá na staletí.

Asi roku 1870 se stal majitelem statku František Honzík /nar.1841/, syn skvrňanského rolníka Františka, když si roku 1868 vzal za manželku Annu /nar.1846/, dceru rolníka Josefa Fleischhanse z Hrobčic /dnešní Robčice/. Jeho syn František /nar.1874/, poslední potomek rodu Honzíků na tomto dvorci, zemřel roku 1925 ve věku 51 let. Roku 1936 se s jeho dcerou Terezií /nar.1908/ oženil Emilián Winter /nar.1907/, s manželkou převzal statek od její matky Marie Honzíkové rozené Lieberové /nar.1884/, která od smrti manžela do té doby s dvěma dcerami, Terezií a Marií /nar.1910/, na statku úspěšně hospodařila, a zde do roku 1952 taktéž úspěšně na dvaceti hektarech a jednatřiceti arech polí a luk pracoval.

Dne 1.června 1938 zakoupil rolník Emilián Winter, člověk vysoké inteligence, tajemník Svazu velkostatkářů v Plzni a redaktor zemědělského vysílání plzeňského rozhlasu, nový traktor, aby mu nahradil koně jako tažnou sílu. Traktor vyrobila továrna firmy Svoboda-Diesel-Kar, což byla současně i značka stroje, v Mladé Boleslavi-Kosmonosech, odkud si ho E.Winter sám do Radčic převezl.

Stroj byl opatřen Dieselovým motorem s vysokotlakým čtyřtákním jednoválcem ležaté konstrukce a velkým setrvačником na pravé straně motoru. Za jeden rok provozu spotřeboval traktor za 30.700 K /korun protektorát-ních/ nafty a za 3000 K motorového oleje.

Traktor rolníka E.Wintera byl prvním traktorem v Radčicích.

Oddací list

Františka Honzík a Anny Fleischhansové,
 později hospodařících na statku čp.12 v Račicích

Mr. 2 Klein-Din — Druck und Verlag Druckerel Egerland, Marienbad. Nachdruck verboten.

Seitl 10R.

Crauschein

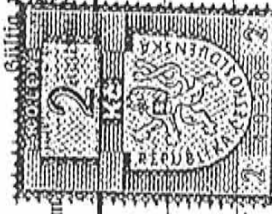
Ahnen-Nr. ....
 Nr.—Groß—Eltern

Auszug aus der Trauungsmatrik
 des unterzeichneten
 röm.-katholischen Seelforgeamtes

Band XVIII. Blatt 129.

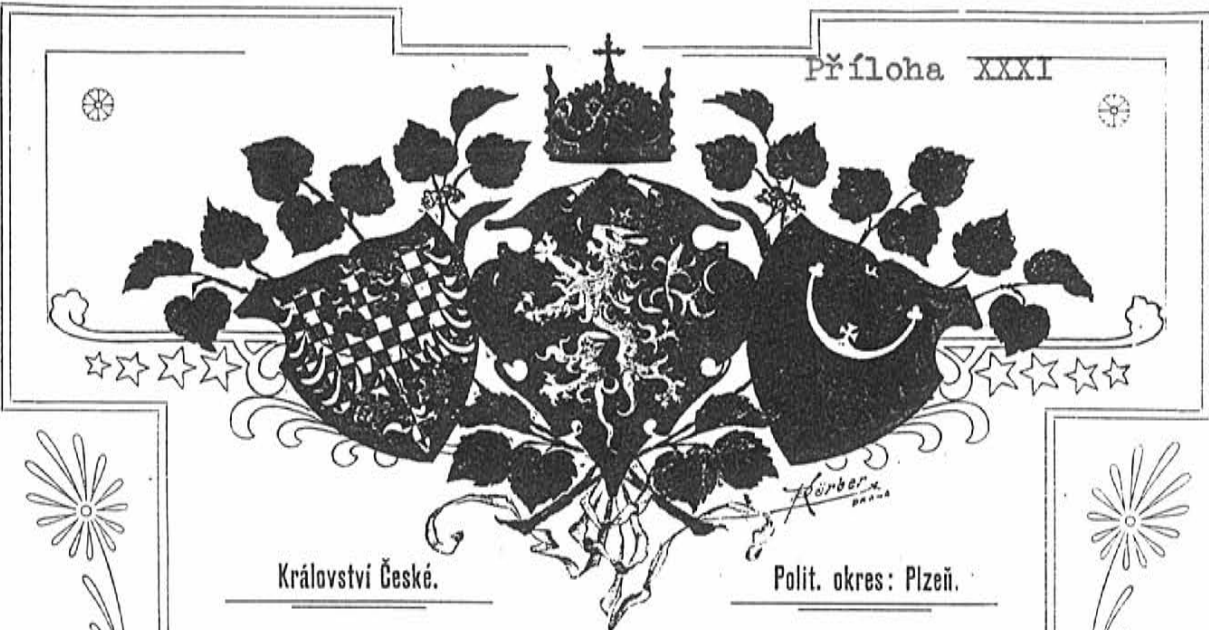
zum Eintragung
 in die
 Trauung

Getraut am <i>Honzík Fr. 10. Febr 1868</i> in der Kirche in	
Familien- Zuname	Taufname <i>Frany.</i>
Beruf	wohnhaft in <i>Skvornan</i>
Geboren am <i>26 Jun 29</i> (Gebensalter)	in <i>Skvornan 29.</i>
Ehel. Legit. Sohn des Vaters	von Beruf <i>Schmied</i>
und der Mutter <i>Anna</i>	geborene <i>Anna (Mayer) Klana 10.</i>
Bräutigam	
Reihe römisch-katholischer Religion	
Familien- Zuname	Taufname <i>Anna</i>
Beruf	wohnhaft in <i>Strobschitz</i>
Geboren am <i>21 Jun 29</i> (Gebensalter)	in <i>Strobschitz</i>
Ehel. Legit. Tochter des Vaters	von Beruf <i>Schmied</i>
und der Mutter <i>Margartha</i>	geborene <i>Anna</i> aus <i>Strobschitz</i>
Braut	
Reihe römisch-katholischer Religion	

am *16. Juli 1939.*
Paul Anton Pilsch
 u. Exccurrendo-administrator

Gebühr ..... RM.

Království České.

Polit. okres: Plzeň.

List domovský,

jímžto obec **RAČICE** stvrzuje, že

jméno: *František Honzík*

charakter neb zaměstnání: *rolník*

věk (narozen): *11. listopadu 1874*

stav: *ženatý*

má v této obci právo domovské.

V Račicích, dne *14. prosince* 19*00*

Podpis vlastní ruky toho, komu se list domovský vydá:

F. Honzík

Radní:

Jménem obce:

Starosta:

[Handwritten signature]

Jan Hauer

E. Winter řídí svůj traktor
cestou na pole r. 1938

Na podzim roku 1952 byl Emilián Winter zatčen pro údajné zatajení nálezu vysílačky, vyrobené v některém ze států západní Evropy, která byla nad naši obec přinesena balonem a zde se zřítila na jedno z jeho polí; po skončení výslechů byl předán soudu a odsouzen k trestu odnětí svobody a občanských práv na dobu deseti let. Po osmi letech věznění v Jáchymově a Kadani byl z vězení propuštěn. Šlo pravděpodobně o meteorologickou sondu.

Roku 1986 zemřel Emilián Winter. V závěti odkázal svůj majetek, t.j. obytný dům čp.12, část dvora a zahradu /zbytek byl majetkem státního statku v Křimicích/ svému synovci Jaroslavu Ženíškovi /nar.1932/ z Plzně, který se sem, po vnitřních úpravách domu, s manželkou Miroslavou /nar.1947/ roku 1991 přistěhoval, stal se tak radčickým občanem a majitelem celé usedlosti čp.12, když mu roku 1991 byl podle zákona o navrácení majetku osobám, jimž byl v padesátých letech odebrán a předán do vlastnictví jednotného zemědělského družstva /později státního statku v Křimicích/, vrácen zbytek dvora a zahrádka.

Jaroslav Ženíšek byl do roku 1992 vedoucím Drůbežářských podniků /sklad a konzervárna vajec/ Klatovy, závod Křimice.

Staré jilmy - vazy.

Statek čp.12 v ulici V Radčicích je velmi starou usedlostí. Asi od roku 1870 do roku 1992 se vystřídaly v jeho držení tři selské rodiny: Honzíkova, Winterova a Ženíškova. Dřívější rody, usedlé na tomto statku, nejsou autorovi známy.

Do dvora se vjíždí letitou rázovitou bránou s dřevěnými vraty a vchází brankou pro pěší, donedávna s vysokými štíhlými kmeny jilmů-vazů, které stály do prosince 1991 po jejích obou stranách. Přijíždí se k nim z křižovatky ulic V Radčicích a Prašné podle zelinářské zahrádky obehnané drátěným plotem, v jehož rohu stál další

vysoký štíhlý jilm-vaz. Stromy zde byly zasazeny asi

Statek čp.12 r.1985

roku 1885 /datum zjištěno podle stáří stromů počtem letorostů na pařezech po jejich porážení/ některým z příslušníků rodiny Honzíkovičů, majitelů statku.

Tyto krásné stromy v letech 1987 a 1988 byly postupně zachváčeny virovou chorobou zvanou grafiosa, která se vyznačuje odumíráním stromů, působené houbou *Ophiostoma Ulmi*, kterou přenáší některé druhy kůrovců bělokazů.

Stromy schly, ztrácely listy a kůru a hynuly. Choroba k nám byla zavlečena ze zemí východní Evropy.

Roku 1989 byly jilmy-vazy mrtvé a začátkem ledna 1992 byly dřevařskou firmou ZASEPI ze Stříbra odstraněny. Pohled na statek od vrat usedlosti čp.16 v ulici V Radčicích ztratil dnes na zajímavosti a celý obrázek statku na své kráse.

43. Hostinec Na Staré hospodě u Fišerů, obecní pastouška.
.....
.....

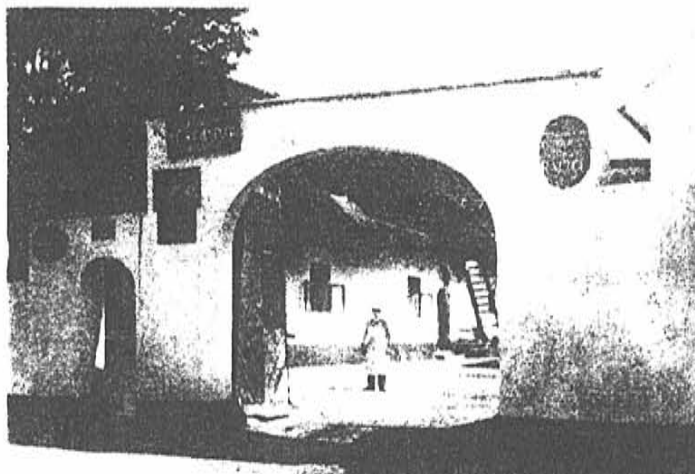
Hostinec Na Staré hospodě u Fišerů.
.....

Hostinec, na jehož průčelí čteme reliefový nápis "Na Staré hospodě u Fišerů", stojí na nároží ulic V Radčicích a Prašné a má číslo popisné 15. Je to vysoká dvou-podlažní budova s kabřincem a balkonem, zvláště hezká a zajímavá, která tvoří se základní školou dominantu obce.

Kolem roku 1670 bylo v tehdejších Račicích 11 sel-

ských usedlostí, z toho jeden statek po vyhoření pustý, neobydlený. Jeho majitel, sedlák Jan Král, opustil tento ohněm zničený dvůr /kde stál není známo/ s 63 strychy polí /t.j. 18 hektarů/, zanechal je svému osudu a odešel neznámo kam. Opuštěné hospodářství převzal pán křimického panství Jan František z Vrtby, dvůr dal obnovit a při něm postavit hospodu z dřevěných trámů, kde kolem roku 1713 působil jako hostinský nájemce Jan Čech. Nízká podlouhlá budova s doškovou střechou a malými okny stála při průjezdní silnici /dnešní ulice V Radčicích/ jako panská hospoda, první hospoda v obci, do zrušení roboty roku 1848. V té době byla prodána a nadále zůstala v majetku soukromých vlastníků, jejichž jména do roku 1888 nejsou známa.

Avšak toho roku 1888 byl již majitelem hospody Antonín Fišer, narozený roku 1860 jako syn sedláka Fišera v Chotíkově. V době dospívání se rozloučil se selským životem a vyučil se řezníkem. Snad s pomocí svého otce koupil kolem roku 1885 hospodu v Radčicích, kterou se rozhodl roku 1900 přestavět a přizpůsobit tehdejšími požadavkům moderního pohostinství. Přestavbu provedl ještě téhož roku. Na dvůr a přední malou zahrádku v sou-

Stará hospoda u Fišerů,
uprostřed A. Fišer, r. 1910

sedství vrat postavil pro hosty dřevěné stoly, lavice a židle, které v letním období poskytovaly návštěvníkům příjemné posezení.

K hospodě patřila pole, louka a kus lesa o celkové výměře pět hektarů. Antonín Fišer, chalupník, řezník a hostinský v jedné osobě, choval pár koní, občas v oddělené části dvora prase, slepice, husy nebo kachny, a veškerý majetek hlídal pes. V domě stála pec k pečení chleba a máselnice k stloukání másla.

Roku 1965 se syn hostinského Antonín /nar. 1892/ zmínil o pečení domácího chleba, když vzpomínal na doby svého mládí, těmito slovy: "Maminka celý život pekla domácí chleba v peci, vytopené borovým dřívím. Voněl a byl výborné chuti. Založila tek slávu naší Staré hospody,

neboť od nás jsou tři kilometry do Plzně a Plzeňáci k nám v neděli hodně docházelí".

Hostům byl podáván domácí chléb potřený vrstvou másla, stlučeného hospodyní a manželkou hostinského Annou, ochucený podle přání hostů uleželými olomouckými tvarůžky či jinou lahůdkou, a řízný pěnivý mok, který hostinskému dodával plzeňský pivovar Prazdroj.

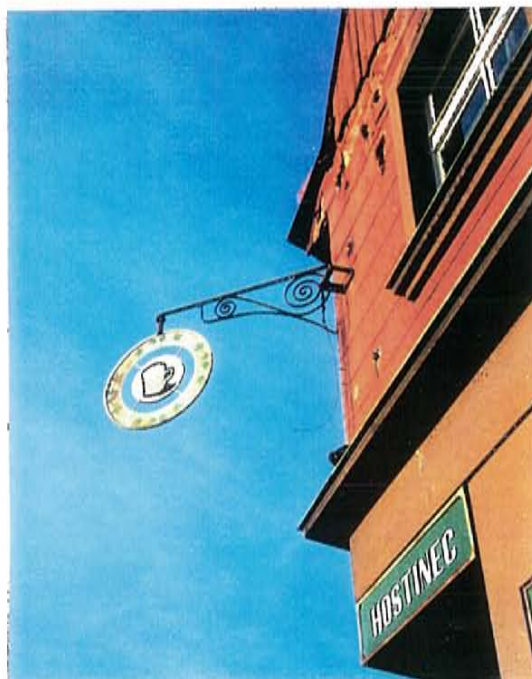
Při hospodě otevřel hostinský Fišer řeznictví, kde prováděl výsek a prodej masa převážně v zimě, hospoda byla otevřena hlavně v létě během dne a večer. Na bránu dvora upevnil kovovou tabuli s nápisem "Fišerova stará hospoda a řeznictví" a nad ní, na železné konzoli, se houpalo barevné hospodské znamení - půllitr piva v zeleném věnci.

Toto barevné znamení je na budově dosud a je zavěšeno nad vchodem do hostince.

Starší syn hostinského Antonín /nar.1892/ se po vychození měšťanské školy v Plzni roku 1909 vyučil během tří dalších let modelářem a v tomto oboru pak nadále pracoval ve Škodových závodech v Plzni do roku 1921. V té době byl jeho otec natolik nemocen, že nemohl vykonávat práce hostinského, podnik převedl na syna, který ukončil pracovní poměr ve Škodových závodech a stal se hostinským. Roku 1926 se oženil s Marií Zavadilovou /nar. 1903/, dcerou hostinského ve Skvrnanech, a téhož roku obdržel od okresního úřadu v Plzni výzvu k přestavbě Staré hospody na moderní podnik, který by svým vzhledem a vnitřním zařízením odpovídal hygienickým podmínkám.

I když hostinský o přestavbě hospody uvažoval, nemohl jí pro nedostatek peněz ihned provést. S povolením okresního úřadu v Plzni stalo se tak o několik let později, kdy v lednu 1931 koupil hostinský Fišer s manželkou Marií od rolníka Václava Pokorného a jeho manželky Barbory, majitelů statku čp.16 /t.j.sousední statek. Manžele Pokorných bydleli v čp.7 v dnešní ulici Družstevníku/ "podle tržové smlouvy z 29.11.1930 a situačního plánu z 19.11.1930 část zahrady č.k.25. Zbytek parcely označuje se 25/I, prodaná část 25/II. Podepsán Dr.Václav Valeš, dne 5.1.1931, okresní soud v Plzni, odd.I."

V úterý 14.července 1931 začalo bourání Staré hospody a příštího roku byl na jejím místě postaven pěkný mo-

Hospodské znamení na
Fišerově Staré hospodě
r.1992

derní hostinec s výčepem, restaurací a tanečním sálem.

Hostinec U Fišerů čp.15 /uprostřed/,
bývalý statek čp.16 /vpravo/,
r.1987

Na venkovní průčelní zdi nad okny restaurace byl vyveden reliefní nápis "Na staré hospodě u Fišerů".

Čtyři roky nato, v létě 1936, byl nový hostinec rozšířen o velký taneční sál s jevištěm a vnitřním balkonem po celé délce dvou stěn /kromě pravé stěny a stěny nad jevištěm/. Byl a dosud je jednou obrovskou místností domu, který byl přistavěn na místě zahrady k budově nového hostince s průčelím do Prašné ulice, odtud bez vchodu. Vchod do velkého sálu je z původního malého sálu, řečeného předsálí, a ze dvora.

Do tohoto nového moderně zařízeného hostince s ústředním topením přenesla radčická tělocvičná jednota So-

Hostinec U Fišerů čp.15 r. 1933

kol své ústředí a sál si pronajala jako tělocvičnu. Kromě hodin sokolského tělocviku byl nový sál využíván

k tanečním i jiným společenským zábavám, přednáškám, divadelním hrám a podobně.

Koncem druhé světové války roku 1945 byla v tomto sále ubytována část příslušníků německé Todtovy organizace. Celkem bylo v Radčicích v té době 180 mužů této polovojenské pracovní služby, kteří během války měli kromě pracovního nářadí /lopat a motyk/ přiděleny i zbraně /viz též str.132/.

Roku 1952 byl hostinec Na staré hospodě u Fišerů znárodněn a převzat ústředím Západočeského konzumního družstva, okresního lidového spotřebního družstva v Plzni, které zde ustanovilo národním správcem bývalého majitele Antonína Fišera.

Během celého roku 1952 bylo v hostinci prodáno piva:

Prazdroj 12°	sudy	673,0	hektolitrů,
	láhve	16,9	" "

Gambrinus 10°	sudy	131,5	hektolitrů,
	láhve		" "
-----			
		celkem	821,4 hektolitrů.

Když bylo Západočeské konzumní družstvo roku 1954 zrušeno, ukončil i Antonín Fišer funkci národního správce a hostinec převzala jeho manželka Marie, ale už jako zaměstnanec Jednoty, spotřebního a výrobního družstva, v Malesicích. Roku 1960 se stal hostinec majetkem Jednoty, lidového spotřebního družstva /LSD/ Plzeň-sever se sídlem v Plasích. Toho roku ukončila Marie Fišerová zaměstnání v podniku svém a přece cizím a odešla do důchodu.

Od té doby se v hostinci vystřídalo mnoho vedoucích a hostinec zůstal v majetku Jednoty LSD v Plasích do konce roku 1990. Dne 1.ledna 1991 byl vrácen /podle restitučního zákona/ potomkům hostinského Antonína Fišera a Marie Fišerové, dcerám Vilemíně provdané Mrázové /nar.1927/, Dagmaře /nar.1931/, Marii provdané Klečkové /nar.1929/ a synovi Antonínu Fišerovi /nar.1939/.

Obecní pastouška.
.....

Roku 1713 žilo v Račicích asi 80 obyvatel ve 14 stacích a 5 obytných chatách. V té době už zde působil obecní pastýř jménem Vít Techt. Bydlel v obecní pastoušce, nízkém domku s dvorem a chlévy. Dům měl a dosud má číslo popisné 13 a stojí v dnešní Prašné ulici naproti hostinci U Fišerů.

Pastýř byl velmi zaměstnaným člověkem. Nejenom, že byl povinnen pást sedlákům skot i brav na okolních pastvinách, ale v chlévech na dvoře pastoušky choval plemenného býka, kance, kozla a berana, staral se o ně a v době potřeby prováděl i jejich připouštění. Měl právo chovat pro užitek svůj a své rodiny dvě krávy.

Opravy pastoušky zadával řemeslníkům obecní úřad /rychtář, později představený obce, starosta/, který vy-

Bývalá obecní pastouška r.1987

plácel pastýři za jeho práci odměnu, k níž přispívali sedláci, jejichž dobytek pásli.

K povinnostem pastýře patřila i starost o udržování některých místních obyčejů, zděděných po předcích.

Tak v říjnu každého roku, a to až do začátku druhé světové války /1939-1945/, kdy už obilí bylo z polí sklizeno a ve stodolách se ozýval klapot cepů, slavila se v obci "sýpka", která se v době do první světové války /1914-1918/ také nazývala "býčí veselkou". Několik dní před dnem oslavy obcházel pastýř statky a sedláci mu sypali do pytle obilí v menším či větším množství podle rozlohy polí a kusů dobytka, které sedlák vlast-

Bývalá obecní pastouška čp.13
r. 1987

nil. V den oslavy zabil pastýř skopce, kterého mu představení obce po dohodě s majiteli stáda označili, a upekli jej. V téže době jeho manželka, v případě, že pastýř byl sám, manželka obecního kováře, připravila v kuchyni Staré hospody u Fišerů čp.15 /v dnešní ulici V Radci-

cích/ velké množství hovězího nebo uzeného masa s křenovou omáčkou a knedlíky.

K hostině se dostavili sedláci s čeledí a pak se pilo a hodovalo. Veškeré pivo a přísady do jídel platil obecní úřad, položka, zaznamenaná v účetní knize obecního úřadu, byla panskou kanceláří schvalována. Tak čteme v knize účtů obce račické - Gemeinde Rechnung Ratschitz - roku 1862 tento zápis:

o sýpce, outrata vše dohromady .. 21,8 fl.

Částku 21,8 florinů /to je totéž jako zlatých/, kterou zaplatil obecní úřad, je vyjádřena ve florinech /fl./

Florin je rakouský zlatý. Původně zlatá mince, ražená poprvé roku 1252 v italské Florencii. Měla na jedné straně obraz sv. Jana Křtitele, na druhé lilii s nápisem Florentia. Odtud název mince "florenus" /florin/ a později zkratka fl.

Další povinností pastýře podle dávného zvyku bylo "štědrovečerní troubení". Během pozdního odpoledne a večera Štědrého dne chodil pastýř po obci, troubil na trubku nějakou vánoční melodií před domy a ve dvorech statků, rodinám popřál příjemné svátky a za odměnu dostával peníze, pečivo či jiné potraviny, které ukládal do koše nebo do nůše. Obvykle ho doprovázela manželka, jejíž starostí byla péče o dárky.

Vánoční nebo štědrovečerní troubení se udrželo v Radčicích jen do roku 1945 /viz též str.70/. Neboť v červnu téhož roku se poslední obecní pastýř Josef Vojta odstěhoval do pohraničí a plemenná zvířata, o která pečoval, si vzali do opatrování místní zemědělci. Funkce obecního pastýře, která byla v Radčicích vykonávána několik set let, byla zrušena a uprázdněnou obecní pastoušku prodal 27.června 1946 místní národní výbor /MNV/ kováři Karlu Hofmanovi, který si zde upravil prostornou moderní kovárnu a jako nezávislý řemeslník zde svou živnost provozoval /viz též str.141/.

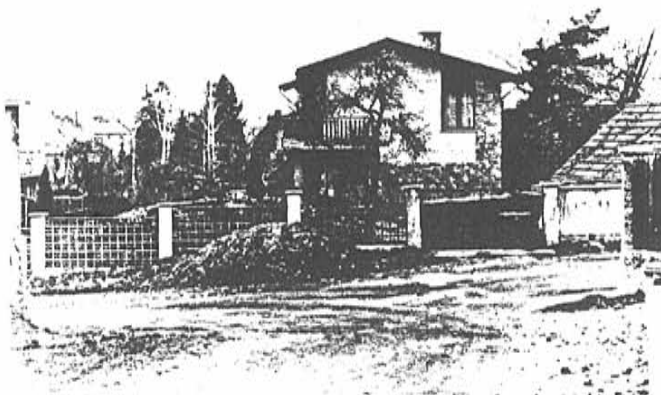
Když roku 1952 byly v obci zrušeny provozovny malých živností, přijal K.Hofman zaměstnání v Plzeňských pekárnách, kde pracoval jako provozní údržbář do roku 1955. Toho roku onemocněl, odešel do důchodu a roku 1960 zemřel. Od té doby nebyla živnost kovářská v Radčicích obnovena.

Bývalá pastouška a posléze obecní kovárna čp.13 zůstala nadále v majetku rodiny posledního kováře v Radčicích.

44. Dům čp.256, dříve 35, ve Stromkové ulici.

Při křižovatce ulic Stromkové a Prašné stojí moderní rodinný dům čp.256 uprostřed rozlehlé zahrady s vchodem z Prašné ulice, ale vjezdem vraty z ulice Stromkové. Byl postaven na místě zbořené chalupy čp.35, nízkého podlouhlého domu, na jehož zdi, odvrácené od Prašné a Stromkové ulice do ulice Na jívách, byla na světlé omítce namalovaná velká postava českého knížete Václava Svatého

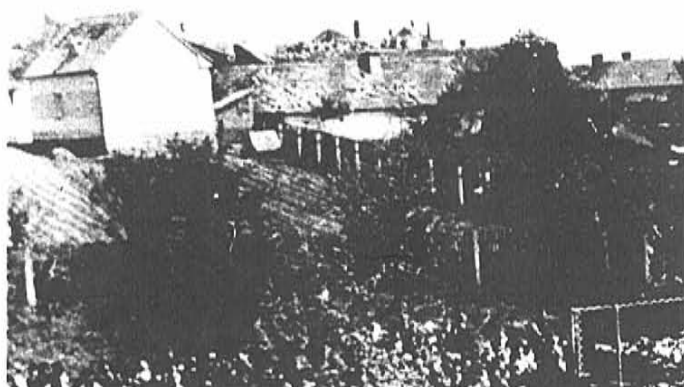
/panoval v letech 922 až 928 nebo 935/, dílo malíře po-

Dům čp 256 r.1989

kojů Josefa Jílka /nar.1900/ bytem v čp.52 v dnešní Stromkové ulici. Obraz namaloval někdy kolem roku 1930.

V tomto přízemním domku se v úterý 15.ledna 1907 narodil jako páté a předposlední dítě v rodině dělníka drátovny a topiče Škodových závodů v Plzni Adolfa Modrého a Marie rozené Lenkové syn, který při křtu obdržel jméno Vladimír. Když bylo dítěti pět let, přestěhoval se Adolf Modrý s rodinou do Plzně na Husovo náměstí, kde Vladimír vychodil obecnou a měšťanskou školu. I když žil v městě, rád se jako školák vracíval do světa svého nejútlejšího mládí v povodí řeky Mže a již v té době

Domek čp.35 v pohledu z ulice
Na jívách r.1943

projevil sklony ke kreslení postav.

Jeho otec ho v této začínající umělecké činnosti podporoval a Vladimír toho rád a pilně využíval. Roku 1922 zemřel Adolf Modrý právě v době, kdy Vladimír končil svou školní docházku. Zůstal s matkou sám, neboť jeho sourozenci se již starali o své rodiny, bydlící mimo otcovský dům. Během let vystřídal Vladimír několik děl-

nických zaměstnání, aby uživil matku i sebe a ušetřil si peníze k uskutečnění svého snu - studia malířství na uměleckoprůmyslové škole v Praze. Došlo k tomu v září roku 1928, kdy vstoupil do školy, kde se mu během dalších čtyř let dostalo toho nejlepšího výtvarného vzdělání. Roku 1932 studie dokončil, vrátil se do Plzně a dal se do práce.

Výsledkem jeho počáteční tvorby byla první výstava obrazů, uspořádaná roku 1935 v Plzni. Téhož roku se stal učitelem kreslení na Živnostenskoprůmyslových školách v Plzni a přivydělával si příležitostnou prací pro reklamní účely. Během druhé světové války a trvání protektorátu Čechy a Morava /1939-1945/ pracoval V. Modrý v ilegálním hnutí odporu, krátký čas byl vězněn a v květnu 1945 se dal se zbraní v ruce, jako příslušník jedné z revolučních jednotek v Plzni, do boje s německými okupanty. Při jednom bojovém zásahu byl smrtelně raněn /prostřelené břicho a noha střelou z kulometu/, ale ale uzdravil se a za svou odbojovou činnost a účast

v povstání byl vyznamenán medailí "Za chrabrost".

Roku 1948 se oženil a s manželkou Věrou rozenou Hermanovou se nastěhoval do nového bytu v Keřové ulici č.8 v Plzni-Roudné. Zde v krátké době namaloval řadu obrazů velkého formátu - scény z cirkusu, zvláštní osobité barevné krajinky a symbolické obrazy zvláštního filozofického zaměření.

Během let, za vydatné podpory své manželky, uspořádal řadu výstav svých děl, a to roku 1948, 1949, 1966, 1968, 1970, 1972, a krátce po jeho smrti, roku 1976, výstava, uspořádaná jeho manželkou Věrou Modrou.

Hned po jeho první soukromé výstavě bylo jméno Vladimíra

Modrého přijato uměleckým světem i veřejností jako jméno velkého umělce.

Ke konci života, vlivem strádání a životních útrap v mladším věku, jakož i znemožňováním, vyplývajícím z nepřátelství a závisti některých plzeňských umělců, jeho zrak slábl a nohy byly napadeny chorobou, takže byla nezbytná amputace jedné z nich.

Jeho čas se naplnil ve čtvrtek 6. května 1976. Zemřel skoro slepý a byl pohřben na ústředním hřbitově v Plzni. Stalo se tak v době, kdy jeho rodné Radčice se staly součástí velké Plzně.

Během svého života namaloval Vladimír Modrý 40 velkých obrazů, mnoho malých dětských kreseb a ilustrací do dětských knih a politických karikatur do časopisů, novin

Vladimír Modrý r.1946

a jiných publikací.

Poslední výstava obrazů V.Modrého /který se na mnohé obrazy podepsal V.V.Modrý/ byla uspořádána příčiněm jeho manželky Věry u příležitosti 15.výročí jeho úmrtí v květnu 1991 v Plzni.

45. Domy čp.68 a 69 ve Stromkové ulici. .....

I když chceme na své pouti obcí zaměřit své kroky od domu čp.256 vlevo ulicí Stromkovou k mateřské škole, přece jen se vydáme doprava, abychom se asi po šedesáti krocích zastavili před domy čp.68 a 69 v téže ulici. Jsou to prosté staré městské nebo vesnické řadové přízemní domky s několika místnostmi a vzadu se zahrádkou či dvorkem. Ale při svém prostém vzhledu mají pro věhlas naší obce značný kulturní význam.

Domy: druhý zleva čp.69,
třetí zleva čp.68,
r.1988

V domě čp.68 bydlí výtvarník Jiří Václav Soukup /nar. 1939/ původně instalatér a topenář jako zaměstnanec výrobního družstva Stavba v Plzni, od února 1991 majitel soukromé firmy SOLIK /t.j.zkratka názvu Solidní keramika/ se sídlem v Radčicích. Jako zkušený výtvarník-sochař s bohatou fantazií a citem dát svými prsty život beztvaré hlíně, aby se přeměnila ve figurku s obličejem rozesmátým, vážným či zatrpklým, tvoří postavy do velikosti 50 centimetrů, svým zjevem příslušné do různého pracovního prostředí či zájmové sféry, a různé tvarované desky-plakety s obličejí, postavami a jinými náměty, k zavěšení na stěny. Hotová díla po vypálení mohou být využita k výzdobě schodišť, vstupních hal, vnějších stěn, chodeb i místností moderních staveb. Některá získala na výstavách umělecké tvořivosti, uspořádaných v několika západočeských městech, vysoká ohodnocení.

Výtvarník Jiří V.Soukup, nejen že dává těmto figurkám kousek své duše, ale každé z nich ve chvílích zrodu

i vtipné jméno. Tak vznikl Pavel Nebojsa, Růža, Žíznov-

Figurky J.V.Soukupa r.1985

ský, Švorcák, Jan z Rokycan, Calamity Jane, Žena, která ztratila svou tvář, Mráz a mnoho dalších. Vnější zed svého domu ve Stromkové ulici ozdobil pěknou plastikou - deskou se jménem ulice "Stromková", číslem orientačním 15, číslem popisným 68 a uprostřed krásnou postavičkou dívky, sedící na lavici.

J.V.Soukup v dubnu 1983 koupil domek čp.68 od důchodkyně Anny Bestahovské /nar.1912/, která hned poté dům opustila, a nový majitel se sem nastěhoval.

Deska na domě čp.68 r.1988

Ve své tvůrčí činnosti si J.V.Soukup nachází čas k přestavbě starého domu, na jehož dveře buduje pomalu, ale soustavně podzemní atelier, odkud budou vycházet další díla k potěše ducha i oka příznivců krásného umění.

J.V.Soukup r.1984

Na začátku roku 1991 se Jiří V.Soukup rozhodl stát se nezávislým podnikatelem. Dne 14.února 1991 byla jeho firma SOLIK zaregistrovaná v živnostenském referátu Okresního úřadu v Plzni a jako předmět podnikání "výroba a prodej dekorativních předmětů - keramika, návrhy interiérů a exteriérů včetně realizace, manažerská a propagační činnost v oblasti hudební".

Jeho trvalé místo podnikání je v jeho domě ve Stromkové ulici číslo popisné 68.

Vedlejší dům čp.69 ukrývá ve svých zdech neméně hodnotné umělecké bohatství. Lidový umělec, malíř František Kučera /nar.1921/, důchodce, bývalý vedoucí kartografic-

kého oddělení lesní správy v Plzni, koupil v srpnu 1972 tento domek ve Stromkové ulici od Barbory Kermesové rozené Frankové /nar. 1906/, kam se po odstěhování rodiny Kermesových a jeho vnitřní úpravě s manželkou Marií nastěhoval.

F. Kučera r.1983

Obraz "Les" r.1991

Maloval olejovými barvami na plátně pěkné obrazy hor, krajin a postav různých velikostí, z nichž nejkrásnější, který nazval "Les", visí na stěně obývacího pokoje jeho domu současně s neméně krásným obrazem "Madony s dítě-

Kresba Fr. Kučera
ÚHÚL-pob. Plzeň.

Ilustrační obrázek Františka Kučery r.1960

tem". Oba obrazy rozměru 120 x 100 centimetrů jsou majetkem jeho manželky Marie Kučerové rozené Habartové.

Kromě obrazů s náměty lesů a hor kreslil krásné obrázky perem jako ilustrace do knih a publikací.

Smrt ho zastihla v únoru 1984 v plné umělecké činnosti. Nedokončený obraz hlavy šlechtice ze 17.století marně čeká na své dokončení.

46. Mateřská škola čp.170.

I když mateřské školy pro děti do šesti let začaly v českých zemích pracovat již roku 1876, vznikla v Radčicích potřeba této školy o mnoho let později.

Teprve na počátku roku 1950 požádaly radčické ženy místní národní výbor /MNV/ o vybudování tak zvaného zemědělského útulku, kde by své malé děti svěřily péči odpovědné pracovnice na dobu, po kterou budou plnit pracovní povinnosti v zemědělských, průmyslových či jiných závodech. Rada MNV vyhověla a po projednání žádosti na svém zasedání dne 11.července 1950 dala plnou moc řediteli místní národní /dnes základní/ školy Václavu Randovi k jednání o postavení budovy pro mateřskou školu. Do poloviny října téhož roku byla dokončena příprava ke stavbě - zhotovení plánů, vyhledání a získání pozemku. Opatření stavebního materiálu nebylo obtížné. V době bombardování Radčic v květnu 1943 byl výbuchy bomb, které dopadly na statek Václava Dvořáka čp.25 /v dnešní ulici Družstevníků/ a do sousedního dvora a zahrady obchodníka Josefa Hajajse, poškozen jeho dům číslo popisné 24 /v dnešní ulici V Radčicích/, kde již několik desítek

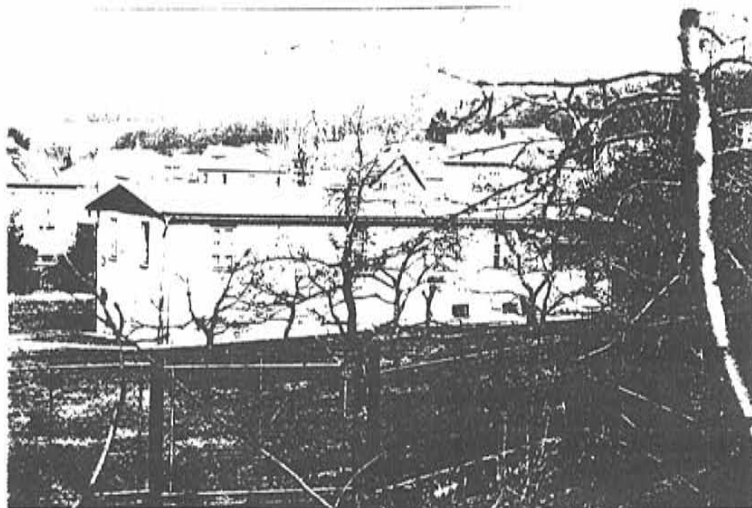
Mateřská škola z ulice Na jívách
r. 1983

let sloužil občanům jeho koloniální obchod. Protože byt i obchod zaznamenaly značné škody, byl na dvoře usedlosti postaven náhradní dřevěný domek, do něhož se rodina Ha-

jajsova dočasně přestěhovala a zároveň sem byla přenesena prodejna se skladem zboží.

Po skončení druhé světové války, kdy byl, po opravě poškozeného domu, prodej zboží opět přenesen do původního obchodu a rodina Hajajsova se přestěhovala zpět do svého bytu, stal se náhradní dřevěný dům na dvoře zbytečným, byl rozebrán a jeho díly nabídnuty obecnímu úřadu k příležitostnému použití. Nabídka byla přijata a v letech 1947 a 1948 byly části domku přeneseny na pozemek, později určený k postavení útulku.

Stavba byla započata v dubnu 1951 na rozlehlém pozemku nad Radčickým potokem v ulici Na jívách s příjezdem a vchodem z ulice Stromkové. Během tří let byl zde postaven podlouhlý přízemní dřevěný dům s omítnutými stěnami, přizpůsobený k celodennímu pobytu dětí, dobrovolnými pracovníky z řad rodičů a členů MNV. Do budovy byl zaveden vodovod, napájený vodou ze studny, vnitřní stěny obloženy heraklitem k zateplení místností: herny, ložnice, pracovny, kuchyně, jídelny, šatny, umývárny a záchodů, a všechny opatřeny nábytkem a příslušenstvím. Celý pozemek byl oplocen. Hlavní vchod do prostoru

Mateřská škola z ulice Stromkové
r. 1990

a budovy školy byl upraven v ulici Stromkové zároveň s vraty pro vjezd na pozemek /zahradu/, zadní vchod /jen pro pěší/ ze strany ulice Na jívách.

Začátkem června 1954 byl objekt čp.170 předán obci k užívání a nazván Zemědělským útulkem.

V úterý 15.června 1954 se konal zápis do Zemědělského útulku. Bylo přihlášeno 25 dětí ve věku od dvou do šesti let, které převzala do své péče vedoucí útulku Marie Chvátalová /nar.1921/ z čp.110 /v dnešní ulici V Radčicích/, která k tomuto druhu výchovné činnosti získala kvalifikaci čtyřtýdenním školením u tehdejšího Jednotného národního výboru /JNV/ v Plzni.

Po skončení žňových prací v srpnu 1954 rozhodl školský odbor okresního národního výboru /ONV/ Plzeň-sever o přejmenování útulku na mateřskou školu. Ředitelkou byla jmenována učitelka mateřské školy Valerie Němečko-

vá, ve funkci pěstounky zde působila nadále Marie Chvátalová.

Školní rok byl zahájen ve středu 1. září 1954. K tomu dni bylo v seznamu žactva zapsáno 29 dětí pracujících žen, ale školu denně navštěvovalo průměrně 20 žáčků, kteří se stravovali ve školní jídelně a pracovní den trval od 7 do 17 hodin. Od rána do 12 hodin se dětem věnovala učitelka, odpolední výchovu převzala pěstounka, kterou, po odchodu M. Chvátalové do důchodu 1. listopadu 1954, nahradily trvale mladší učitelky mateřských škol.

Škola byla vybavena učebními pomůckami, hračkami, učitelkou a žákovskou knihovnou. Na zdravotní stav dětí dohlížel a stále dohlíží obvodní školní lékař.

Roku 1961 byla ve škole provedena montáž ústředního topení.

Jméno vedoucí zemědělského útulku:

15.6.1954 - 1.9.1954 Marie Chvátalová,

jména ředitelky mateřské školy:

1.9.1954 - 1960 Valerie Němečková,
1960 - 1977 Zdeňka Černá,
1977 - dosud Alena Krystlová.

V době od června 1954 do července 1992 připravila místní mateřská škola 1070 dětí pro vstup do základní školy v Radčicích.

47. Ulice Na Hůrkách a usedlost čís. E 49.
.....

Ulice Na Hůrkách se odděluje od Stromkové ulice nad mateřskou školou a od domu čp. 152 běží vzhůru jako polní cesta v těsném sousedství několika rodinných domů a jejich zahrad k sokolskému cvičišti. Po dosažení vrcholu stoupání přechází v hezkou širokou ulici s měkkým

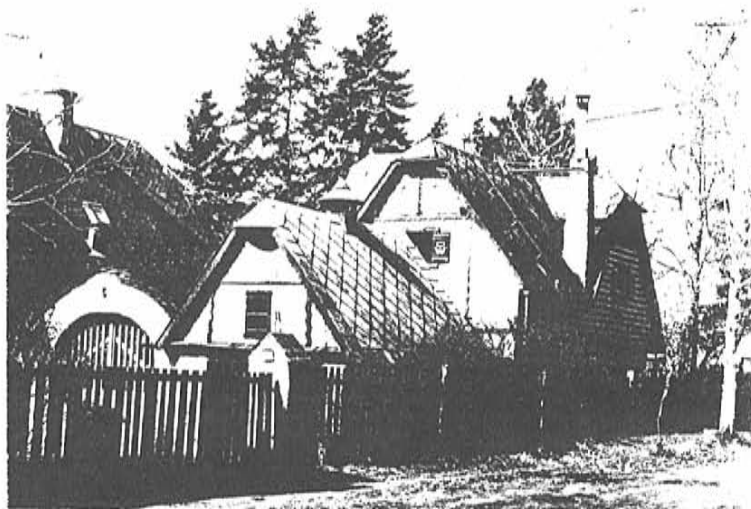

Ulice Na Hůrkách r. 1986

povrchem, na levé straně lemovanou několika řadami vzrostlých bříz, které tu vyrůstají na krátkém svahu, podpírajícím jihozápadní stranu cvičiště. Byly sem přeneseny roku 1958 z Radčického /dříve obecního/ lesa ja-

ko mladé stromky dobrovolnými pracovníky, kteří se zúčastňovali prací na výstavbě sokolovny a úpravy cvičišť /viz též kapitolu 48 na str. 279/.

Na opačné straně ulice naproti sokolskému cvičišti stojí řada pěti domů, posazených porůznu do zeleně zahrad, a mezi nimi, hned na začátku široké části ulice /na vrcholu stoupání/ malebný dvoudílný domek číslo E 49, v úředních dokladech uváděný jako náhradní domek nebo chata. K jeho výstavbě bylo použito dřevěných trámů a prken a jeho malebnost byla zvýrazněna řezbářským uměním majitele, natřením některých částí stěn, dveří,

Chodská usedlost č. E 49 r. 1989

oken, okenic a trámů pestrými barvami a jejich ozdobením pěkně vypracovanými ornamenty.

Ladislav Vávra /1915-1981/, rodák z Plzně-Skvrňan, důchodce, kdysi truhlář Škodových závodů v Plzni, ale jinak všeušměl - řezbář, sochař, malíř, konstruktér, hudebník, milovník historie a všestranný lidový umělec vůbec, si roku 1934 postavil toto svérázné dřevěné obydlí typu chodské maloroľnické venkovské usedlosti s přizpůsobeným nábytkem, a vnitřek domu si sám vyzdobil malbami. Jako samouk hrál dobře na dudy, které měl stále zavěšené na stěně pokoje svého obydlí.

Jako lidový umělec se velmi zasloužil o výtvarné budování a uspořádání jevišť při všech divadelních hrách radčických ochotníků v letech 1958 až 1962. Měl rozsáhlou sbírku národopisných časopisů "Plzeňsko", které byly vydávány v letech 1919 až 1939, a mnoho fotografií a pohlednic z dávno minulých dob. Rád se zúčastňoval národních slavností, pořádaných místními spolky a při slavnostech Staročeských májí nafilmoval na úzký film mnoho zajímavých scén.

Roku 1981 ztratila obec radčická v L. Vávrovi nadšeného vlastence a člověka, zaníceného pro společenský život v obci.

Roku 1988 koupil usedlost č. E 49 plzeňský občan Jan Paleček /nar. 1953/, vedoucí prodejny Jednoty v Plzni, od

Jana Vávry /nar.1945/, syna zemřelého Ladislava Vávry, a se svou rodinou využívá usedlost jako rekreační sídlo.

48. Sokolovna čp.200 a cvičiště.
.....

Dlouhou a krásnou březovou alejí v ulici Na Hůrkách přicházíme k sokolovně, která byla postavena na okraji nevelkého prostranství nad křižovatkou s Košuteckou

Sokolovna čp.200,
vpravo "rokle u Svášků" r.1986

ulicí nedaleko stromy a keři zarostlé rokle, známé jako "rokle u Svášků", kdysi polní cesty, kterou vyjížděly ze vsi povozy zemědělců za prací na pole, a kterou čas a dešťová voda a voda při jarním tání prohloubila ve strž.

Sokolovna, moderní budova s rovnou střechou, není stará. Stojí tu 31 let a je výsledkem snahy místních milovníků tělovýchovy a sportu získat budovu se sálem a cvičiště, kde by se mohli plně věnovat svým cvičebním a sportovním zálibám.

Do roku 1957 využívali členové místní tělovýchovné jednoty Sokol spolu s místními spolky a školními dětmi ke cvičení a hrám veřejné hřiště na obecním pozemku u řeky Mže nedaleko dřevěného mostu, zvaném "rejdiště". Téhož roku 1957 získala tělovýchovná jednota /TJ/ Sokol po delším jednání s radou místního národního výboru /MNV/ a předsedou jednotného zemědělského družstva /JZD/ několik polí o rozloze 1,8 hektaru nad obcí při cestě do Plzně-Košutky a v listopadu toho roku zde začali členové jednoty upravovat půdu pomocí buldozeru. Rok nato bylo dosavadní hřiště na "rejdišti" u Mže zrušeno a upraven zde výběh pro dobytek JZD /viz též str.212/. Současně s úpravou cvičiště nad obcí byly kopány základy k postavení sokolovny a hned nato započato se stavbou, která byla dokončena roku 1961. Po provedení drobných vnitřních úprav budovy byly sokolovna a cvičiště téhož roku otevřeny svému účelu.

Roku 1977 byl do Radčic přemístěn z Plzně-Bolevce jezdecký oddíl, jehož devět koní bylo umístěno ve stá-

jích bývalého statku čp.6 /v dnešní ulici Družstevníků a dvůr s budovami předán oddílu k trvalému užívání.

Stavba sokolovny r.1959

Když se zakrátko stal jezdecký oddíl součástí TJ Sokol Radčice, upravili si jeho členové zadní část cvičiště jednoty u sokolovny ke svým výcvikovým účelům i jako závodíště /viz též str.204/.

Roku 1987 provedl výbor TJ Sokol průzkum u svých členů, jakému druhu sportu by se chtěli na cvičišti věnovat. Většina se vyslovila pro tenis /lawn tennis/. Proto bylo ihned začato s úpravou dvou hřišť v části cvičiště bližší sokolovně, zatímco vzdálenější část zůstala vyhrazena jezdeckému oddílu.

Práce na úpravě tenisových hřišť rychle pokračovala, takže již v létě 1988 byly uspořádány první tenisové hry.

Na přední ploše cvičiště se v minulosti odbývaly různé oslavy a společenské sportovní akce, jejichž pořádání po dokončení tenisových hřišť, bylo přeneseno na travnaté prostranství a volejbalové hřiště před sokolovnou a na plochu parkoviště, rozkládající se mezi cvičištem /tenisovými dvorci/ a silnicí do Plzně-Košutky.

49. Návrší Sytná, křížek a obecní sad.

Návrší Sytná.

Návrší Sytná se zdvihá do výše 451 metrů nad mořem blíže severního okraje Plzně-Košutky. Stejným názvem je od nepaměti označováno návrší nad Radčicemi, jehož vrchol je na mapách uváděn ve výši 400 metrů nad mořem, a to i ve starých archivních dokumentech. Vede tudy silnice, ještě donedávna polní cesta, vycházející z radčické ulice Košutecké, pokračující chatovou osadou či zahrádkářskou kolonií na Sylvánském vrchu /415 metrů nad mořem/ a končící v plzeňské Košutce.

Při významných slavnostních příležitostech, na př. při oslavách narozenin prezidentů republiky T.G.Masaryka a E.Beneše, vzpomínky na upálení Mistra Jana Husa roku

1415 a j., byly konány večerní průvody z obce na Sytnou a zde, na prostranství nad lesíkem, byla zažihána hranice, při níž byl pronesen slavnostní projev, přednesena báseň a zazpívány písně s doprovodem hudebních nástrojů. Tyto prosté vzpomínkové oslavy, pořádané v době samostatné a nezávislé Československé republiky /t.j. v letech 1919 až 1939 a 1945 až 1948/ ve večerních hodinách významných dnů, přijímané přítomnými občany s veškerou vážností, byly velmi působivé a zanechávaly v mysli občanů hluboké dojmy.

Poslední hranice zde vzplála po setmění v pondělí 5. července 1948 při vzpomínce na upálení M. J. Husa, při níž proslov přednesl řídící učitel Václav Randa. V dalších letech byly tyto vzpomínkové večery zakázány, až později byly obnoveny, avšak jen k oslavě výročí Velké říjnové socialistické revoluce /VRSR/ v Rusku. Nekonalý se však na Sytné, ale každoročně na sokolském cvičišti s proslovem bez písní a hudby až do roku 1989.

Vrchol radčické Sytné však nebyl jen svědkem příjemných vzpomínkových večerů a pracovního úsilí místních občanů /viz dále - založení třešňového sadu/, ale i smutných událostí. Během druhé světové války /1939-1945/ v době, kdy nad naše česká města začala pronikat bojová letadla osvobozenecích armád Anglie, Francie, Svazu sovětských socialistických republik a Spojených států amerických, byl německými vojenskými jednotkami protiletectvé obrany Plzně postaven na vrchol Sytné světlomet, z nedostatku vojáků-mužů obsluhovaný ženami v uniformách, kterým se v Radčicích říkalo "světlušky". Začátkem

Návrší Sytná r. 1989,
vlevo lesík, uprostřed třešňový sad,
vpravo les u Ľobkowiczského zámku

května 1945, když německá armáda ustupovala před tlakem jednotek Spojených států amerických /USA/, které v neděli 6. května 1945 osvobodily Plzeň, opustila obsluha světlometu své stanoviště a opuštěný světlomet převzaly české národní hlídky z Radčic, aby toto vojenské zařízení bylo zachováno pro naši armádu.

Jako příslušník jedné z hlídek plnil svou národní povinnost dvaadvacetiletý Oldřich Kopecký z čp.34 /v dnešní Prašné ulici/, který se v té době vrátil z Německa, kam byl před několika lety poslán jako příslušník pracovní jednotky /odvody do těchto jednotek byly prováděny z narižení německých úřadů na celém území protektorátu Čechy a Morava v letech 1943 až 1945/. V pondělí 7.května 1945 v noci se na hlídce u světlometu při neopatrném zacházení s puškou střelil do krku a na místě vykvrácel.

Křížek a obecní sad. .....

Na hrotu dolního cípu lesíka v sousedství dnešního parkoviště u sokolovny a při silnici do Plzně-Košutky stával od nepaměti asi do roku 1950 železný křížek se soškou ukřižovaného Ježíše Krista, upevněný na kamenném podstavci. Jeho okolí se ještě dnes říká "u křížku".

V neděli 31.října 1948 byl na obecním pozemku "u křížku" vpravo od silnice do Plzně-Košutky pod lesíkem a vrcholem Sytné založen nový třešňový sad. Již v červenci téhož roku byly na nevyužitě travnaté stráni vykopány jámy pro zasazení stromků a zhotoveny kůly pro upevnění mladých kmenů. V říjnu 1948 zde bylo zasazeno 150 mladých třešní u příležitosti 50.výročí otevření obecné školy v Račicích /viz též str.116/.

Dnes už jsou třešňové stromy staré, některé věkem pokroucené, avšak stále plodné. Mnohé z nich byly během minulých deseti let vyvráceny, jiné olámany, sad, o který se již léta nikdo nestará, zpustl a jeho konec je nezdělitelný. Prázdná místa mezi třešňovými stromy a místa po odstranění jejich zestárlých druhů zaujímají břízy a borovice, které již na některých místech sadu počtem převažují nad ovocnými stromy.

50. Lom v Radčickém /dříve obecním/ lese, nazvaný "roklí spadlých koní". .....

Bývalý obecní /dnes Radčický/ les roste na ploše asi padesáti hektarů v severovýchodní části radčického katastrálního území /výměra provedena výpočtem z plánu města Plzně o měřítku 1:15.000 z roku 1980/.

Z cesty do Plzně-Košutky, za vrcholem Sytné, se v blízkosti chatové osady na návrší Sylvánu odděluje cesta vlevo do lesa, pod jehož prvními stromy z ní vybíhá užší lesní cesta, sestupující dolů po svahu, po které se přichází ke strži, zbytku to bývalého lomu v obecním lese. Tento lom byl otevřen kolem roku 1930 za starosty Jana Hauera a těžba kamene a písku zde byla zrušena v době protektorátu Čechy a Morava někdy kolem roku 1941. Pracovní ruch v lomu utichl a jen rokle je důkazem píle bývalých těžařů přírodních stavebních hmot.

Krátká historie lomu je poznamenána vážnou tragickou událostí. Ve čtvrtek 9.června 1938 vyjel kočí Matěj Bulička, pracující ve statku sedláka Vojtěcha Kecka čp.8

/v dnešní ulici Družstevníků/, aby dovážel písek z toho-

Bývalý lom v Radčickém lese
r. 1992

to lomu na "navážku" k dřevěnému mostu na řece Mži. Při výjezdu z lomu vzhůru na horní cestu do Radčic bylo nutno s plně naloženým vozem, vážícím několik tun, maličko couvnout, aby se vůz dostal do přímého směru s cestou, po které by vyjel z lesa. Koně couvli, těžký vůz se však na svažité cestě rozjel zpět, přešel okraj srázu a koně, kteří jeho váhu neudrželi, byli jím strženi do rokle, kde pádem na tvrdé kamenité dno zahynuli. Rolník Vojtěch Keck tak utrpěl škodu 15.000 Kč.

Od té doby se hluboké rokli, zbytku obecního lomu, říká "rokle spadlých koní".

V létě roku 1960 zde místní občan Josef Vlasák z čísla popisného 32 vyhledal kámen pro zhotovení pomníku radčickým obětem druhé světové války /viz též str.247/. Pomník byl postaven u vchodu do hřbitova jako protějšek pomníku padlých vojáků v první světové válce /1914-1918/.

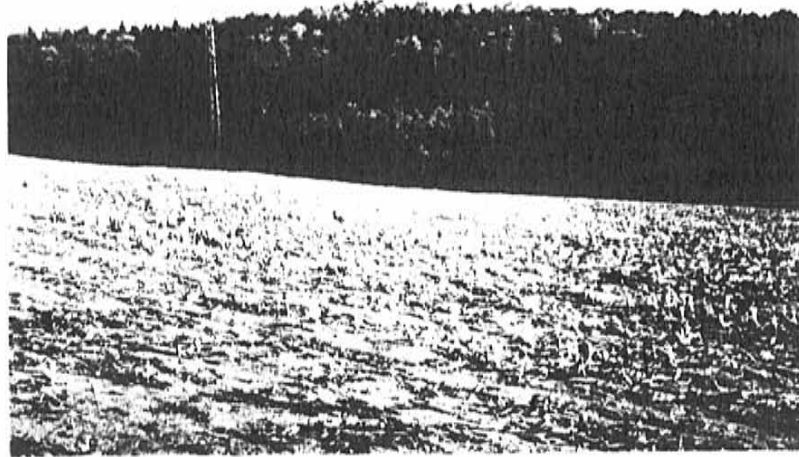
51. Dolní cíp Radčického lesa zvaný "v jamách".

Radčický /dříve obecní/ les je prosycen vůní jehličí, lesních květů, tlejícím listím a tichem, které v některých jeho částech přechází v ovzduší téměř pochmurné. Jeho stromy zapustily kořeny na svazích i v údolích členité půdy, porostlé směsí křovisek a plevelů různých druhů, krčící se pod jejich jehličnatými i listnatými korunami.

Cíp lesa na levém břehu Radčického potoka naproti chatové osadě za hřbitovem má zvlášť členitou půdu a je proto nazýván "v jamách". Koryto Radčického potoka je v tomto místě posledním úsekem jeho toku, stíněném už zmíněným hustým lesním porostem, který si i v době sucha zachovává svěží čistou vodu, která v potoce mizí obvykle v dolní části ulice V břížkách nebo horní části ulice Na jívách.

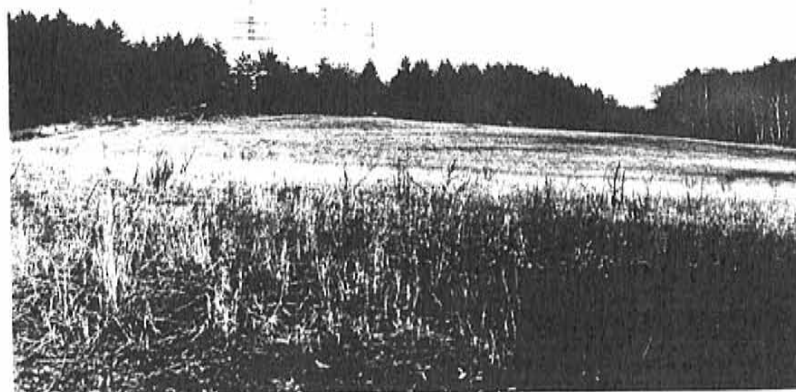
52. Pokusné pole /semenářský dílec/.

Aby představenstvo jednotného zemědělského družstva /JZD/ v Radčicích mělo možnost si ověřovat vzrůst, zdravotní stav a množství sklizně některých zemědělských plodin v místních podmínkách a správně rozhodnout o použití druhu plodiny k satbě na zdejší lány, vyčlenilo roku 1962 rozsáhlé pole, ohraničené ulicí Ke Kovářce,

Pokusné pole r.1983,
vzadu les u Lobkowiczského zámečku

silnicí z obce k třešňovému sadu na Sytné, třešňovým sadem a lesem u Lobkowiczského zámečku, na němž by provádělo pokusné pěstování získaných nových druhů plodin.

Pokusné pole r.1985,
vzadu lesík, třešňový sad a les u zámečku

V dalších dvou letech, 1963 a 1964, zkoušeli zde místní zemědělci vypěstovat plodiny, které na radčických polích dosud vysazovány nebyly.

Ve čtvrtek 23.července 1963 radčické JZD ve spolupráci s Ústředním zkušebním ústavem zemědělským v Praze zasadilo na pokusném poli 44 různých odrůd brambor československých, polských, sovětských, maďarských a německých. Během vegetačního období odrůd byl sledován jejich zdravotní stav, vzrůst a po sklizni výnos. Bylo shledáno, že v našich podmínkách se nejlépe daří našim československým bramborům.

Pole jako "pokusné" bylo využíváno pouhé dva roky a bylo nazýváno polem "za kovárnu".

53. Stromková ulice a dům čp.47:

Stromková ulice je zčásti souběžná s průjezdní hlavní ulicí V Radčicích a vychází z křižovatky pěti ulic: Košutecké, silnice, sestupující k obci z návrší Sytné, ulice K zámečku, bezejmenné cesty souběžné s Košuteckou ulicí za domy čísel popisných 28, 37 a 38, a Stromkové ulice.

Tato ulice nemá, jako ostatně některé jiné ulice v obci, zpevněnou vozovku, takže v jejím prašném povrchu lze zjistit větší či menší prohlubeniny.

Asi sto metrů od uvedené křižovatky stýká se Stromková ulice s krátkou ulicí Na zábradlí, nad níž se zdvihá

Dům čp.47 r.1988

světlý štít domu čp.47, kdysi chalupy, postavené na skalnatém podloží kolem roku 1870. Během stovacetileté historie dům /chalupa/ několikrát změnil majitele, až roku 1982 jej, s budovou vejminku a malým dvorem, koupil pražský občan Vladimír Jeníček, který se sem s manželkou Jiřinou v září téhož roku přestěhoval.

Chemik v důchodu Vladimír Jeníček /nar.1922/, dříve vedoucí výzkumný pracovník v Ústavu jaderného výzkumu v Řeži u Prahy, autor odborných článků a publikací, povídek pro děti a mládež uveřejňovaných v časopise Mladý

filatelista a autor mnoha článků historického i společenského obsahu v denním tisku a časopisech, je od roku 1987 kronikářem obce radčické a od roku 1991 dopisovatelem Národopisné společnosti při Československé akademii věd v Praze. Ovlivněn starobylostí a historickou zajímavostí obce, kterou má rád, napsal a sestavil obrázková díla, která nazval "Radčice od nepaměti až po dnešní dobu" a "Povídání o Radčicích aneb 53 zastavení v obci na místech historicky cenných nebo jinak významných a pozoruhodných".

Jeho manželka Jiřina, bývalá vedoucí expedientka Pražských papíren - pergamenky v Praze 7, je obdivovatelkou uměleckých vzorů, které pletením, s nasazením velké trpělivosti, vetkává do deček různých tvarů a velikostí s použitím jemných přízí. Její umělecké práce jsou známé i v zahraničí a byly všude vysoce ohodnoceny.

Při stěhování roku 1982 si manželé Jeníčkovi přivezli do nového domova již vzrostlý okrasný keř "durman libě

V. a J. Jeníčkovi
r. 1985

Kvetoucí keř durmanu
r. 1988

vonící" /*Datura suaveolens*/, jehož domov je v Mexiku, Kolumbii a Peru. Keř se na dvoře domu povětrnostními podmínkami zdejší obce dobře přizpůsobil a během léta kvete třicet centimetrů dlouhými a patnáct centimetrů širokými bílými květy jemné lahodné vůně. Je zasazen ve velké květináčové míse. Přezimuje v bytě, kde zřídka kvete /naposledy v lednu 1992/ a po přenesení do místnosti /obvykle začátkem října/ shazuje listy.

Je to první keř tohoto druhu v Radčicích.

V létě roku 1990 byla do květináče zasazena odnož tohoto keře, která dobře zakořenila a dnes už je z větvičky úhledný keřík.

Opět u základní školy.

Opusťme dům čp.47 a seběhněme po schodech v ulici Na

zábradlí, odkud jsme nedávno vyšli a kde naše procházka končí. Jistě plní dobrých dojmů se rozejdeme ke svým domovům a ve vzpomínkách zůstaneme ještě v ulicích obce, která si zaslouží být nazvána "historicky významnou".

Radčická obloha po západu slunce
v listopadu 1992

F i n i s

c o r o n a t o p u s

Čtvrtek 31.prosince 1992

je dnem, zasvěceným jménu Silvestr, jímž se uzavírá toto obsáhlé dílo "Povídání o Radčicích".

Uzavírá se tímto posledním a nejveselejším dnem roku bohatém na události, dnem, který je jedním z nejdůležitějších v životě českého národa. Neboť podle přání slovenského lidu rozcházejí se oba národy po 74 letech žití ve společném státě - Československé republice a vydávají se dále vlastní cestou.

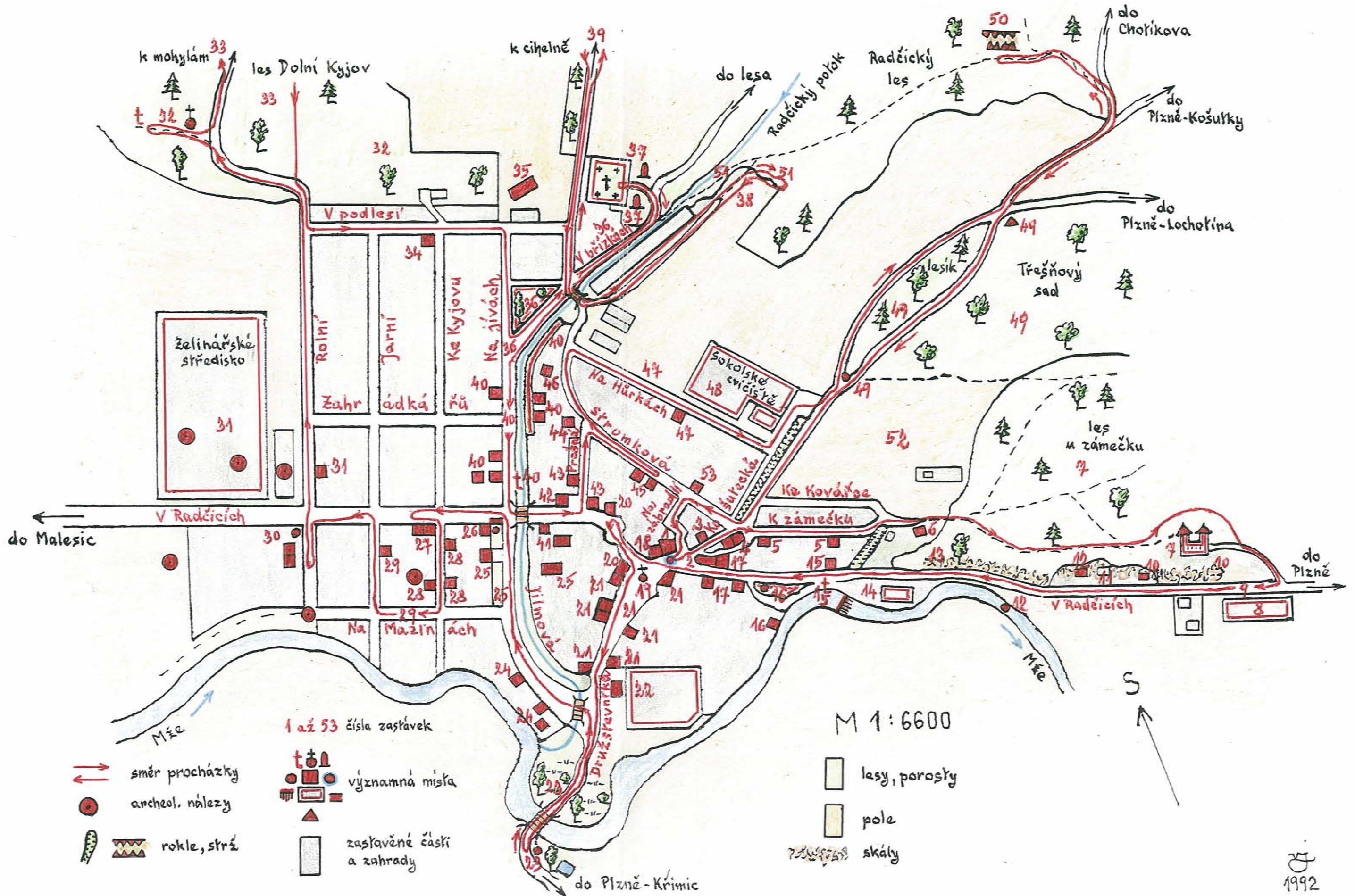
Dnes ve 24 hodin tohoto roku a v 0 hodin roku následujícího budou české země vyhlášeny samostatným a nezávislým státem s názvem

Č E S K Á R E P U B L I K A

s Pražským hradem jako sídlem prezidenta v hlavním městě Praze, nad níž nadále bude vlát česká státní vlajka bíločervená s modrým klínem, ze státního znaku shlížet český lev s moravskou a slezskou orlicí a znít lahodná melodie státní hymny Kde domov můj?.

V této republice bude naše radčická obec jako součást velké Plzně mít své stálé místo a bude nadále pevným článkem české země právě tak, jako v minulosti byla již po dlouhých tisíc let.

Plán Radčic s červeně označenými významnými místy a čísly zastávek
s vyznačením směru procházky červenou čarou a šipkami
/viz str. 116 až 286/

Použitá literatura a jiné zdroje.
 .....

1. Kronika Radčická - záznamy kronikářů J.Soukupa, V.Vočadla a jeho syna stejného jména, J.Panušky, J.Rumla a V.Jeníčka.
2. Kronika obecné školy v Račicích z let 1898-1924.
3. Kronika mateřské školy v Radčicích z let 1954-1992.
4. František Dienstbier: Vlastivěda Radčic, zpracováno roku 1933 jako učební pomůcka zdejší obecné školy.
5. Berní rule panství křimického /Račice/ z roku 1750.
6. Účetní kniha račická "Gemeinde Rechnung Ratschitz" z let 1790-1863.
7. Ottův slovník naučný z let 1890-1902.
8. Jan Hauer: 40 let Všeodborového spolku dělnického v Račicích, brožura z roku 1935.
9. Poutní kaple v lese Kyjově, brožura z roku 1936.
10. František Kovářík: Kudy všudy za divadlem, vyd.1982.
11. PhDr.Miloslav Bělohlávek: Krátké historie obcí v okolí Plzně, uveřejněné v Plzeňském přehledu roku 1988, přednáška o historii Radčic z roku 1956.
12. Jiří Waage: Vladimír V.Modrý, vyd.1973.
13. Plzeňsko, sv.I.z r.1934, vydala Národopisná společnost československá v Praze.
14. PhDr.Dara Baštová: Zpráva o archeologických vykopávkách v Radčicích z roku 1986.
15. Lewis Wallace: Ben Hur, vyd.1991.
16. Ladislav Buzek: Co nevíte o Mikuláši, článek v Lidové demokracii z prosince 1968.
17. Jiří Neumann: Americká armáda v Čechách, obrazová publikace vydaná r.1990.
18. Záznamy v listinách Archivu města Plzně.
19. Staré úřední listiny soukromníků.
20. Ústní podání, fotografie, pohlednice, listiny a záznamy starousedlíků, noviny Plzeňský deník.

O b s a h

	Strana
Z plzeňského dávnověku /Plzeňské jezero, řeka Mže/	1
Nejstarší obyvatelé Plzeňska	2
Počet vesnic a obyvatel v Čechách a plzeňském kraji	3
Autorův úvod k Radčicům	6
Takhle to asi bylo /příchod prvních Čechů na území pozdějších Radčic/.....	8
Radčice /první historické záznamy, majitelé Radčic/	9
Údaje o počtu obyvatel a usedlostí minulých dob v obci	11
Všeobecně o Radčicích	13
Zemědělské stroje	15
Radčice ve svobodné republice /po první světové válce/	16
Pondělí 28.října 1918 v Radčicích	18
Život a poměry v obci /v letech 1420 až 1992, představení obce/.....	19
Jména některých obyvatelů v Radčicích usedlých	22
Obyvatelé obce /statky, chalupy, domy, zaměstnání obyvatelů/	24
Kroje	25
Zahrádkáři a chovatelé	27
Ulice	28
Pošta, doprava, telefony	28
Čistota obce, úprava domů, kanalizace ..	29
Společenský život v obci	31
Místní spolky /nepolitické/	34
Čtenářsko-hospodářská beseda	34
Všedoborový spolek dělnický	35
Národní jednota pošumavská	37
Sbor dobrovolných hasičů	38
První rolnické paromláčící družstvo .	40
Tělocvičný spolek Sokol	40

	Strana
Dělnická tělocvičná jednota	42
Osvětová komise	44
Sport - sportovní kroužek Radčice	46
Rybářské sdružení	48
Dramatický kroužek při osvětové be- sedě	48
Svaz pro spolupráci s armádou	53
Československý červený kříž	53
Český svaz žen	55
Český zahrádkářský svaz	56
Politické strany a výsledky voleb	57
Jednotné zemědělské družstvo	60
Živnosti	60
Nejstarší občané a zdravotní stav v Radčicích	61
Zvyky a obyčeje	62
Staročeské máje	63
Pochovávání Bakusa aneb Masopustní rej maškar	65
Sýpka /býčí veselka/	67
Dožinky, obžinky	67
Svatý Mikuláš	68
Vánoční nebo Štědrovečerní troubení ...	70
Koleda Tříkrálová	70
Velikonoční koleda - rachtání /dří- ve a nyní/	73
Troubení k rozehnutí mračen	79
Zvonění "klekání" a "umíráčku"	80
Radčická elegie	81
Určení k zániku /občané, věznění během protektorátu Čechy a Morava/	86
Konec protektorátu Čechy a Morava, ob- novení Československé republiky, vojá- ci 3.armády USA v Radčicích	90
Generál G.S.Patton - životopis	96
Telegram prezidentu republiky	97
Radčická kronika a kronikáři	98
Místní názvy	99
Lidové označení statků, chalup a domků .	99
Lidové označení míst v obci	101
Staré názvy označující místa v po- lích, lukách a lesích v 19.a 20.sto- letí a kolem r.1713 a 1790	104
Úvod k procházce Radčicemi	114
Zkrácený popis událostí v českém škol- ství, které předcházely povolení k po-	

stavení obecné školy v Radčicích	115
1.zastávka:	
Obecná /později národní a základní/ škola, lékařská stanice, studna u obec- né školy	116
Slavnost svěcení obecné školy	119
Posloupnost řídících učitelů a ředi- telů radčické školy	120
Radosti a strasti radčické školy	127
Odhalení pamětní desky M.J.Husa	129
Poškození obecné školy během bombar- dování obce roku 1943	130
Němečtí utečenci z východu, přísluš- níci zbraní SS a Todtovy organizace v obecné škole	132
Dopis od ministra školství	133
Učitelské sbory	133
Počty dětí, které navštěvovaly zdejší školu odedne jejího otevření do- dnes	135
Jména členů místní školní rady z let 1893 a 1921	136
Lékařská stanice	137
Studna u obecné školy	139
2.zastávka:	
Obecní kovárna čp.23, Boží muka	139
Obecní kovárna čp.23	139
Boží muka	142
3.zastávka:	
Usedlost čp.22 v Košutecké ulici	142
4.zastávka:	
Dvojdomek čp.37 a 38 v Košutecké ulici	143
5.zastávka:	
Domy čp.58 a 63 v ulici K zámečku	146
Dům čp.58	146
Dům čp.63	147
6.zastávka:	
Farma kožešinové zvěře	151
7.zastávka:	
Lobkowiczský zámeček a obora	152
8.zastávka:	
Vodárna Škodových závodů	156
9.zastávka:	
Silnice z Radčic do Plzně	157

10.zastavení:	
Skály pod zámečkem, Čertova kazatelna, zámecká vodárna	160
Skály pod zámečkem	160
Čertova kazatelna	161
Zámecká vodárna	162
11.zastavení:	
Obecní lom u zámečku a u mlýna	162
12.zastavení:	
Chaty ve skalním výklenku pod zámeč- kem,lávka "pode mlejnem"	163
Chaty ve skal. výklenku pod zámečkem ..	163
Lávka "pode mlejnem"	164
13.zastávka:	
Zřícené balvany, protiletické úkryty ..	165
Zřícené balvany	165
Protiletické úkryty	167
14.zastávka:	
Mlýn čp.40 a obecní lom u mlýna, mlýn- ský jez	168
Mlýn čp.40 a obecní lom u mlýna	168
Mlýnský jez	174
15.zastávka:	
Dům čp.46, Boží muka	175
Dům čp.46	175
Boží muka	176
16.zastavení:	
Parčík u řeky Mže, první transformátor, Jan Baxa	177
Parčík u řeky Mže	177
První transformátor	178
Jan Baxa	179
17.zastavení:	
Hledání uhlí /vrty/, parčík za kovár- nou, dům čp.24	179
Hledání uhlí /vrty/	179
Parčík za kovárnou	182
Dům čp.24	183
18.zastavení:	
Obecní dvůr čp.18, obecní knihovna, autobusová zastávka	184
Obecní dvůr čp.18,obecní knihovna	184
Autobusová zastávka	190
19.zastávka:	
Náves, Mariánská kaplička, veřejná	

Strana

mostní váha	191
Náves	191
Mariánská kaplička	192
Veřejná mostní váha	194
20.zastávka:	
Hostinec U české lípy a řeznictví,síd- lo obecních představenstev, obecní knihov- na, první pohřeb žehem, první auto v Rad- čicích	194
Hostinec U české lípy a řeznictví,síd- lo obecních představenstev	194
Obecní knihovna	197
První pohřeb žehem	199
První auto v Radčicích	199
21.zastávka:	
Ulice Družstevníků, usedlosti /statky a domy/ čísel popisných 25, 8, 7, 6, 86, 27, 53	200
Ulice Družstevníků	200
Bývalý statek čp.25	200
Statek čp.8	201
Statek čp.7	201
Statek čp.6	203
Bývalý hostinec čp.86	205
Statek čp.27	207
Dům čp.53 - Mini hotel	208
22.zastávka:	
Kancelář jednotného zemědělského druž- stva /JZD/, "rejdiště"-hřiště-výběh pro dobytek-dílna JZD	209
Kancelář JZD	209
"Rejdiště"-hřiště-výběh pro dobytek- -dílna JZD	212
23.zastávka:	
Dřevěný most na Mži, památný topol	212
Dřevěný most na Mži	212
Památný topol	213
24.zastávka:	
Jilmová ulice - dolní část, domy čp.1, 4, 3	214
Jilmová ulice-dolní část	214
Dům čp.1	215
Dům čp.4	216
Dům čp.3	216
25.zastávka:	
Jilmová ulice - horní část, kravín, ha- sičská zbrojnice, kaplička Archanděla Mi-	

chaela, kamenný kříž	217
Jilmová ulice-horní část	217
Kravín	217
Hasičská zbrojnice	218
Kaplička Archanděla Michaela	219
Kamenný kříž	220
26.zastávka:	
Zastávka autobusů, dům čp.71	220
Zastávka autobusů	220
Dům čp.71	221
27.zastávka:	
Domy čp.80 a 81 v ulici V Radčicích	222
Dům čp.80	222
Dům čp.81	223
28.zastávka:	
Domy čp.77, 165 a 108 v dolní části ulice	
Ke Kyjovu	223
Dům čp.77	223
Dům čp.165	224
Dům čp.108	225
29.zastávka:	
Ulice Na Mazinách, sportovní kroužek Rad-	
čice a fotbalové hřiště, dům čp.87 v Jarní	
ulici	226
Ulice Na Mazinách	226
Sportovní kroužek Radčice a fotbalové	
hřiště	227
Dům čp.87 v Jarní ulici	229
30.zastávka:	
Bytový dům čp.208/209, druhý transformá-	
tor elektrického proudu, zastávka autobusů ..	230
Bytový dům čp.208/209	230
Druhý transformátor elektrického proudu ..	231
Autobusová zastávka	231
31.zastávka:	
Holubník v čp.190 v Rolní ulici, Zelinář-	
ské středisko státního statku Křimice, ar-	
cheologické nálezy	232
Holubník v čp.190 v Rolní ulici	232
Zelinářské středisko státního statku Kři-	
mice	233
Archeologické nálezy	235
32.zastávka:	
Les Dolní Kyjov, Mariánská kaple v lese	
D.Kyjově	236
Les Dolní Kyjov	236
Mariánská kaple v lese D.Kyjově	237

33.zastavení: Mohyly v lese Dolním Kyjově	239
34.zastavení: Dům čp.162 v ulici Ke Kyjovu - první te- levizor	240
35.zastavení: Drůbežárna jednotného zemědělského druž- stva Radčice - předklíčovna ranných bram- bor	242
36.zastavení: Ulice Na jívách, parčík na Pelouchově já- mě, ulice V břízkách	243
Ulice Na jívách	243
Parčík na Pelouchově jámě	243
Ulice V břízkách	244
37.zastavení: Pomníky: vojáků, padlých v 1.světové vál- ce a občanů, zahynulých při bombardování Rad- čic roku 1943, hřbitov	245
Pomníky padlých vojáků a zahynulých ob- čanů	245
Hřbitov	248
38.zastavení: Střelnice "na šajbě"	250
39.zastavení: Cihelna, střelnice Svazarmu	251
Cihelna	251
Střelnice Svazarmu	252
40.zastavení: Ulice Na jívách, obecní sad "ve strom- kách, domy čp.100 a 94, smuteční lešení, březová alej a kamenný kříž, dům typu OKÁL .	253
Ulice Na jívách	253
Obecní sad "ve stromkách"	253
Smuteční lešení	255
Rodinné domy čp.100 a 94	255
Březová alej a kamenný kříž	256
Dům typu OKÁL	257
41.zastavení: Stará a nová prodejna Jednoty, most na Radčickém potoce, Svaz pro spolupráci s ar- mádou /Svazarm/	258
Stará a nová prodejna Jednoty, most na Radčickém potoce	258
Svaz pro spolupráci s armádou /Svazarm/ ..	260

42.zastavení:	
Statek čp.12, staré jilmy-vazy	261
Statek čp.12	261
Staré jilmy-vazy	262
43.zastavení:	
Hostinec Na staré hospodě u Fišerů, obec- ní pastouška	263
Hostinec Na staré hospodě u Fišerů	263
Obecní pastouška	267
44.zastavení:	
Dům čp.256,dříve 35,ve Stromkové ulici ...	269
45.zastavení:	
Domy čp.68 a 69 ve Stromkové ulici	272
46.zastavení:	
Mateřská škola čp.170	275
47.zastavení:	
Ulice Na Hůrkách a usedlost číslo E 49 ...	277
48.zastavení:	
Sokolovna čp.200 a cvičiště	279
49.zastavení:	
Návrší Sytná, křížek a obecní sad	280
Návrší Sytná	280
Křížek a obecní sad	282
50.zastavení:	
Lom v Radčickém /dříve obecním/ lese,na- zvaný "roklí spadlých koní"	282
51.zastavení:	
Dolní cíp Radčického lesa zvaný "v jamách"	283
52.zastavení:	
Pokusné pole /semenářský dílec/	284
53.zastavení:	
Stromková ulice a dům čp.47	285
Opět u základní školy	286
Česká republika	288
Použitá literatura a jiné zdroje	289

Obsah	290
-------------	-----

Přílohy:

I. Mapa slovanského osídlení západních Čech a sousedních zemí do konce X.století	4 - 5
II. Území křimického a malesického panství roku 1907	10 - 11
III. Údaje o křimickém a malesickém panství z roku 1907	10 - 11
IV. Mapa katastrálního území radčického	13 - 14
V. Mapa s vyznačením Radčic a okolí	20 - 21
VI. První starostové obce radčické, zvolení po roce 1989	21 - 22
VII. Plán Radčic s vyznačením ulic a chodníků	28 - 29
VIII. Dopis českého spisovatele Svatopluka Čecha čtenářsko-hospodářské besedě v Račicích	34 - 35
IX. Dopis řídícího učitele Josefa Soukupa výboru tělocvičné jednoty Sokol	41 - 42
X - XIII. Divadelní programy radčických ochotníků	50 - 53
XIV. Směr obchůzky velikonočních koledníků-rachtačů v radčických ulicích, vyznačený na plánu obce	74 - 75
XV. Radčice /staré/ - zničené a poškozené objekty v době bombardování obce r.1943, vyznačené na plánu obce	85 - 86
XVI. Místní názvy statků, chalup a domků, vyznačených čísly popisnými na plánu obce	100 - 101
XVII. Mapa místních názvů	110 - 111
XVIII. Opis textu listiny, nalezené při přestavbě bytu v domě čp. 37 v Košutecké ulici	143 - 144

XIX.	Záznam posledních odstavců pohádky herce F.Kováříka z památníku R.Sokolové z čp.63 v ulici K zámečku	150 - 151
XX.	Věnování řídicího učitele Václava Nováka, vepsaného do památníku R.Sokolové z čp.63 v ulici K zámečku	150 - 151
XXI.	Marie Martínková, společnice operní pěvkyně Emy Destinové, v Lobkowiczském zámečku	154 - 155
XXII.	Plán radčického mlýna do roku 1935	168 - 169
XXIII.	Dopis mlynáře F.Štěrby obecnímu úřadu v Račicích	169 - 170
XXIV.	Plán radčického mlýna roku 1992	171 - 172
XXV.	Proměny radčického mlýna zakreslené na pláncích	173 - 174
XXVI.	Křestní list sedláka Jana Hauera ze statku čp.18	184 - 185
XXVII.	Křestní list sedláka Vojtěcha Pokorného ze statku čp.6	203 - 204
XXVIII.	Jan Nepomucký Kašpar, ředitel obecné školy v Křimicích	238 - 239
XXIX.	Plán mohyl v lese Dolním Kyjově	239 - 240
XXX.	Oddací list Františka Honzíka, sedláka ze statku čp.12	261 - 262
XXXI.	Domovský list Františka Honzíka, sedláka ze statku čp.12 ..	261 - 262
XXXII.	Plán Račic s označením významných míst, čísel zastávek a vyznačením směru procházky	288 - 289